

T.C.
ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ARKEOLOJİ ANABİLİM DALI
YÜKSEKLİSANS TEZİ
2021-YL-071

AYDIN ARKEOLOJİ MÜZESİ'NDEN TERRAKOTTA
FİGÜRİNLER

HAZIRLAYAN
Şaheser DOYMAZ

TEZ DANIŞMANI
Doç. Dr. Murat ÇEKİLMEZ

AYDIN - 2021

T.C.
ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE AYDIN

Bu tezde sunulan tüm bilgi ve sonuçların, bilimsel yöntemlerle yürütülen gerçek deney ve gözlemler çerçevesinde tarafımdan elde edildiğini, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce, sonuç ve bilgilere bilimsel etik kuralların gereği olarak eksiksiz şekilde uygun atıf yaptığımı ve kaynak göstererek belirttiğimi beyan ederim.

.... / / 2021

Şaheser DOYMAZ

ÖZET

AYDIN ARKEOLOJİ MÜZESİ'NDEN TERRAKOTTA FİGÜRİNLER

Şaheser DOYMAZ

Yüksek Lisans Tezi, Arkeoloji Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Murat ÇEKİLMEZ

2021, XIX+244 sayfa

Bu çalışmanın kapsamı, 2010 - 2019 yılları arasını kapsayan bir dönemde satın alma, bağış, hibe ve diğer yollarla Aydın Arkeoloji Müzesi koleksiyonuna kazandırılan on dokuz terrakotta figürinden oluşmaktadır. Çalışma konusu örnekler arasında; tipolojik açıdan zengin bir repertuar oluşturan pişmiş toprak eserler bulunmaktadır. İnceleme alanını çerçevesinde terrakotta figürinler için mekânsal bağı Karia Bölgesi, zamansal sınırlamayı ise Arkaik, Klasik, Hellenistik ve Roma İmparatorluk Dönemi buluntuları oluşturmaktadır.

Araştırmacıların lokalizasyon sınırlandırmaları nedeniyle tek bir kente indirgenerek incelenen Karia kentleri koroplastik çalışmalarının aksine yapılmış olan tezde Aydın kenti merkezi ve çevresinde bulunan figürinlerin genel bir değerlendirmesi sonucunda henüz bütünsel olarak ele alınmamış olan Karia koroplastiğine katkıda bulunulması amaçlanmaktadır. Anılan kentler içerisinde koroplastik alanında literatürde yer almayan antik kentlere ait buluntuların irdelenmiş olması da söz konusu eserlerin arkeoloji bilimi literatürüne kazandırılması açısından tez çalışmasının önemini ortaya koymaktadır.

ANAHTAR SÖZCÜKLER: Anadolu, Arkeoloji, Aydın Müze, Figürinler, Terrakotta figürin,

ABSTRACT

TERRACOTTA FIGURINES FROM THE AYDIN ARCHAEOLOGICAL MUSEUM

Şaheser DOYMAZ

MSc Thesis at Archaeology

Supervisor: Assoc. Prof. Murat ÇEKİLMEZ

2021, XIX+244 pages

The scope of this study consists of figures in nineteen terracotta, which were added to the Aydın Archaeological Museum collection through purchases, donations, grants and other means in a period between 2010 and 2019. Among the examples of the study subject; there are terracotta artifact that form a typologically rich repertoire. Within the scope of the study area, the spatial bond for terracotta figurines constitutes the Caria Region and the temporal limitation is Archaic, Classical, Hellenistic and Roman Imperial Period finds.

Contrary to the coroplastic studies of the Carian cities, which are examined by reducing them to a single city due to the localization limitations of these researchers, this thesis is intended to contribute to the Caria coroplasty, which has not yet been considered as a result of a general evaluation of the figurines in the city center and its surroundings. The fact that the finds belonging to the ancient cities, which are not included in literature in the field of coroplastic, will be examined, reveals the importance of this study in terms of bringing the said works in to the literature of archeology.

KEY WORDS: Anatolia, Archaeology, Aydın Museum, Figurin in Terracotta, Figurines,

ÖNSÖZ

BABAMIN (Hüseyin) AZİZ HATIRASINA! Bütün eksiklerimle senin kızın olmayı hep sevdim.

Bir çömlekçi ne gördü de rüyasında sabah olmadan uyandı? Belki her yer zifir gibi karaydı. Çizdi, oydu, kesti, kurdu, birleştirdi veya ayırdı, sonra, sırladı, fırınladı.

On dokuz adet figürin bundan böyle sadece müze depo alanında değil aynı zamanda literatürde de yer alıyor olacak geceyarısı soruları diye bir şeyle. Bu ilk bilimsel çalışmamla arkeoloji biliminin bilinmezliği sorusuna katkı sağlamanın sevincini ve haklı gururunu yaşıyorum.

Varlığı benim için su götürmeyen, örnek alınası eğitimciliği, liderliği, insanlığı ile öğrencisi olmanın büyük şansını yakaladığım danışmanım Doç Dr. Murat ÇEKİLMEZ'e emeği ve zamansız armağanı için,

Çalışma izni desteklerinden, Aydın Müzesi bir önceki müze müdürü Sayın Yılmaz AKKAN'a, çalışma esnasında her türlü kolaylığı sağlayarak yardımlarını esirgemeyen Aydın Müzesi müdürü Sayın Abdülbari YILDIZ'a,

Aydın Müze'si tüm değerli çalışanlarına,

Müze çalışmaları sırasında, bilgi, sabrı ve mütevazılığıyla yardımlarını esirgemeyen uzman arkeolog Sayın Şenay ÇEKİLMEZ'e,

"Aydın Arkeoloji Müzesi'nden Terrakotta Figürinler" adlı yüksek lisans çalışmam FEF – 19019 numaralı proje ile desteklenmiştir. Desteklerinden dolayı AYDIN ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ BİLİMSEL ARAŞTIRMA PROJELERİ KOORDİNATÖRLÜĞÜ personeline,

Tahribatsız taşınabilir *XRF cihazı* ile kimyasal analizleri gerçekleştiren ÇOBİLTUM Arkeoloji Laboratuvarı'dan Öğr. Gör. Tolga ÖZAK'a

Master dönemim boyunca, gerek dostluğu, gerekse bilgi, tecrübe paylaşımları ve fikir alışverişleriyle kıymetli zamanlarını benim için feda eden daima yanımda olmasını istediğim kendisinde istediği sürece yanında olacağım arkeoloji bölümü doktora öğrencisi Kemal ERSAVAŞ'a,

Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Arkeoloji bölümü değerli öğretim üyelerinden, başta, Prof. Dr. Suat ATEŞLİER, Doç. Dr. Murat AYDAŞ, Doç. Dr. Emre ERDAN ve

Aydın Erön başta olmak üzere bölüm hocalarıma kapılarını yardım için her çaldığımda, bilgi, beceri ve tecrübelerini esirgmeden kendilerine özgü öğretme teknikleriyle çalışmama katkı sağladıkları için,

Bu aşamaya gelebilmem için temellerini atan lisans eğitimim boyunca desteklerini esirgemeyen değerli hocalarıma,

Nazik davranışları ve ellerinden geldiğince yardımlarını esirgemeyen dayanışmanın en güzel örneğini sergileyen Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü çalışanları, Mehmet Bey, Serkan Bey, Hürcan Bey, Naciye Hanım, Özkan Bey, Tuğçe Hanım, İrfan Bey'e,

Maddi ve manevi desteğini esirgmeyen, engin bilgi, tecrübelerini paylaşarak büyük bir nazaket gösteren emekli arkeolog Neşide GENÇER Hanım'a,

Çalışmama kattığı değer ve alçak gönüllüğünden doktorant Serdar ÖZBİLEN'e

Tezimin her aşamasında yanımda olan, özellikle pozitif davranışlarıyla beni motive eden, hayatım boyunca kalbimde hep bir yeri olacak olan arkeoloji bölümü lisans öğrencisi Yaren ÜRÜN'e

Dostlukları ve inançlarıyla cömertçe yanımda olan Gülizar, Mustafa, İsmail, Nilay, Seçil, Özgün, Funda, Esmâ, Nermin, Hüseyin, Gizem, Yaren, Serdar, Pınar ve Merve'ye,

Maddi, manevi ve sabırla yanımda olan Annem (Melek), Ablam (Aysel) – Eniştem (Gülhan), Kardeşim (Hakan) – Yengem (Arife), Yeğenlerime (Işıl - Okan – Özgür – Beren - Hüseyin) sonsuz (minnettarlığım),

Kaynakça gösterdiğim BİLİM İNSANLARINA,

Ve son olarak tezimi okuyan SANA,

Teşekkür ediyorum.

Şaheser DOYMAZ

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY SAYFASI.....	iii
BİLİMSEL ETİKBİLDİRİMSAYFASI.....	iv
ÖZET	v
ABSTRACT	vi
ÖNSÖZ.....	vii
TABLolar DİZİNİ.....	xii
RESİMLER DİZİNİ	xiii
GRAFİKLER DİZİNİ	xvi
KATALOG DİZİNİ.....	xvii
LEVHALAR DİZİNİ	xviii
KISALTMALAR DİZİNİ	xix
GİRİŞ.....	1
1. BÖLÜM.....	6
1. AYDIN ARKEOLOJİ MÜZESİ TERRAKOTTA FİGÜRİNLERİ VE HEYKELTRAŞLIK ESERLERİ	6
2. BÖLÜM.....	18
2. BATI ANADOLU TERRAKOTTA FİGÜRİNLERİ LİTERATÜR ÖZETİ.....	18
2.1. Kataloglar, Monografiler, Bildiriler.....	18
2.1.1. Üretimle İlgili Çalışmalar ve Diğer Yayınlar	22
2.1.2. Sanat Olarak Koroplastik Çalışmaları.....	24
2.1.3. Figürin, Heykel, Sanat ve Sosyo Kültürel Etkileşimiyle İlgili Çalışmalar	25
2.2. Kentlerle İlgili Çalışmalar	25
3. BÖLÜM.....	67
3. FİGÜRİNLERİN TEKNİK ÖZELLİKLERİ	67

3.1. Hamur ve Kil Özellikleri	67
3.2. Üretim Tekniği ve Kalıplar	73
3.2.1. Elle Şekillendirme	74
3.2.2. Çarkta Üretim	74
3.2.3. Kalıpta Üretim	75
3.2.3.1. Döküm Tekniği	77
3.2.3.2. Yarı Döküm Tekniği	77
3.2.3.3. Baskı Tekniği	77
3.3. Pişirme Deliği Formları	80
3.4. Kaide Formları	83
3.5. Astar ve Boya	84
3.6. Pişirme	92
3.7. İmza ve Koroplast	93
4. BÖLÜM	95
4. FİĞÜRİN TIPLERİ VE İKONOĞRAFİ	95
4.1. Tanrı Tipleri	96
4.1.1. Eros Figürini K.1	96
4.1.2. Eros Figürini Başları K.2, K.3, K.4	99
4.1.3. Dionysos Figürini Baş K.5	105
4.2. Tanrıça Tipleri	108
4.2.1. Tanrıça Tipleri K.6, K.7	108
4.2.2. Tanrıça Figürini Başları, Aphrodite Baş K.8	113
4.2.3. Tanrıça Protomları, K.9, K.10	116
4.3. Kadın Tipleri	121
4.3.1. Giyimli Kadın Tipleri, K.11, K.12	121
4.3.2. Kadın Figürini Başları K.13, K.14, K.15, K.16	126

4.4. Grotesk (Kukla) Tipleri	133
4.4.1. Erkek Grotesk Figürini Başı, K.17, K.18.....	133
4.5. Mask Tipleri.....	135
4.5.1. Genç Kız (Kore) Maskı, K.19	136
5. BÖLÜM.....	139
5. pXRF (TAŞINABİLİR X-RAY FLORESANSI) KİL ANALİZ SONUÇLARI	139
5.1. XRF (X-Işınları Floresan Spektroskopisi).....	139
6. TARTIŞMA ve SONUÇ	148
7. KAYNAKLAR.....	157
8. EKLER	188
Ek 1. Katalog	188
9. LEVHALAR.....	224
ÖZGEÇMİŞ.....	243

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 5.1. K.1. XRF Analiz Sonuçları Yüzdeleri (Ağırlıkça%).	142
Tablo 5.2. XRF Analiz Sonuçları Yüzdeleri (Ağırlıkça%).	143

RESİMLER DİZİNİ

Resim 1.1. I No.lu Mezar Odasında Ele Geçirilen Pişmiş Toprak Buluntuları. Aydın Arkeoloji Müzesi.....	8
Resim 1.2. II No.lu Mezar Odasında Ele Geçirilen Pişmiş Toprak Buluntuları. Aydın Arkeoloji Müzesi.....	8
Resim 1.3. Kadın Başı.....	10
Resim 1.4. Giyimli Kadın.	10
Resim 1.5. Eros.	10
Resim 1.6. Horoz.....	10
Resim 1.7. Oyuncak.	10
Resim 1.8. Nike.....	10
Resim 1.9. Hörgüçlü Boğa.	11
Resim 1.10. Kadın Portre - Büstü.	11
Resim 1.11. Herakles.	12
Resim 1.12. Attis.....	12
Resim 1.13. Attis.....	12
Resim 1.14. Aphrodite Rahibesi.	12
Resim 1.15. Sadaklı Ephebos.....	12
Resim 1.16. Sadaklı Ephebos.....	12
Resim 1.17. Apollon Figürini Başı.....	14
Resim 1.18. Kız Çocuk Figürini Başı.	14
Resim 1.19. Tanrıça/Kadın Protomu.....	14
Resim 1.20. Aphrodite Rahibesi Figürini.....	14
Resim 1.21. Hydrophoros Figürini.....	14
Resim 1.22. Aphrodite Figürini.....	14
Resim 1.23. Uyuyan Eros Yontusu.	16
Resim 3.24. K.12 Numaralı Figürinde Gümüş ve Sarı Renk Mika Katkı.....	70

Resim 3.25. K.18 Numaralı Figürinde Gümüş Mika Katkı.	70
Resim 3.26. K.10 Numaralı Örnekte Büyük Kireç Katkıları.	71
Resim 3.27. K.6 (İÖ 5 – 4 yüzyıl) Numaralı Figürinin Kil Özellikleri.....	71
Resim 3.28. K.10 (İÖ 4. yüzyıl) Numaralı Figürinin Kil Özellikleri.	72
Resim 3.29. K.2 (İÖ 200 – 150) Numaralı Figürinin Kil Özellikleri.	72
Resim 3.30. K.8 (İÖ 175 – 100) Numaralı Figürinin Kil Özellikleri.	72
Resim 3.31. K.19 (İS 1. yüzyıl) Numaralı Figürinin Kil Özellikleri.....	73
Resim 3.32. K. 3 (İS 1 – 2. yüzyıl) Numaralı Figürinin Kil Özellikleri.....	73
Resim 3.33. K.12 Figürinin Arka Yüzündeki Koroplastın Parmak İzi.	78
Resim 3.34. K.18 Figürinin Arka Yüzündeki Koroplastın Parmak İzi.	79
Resim 3.35. K.2 Numaralı Figürinin Başının Arka Yüzünde Yer Alan Pişirme Deliği	81
Resim 3.36. K.5 Numaralı Örnekte Figürinin Başının Arka Yüzünde Yer Alan Küçük Yuvarlak Formlu Pişirme Deliği.....	81
Resim 3.37. K.10 Numaralı Örnekte Figürinin Başının Üst Kısımında Yer Alan Asma Deliği.....	82
Resim 3. 38. K. 6 Numaralı Örnekte Kaidenin Altında Yer Alan Oval Formlu Pişirme Deliği.	82
Resim 3. 39. K. 11 Numaralı Örnekte Kaide Altında Yer Alan Enine Dörtgen Formlu Pişirme Deliği	83
Resim 3.40. K. 6 Numaralı Örnekte Yer Alan Profilli Kaide.	83
Resim 3.41. K. 2 Numaralı Figürinde Gri ve Beyaz Olmak Üzere Çift Astar Kullanılmıştır.....	87
Resim 3.42. K. 4 Numaralı Figürinde Terra Sigillata Astar.....	88
Resim 3.43. K. 8 Numaralı Figürinde Beyaz Astar.....	88
Resim 3.44. a. K.1 Numaralı Figürinde Sarı ve Kırmızı Boya İzleri.	89
Resim 3.44. b. K.1 Numaralı Figürinde Sarı ve Kırmızı Boya İzleri.	89
Resim 3.45. a. K. 2 Numaralı Figürinde Pembe ve Kırmızı Boya İzleri.....	90
Resim 3.45. b. K.2 Numaralı Figürinde Pembe ve Kırmızı Boya izleri.....	90
Resim 3.46. K.3 Numaralı Figürinde Mavi ve Altın Sarısı Boya İzleri.	90
Resim 3.47. K.4 Numaralı Figürin Pembe Boya İzleri.	91
Resim 3.48. K.7 Numaralı Figürinde Sarı Boya İzleri.	91

Resim 3.49. K.8 Numaralı Figürinde Pembe Boya İzleri.	91
Resim 3.50. K.18 Numaralı Figürinde Pembe Boya İzleri.	92
Resim 5.1. Karakteristik X - Işını Emisyonu, Auger Elektron Emisyonu.	140
Resim 5. 2. pXRF (Taşınabilir X - Ray Floresansı) Cihazı Yapılan Kimyasal Kil Analizi.	140
Resim 5.3. pXRF (Taşınabilir X - Ray Floresansı) Cihazı Yapılan Kimyasal Kil Analizi.	141
Resim 5. 4. pXRF (Taşınabilir X - Ray Floresansı) Cihazı Yapılan Kimyasal Kil Analizi.	141
Resim 5.5. pXRF (Taşınabilir X - Ray Floresansı) Cihazı Yapılan Kimyasal Kil Analizi.	142
Resim 5.6. K.9 Numaralı Figürinin Kiline Ait Dijital Mikroskop Görüntüsü.	144
Resim 5.7. K.13 Numaralı Figürinin Kiline Ait Dijital Mikroskop Görüntüsü.	144
Resim 5.8. K.12 Numaralı Figürinin Kiline Ait Dijital Mikroskop Görüntüsü.	144
Resim 5.9. K.11 Numaralı Figürinin Kiline Ait Dijital Mikroskop Görüntüsü.	145
Resim 5.10. K.7 Numaralı Figürinin Kiline Ait Dijital Mikroskop Görüntüsü.	145
Resim 5.11. K.2 Numaralı Figürinin Kiline Ait Dijital Mikroskop Görüntüsü.	145
Resim 5.12. K.8 Numaralı Figürinin Kiline Ait Dijital Mikroskop Görüntüsü.	146
Resim 5.13. K.17 Numaralı Figürinin Kiline Ait Dijital Mikroskop Görüntüsü.	146
Resim 5.14. K.6 Numaralı Figürinin Kiline Ait Dijital Mikroskop Görüntüsü.	146
Resim 5.15. K.15 Numaralı Figürinin Kiline Ait Dijital Mikroskop Görüntüsü.	147
Resim 5.16. K.5 Numaralı Figürinin Kiline Ait Dijital Mikroskop Görüntüsü.	147

GRAFİKLER DİZİNİ

Grafik 3.1. Figürinlerin Hamur Renkleri Dağılımı.	69
Grafik 3.2. Figürinlerin Üretim Tekniği Dağılımı.	79
Grafik 3.3. Figürin Astar Renk Dağılımı.	87
Grafik 4.4. Figürin Tipleri Genel Dağılımı.	95
Grafik 4.5. Tanrı Figürini Tiplerinin Genel Dağılımı.	96
Grafik 4.6. Tanrıça Figürini Tiplerinin Genel Dağılımı.....	108
Grafik 4.7. Kadın Figürini Tiplerinin Genel Dağılımı.	121

KATALOG DİZİNİ

K.1. Eros Figürini (Lev.1).....	188
K.2. Eros Figürini Başı (Lev. 2).....	190
K.3. Eros Figürini Başı (Lev. 3).....	192
K.4. Eros Figürini Başı (Lev.4).....	194
K.5. Dionysos Figürini Başı (Lev.5).....	196
K.6. Tanrıça Figürini (Lev. 6).....	198
K.7. Tanrıça Figürini Parçası (Lev. 7).....	200
K.8. Aphrodite Figürini Başı (Lev. 8).....	202
K.9. Tanrıça Protomu Parçası (Lev. 9).....	204
K.10. Tanrıça Protomu Parçası (Lev. 10).....	206
K.11. Giyimli Kadın Figürini (Lev. 11).....	208
K.12. Kadın Figürini Parçası (Lev. 12).....	210
K.13. Kadın Figürini Başı (Lev. 13).....	212
K.14. Kadın Figürini Başı (Lev. 14).....	214
K.15. Kadın Figürini Başı (Lev. 15).....	215
K.16. Kadın Figürini Başı (Lev. 16).....	217
K.17. Erkek Grotesk Başı (Lev. 17).....	219
K.18. Erkek Grotesk Başı (Lev. 18).....	221
K.19. Genç Kız Maskı (Lev. 19).....	223

LEVHALAR DİZİNİ

Levha 1. K.1 numaralı figürinin ön, arka, sağ ve sol profilleri	224
Levha 2. K.2 numaralı figürinin ön, arka, sağ ve sol profilleri	225
Levha 3. K.3 numaralı figürinin ön, arka, sağ ve sol profilleri	226
Levha 4. K.4 numaralı figürinin ön, arka, sağ ve sol profilleri	227
Levha 5. K.5 numaralı figürinin ön, arka, sağ ve sol profilleri	228
Levha 6. K.6 numaralı figürinin ön, arka, sağ ve sol profilleri	229
Levha 7. K.7 numaralı figürinin ön, arka, sağ ve sol profilleri	230
Levha 8. K.8 numaralı figürinin ön, arka, sağ ve sol profilleri	231
Levha 9. K.9 numaralı figürinin ön, arka sağ ve sol profilleri	232
Levha 10. K.10 numaralı figürinin ön, arka, sağ ve sol profilleri	233
Levha 11. K.11 numaralı figürinin ön, arka, sağ ve sol profilleri	234
Levha 12. K.12 numaralı figürinin ön, arka, sağ ve sol profilleri	235
Levha 13. K.13 numaralı figürinin ön, arka, sağ ve sol profilleri	236
Levha 14. K.14 numaralı figürinin ön, arka, sağ ve sol profilleri	237
Levha 15. K.15 numaralı figürinin ön, arka, sağ ve sol profilleri	238
Levha 16.K.16 numaralı figürinin ön, arka,sağ ve sol profilleri	239
Levha 17. K.17 numaralı figürinin ön, arka, sağ ve sol profilleri	240
Levha 18. K.18 numaralı figürinin ön, arka, sağ ve sağ profilleri	241
Levha 19. K.19 numaralı figürinin ön, arka, sağ ve sol profilleri	242

KISALTMALAR LİSTESİ

Abb.	Resim
Bkz.	Bakınız
cm.	Santimetre
Der.	Derinlik
Edt.	Editör
Fig.	Figür
Gen.	Genişlik
İÖ	İsa'dan önce
İS	İsa'dan sonra
K.	Katalog Numarası
Kal.	Kalınlık
Lev.	Levha
m.	Metre
no.	Numara
Pl.	Plate
Res.	Resim
s.	Sayfa
Taf.	Tafel
vd.	ve diğerleri
Yük.	Yükseklik
XRF.	X- ışınları floresan spektroskopisi

GİRİŞ

Amaç, Kapsam ve yöntem

Tez çalışmasının amacı, Aydın Arkeoloji Müzesi'nin 2010 yılından sonra satın alma, bağış, hibe ve diğer yollar ile müzeye getirilmiş olan ve bu bağlamda buluntu durumlarından kaynaklanan belirsizlik nedeniyle herhangi bir kontekste ait olmayan on dokuz terrakotta figürinin değerlendirilmesidir. Diğer taraftan figürinlerin tanım, tarihleme ve ait oldukları kendi döneminde kullanım amaçları ve sergilendikleri alan/yapı gibi belirsizliklerin çözüm ve önerileri ile bütünsel olarak bölge terrakotta figürinleri bilim dünyasına tanıtılmasıdır. İncelenen eserlerin yapım teknikleri tespit edilerek dönemler arasında gelişen üretim teknolojisi hakkında bilgi sahibi olunacaktır. Eserlerin, Anadolu kentlerindeki yayımlanan benzer örnekleriyle karşılaştırmaları yapılacak ve kentler arası etkileşimler saptanacaktır.

Bu çalışmada, Aydın ilinin de içerisinde bulunduğu antik çağda Karia Bölgesi olarak geçen bölgede çok sayıda antik kente ait koroplastik eserleri içermektedir. Söz konusu eserlerin bölge arkeolojisi açısından bütünsel olarak incelenmesi ve bilim dünyasına tanıtılması, literatürde henüz koroplastik açısından temsil edilmeyen kentlerin de bu bağlamda ilk yayınlarının yapılması amaçlanmaktadır. T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü ve Aydın Arkeoloji Müzesi Müdürlüğü'nden alınan izinler doğrultusunda, müze uzmanları gözetiminde eserlerin envanter kayıt, fotoğraf, ölçüm, bilgisayar destekli çizim ve 3D modelleme, *XRF* yöntemleri ile daha önce bilim dünyasında bütünsel çalışılmamış olan Karia Bölgesi koroplastiğine yeni ve ünik örneklerle katkıda bulunulması ve bu alanda önemli sonuçlara ulaşılması amaçlanmaktadır.

Bu çalışmalar tamamlandıktan sonra İstanbul'da bulunan Alman Arkeoloji Enstitüsü ve Fransız Anadolu Araştırmaları Enstitüsü, Ankara'daki İngiliz Arkeoloji Enstitüsüne Ankara Üniversitesi kütüphanelerinde, İzmir'deki Ege Üniversitesi, Ege Üniversitesi Arkeoloji Bölümü Greenewalt kütüphanelerinde literatür taraması çalışmaları yapılmıştır. Yapılan literatür taraması çalışması sonucunda ulaşılan kaynaklarda konuyla ilgili farklı merkezlerin figürin buluntuları ile incelenen eserlerin benzer örnekleri saptanacaktır. Daha sonra belirlenen eserler tiplerine ve ikonografilerine göre gruplara ve alt gruplara ayrılarak

ikonografik açıdan değerlendirilmeleri yapılmıştır. Tiplerine göre gruplara ayrılan eserlerin stil özellikleri ve benzer örnekleri ile tarihleme önerileri sunulmuştur. Yapılan çalışmalar ve elde edile veriler doğrultusunda tipoloji ve kronoloji dikkate alınarak katalog çalışması yapılmıştır.

Çalışmasının birinci bölümünde “*Aydın Arkeoloji Müzesi Terrakotta Figürinleri ve Heykeltıraşlık Eserleri*” başlığı altında Aydın Arkeoloji Müzesi hakkında verilen bilgilerden sonra Aydın Arkeoloji Müzesi terrakotta figürinleri ve heykeltıraşlık eserleri hakkında günümüze kadar yapılan bilimsel çalışmalar değerlendirilmiştir. Çalışmalar terrakotta figürinler ve heykeltıraşlık eserleri olarak iki gruba ayrıldıktan sonra kronolojik olarak ele alınmıştır.

İkinci bölümde, “*Batı Anadolu Terrakotta Figürinleri Literatür Özeti*” başlığı ile Batı Anadolu’lu pişmiş toprak figürinlerle ilgili 2021 yılına kadar olan süreci kapsayan ayrıntılı bir araştırma tarihçesi yapılmıştır. Daha önce A. Y. Tavukçu¹ ve H. Kasapoğlu² tarafından verilen araştırma tarihçesinden bilimsel çalışmalara sınırlama getirilmeden karma olmasıyla farklılık göstermektedir. Bu kapsamda, Batı Anadolu pişmiş toprak figürinleri ile ilgili yapılan yüksek lisans ve doktora tez, makale, monogram, katalog, sergi, sempozyum çalışmaları bölgelere de ayrılarak kent kent Geometrik Dönem’den Roma İmparatorluk Dönemi sonuna kadar kronolojik olarak ele alınmıştır.

Üçüncü bölümde, detaylandırılmış görüntülerle zenginleştirilen figürinlerin hamur ve kil, üretim tekniği, pişirme deliği formu, kaide formu, astar ve boya, pişirme ve imza ve koroplast gibi figürinlere has teknik özellikler değerlendirilmiştir. Bu değerlendirme sonucunda bu teknik özelliklerin dönemlere göre farklılıklar gösterdikleri saptanmıştır.

Dördüncü bölümünde figürinler tipolojik ve ikonografik sınıflandırmaya göre incelenmiştir. İncelenen figürinler, farklı tip ve ikonografilere sahiptir. Figürin tiplerinin genel dağılımı tanrı, tanrıça, kadın, grotesk ve mask olarak sınıflandırılmış ve bu sınıflandırma içerisinde alt tipleri değerlendirilmiştir.

Figürin tipleri başlığı altında değerlendirilen ilk grup tanrı figürinlerinden oluşmaktadır. Tanrı figürinleri tipleri içerisinde, Eros Tipi (**K. 1**), Eros figürini başları

¹Tvukçu 1998, 1 vd.

² Kasapoğlu 2015, 1 vd.

(K. 2), (K. 3), (K. 4), Dionysos figürünü başı (K. 5) yer almaktadır. Tanrıça tipleri, (K. 6), (K. 7) tanrıça figürünü başları, Aphrodite başı, (K. 8), tanrıça protomaları, (K. 9), (K. 10) alt başlıkları içerisinde verilmiştir. Kadıntipleri başlığı, giyimli kadın tipleri, (K. 11), (K. 12) kadın figürünü başları (K. 13), (K. 14), (K. 15), (K. 16) alt başlıkları şeklinde verilmiştir. Grotesk (Kukla) Tipleri, erkek grotesk figürünü başı, (K. 17), (K. 18) ve mask tipleri genç kız (kore) maskı, (K. 19) alt tipleri başlığı ile incelenmişlerdir.

Bu bölümde, tipolojik olarak sınıflandırılan figürünlerin ikonografik özellikleri ve karşılaştırmalı benzer örnekleri detaylı verilmiştir. Tariheleme önerisi figürünlerin stil özellikleri ve benzer örneklerin karşılaştırılmasıyla analogi yöntemiyle yapılmıştır.

Beşinci bölümde, Aydın Arkeoloji Müzesi depo alanında uzman gözetiminde bir gün devam eden kimyasal analiz çalışması değerlendirilmiştir. Batı Anadolu pişmiş toprak figürünleri için bu çalışma ilk olma özelliği taşımaktadır. Ölçüm, XSORT marka XH003 modeli pXRF - Taşınabilir X-Ray Floresansı cihazı ile "Environmental Method" kullanılarak yapılmıştır. Bu bölümde analiz sonuçları kapsamlı olarak değerlendirilmiş, figürün kellerine ait dijital mikroskop görüntüsü eklenmiştir.

Altıncı bölümde tartışma, sonuç ve önerilerin yer aldığı çalışma kapsamında elde edilen bulguların tümü bir araya toplanarak bütüncül bir yaklaşımla sunulmuştur.

Yedinci bölüm katalog kısmını oluşturmaktadır. Katalog numaralandırılması tipolojik sınıflandırma göz önüne alınarak yapılmıştır. İncelenen figürünlerin müze envanter/etüt numaraları, müzeye geliş şekli ve tarihi ve ölçülerine yer verilmiştir. Bunun yanı sıra arkeolojik çalışmalarda yoğunlukla kullanılan *Munsell Toprak Rengi Kataloğu* (*Munsell Soil Colour Chart*) yardımıyla kil, astar ve boya renkleri saptanmıştır. Yapım teknikleri, tanımları ve farklı merkezlerden bulunmuş benzer örnekleri de katalog bölümünde sunulmuştur.

Kaynakça bölümünde çalışmada kullanılan ve atıf yapılan kaynaklar ile kısaltmaların tümü detaylı olarak yer verilmiştir.

Tezin son bölümünde ise **levhalar** kısmı verilmiştir. Çalışma konusunu oluşturan figürünlerin katalog sıra takibi yapılarak fotoğrafları dört yönlü ve detaylarıyla levhalarda gösterilmiştir.

Çalışmada ele alınan eserler Aydın Arkeoloji Müzesi'nde korunmaktadır. Alınan izinler doğrultusunda müze envanter defterleri taranarak ilgili eserlerin müze envanter numarası, buluntu yeri, müzeye geliş şekli ve tarihi kaydedilerek katalog bölümüne eklenmiştir. Müze envanter defterleri tarandıktan sonra müze yetkililerinin uygun gördüğü zaman diliminde, yetkililerin gözetiminde eserlerin detaylı ölçüleri alındıktan sonra katalog bölümüne eklenmiştir. Ölçüleri alınan eserlerin daha sonra detaylı olarak tanımlamaları yapılmıştır.

Çalışma kapsamında incelenen figürinlerin, pişirme deliği formları ve boyutları, kaide formları ve boyutları incelendikten sonra teknik özellikler bölümünde değerlendirilmiştir. Böylece dönemlere göre üretim tekniklerinin nasıl farklılıklar gösterdiği saptanmıştır.

MunsellSoil-ColorCharts yardımıyla, figürinlerin hamur renkleri, astar renkleri ve figürinler üzerine uygulanan boyaların renkleri saptanmıştır. Figürinlerin hamur, astar ve boya renkleri katalogdaki kodlar kullanılarak kayıt altına alınmıştır.

İncelemeler sonucunda hamur üzerine uygulanan astarın, rengi ve uygulanma yöntemi saptanarak teknik özellikler bölümünde değerlendirilmiştir.

Eserlerin teknik incelemeleri yapıldıktan sonra detaylı fotoğrafları çekilmiştir. Fotoğraf çekimleri sırasında boyutları değişkenlik gösteren eserlerin sağlıklı fotoğraflanabilmesi için 18 - 55 mm, 60 mm ve 70 - 300 mm lensler kullanılmıştır. Ayrıca figürinlerin etrafına gölge düşmemesi için softbox, çekim sehpası ve çekim masası tercih edilmiştir.

Müze çalışmalarını sonlandırmadan önce figürinlerin içerisindeki katkı maddelerini ve yoğunluklarını, göz ile görülemeyen boya kalıntılarını saptayabilmek için *Celestron 44308 Dijital Pro Mini El Mikroskobu* kullanılarak dijital fotoğraflandırma yapılmıştır.

Figürin fotoğrafları, *dijital Photoshop* programı yardımıyla temizlenip ve kontrast değerleri ayarlandıktan sonra eserlerin daha belirgin görülmeleri sağlanarak yayına hazır hale getirilmiştir.

Çalışma kapsamında incelenen figürinlerin, tipolojik ve kronolojik sınıflandırması yapılabilmesi için analogi yöntemi kullanılmıştır. Müze çalışmaları son bulduktan sonra analogi yapabilmek için uzun bir kütüphane taraması ve literatür değerlendirmesi yapılmıştır.

Detaylı katalog taramaları sonucunda, tez kapsamında incelenen figürinlerin benzer örnekleri bulunduğundan sonra eserlerin tipolojisi çıkartılmıştır. Ayrıca benzer tipteki figürinlerin still gelişimleri değerlendirilerek eserler kronolojik olarak sınıflandırılmıştır. Tipolojik ve kronolojik sıralama yapıldıktan sonra katalog bölümü oluşturulmuştur. Katalog bölümünde benzer tipteki figürinlerin buluntu merkezleri ve araştırmacıların benzer örnekleri hangi tipte sınıflandırdıklarına yer verilmiştir.

Tahribatsız taşınabilir *XRF* cihazı ile figürin kellerinin içindeki katkı miktarlarının belirlenmesi amacıyla kimyasal analizleri yapılmıştır. Ölçüm, **xSORT** (marka) **XH003** (model) **pXRF** (Taşınabilir X - Ray Floresansı) cihazı ile "*Environmental Method*" kullanılarak yapılmıştır.

Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinatörlüğü tarafından *FEF* – 19019 numaralı proje ile desteklenmiştir. Desteklerinden dolayı Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Rektörlüğü ve Bilimsel Araştırma Projeleri koordinatörlüğüne (ADÜ BAP) teşekkür ediyorum.

1. BÖLÜM

1. AYDIN ARKEOLOJİ MÜZESİ TERRAKOTTA FİGÜRİNLERİ VE HEYKELTRAŞLIK ESERLERİ

“Yaşadığın müddetçe dertsiz tasasız ol

Hiçbir şeyin seni üzmesine izin verme

Hayat çok kısa

Ve zaman her şeye gebedir.”

Aydın Arkeoloji Müzesi girişinde, ziyaretçileri karşılayan bu şiir, Tralleisli Seikilos'un eşinin mezar taşına yazdırdığı ve daha sonra 6/8 lik nota ölçüleriyle ezgiye dönüştürülen yaklaşık 2000 yıllık dünyanın en eski yazılı şiiridir. Eser bugün Danimarka'da Kopenhag Müzesindedir.

Aydın Müzesi'nin çekirdeğini halkevinde koruma altına alınan eserler oluşturmuştur. 1950 yılına kadar halkevi bünyesinde korunan eserler, aynı yıl hazineye devredilmiştir ve Aydın Müzesi 16.02.1959'da Zafer İlkokulu'nun bir odasında memurluk olarak kurulmuş, uzun süre müzecilik hizmetleri burada yürütülmüştür.

17.02.1969'da Müze Müdürlüğü olarak hizmet vermeye başlamıştır. Aydın Müzesi, müze binasının tamamlanmasından sonra 23.04.1973'de kendi binasında ziyarete açılmış ve 2012 yılına kadar bu binada hizmet vermiştir. İlk açıldığında arkeolojik ve etnografik eserler aynı binada sergilenmiştir. Aydın Müzesi zaman içerisinde hızla gelişen bölgede devam eden bilimsel kazı ve araştırmalardan elde edilen eserler ve çeşitli yollarla Aydın'da yaşamış uygarlıklara ait eserleri bünyesinde toplayarak eşsiz koleksiyonlara sahip olmuştur. Müze binası 2000 yılında revize edilerek, 17 Ağustos 2012'de ziyarete açılmıştır.

Aydın Arkeoloji Müzesi, Aydın-Denizli karayolu üzerinde 15 bin 769 metrekare alan üzerinde çağdaş bir müzecilik anlayışı ile kurulmuştur. Teşhir salonları, depolar, laboratuvarlar, kütüphane, çocuk etkinlik bölümü, konferans salonu ve geçici sergileme alanları ile diğer hizmet birimlerinin yer aldığı yapı bodrum-zemin-kat olarak inşa edilmiştir. Bahçe düzenlemesinde asma-germe mebran sistemle gölgelemeler yapılmış, açık

sergileme alanları oluşturulmuştur.

Aydın Arkeoloji Müzesi sorumluluk alanında bulunan Tralleis, Magnesia, Alabanda, Nysa, Arkaik Panionion, Kadıkalesi (Anaia), Tepecik Höyük kazılarında bulunan eserlerin sergilenmesi yanı sıra bölgede bulunan Alinda, Amyzon, Piginda, Harpasa, Mastaura, Akharaka, Pygale, Orthosia gibi antik kentlere ait eserler ile müze tarafından yapılan kurtarma kazılarında elde edilen eserlere de yer verilmiştir. Bahçe teşhirinde ise müze sorumluluk alanında bulunan antik kentlerden gelen taş eserler sergilenmektedir.

E. Yener ve M. K. Özkan, 1998 yılı çalışmalarında oda mezarda ele geçen üç adet pişmiş toprak figürin, bir adet pişmiş toprak figürin başı ele geçtiğini bildirmişlerdir. Buluntu kontekstine göre mezarı İÖ 1 - İS 3. yüzyıl aralığına tarihlemişlerdir.

Aydın ili merkezinde bulunan Alihan Oğlu İsmail Türbesi'nde yapılan onarım çalışmaları esnasında bulunan yer altı oda mezarında yapılan kurtarma kazısında mezar odasının kapısının insutu şeklinde iki kayrak taş ile kapalı olduğu, mezarın günümüze kadar korunmuş olarak geldiği tespit edilmiştir. Uzun yıllar kullanılmış aile mezarı olduğu ifade edilmiştir.

Mezarda üç adet normal, dört adet kremasyon gömü yapıldığı gömü sayısının tespit edilemediği bildirilmiştir. Mezarda; üç adet pişmiş toprak figürin, bir adet pişmiş toprak figürin başı, beş adet pişmiş toprak ungentarium, bir adet pişmiş toprak yağdanlık, ön üç adet pişmiş toprak kandil, bir adet pişmiş toprak sepet kulplu kap, bir adet pişmiş toprak vazocuk, bir adet kemik spatula, bir adet kemik ağırşak, beş adet cam şişe, üç adet pişmiş toprak kremasyon kabı, ele geçmiştir. Mezarın Tralleis antik kent nekropol alanında bulunan Roma İmparatorluk Dönemi tonozlu mezarları ile benzerlik gösterdiği ifade edilmiştir. Gerek mezarın mimari yapısı ve gerek mezar buluntu kontekstine göre tarihleme yapılmıştır³.

Y. Akkan, F. Çoskun, A. Akkan ve E. Dede, 2017 yılı çalışmalarında, Tralleis antik kenti güney nekropolünde yer alan iki oda mezar ve buluntularını değerlendirmişlerdir.

I numaralı dromoslu⁴ oda mezarın içindeki buluntular değerlendirildiğinde, mezarın İÖ 2. yüzyıldan – İS 3. yüzyıla kadar kullanıldığı tespit edilmiştir. Doğu – batı doğrultulu I

³Yener ve Özkan 1998, 1vd.

⁴Genellikle mezar yapılarında mezar odasına geçişi sağlayan dar, uzun geçite verilen ad.

numaralı oda mezarın doğu bölümünde yer alan kline⁵ üzerinde, İS 80 - 90 yılları arasına tarihlendirilen tragedia maskı ele geçmiştir. Ele geçen diğer buluntular arasında ise İS 1 – 2. yüzyıllar arasına tarihlendirilen Anadyomene tipinde Aphroditefigürini ve İS 2 – 3. yüzyıllar arasına tarihlendirilen pişmiş toprak sepet parçası yer almaktadır.

II numaralı oda mezar, I numaralı oda mezarın batı kesit duvarının doğusunda yer almaktadır. Kuzey – güney uzantılı oda mezarın güney bölümünde yer alan dromos ile mezara giriş sağlanmaktadır. Oda mezar içerisinde İS 2. yüzyıla tarihlendirilen terrakotta güvercin ve İS 1. yüzyıla tarihlendirilen giyimli kadın figürini ele geçmiştir⁶.

Resim 1.1. I No.lu Mezar Odasında Ele Geçirilen Pişmiş Toprak Buluntuları. Aydın Arkeoloji Müzesi⁷.

Resim 1.2. II No.lu Mezar Odasında Ele Geçirilen Pişmiş Toprak Buluntuları. Aydın Arkeoloji Müzesi⁸.

A. Saraçoğlu, 2010 yılı çalışmasında, Tralleis antik kentinde 2006 yılı konut alanında ve 2007 yılı batı nekropolis alanında yapılan kazılar sonucu ele geçen on üç terrakotta figürini değerlendirmiştir. Konut alanından gelen örnekler içerisinde Eros/kız

⁵Ölü yatağı.

⁶Akkan vd.2017, 1 vd.

⁷Akkan vd.2017, 1 vd.

⁸Akkan vd. 2017, 1 vd.

çocuk başı, kadın başı, giyimli kadın, Herakles/filozof başı, grotesk ve kurt başı gibi figürin tipleri bulunurken, batı nekropolis alanından gelen örneklerde mask, herme başı ve Eros figürin tipleri bulunduğu tespit edilmiştir. Değerlendirmeye alınan figürinlerin kil özellikleri, yapım teknikleri ve benzer örneklerle yapılan stil karşılaştırmasına göre figürinler, Hellenistik ve Erken Roma İmparatorluk Dönemleri'ne tarihlendirmiştir⁹.

M. Çekilmez, 2010 yılı çalışmasında, Aydın Müzesi tarafından 1960 - 2007 yılları arasında Tralleis Güney Nekropol Alanı'nda gerçekleştirilen kurtarma kazıları sonucunda ele geçen terrakotta figürinleri değerlendirilmiştir. Ele geçen terrakotta figürinlerin genelde birden fazla gömünün bulunduğu tonozlu ve dromoslu oda mezar içerinden geldiği saptanmıştır. Ayrıca figürinlerin genellikle oda mezar içerisinde kline üzerine yatırılmış iskeletlerin ayakuçlarına ve bel bölümüne mezar hediyesi olarak bırakıldığı görülmektedir. Mezar hediyesi olarak bırakılan figürin tipleri Lyra tutan Eros, süvari, Venüs ve kukla oldukları saptanmıştır. Tralleis figürinlerinin özellikle İÖ 2. yüzyılın ilk çeyreğinde ortaya çıkmaya başladığını, İS 1. yüzyılda kullanıma devam edildiğini ve İS 2. yüzyılda oldukça azalmaya başladığını belirtmektedir¹⁰.

M. Çekilmez, 2014 yılı¹¹ doktora tezinde, Aydın Arkeoloji Müzesi tarafından gerçekleştirilen kurtarma kazılarında, Tralleis Güney Nekropolisindeki tonozlu oda mezarlardan bulunmuş, bugün Aydın Arkeoloji Müzesi'nde korunan ya da sergilenen yüz otuz yedi adet figürini ele almıştır. Çalışmada ele alınan figürinlerin tipi ve stili değerlendirilirken mezarlara ait kayıtlar esas alınmıştır. Otuz üç mezar konteksti belirlenmiş olmasına rağmen mezarları kesin tarihlemeye yardım edebilecek veriler olmadığından, Nekropolis alanı, seramik, sikke ve diğer arkeolojik kalıntılarıyardımıyla İÖ 2. yüzyıldan başlayarak İS 2. yüzyıla kadar tarihlenmiştir. Hellenistik ve Roma İmparatorluk Dönemi kontekstleri içinde kırk beş tanrı - tanrıça, elli dört erkek - kadın, on altı hayvan, beş Herme ve on iki mask yer almaktadır.

Tralleis Güney Nekropolis alanında bugüne kadar sürdürülen çalışmaların tamamı Aydın Müzesi tarafından yapılan kurtarma kazılarıdır. Farklı dönemlerde Tralleis Güney Nekropolü'nde yapılan kurtarma kazılarında bulunan ve çalışma kapsamında incelenen tüm bu malzeme kentin özellikle Hellenistik ve Erken İmparatorluk Dönemi'nde bir terrakotta

⁹Saraçoğlu 2010, 1vd.

¹⁰Çekilmez 2010, 1 vd.

¹¹Çekilmez 2014, 1vd.

üretim merkezi olduğunu göstermiştir. Bu buluntuların sayıca çoklukları, üretim özellikleri, normal ölçülerin üzerindeki boyutları ve kaliteli işçilikleri bu alanda kentın Anadolu'nun önemli merkezleri arasına taşınabileceğini göstermektedir.

Aydın Arkeoloji Müzesi'nin Tralleis vitrinlerinde sergilenen bu figürinler, dönemin heykeltıraşlık sanatının iyi birer takipçisi olma özellikleri yanında, ikonografik zenginlikleri ve üzerlerinde korunan canlı boyaıyla dikkat çekmektedir. Bununla birlikte Tralleis Güney Nekropolis alanındaki mezar kontekstlerinde terrakotta figürinlerle birlikte bulunan seramik buluntuların bir bölümü farklı araştırmacılar tarafından ele alınmıştır. Terrakotta figürinler, antik dönemde ev ya da diğer sivil yapılarda gündelik eşya olarak kullanılmaları yanında mezarlarda, kutsal alanlarda veya tapınaklarda tanrı ya da tanrıçaya adak eşyası olarak bırakılma gibi çok farklı amaçlarla da kullanılmışlardır. Çalışma kapsamı içinde ele alınan terrakotta figürinlerin tamamı mezar buluntusu olarak ele geçtiğinden dini bir ritüelin parçası ya da ölümler için adak ya da sunu eşyası olarak değerlendirilmiştir.

Resim 1.3. Kadın Başı¹².

Resim 1.4. Giyimli Kadın¹³.

Resim 1.5. Eros¹⁴.

Resim 1.6. Horoz¹⁵.

Resim 1.7. Oyuncak¹⁶.

Resim 1.8. Nike¹⁷.

¹²Çekilmez 2017. Lev. 136, K. 83.

¹³Çekilmez 2017. Lev. 134, K. 72.

¹⁴Çekilmez 2017. Lev. 130, K. 28.

¹⁵Çekilmez 2017. Lev. 123, K. 123.

¹⁶Çekilmez 2017. Lev. 127, K. 134.

M. Çekilmez, 2015 yılı çalışmasında, 2008 yılında Tralleis'in Batı Nekropolis alandaki bir oda mezar ve Hamam - Gymnasion kompleksinin kuzeydoğusundaki Latrina'nın fosseptik kanallarında gerçekleştirilen kazılar sonucunda ele geçen terrakotta figürinler değerlendirmiştir. Oda mezar içinde TK1 - 3 numaralı hörgüçlü boğa, erkek ve horoz figürinlerinin İS 1. yüzyıla tarihlendirildiği ve mezar kültürüyle ilişki oldukları tespit edilmiştir. Latrina'nın fosseptik kanallarında, İS 1 - 3. yüzyıllara tarihlendirilen grotesk, Herakles, portre - büst ve hayvan figürinleri bulunduğunu ifade etmiştir¹⁸.

Resim 1.9. Hörgüçlü Boğa¹⁹.

Resim 1.10. Kadın Portre-Büstü²⁰.

M. Çekilmez, 2013 yılı çalışmasında, Tralleis antik kenti sınırları 11 km. güneydoğusundaki Mesutlu Köyü'nde, 1993 yılında bir oda mezardan bulunan ve daha sonra Aydın Arkeoloji Müzesi'ne kazandırılan üç figürini stillistik ve ikonografik açıdan değerlendirilmiştir. Söz konusu figürinler, Attis (Roma İmparatorluk Dönemi) ve Herakles (İÖ 150-50 yılları arası arasındaki Geç Hellenistik Dönem) olmak üzere iki tipden oluşmaktadır²¹.

¹⁷Çekilmez 2017, Lev. 133, K. 22.

¹⁸Çekilmez 2015, 1 vd.

¹⁹Çekilmez 2015, 1 vd.

²⁰Çekilmez 2015, 1 vd.

²¹Çekilmez 2013, 1 vd.

Resim 1.11. Herakles²².

Resim 1.12. Attis²³.

Resim 1.13. Attis²⁴.

M. Çekilmez, 2015 yılı çalışmasında, Hyllarima antik kentinde bulunan ve 1994 yılında Aydın Arkeoloji Müzesi'ne hibe edilen üç giyimli rahibe figürünü ve iki ephebos figürünü ele almıştır. Figürinleri, benzer örneklerle karşılaştırarak üretim tekniği, stil ve analogi yoluyla Roma İmparatorluk Dönemi'ne tarihlemiştir²⁵.

Resim 1.14. Aphrodite Rahibesi²⁶.

Resim 1.15. Sadaklı Ephebos²⁷.

Resim 1.16. Sadaklı Ephebos²⁸.

K. Ersavaş, 2019 yılı²⁹ çalışmasında, 1959 - 2004 yılları arasında Aydın Arkeoloji Müzesi'ne hibe, satın alma, müsadere, istirdat ve kazı çalışmaları yoluyla getirilen toplam yetmiş dört figürünü ele almıştır. Figürinlerin on sekizi Karia, yirmi sekizi İonia Bölgesi'nden, yirmi sekizinin ise buluntu yerinin belli olmadığını bildirmiştir. İÖ 6. yüzyılın

²²Herakles, Hera'nın şanı, şerefi ya da Hera sayesinde un kazanan anlamındadır, bk. Çekilmez 2013, 203.

²³Çekilmez 2013, 1 vd.

²⁴Çekilmez 2013, 1 vd.

²⁵Çekilmez 2015, 1 vd.

²⁶Çekilmez 2015, 1 vd.

²⁷Çekilmez 2015, 1 vd.

²⁸Çekilmez 2015, 1 vd.

²⁹Ersavaş 2019, 1 vd.

ikinci yarısından İS 2. yüzyıl aralığına tarihlediği figürinleri sekiz tipoloji ana başlığı, otuz bir alt tipoloji başlığı altında incelemiştir.

Karia Bölgesi'nden gelen figürinlerin süvari, hydriaphoros, rahip, ephebos, sadaklıephebos, Aphrodite rahibesi, Aphrodite ve grotesk tiplerine ait oldukları tespit edilmiştir. Güney Ionia Bölgesi'nden gelen figürinlerin ise Apollon, Ariadne – Tykhe, poloslukadın/tanrıça, sporcu/atlet, giyimli kadın, kız çocuk, hayvan, aktör, protom ve hydriaphoros tiplerine ait oldukları tespit edilmiştir.

Söz konusu figürinler içerisinde en erken buluntu grubunu Geç Arkaik Dönem'e tarihlenen süvari, yüksek poloslu kadın/tanrıça başı, adak amacıyla yapılan ayak ve kouros figürini oluşturmaktadır. Klasik Dönem'e tarihlenen figürinler içerisinde hydriaphoros, rahip, giyimli kadın/tanrıça, at figürini, kourotrophos, protom ve atlet figürinleri yer almaktadır. Hellenistik Dönem'de ise oturan Aphrodite, Ariadne – Tykhe, Apollon, aktör, Pan, Eros, giyimli kadınlar, kadın başları, epheb figürinleri ve çocuk figürinleri yer almaktadır. Roma İmparatorluk Dönemi'ne ait figürinler içerisinde Aphrodite, Artemis, kadın başı, ephebos, süvari, gladyatör, grotesk ve kartal figürinleri yer almaktadır.

Çalışmada incelenen figürinlerin genel olarak kırmızımsı sarı kil rengine sahip oldukları tespit edilmiştir. Buluntu yerleri belli olmayan yirmi sekiz figürinin ise kil özellikleri ve stillistik değerlendirmeleri sonucunda, bu figürinlerin Karia ve Ionia kentlerine özgü figürinler oldukları saptanmıştır.

Çalışmada Halikarnassos, Tralleis ve Hyllarima antik kentlerinden gelen figürinlerin değerlendirilmesi sonucunda Karia Bölgesi'ne özgü olan kültürlerin ve yerel üretim atölyelerinin saptanması açısından yararlı olmuştur. Ayrıca Miletos, Priene ve Didyma gibi Güney Ionia kentlerinde yapılan figürin çalışmaları yardımıyla daha önceden bilinmeyen Myus antik kentinden gelen figürinlerin literatüre kazandırılmasına yardımcı olmuştur. Myus, Miletos, Priene ve Didyma antik kentlerinden gelen figürinler özellikle kültür açısından belirleyici bir rol oynamıştır.

Resim 1.17. Apollon Figürini Başı³⁰.

Resim 1.18. Kız Çocuk Figürini Başı³¹.

Resim 1.19. Tanrıça/Kadın Protomu³².

Resim 1.20. Aphrodite Rahibesi Figürini³³.

Resim 1.21. Hydrophoros Figürini³⁴.

Resim 1.22. Aphrodite Figürini³⁵.

R. Özgan, 1982 yılı çalışmasında, Tralleis kökenli olup, çeşitli müzelere dağılmış heykeltıraşlık eserlerini bir araya getirmiş, antik yazarlar ve epigrafik bilgilerden yararlanarak, Tralleis’li heykeltıraşlar ve bu heykeltıraşların yarattığı ekolün varlığını kanıtlamıştır. Aynı zamanda Tralleis heykeltıraşlığı üzerine yapılan önceki yayınlar değerlendirmiş ve yeni bakış açısı sunmuştur. Ancak çalışma Tralleis kökenli olup yurt içi ve yurt dışındaki çeşitli müzelerde bulunan heykeltıraşlık eserlerini kapsamaktadır. Hellenistik Dönem’de önemli bir heykel okulu bulunan, heykeltıraşları ve sanat eserleriyle ekol haline gelen Tralleis’in, Roma İmparatorluk Dönemi’nde özellikle İS 1. yüzyılın ortalarından sonra heykeltıraşlık aktiviteleri açısından Aphrodisias ekolünün gölgesinde kaldığını ileri sürmektedir³⁶.

³⁰Ersavaş 2019, Lev. 31, K. 10.

³¹Ersavaş 2019, Lev. 31, K. 71.

³²Ersavaş2019, Lev. 31, K. 14.

³³Ersavaş2019, Lev. 6, K. 22.

³⁴Ersavaş2019, Lev. 7, K. 25.

³⁵Ersavaş2019, Lev. 10, K. 7.

³⁶Özgan 1982, 1vd.

R. Özgan, 1990 yılı çalışmasında, Tralleis antik kenti portlerinden örnekler ele almıştır. Sırasıyla Tralleis antik kenti kent tarihçesi, kent araştırma tarihçesini ele aldıktan sonra portreler bölümüne geçmiştir. Bu bölümde eserleri Augustus Portresi, Durusus Majör Portresi, Tralleis Kökenli Olabilecek Portreler, Çocuk Portresi, Klasistik Kabartma başlıkları ile incelemiştir. Portleri tek tek ele alarak tipolojik ve stilistik olarak detaylı şekilde değerlendirmiştir³⁷.

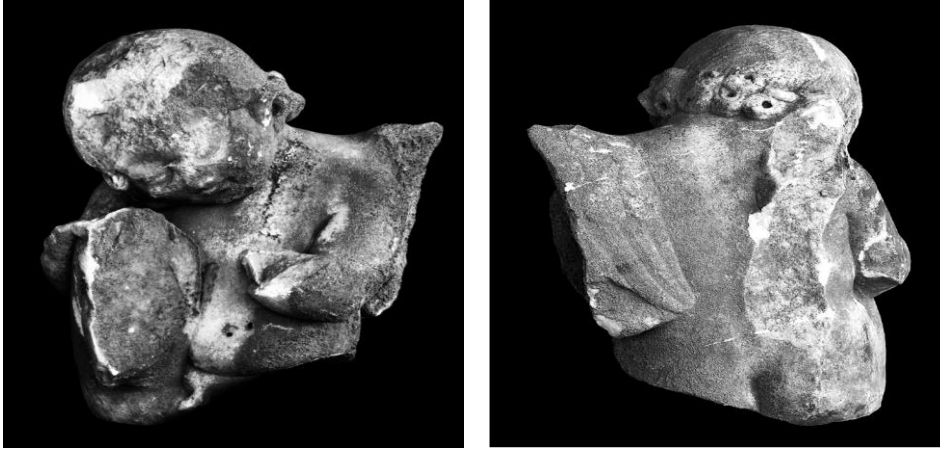
M. Dinç, 2013 yılı çalışmasında, Aydın Arkeoloji Müzesi'nde bulunan 1996 - 2002 yılları arasında Tralleis antik kenti kazılarında bulunan daha önce yayınlanmamış mermer heykeltıraşlık buluntularını değerlendirmiştir. Kent merkezindeki tünelli yapı ve hamam - gymnasium kompleksi ile konut alanından ele geçen eserlerin çoğunluğun parçalanmış vaziyette, İyi durumda korunmuş olanların ise sayısının az olduğunu ifade etmiştir. Bu durumda incelenen heykeltıraşlık eserleri tipolojik, ikonografik stilistik düzende değerlendirilerek benzerleri ile kıyaslanmış ve eserleri Hellenistik Dönem ile Roma İmparatorluk Dönemi ayrıca Geç Antik Dönem'e tarihlenmiştir³⁸.

M. Çekilmez, 2016 yılı çalışmasında, 2007 yılında Tralleis Antik Kenti'nde Prof. Dr. A. Yaylalı başkanlığındaki araştırmalar sırasında bulunan bir Eros heykelini ele almıştır. Kentin Batı Nekropolisi sınırları içinde yapılan yüzey araştırmaları sırasında bulunan heykel arazide, yüzeyde ters şekilde duran eserin uzun yıllar açıkta kaldığı ve arazinin sürülmesi sırasında bir bölümünün tahrip olduğu anlaşılmıştır. Orta gözenekli, beyaz mermerden yapılan Eros heykelinin belinden alt kısmı ile elleri ve üzerine oturduğu kaidesi kırılmıştır. Tipolojik özellikleri ve duruşu, bu yontunun kaide üzerinde oturarak uyuyan bir Eros'a ait olması gerektiğini göstermiştir. Belinden altı kırık olmasına rağmen benzer tipteki yontulardan yola çıkılarak heykel tanımlanmış ve tamamlama önerisi sunulmuştur. Heykelin tipi ve duruşu, diğer çağdaş merkezler ve kontekstlerdeki buluntularla karşılaştırılarak tarihlendirme yapılmıştır. Yapılan stilistik ve tipolojik incelemeler, Tralleis yontusunun Roma İmparatorluk Dönemi stili içinde Flaviuslar Dönemi modasını yansıttığını göstermiştir³⁹.

³⁷Özgan 1990, 1 vd.

³⁸Dinç 2013, 1 vd.

³⁹Çekilmez 2016, 1 vd.

Resim 1.23. Uyuyan Eros Yontusu⁴⁰.

R. Dinç, 2003 çalışmasında, Tralleis Heykeltıraşlığı bölümünde, dünyanın birçok müze ve özel koleksiyonlarına bulunan Tralleis üretimi heykeltıraşlık eserlerinin Hellenistik ve Roma İmparatorluk Dönemi içerisindeki ve bölgedeki önemine değinmiştir. Tralleis'in üretim merkezi ve Tralleis'li sanatçıların ekolu olduğu döneme etkilerinden bahsetmiş örneklerle güçlendirmiştir⁴¹.

A. Saraçoğlu, 2004 yılı çalışmasında, Aydın Müzesi'nden bir grup portre üzerine yapılan gözlemleri içeren çalışmasında, buluntu yerleri kesin olmayan ancak işçilik ve müze kayıtlarından Tralleis ve çevresindeki yerleşim yerleri olarak belirlenen eserleri incelemiştir. Söz konusu çalışmada yer alan eserler, heykeltıraşlık başı erkek başı tipolojik olarak mitolojik bir kahraman Herakles'e atfedilmekte, kadın başları ise Yunan tarıncalarının tipolojisini yansıtmaktadır. Eserler stil yoluyla değerlendirilip büyük boy heykeller ile kıyaslanmış, Roma İmparatorluk Dönemi heykel yapım tekniği ve baş stilizasyonu tarihleme önerilerinin sunulmasında dayanak noktası olarak görülmüştür. Çalışmada sonuç olarak Tralleis'in sanatsal faaliyetlerinin Roma Dönemi'nde de kesintisiz olarak devam ettiği ileri sürülmektedir. Ancak buluntu yerleri kesin olarak bilinmeyen eserlerin Tralleis ya da yakın çevresinden ele geçtiği tahminden öteye gitmesede bir sonraki çalışmalara kaynak teşkil etmektedir⁴².

A. Saraçoğlu, 2004 yılı çalışmasında, İÖ 2. yüzyılın ilk yarısı ile 1. yüzyılın

⁴⁰Çekilmez 2016, 1 vd.

⁴¹Dinç 2003, 1 vd.

⁴²Saraçoğlu 2004, 1vd.

başlarında Tralleis ve Rhodos arasındaki sanatsal etkileşim irdelemektedir. Çalışmada Tralleis'in heykeltıraşlık alanındaki çalışmalarını İÖ 2. yüzyıldan İS 1. yüzyıl içlerine kadar kesintisiz devam ettirdiği, ancak Roma İmparatorluk Dönemi'nde özellikle Flaviuslar ve sonrasında öncülüğü Aphrodisias'a kattığı görüşünü desteklemektedir⁴³.

A. Yaylalı ve M. Çekilmez, 2012 yılı çalışmalarında, Tralleis'te 2007 yılında A. Yaylalı başkanlığında gymnasium alanında sürdürülen kazı çalışmalarında bulunan kadın heykeli değerlendirilmiştir. Heykel, Geç Antik - Bizans Dönemi dolgu katmanı içinde bulunmuş ve stil yoluyla değerlendirilerek tarihlendirilmiştir. Kazı buluntusu heykelin incelenmiş İÖ 2. yüzyılın ortalarına tarihlendirilmiş, bir sonraki çalışmalara iyi bir kaynak örneği sergilenmiştir⁴⁴.

R. Dinç – M. Şahan 2006 yılı çalışmalarında, 2002 yılı Tralleis antik kenti kazılarında ele geçen kabartmaları ele almışlardır. İS 5 – 6. yüzyıl - erken Bizans Dönemi'ne tarihlenen her biri üzerinde farklı kabartmaların olduğu mermer panoların stilistik, kronolojik değerlendirilmesi yapılarak Tralleis antik kenti sosyal yaşamı ve bölge ile etkileşiminin önemi vurgulanmıştır⁴⁵.

M. Dinç, 2012 yılı çalışmasında⁴⁶, Tralleis antik kenti 1996 - 2002 yılları arasında hamamın caldariumunda yapılan kazı çalışmalarında ele geçen, üzerinde kabartmalı figürlerin bulunduğu çerçeveli panolara ait parçaları incelemiştir. İnceleme konusu olan kabartmaların bazıları, kazı çalışmaları sırasında dolgu toprak arasından dağınık ve parçalanmış halde, bazılarının ise geç dönem yapılarında kullanılmak üzere, devşirme malzeme olarak kullanım gördüğü haliyle bulunduğunu belirtmiştir. Roma İmparatorluk Dönemi Hamamı'nın caldariumunu süsleyen kabartmalı panolara ait kırık parçaları, kendi içinde sınıflandırılıp, tasnif edilerek panoların genel durumu açıklanmaya çalışılmıştır. Bunun için panoların tipolojik ve fonksiyonel yapısı göz önünde bulundurulup incelenmesine öncelik verildiğini bildirmiştir⁴⁷.

⁴³Saraçoğlu 2004, 1vd.

⁴⁴Yaylalı – Çekilmez 2012, 1vd.

⁴⁵Dinç – Dinç 2002, 1 vd.

⁴⁶Pano parçaları üzerinde, Deniz Thiasos'unu oluşturan figürler yer almaktadır. Antik Yunan ve Roma sanatında, gerek kabartma heykeltıraşlıkta, gerek küçük sanat eserleri üzerinde (Gemme, Cameo, Gümüş Kaplar vb. gibi) ve gerekse mozaik taban döşemelerinde tasvir edilen deniz alayı sahnelerinde, Ketos, Hippocampos, Tritonlar, Deniz Kentaurları, Deniz aslanları ve ya kaplanları gibi karışık deniz yaratıkları tarafından taşınan Nereidler'in, dalgalanan şalları ile yarı çıplak vaziyette betimlendiği görülmektedir.

⁴⁷Dinç 2012, 1vd.

2. BÖLÜM

2. BATI ANADOLU TERRAKOTTA FİGÜRİNLERİ LİTERATÜR ÖZETİ

Tez çalışması kapsamında daha önceki yıllardan itibaren günümüze kadar Anadolu'da bulunan pişmiş toprak heykelciklerle ilgili literatür taranmıştır. Literatür taraması sonucunda Geometrik Dönem'nden Roma İmparatorluk Dönemi sonuna kadar yapılan çalışmalar özet olarak sunulmuştur.

2.1. Kataloglar, Monografiler, Bildiriler

Terrakotta figürinler ve bunların tipolojisi hakkındaki en önemli ve temel çalışmalardan biri 1903 yılında yayınlanan F. Winter'in eseridir. Yazar bu çalışmasında, yaptığı büyük çaplı araştırmaları dört ciltlik kitapta toplamıştır. Çalışmanın ilk iki cildinde terrakotaları tiplere ayırmıştır. Oluşturduğu bu tipoloji günümüze kadar tüm araştırmacılar için bir iyi bir kaynak olma özelliğine sahiptir⁴⁸.

G. Mendel, 1908 yılı çalışmasında, çeşitli yerlerden Osmanlı Devleti Müzesi'ne getirilen üç bin beş yüz den fazla terrakotta figürinin toplandığı ve Fransızca yayınlandığı katalogu yapmıştır⁴⁹.

S. Mollard - Besques, 1963 yılı çalışmasında Ege ve Akdenizde'ki tüm Yunan terrakotalarından örneklerle, terrakotta sanatı ile ilgili geniş kapsamlı bir araştırma yapmış, bölgedeki terrakotta üretim merkezlerini harita üzerinde işaretleyerek günümüze kadar çalışılan konulara kaynaklık etmiştir⁵⁰.

S. Mollard - Besques, 1971 – 72 yılları çalışmasında, Louvre Müzesi pişmiş toprak figürin koleksiyonundan üç bin altı yüz yetmiş eseri değerlendirmiştir. Hellenistik ve Roma İmparatorluk Dönemi figürinlerini kronolojik değil de tipolojik olarak sınıflandırdığı bu katalog çalışması günümüze kadar süre gelen tüm bilimsel çalışmalara kaynak niteliğindedir⁵¹.

⁴⁸Winter 1908, 1vd.

⁴⁹Mendel1908, 1vd.

⁵⁰Mollard-Besques 1963, 1vd.

⁵¹Mollard-Besques1971 – 72, 1 vd.

J. Chesterman, 1974 yılı çalışmasında Prehistorik Dönem'den Roma İmparatorluk Dönemleri arasında önemli birkaç antik kent terrakotta figürinlerini değerlendirmiştir⁵².

Leyenaar – Plaisier, P. G. 1979 yılı çalışmasında, Leiden Ulusal Antik Müzesi'ndeki Yunan ve Roma terrakottalarının katalogunu çıkardığı çalışmasında çeşitli merkezlerden (Anadolu'dan Smyrna, Myrina, Magnesia and Meandrum, Pergamon, Priene, Troia) toplanmış eserleri incelemiştir⁵³.

F. Croissant, 1983 yılı çalışmasında, çeşitli müze envanterlerine kayıtlı Arkaik Dönem terrakotta protomlarını ele almıştır⁵⁴.

Ö. Özyiğit, 1990 yılı çalışmasında, Türkiye müzelerinde bulunan terrakotta figürin örneklerinden yola çıkarak özgün eserlerle sahte üretim arasındaki farklılıkları saptamaya çalışmıştır. İstanbul Arkeoloji Müzeleri, İzmir, Manisa, Efes ve Bergama Müzeleri'nden sahte örnekler üzerinden özgün terrakotta figürinlerin stil ve teknik özelliklerini detaylı olarak ele almıştır. Batı Anadolu sahte üretim merkezlerinin özellikle Alaşehir ve Kula çevresi olduğunu, sahte eserlerin İzmir, Manisa, Alaşehir, Kula, Burdur ve çevresinde ele geçtiğini bildirmiştir⁵⁵.

İzmir Fransız Kültür Merkezi tarafından 2006 yılında, hazırlanan katalog çalışmasında yirmi beş terrakotta figürin değerlendirilmiştir. Eserler Hellenistik ve Roma İmparatorluk Dönemi'ne tarihlendirilmiştir⁵⁶.

2007 yılı İstanbul Arkeoloji Müzeleri Koleksiyonlarından Yeni Bir Sergi çalışması M. Karalom editörlüğünde kataloga dönüştürülmüştür. Katalogda Arkaik Dönem'den Roma İmparatorluk Dönemi'ne tarihlenen altmış iki figürini konuya uygunlukları açısından değerlendirilmiştir. Figürinlerin tanımı, nereden bulduklarına dair bilgilerden sonra ne tür bir takıyı neresinde taşıdığına dair bilgileri vermiştir⁵⁷.

S. Ç. Kepçe ve S. Ö. Gerçekler, 2011 yılı çalışmalarında, İstanbul'daki Vehbi Koç Vakfı Sadberk Hanım Müzesi antik çağ terrakotta (pişmiş toprak) figürin

⁵²Chesterman 1974, 1vd.

⁵³Leyenaar – Plaisier, 1979, 1vd.

⁵⁴Croissant 1983, 1 vd.

⁵⁵Özyiğit 1990, 1 vd.

⁵⁶İzmir Fransız Kültür Merkezi 2006, 1 vd.

⁵⁷Karalom 2007, 1vd.

koleksiyonundan, yüz yirmi sekiz adet eserin kataloğunu yapmışlardır. Çalışmada öncelikle, figürinlerin kullanım amaçlarını, yapım tekniklerini, figürinlerin giysi ve başlıklarını ve saç modellerini anlatmışlardır. Figürinlere ait tarihsel süreci, Arkaik, Klasik, Hellenistik ve Roma İmparatorluk Dönemi başlıkları içerisinde ele almışlardır. Dönemlerin önemli olaylarından örnekler vererek figürinlerin dönem içerisindeki önemine değinmişlerdir. Katalog bölümünde eserlerin özelliklerini fotoğraflarıyla birlikte kronolojik olarak ele almışlardır⁵⁸.

Ç. Uygun, 2012 yılı çalışmasında, Arkaik Dönem'den Roma İmparatorluk Dönemi'ne kadar olan süreçte, terrakotta figürinler üzerindeki takıları kullanıma yönelik hem stilistik hem de ikonografik değerlendirmiştir⁵⁹.

G. Kongaz, 2015 yılı çalışmasında, Paul Gaudin'in 1890'lı yıllarda İzmir bölgesi demiryolu çalışmaları sırasında topladığı ve Joseph Maria von Radowitz'in 1872 yıllarda İstanbul'da edindiği zengin koleksiyonun müze tarafından alınması ile edinilmiş figürinlerin bir araya getirilmesi ile bir araya toplamıştır⁶⁰.

I. H. Rous, 2015 yılın çalışmasını, Antik Anadolu'nun Tanıkları: Muharrem Kayhan Koleksiyonu katalogu içerisinde yayımlamıştır. Çalışmada, on yedi pişmiş toprak figürin ele almıştır. Figürinleri Neolitik Dönem'den itibaren Roma İmparatorluk Dönemi'ne kadar olan zaman dilimi içerisinde tarihlendirmiş stilistik, ikonografik ve tipolojik olarak değerlendirmiştir⁶¹.

2019 yılı, sergi katalogunda Sagalassos kenti üretimi otuz yedi adet terrakotta figürin ele alınmıştır. Figürinlerin otuz tanesi İS 1 - 2 yüzyıla tarihlendirilmiş, yedi tanesi İS 5 - 6 yüzyıla tarihlendirilmiştir. Çalışmada figürinlerin tanımlamalarıyla birlikte tipolojileri yapılmıştır⁶².

İzmir Ticaret Odası, 2020 yılı çalışmasında, İzmir Ticaret Tarihi Müzesi envanter kayıtlarında ve teşhirlerinde bulunan altı adet terrakotta figürini değerlendirmişlerdir. Terrakotta figürinler hakkında genel bilginin yer aldığı katalogda, figürinler ölçüleri, kil renkleri, buldukları bölge ve karşılaştırma materyalleri ile değerlendirilmiştir.

⁵⁸Kepçe – Gerçekler 2011, 1 vd.

⁵⁹Uydun 2012, 1 vd.

⁶⁰Kongaz 2015, 1 vd.

⁶¹Rous 2015, 1 vd.

⁶²Yalçınkaya 2019, 1 vd.

Figürinler Geç Arkaik Dönem'den Roma İmparatorluk Dönemi içerisine tarihlendirilmişlerdir⁶³.

R. R. R. Smith, 2013 yılında yayınlanan çalışmasında; Hellenistik Dönem heykeltıraşlığını kronolojik ve bölgesel olarak ele almıştır. Bölgelerin birbirleriyle etkileşimini ve gelişimini göstermiştir. Pişmiş toprak figürinlerin dönem içindeki varlığını ve döneme etkilerini değerlendirmiştir. Figürinleri tipolojik, stilistik ve analogik bağlamda kısa cümlelerle anlatmış ve fotoğraflarla örneklendirmiştir. Özellikle Tanagra figürinlerinin sosyal kültürel hayata ve heykel sanatına katkılarına değinmiştir⁶⁴.

E. Çaykara, 2018 yılı çalışmada, *Thesmophoria*⁶⁵ bayramını tanımlayarak tanrıça Demeter'le ilişkilendirmiştir. Şenliğin kutlandığı coğrafyalara değinerek, özellikle Anadolu için değerlendirmiştir. Kaunos, Priene, Ephesos ve Miletos antik kentlerinde bulunan Demeter Kutsal alanı ve yine bu kutsal alanlarda buluntu kontekstlerine göre ve gerek toplu gerekse tekil buluntu terrakotta figürinlerin tipolojilerine göre yine bu kentlerin Thesmophoria şenliklerine kanıt olduğunu bildirmiştir⁶⁶.

S. Durugönül, 2018 yılı çalışmasında, Arkaik, Klasik, Hellenistik Dönem heykellerini ele alarak, heykellerin bu dönemlerde öne çıkan özellikleri üzerinden, toplumsal hayatta siyasal, ekonomik, sanatsal etkilerini incelemiştir. Praksiteles'in İÖ 340 – 330 yıllarına tarihlendirilen 'Knidos Aphroditesi' heykeli terrakotta figürinlerine aktarıldıktan sonra ün kazandığından ve grotesk figürinlerin özellikle pişmiş toprakla çalışıldığından bahsetmiştir⁶⁷.

G. Coşkun, editörlüğünde 2019 yılında yayınlanan farklı yazarlar tarafından ele alınan çalışmada, Afyonkarahisar Müzesi koleksiyonunda bulunan, buluntu yeri belli olmayan, satın alma veya hibe yoluyla müzeye kazandırılan yetmiş dört eser ele alınmıştır. Hellenistik ve Roma İmparatorluk Dönemi'ne tarihlendirilen terrakotta figürinler, tipolojik ve stilistik olarak değerlendirilmiştir⁶⁸.

Dokuz Eylül Üniversitesi ev sahipliğinde 2007 yılında gerçekleştirilen İzmir

⁶³İzmir Ticaret Odası 2020, 1 vd.

⁶⁴Smith 2013, 1 vd.

⁶⁵Thesmophoria: Antik Yunan'da, bereket tanrıçası DemeterThesmophoros onuruna bereketi arttırmak için düzenlenen ve üç gün süren kadın şenliği. Bu şenliğe özgür ve evli kadınlar katılabilir.

⁶⁶Çaykara 2018, 1 vd.

⁶⁷Durugönül, 2018, 1vd.

⁶⁸Coşkun 2019, 1vd.

Sempozyumu, pişmiş toprak figürinlerle ilgili uluslararası katılımcılarla gerçekleştirilen ilk büyük bilimsel etkinlik özelliği taşır. Sempozyumda, Arkaik, Klasik, Hellenistik ve Roma İmparatorluk Dönemi koroplastiğine genel bakış açısı sunmak özellikle Anadolu’da çalışılmış eserlerin tanınmasını esas alınmıştır. Sempozyum bildiri kitabı 2015 yılında A. Muller ve E. Lafli editörlüğünde yayımlanmıştır⁶⁹.

2.1.1. Üretimle İlgili Çalışmalar ve Diğer Yayınlar

S. Tahberer, 2006 yılı çalışmasında⁷⁰, Adana Müzesi örneklerinden Nike heykelciğini ele alarak, terrakotta figürin üretim tekniklerini deneysel arkeoloji kullanarak toplamda on sekiz figürin değerlendirmeye almıştır. Bu eserlerden on altı tanesi H. Goldman tarafından, Tarsus - Gözlu Kule Höyüğü’nde yapılan arkeolojik kazılardan çıkartılarak 1939 yılında Adana Arkeoloji Müzesi’ne getirilmiştir. Diğer üç adet eser ise satın alınarak müzeye kazandırılmıştır. Figürin tipleri içerisinde Nike, Apollon, şehir tanrıçası, Harpokrates (Eros), Genç Herakles, Herakles, Hermes, Satyr (Silenus Başı), Tykhe, Frig Şapkalı Kadın Başı, Diademli Baş, İkili Figür, Kaide Üzerinde Frig Şapkalı Kadın Büstü, Frig Şapkalı Büst, Frig Şapkalı Atlı yer almaktadır⁷¹.

T. Yüksel, 2008 yılı çalışmasında, Hellenistik Dönem heykeltıraşlığı üzerine bibliyografya oluşturmuştur. Hellenistik Dönem heykeltıraşlığı üzerine yazılmış bilimsel nitelikli kitap ve makale bilgilerinin yer aldığı bu çalışmada, yüz elliden fazla kitap ve yine yüz elliden fazla makalede terrakotta figürinlerle ilgili kaynak verilmiştir⁷².

Ç. Yücel, 2018 yılı çalışmasında, tarih öncesi figürinlerine genel bir bakış açısı sunarak gelişim aşamalarını tanımlamıştır. Figürinlerin yapım tekniğini ele aldığı bölümde Hellenistik Dönem’de gelinen başarıdan, Antik Yunan ve Roma İmparatorluk Dönemi’nde kullanım yeri ve amacından bahsetmiştir, kadın formu figürinleri bölümünde Klasik ve özellikle Hellenistik Dönem’de altın çağını yaşadığına değinmiş, figürinlerde kilin tercih edilme nedenini ele almıştır⁷³.

⁶⁹Muller - Lafli 2015, 1 vd.

⁷⁰Tahberer bu çalışmasında,“Pişirme” edilgen bir eylem olduğundan ve toprak objeler, insanlar tarafından fırınlanarak pişirildiğinden dolayı “pişmiş toprak” yerine “pişirilmiş toprak” terimini kullanmanın daha uygun olacağı kanısındadır.

⁷¹Tahberer 2006, 1vd.

⁷²Yüksel 2008, 1 vd.

⁷³Yücel 2018, 1vd.

R. A. Higgins, 1970 yılı çalışmasında, Yunan pişmiş toprak figürinlerin boyanmasında kullanılan pigmentlerin, önceki bilimsel analizler ışığında İngiliz Müzesi Araştırma Laboratuvarı tarafından yakın zamanda yapılmış ek analiz sonuçlarını anlatmıştır. Terrakotaların renklendirilmesiyle ilgili ilk denemelerin İÖ 7. yüzyılda Atina'da yapıldığını, İÖ 6. yüzyılda bu çalışmaların birkaç merkezde yürütüldüğünü ifade etmiştir. İÖ 5. yüzyıl ortasından İÖ 4. yüzyıl sonuna kadar terrakotta endüstrisinde polykromun neredeyse evrensel boyut kazandığından bahsetmiştir. Bu tarihsel süreçten bahsettikten sonra, British Müseum'dan iki örnekle birlikte polikrom tekniğini anlatmıştır. Renk pigmentlerini analizleri sonuçlarına göre on adet terrakotta figürin örneğini ele almıştır⁷⁴.

Y. Kılıç, 2018 yılı çalışmasında, çok renklilik, renklendirme, boya çeşitleri, boyama teknikleri, dağılım bölgeleri hakkında kronolojik sırayla bilgiler vermiştir. Koroplastik boyamacılığı bölümünde figürinleri yapım, fırınlama ve pişirilme tekniğini ele aldıktan sonra figürinlerde boya ve boyama tekniğini değerlendirmiştir. İki farklı dönemden üç ayrı terrakotta figürün incelemiş İtalya'dan İÖ 270 yılına tarihlenen iki figürün ile Türkiye'den (Anadolu) Myrina koroplastik eserlerinden yaklaşık İÖ 100 tarihli bir eserin çok renklilik çalışmasını ele almıştır⁷⁵.

S. Gönenç, 2001 yılı çalışmada, pişmiş toprak figürinlerin restorasyon ve konservasyon işlemlerinde yapılması gerekenler hakkında bilgi vermiştir. Kazı çalışmalarında ele geçen, figürinlerin bakım, temizlik ve kullanılacak temizlik malzemesi, temizleme şekli, koruma, kayıt, belgeleme, vb. konularda izlenecek aşamaları ele almıştır⁷⁶.

K. Uzun, 2002 yılı çalışmasında, Klazomenia antik kenti kazılarında ele geçen altı adet pişmiş toprak oyuncak bebeği ele almıştır. İÖ 4. yüzyıla tarihlenen figürinleri teknik, stilistik olarak değerlendirmiştir⁷⁷.

⁷⁴Higgins 1970, 1vd.

⁷⁵Çalışmada Paleolitik Çağlardan Neolitik Dönemlere, mağara boyamacılığı ile başlayıp Bronz Çağı Avrupa'sı medeniyetlerinin saray duvarlarındaki fresk süslemeciliğine kadar değinmiştir. Ayrıca Roma İmparatorluk Dönemi villa duvarlarındaki freskler ve mekânsal süslemelerdeki boyamaları da ele almıştır. Mermerden ve bronzdan oluşturulmuş heykellerin renklendirilmesinden başlayarak koroplastik eserler ve terrakotta figürinlerin renklendirilmesi ile devam eden boyama unsurlarının tanımlamasını yapmıştır. Ardından, kumaş boyama ve renklendirilmelerinde ne tür boyaların kullanıldığı ve ne tarzda tekniklere hangi dönem aralıklarında rastlandığı konusunda detaylı bilgi vermiştir, bkz.Kılıç 2018, 1 vd.

⁷⁶Gönenç 2001, 1 vd.

⁷⁷Uzun 2002, 1vd.

A. Özcan, 2003 yılı çalışmasında, oyun ve oyuncaklara değindikten sonra, antik Yunan ve Roma Dönemi'nde pişmiş toprak oyuncakları ele almıştır. Oyuncakların kazılarda buldukları alanları, kullanım amaçlarından bahsetmiştir. Pişmiş toprak oyuncakları tipolojik olarak çingıraklar, oyuncak bebekler, oyuncak arabalar, atlar, topaçlar, yo-yolar başlıkları içerisinde incelemiştir⁷⁸.

E. H. V. Martinez, 2012 yılı çalışmasında, seramik düdüklerin tarihine değinerek, günümüze gelişi ve türlerini dünyadan örneklerle anlatmış, günümüzde el sanatı olarak üretimleri özellikle geleneksel yönünü irdelemiştir. Form ve fonksiyonlarına göre gruplara ayırmış antik Yunan ve Roma İmparatorluğu Dönemi örneklerini vermiştir⁷⁹.

A. Gerçek, 2018 yılı çalışmasında, oyun ve oyuncaklarla ilgili antik kaynaklara değinmiş, oyuncakların önemini vurgulamış, pişmiş toprak oyuncakları kronolojik sıralama yaparak tipolojik olarak başlıklar halinde ele almış bunun dışında toprak oyuncakların işlevlerinden ve buluntu yerlerinden bahsetmiştir⁸⁰.

E. Süvegh, 2014 yılı çalışmasında, pişmiş toprak grotesk figürinlerin Hellenistik Dönem içerisindeki önemi, Roma İmparatorluk Dönemi değişimleri ve günümüz modern sanata etkilerine değinmiştir. Grotesk figürinlerin önemli üretim merkezlerinden kısaca bahsetmiş yapım tekniklerini ele aldıktan sonra ikonografik olarak değerlendirmiştir⁸¹.

E. Sayın, 2019 yılı çalışmasında, grotesk terrakotta figürinleri, aktör figürinleri, karikatürize edilmiş ve patolojik figürinler olmak üzere üç ana başlık altında değerlendirmiştir. Bunun dışında tipolojik açıdan ve hangi amaçla kullanıldıkları, toplum yaşamındaki konumu ve önemini ele almıştır. İÖ 3. – İS 3. yüzyıllar arasına tarihlediği figürinleri yirmi sekiz örnek üzerinden değerlendirmiştir⁸².

2.1.2. Sanat Olarak Koroplastik Çalışmaları

A. Canay, 2000 yılı çalışmasında, sanatın gelişiminde ve yayılmasında diğer sanat dalları gibi koroplastik sanatının önemine değinmiş heykel sanatı ile seramiğin birleştiği ince çizgiden bahsetmiştir. Geometrik Dönem'den Roma İmparatorluk Dönemi'ne kadar

⁷⁸Özcan 2003, 1vd.

⁷⁹Martinez2012, 1 vd.

⁸⁰Gerçek 2018, 1vd.

⁸¹Süvegh 2014, 1 vd.

⁸²Sayın 2019, 1 vd.

koroplastiğin gelişim sürecine değinmiş ve konularına göre sınıflandırma yaparak üretim merkezleri hakkında bilgiler vermiştir⁸³.

2.1.3. Figürin, Heykel, Sanat ve Sosyo Kültürel Etkileşimiyle İlgili Çalışmalar

H. S. Alanyalı, 2002 yılı çalışmasında, figürinlerin; kronolojisinden, üretim teknikleri, kullanım amaçları, tipolojileri, kazılarda buldukları alanlardan kısaca bahsetmiştir. Karşılaştırma örnekleri vermiştir. Tanagra üretim atölyelerinin İÖ 5 ve 4. yüzyılda önemli merkez olduğundan bahsetmiştir. Bu çalışmada, kısıtlı konulu olan Tanagra üretimi figürinlerde kadın tipolojisinin önemini Hellenistik Dönem sanat anlayışıyla örtüştürerek kadının toplum içerisindeki önemini vurgulamıştır. Klasik Dönem güzel erkek anlayışından uzaklaşarak Tanagra figürinlerinde, kadının dönemin güzellik idealini yansıttığını belirtmiştir⁸⁴.

A. Ç. Ross ve B. Büyükgün, 2002 yılı çalışmalarında, pişmiş toprak figürinlerin Hellenistik Dönem'deki gelişmelerini Anadolu örnekleriyle ele almışlardır. Dönemin değişimlerinin heykel ve figürine yansımaları değerlendirmişlerdir. Dönem figürinlerinin özgünlüğü, tipolojileri ve Anadolu'daki yoğunluğundan bahsetmişlerdir⁸⁵.

E. D. Gürbüzer, 2019 yılı çalışmasında, anıtsal heykeller ve figürinleri yapı malzemesi ve yapılışı, kullanım amacı ve birbirleri arasındaki ayırım ve etkileşimleri anlatmıştır. Anıtsal heykeller ve figürinlerin karşılaştırmalarını, Arkaik Dönem'den itibaren ele alarak Klasik, Hellenistik ve Roma Dönemi Dönem Heykel ve Figürinleri başlıkları altında ele alarak toplamda fotoğraflarıyla birlikte on dokuz eser üzerinden örneklendirerek değerlendirmiştir⁸⁶.

2.2. Kentlerle İlgili Çalışmalar

E. Yener ve M. K. Özkan, 1998 yılı çalışmalarında oda mezarda ele geçen üç adet pişmiş toprak figürin, bir adet pişmiş toprak figürin başı ele geçtiğini bildirmişlerdir. Buluntu kontekstine göre mezarı İÖ 1 ve İS 3. yüzyıl aralığına tarihlenmişlerdir⁸⁷.

⁸³Canay 2000, 1 vd.

⁸⁴Alanyalı 2002, 1 vd.

⁸⁵Ross - Büyükgün 2002, 1 vd.

⁸⁶Gürbüzer 2019, 1 vd.

⁸⁷Yener ve Özkan 1998, 1 vd.

2015 yılındaki çalışmada, Aphrodisias'ın yakın çevresi bölümde Nysa ve Tralleis antik kentlerine ait terrakotta figürin örnekleri verilmiştir⁸⁸.

K. Ersavaş, 2019 yılı çalışmasında, 1959 - 2004 yılları arasında Aydın Arkeoloji Müzesi'ne hibe, satın alma, müsadere, istirdat ve kazı çalışmaları yoluyla getirilen toplam yetmiş dört figürini ele almıştır. Figürinlerin on sekizi Karia, yirmi sekizi İonia Bölgesi'nden, yirmi sekizinin ise buluntu yerinin belli olmadığını bildirmiştir. İÖ 6. yüzyılın ikinci yarısından İS 2. yüzyıl aralığına tarihlediği figürinleri sekiz tipoloji ana başlığı, otuz bir alt tipoloji başlığı altında incelemiştir⁸⁹.

A. Saraçoğlu, 2010 yılı çalışmasında, Tralleis antik kenti'nde 2006 yılında konut alanında, 2007 yılında Batı Nekropolis alanında yapılan kazı çalışmalarında ele geçen terrakotta figürinlerden on üç adetini ele almıştır. Teknik açıdan değerlendirdiği figürinleri, Hellenistik ve Erken Roma İmparatorluk Dönemine tarihlemiştir. Kadın, erkek, çocuk, grotesk, hayvan, Herakles ve Eros figürinlerini tipolojik, stilistik, yapım tekniği ve hamuru açısından değerlendirmiştir⁹⁰.

M. Çekilmez, 2010 yılı çalışmasında, Aydın Müzesi tarafından 1960 - 2007 yılları arasında, Tralleis Güney Nekropolü alanı kurtarma kazılarında ele geçen Aprodite, Eros, binici ve kukla figürinlerini ele almıştır. Figürinlerin, kil ve boya yapısı, yapım teknikleri hakkında kısa bilgiler verilmiştir. Tipolojik ve stilistik karşılaştırmalarıyla figürinlerin Hellenistik ve Roma İmparatorluk Dönemi'nde üretildiğini ifade etmiştir⁹¹.

M. Çekilmez, 2013 yılı çalışmasında, Aydın'ın 11 km. güneydoğusundaki Mesutlu Köyü'nde, 1993 yılında bir oda mezardan bulunan ve daha sonra Aydın Arkeoloji Müzesi'ne kazandırılan bir adet Herakles ve iki adet Attis figürinini ele almıştır. Kalıp tekniğiyle üretilen figürinlerin oldukça sert, homojen yapıdaki, açık kırmızı renkli ve az miktarda mika katkılı kil olduğunu ifade etmiştir. Figürinleri benzer örnek ve buluntu kontekstine göre Hellenistik ve Roma İmparatorluk Dönemi'ne tarihlemiştir. Stilistik ve tipolojik karşılaştırmalara göre figürinler Tralleis koroplastiği içerisinde değerlendirmiştir⁹².

⁸⁸Uranus Gezi Rehberi 2015, 1 vd.

⁸⁹Ersavaş 2019, 1 vd.

⁹⁰Saraçoğlu 2010, 1 vd.

⁹¹Çekilmez 2010, 1 vd.

⁹²Çekilmez 2013, 1 vd.

M. Çekilmez, 2014 yılı çalışmasında, Aydın Arkeoloji Müzesi tarafından gerçekleştirilen kurtarma kazılarında, Tralleis Güney Nekropolisi'ndeki tonozlu oda mezarlardan bulunmuş, bugün Aydın Arkeoloji Müzesi'nde korunan ya da sergilenen yüz otuz yedi adet figürini ele almıştır. Çalışmada ele alınan figürinlerin tipi ve stili değerlendirilirken mezarlara ait kayıtlar esas alınmıştır. Otuz üç mezar konteksti belirlenmiş olmasına rağmen mezarları kesin tarihlemeye yardım edebilecek veriler olmadığından, Nekropolis alanı, seramik, sikke ve diğer arkeolojik kalıntıların yardımıyla İÖ 2. yüzyıldan başlayarak İS 2. yüzyıla kadar tarihlenmiştir. Hellenistik ve Roma İmparatorluk Dönemi kontekstleri içinde kırk beş tanrı - tanrıça, elli dört erkek - kadın, on altı hayvan, beş Herme ve on iki mask yer almaktadır⁹³.

M. Çekilmez, 2015 yılı çalışmasında, 2006 - 2008 yılları arasında Tralleis antik kentinin Batı Nekropolis ve Hamam Gymnasion kompleksinde yapılan kazılarda ele geçen dokuz figürini değerlendirmiştir. İS 1. yüzyıla tariheddiği figürinleri teknik özellikleri, tipolojik ve stilistik olarak ele almıştır⁹⁴.

M. Çekilmez, 2015 yılındaki çalışmasında, Tralleis koroplastiği bölümünde, İÖ 2. yüzyılda başlayıp, İS 2. yüzyıla kadar devam eden dört yüz yıllık süreçte, heykeltıraşlık sanatıyla paralel giden gelişmeden bahsetmiştir. Tralleis eserlerini stilistik ve tipolojik açıdan değerlendirmiştir⁹⁵.

M. Çekilmez, 2016 yılı çalışmasında, 2007 yılında Tralleis antik kentinde Prof. Dr. Abdullah Yaylalı başkanlığındaki araştırmalar sırasında bulunan bir Eros heykelini ele almıştır. Heykelin tipi ve duruşu, diğer çağdaş merkezler ve kontekstlerdeki buluntularla karşılaştırılarak tarihlendirme yapmıştır. Yapılan stilistik ve tipolojik incelemelerde karşılaştırmalarda figürinler kullanmıştır⁹⁶.

Y. Akkan, F. Çoskun, A. Akkan ve E. Dede 2017 yılı, çalışmalarında, Tralleis antik kenti güney nekropolünde yer alan iki oda mezarda ele geçen pişmiş toprak figürinler ele almışlardır. İS 80 - 90 yılları arasına tarihlendirilen tragedia maskı, İS 1 - 2. yüzyıllar arasına tarihlendirilen Anadyomene tipinde Aphroditefigürini ve İS 2 - 3. yüzyıllar arasına tarihlendirilen terrakotta sepet parçası, İS 2. yüzyıla tarihlendirilen terrakotta güvercin ve İS

⁹³Çekilmez 2014, 1 vd.

⁹⁴Çekilmez 2015, 1 vd.

⁹⁵Çekilmez 2015, 1 vd.

⁹⁶Çekilmez 2016, 1 vd.

1. yüzyıla tarihlendirilen giyimli kadın figürini ele geçtiğini bildirmişlerdir⁹⁷.

E. D. Gürbüzer, 2020 yılı çalışmasında, Aphrodisias antik kentinde 1960'lı yıllarda yapılan tapınak ve çevresi kazılarında ele geçen otuz iki adet pişmiş toprak figürini değerlendirmiştir. Figürinleri tipolojik olarak kadın, erkek, Aphrodite, Eros, hayvan grupları içerisine almıştır. İÖ 6 - İS 1. yüzyılları arasına tarihlediği figürinleri teknik, tipik ve stilistik olarak ele almıştır. Karia bölgesinin yerel bir kültürden türeyen Aphrodisias Aphrodite'sine adanmış pişmiş toprak figürinler, kültürün tarihi, yapısı ve işlevi hakkında bilgi vermesi açısından önemlidir⁹⁸.

M. Çekilmez, 2015 yılı çalışmasında, Hyllarima antik kentinde bulunan ve 1994 yılında Aydın Arkeoloji Müzesi'ne hibe edilen üç giyimli rahibe figürünü ve iki ephebos figürünü ele almıştır. Figürinleri, benzer örneklerle karşılaştırarak üretim tekniği, stil ve analogi yoluyla Roma İmparatorluk Dönemi'ne tarihlemiştir⁹⁹.

A. Baldıran, 1990 yılı çalışmasında, Stratonikeia antik kenti kazılarında, nekropol alanlarında ele geçen elli altı terrakotta figürünü ele almıştır. Figürinleri kronolojik ve analogik olarak değerlendirmiş, buldukları alan ve mezar konteksti içerisinde ele almıştır. Figürinleri Hellenistik ve Roma İmparatorluk Dönemi'ne tarihlemiştir¹⁰⁰.

A. M. Tozkopran, 1998 yılı çalışmasında, Stratonikeia antik kenti 1995 - 96 yılı kazı sezonunda, Akdağ Nekropol alanında ele geçen sekiz terrakotta figürünü ele almıştır. Figürinlere buldukları kontekste ve stilistik özelliklerine göre tarihleme yapmıştır. Geç Hellenistik ve Roma imparatorluk Dönemi içerisine koyduğu, ephebos, köpek, Attis, Aphrodite, cleydeforum, kadın, Knidos Aphroditesi, giyimli kadın tipleriyle değerlendirmiştir¹⁰¹.

A. Baldıran, 2003 yılı çalışmasında, Stratonikeia antik kenti 1970 yılı kazılarında, Aldağ ve Akdağ Nekropol alanlarında ele geçen dört terrakotta figürünü ele almıştır. Figürinlere buldukları kontekst ve stilistik değerlendirme ile tarihleme yapmıştır¹⁰².

⁹⁷Akkan vd. 2017, 1 vd.

⁹⁸Gürbüzer 2020, 1 vd.

⁹⁹Çekilmez 2015, 1 vd.

¹⁰⁰Baldıran 1990, 1 vd.

¹⁰¹Tozkoparan 1998, 1 vd.

¹⁰²Baldıran 2003, 1 vd.

B. Söğüt ve B. Yılmaz, 2012 yılı çalışmalarında, Muğla Müzesi Depo envanter kayıtlarında bulunan üç adet maskı değerlendirmişlerdir. Geç Hellenistik ve Erken Roma İmparatorluk Dönemine tarihlenen Stratonikeia antik kenti buluntusu terrakotta maskları, tipolojik ve ikonografik olarak ele almışlardır¹⁰³.

R. T. Polat, 2013 yılı çalışmasında, Stratonikeia antik kenti depo alanında ve Muğla Müzesi'nde bulunan 1995 - 1999 yılları arasında Akdağ Nekropol'ünde yapılan kazılarda yüz on sekiz mezarda ele geçen beş yüz otuz ikisi kataloglandırılan eserleri değerlendirmiştir. Hellenistik ve Roma İmparatorluk Dönemi'ne tarihlediği kırk dört terrakotta figürini kültürel malzeme bölümü içerisinde alt başlıklar altında incelemiştir. Figürin teknik özelliklerini verdikten sonra figürinleri dört grup altında ele almıştır. Figürinlerin mezar konteksti içerisindeki rolü, figürinler ışığında Stratonikeia kenti ve çevresi kültürleri, atölye sorunu, stil ve özelliklerini sırasıyla ele almıştır¹⁰⁴.

R. T. Polat, 2017 yılı çalışmasında, Akdağ Nekropol'ünde tespit edilen mezarlara ait buluntuları toplu olarak değerlendirmiştir. Terrakotta figürinler bölümünde, kırk dört adet terrakotta figürin ele almıştır. Figürinleri sitede ve buldukları mezar konteksti değerlendirilmesi ile Geç Hellenistik Dönem ve Erken Roma İmparatorluk Dönemi'ne tarihlemiştir. Figürinlerin, tipolojik ve stilistik değerlendirilmesiyle birlikte kil yapısı, yapım tekniği, renkleri, pişirme deliği, kaide tipi, figürinler üzerindeki yazıtlar ve idogramlardan yola çıkarak atölye ve koroplastlara değinmiştir. Figürinlerin tip dağılımını, tanrısal betimler, insan betimleri ve diğer tasvirler başlıkları ile ele almış ve alt başlıklar içerisinde incelemiştir¹⁰⁵.

B. Söğüt, 2019 yılı çalışmasında, koroplastik başlığı altında Stratonikeia Antik Kenti terrakotta figürinlerini ele almıştır. Figürinleri kronolojik, tipolojik ve stilistik olarak ele almış atölyelere değinmiş ve dört adet figürinin fotoğrafı verilmiştir¹⁰⁶.

N. Durnagözü, 2020 yılı çalışmasında, özellikle Hellenistik Dönem'de gelişim gösteren Stratonikeia antik kenti ve Hekate kutsal alanı ve bu alanların çevresinde yer alan yerleşmelerde ele geçen figürinleri değerlendirmiştir. Ele geçen üç yüz elli figürini, teknik özellikleri, konteksti, ikonografisi ve dönem özellikleriyle ele almış, kent ve çevresinin

¹⁰³Söğüt – Yılmaz 2012, 1 vd.

¹⁰⁴Polat 2013, 1 vd.

¹⁰⁵ R. T. Polat 2017, 1 vd.

¹⁰⁶ Söğüt 2019, 1 vd.

koroplastik atölyelerinin önemi üzerinde durmuştur¹⁰⁷.

B. Ögün, 1974 yılı çalışmasında, Kaunos antik kentinde 1972 yılında yapılan kazı çalışmalarında bothros'ta¹⁰⁸ ele geçen pişmiş toprak figürinlerden bahsetmiştir. Arkaik Dönem'den Erken Hellenistik Dönemi içine kadar uzanan bir zaman dilimi içinde kentte bulunan atölyelerde üretilmiş olduğunun anlaşıldığını bildirmiştir¹⁰⁹.

M. Bulba, 2019 yılı çalışmasında, kutsal alandaki önemli buluntu grubu terrakotta figürinlerinden de bahsetmiştir. Kutsal alana atılan figürinleri Arkaik Dönem ve İÖ 2. yüzyıla tarihlemektedir. Yoğun olarak ele geçen figürinlerinin çoğunlukla kadın figürinleri olmasını Demeter kültü ile ilişkilendirilen Thesmophoria Şenlikleri ile özdeşleştirmiştir¹¹⁰.

M. Bulba, 2019 yılındaki çalışmasında, Kaunos antik kenti Demeter Kutsal Alanı'nda ele geçen figürinleri ele almıştır. Geç Arkaik Dönem'den başlayarak Orta Hellenistik Dönem arasına tarihlediği figürinleri, kadın, erkek ve hayvanlar başlığı altında ayrıca alt başlıklar içerisinde ele almıştır¹¹¹.

C. Işık, 2020 yılı çalışmasında, Aphrodite Euploia bölümünde, kazı çalışmalarında stoa çevresinde. İÖ 6 – 4. yüzyılları arasına tarihlendirdiği çok sayıda ele geçen figürinleri değerlendirmiştir. Protom tipinde olanın sayıca fazla olduğunu bildirmiştir. Yine aynı çalışmada, Demeter Kutsal Kayalığı bölümünde çöp çukuru içesinden gelen, kucağında domuz taşıyan tanrıça, tanrıça ve tanrı tipleri, çeşitli kadın ve erkek tipi ve hayvan figürinlerinden bahsetmiştir.¹¹²

L. Karlsson, 2019 yılı çalışmasında, 1951 yılından beri devam eden Labraunda kazılarında ele geçen Kybele figürinlerinden yola çıkarak buranın eski dönemlerinin Kybele ait bir tapınım alanı olduğunu düşünmektedir. İnsutu halinde bulunan iki adet Kybele Figürinini ele almış, tipolojik ve stilistik olarak incelemiş, İÖ 2 – 1 yüzyılları arasına tarihlemiştir¹¹³.

¹⁰⁷Durnagözü 2020, 1 vd.

¹⁰⁸Çöp Çukuru.

¹⁰⁹Ögün 1974, 1 vd.

¹¹⁰Bulba 2019, 1 vd.

¹¹¹Bulba 2019, 1 vd.

¹¹²Işık 2020, 1 vd.

¹¹³Karlsson 2019, 1vd.

Ö. A. Kasar, 2010 yılındaki çalışmasında, 2001 yılı Pedasa yüzey araştırmasında ve 2007 - 2008 yılı kazılarında Athena Kutsal Alanı'nda, karakol binasında, yönetici binasında ve Sivriçam Tepesi'ndeki tümülüs mezarda bulunan pişmiş toprak figürinleri incelemiştir. Bu pişmiş toprak eserler arasında insan figürinleri, protomlar, süvari, hayvan figürinleri ve diğer figürin parçaları başlıkları ile ele almış ve alt başlıklar içerisinde incelemiştir. Figürinler üzerinde yapılan stilistik incelemeve benzer örnekler ile yapılan karşılaştırmalar sonucunda figürinlerin Geometrik Dönem ile Hellenistik Dönem arasında geniş bir zaman dilimine tarihlenmiştir¹¹⁴.

A. Diler ve Ö. Kasar, 2016 yılı çalışmalarında, Pedasa antik kenti Athena Kutsal Alanı'nda 2001 yılında kaçakçılar tarafından açılan çukurda bulunan terrakotta figürinleri değerlendirmişlerdir. Kadın protomu, poloslu ve örtülü kadın başı, Tanagra stilinde kadın figürini, giysili erkek, erkek başı, süvari figürini, at figürini başlıkları içerisinde stilistik ve teknik özellikleri ile ele aldıkları figürinleri Geometrik Dönem'den Hellenistik Dönem'e uzanan aralığa tarihlemişlerdir¹¹⁵.

A. Diler ve S. Topaloğlu, 2019 yılı çalışmalarında, 2016 yılı Pedasa antik kenti kazı çalışmalarında ortaya çıkan Açık Hava Kutsal Alanı'nı ele almışlardır. Kutsal alan çevresinde yine aynı yıl Erken Arkaik Dönem'e tarihlenen tanrı, tanrıça ve atlı süvari figürinleri ele geçtiğinden, bulunan figürinlerin yapının kült işlevini desteklediğinden bahsetmişlerdir. Atlı süvari figürinin kent ve bölge için önemini bildirmişlerdir¹¹⁶.

R. A. Higgins, 1954 yılı çalışmasında, Halikarnassos terrakotta figürinlerini, İÖ geç beşinci yüzyıl, erken dördüncü yüzyıl ve dördüncü yüzyıl ortası başlıkları içerisinde değerlendirmiştir. Figürinleri; kadın, erkek, çocuk, erkek çocuk, baş, protom kadın, çocuk ve kadın, domuz ve kadın, Kybele, Athena, tipolojileriyle tanım ve kil bilgisi, bazılarında ise benzer örnekler vermiştir¹¹⁷.

M. Çekilmez, 2015 yılı çalışmasında, Aphrodisias antik kenti kazısı eski başkanı Prof. Dr K. Erim tarafından Bodrum'dan satın alınarak 1965 yılında Aydın Müzesi'ne bağışlanan figürinleri değerlendirmiştir. Klasik Dönem'e tarihedığı üç rahip ve bir hydrophoros tipindeki rahibe figürinini teknik, stilistik ve analogik açıdan

¹¹⁴Kasar 2010, 1 vd.

¹¹⁵Diler -Kasar 2016, 1 vd.

¹¹⁶Diler - Topaloğlu 2019, 1 vd.

¹¹⁷Higgins 1954, 1 vd.

değerlendirmiştir¹¹⁸.

M. Şahin, 2005 yılı çalışmasında, 1970 yılı Knidos yuvarlak tapınakta bulunan kırk adet terrakotta figürini ele almıştır. Figürinleri tipolojik ve stilistik olarak değerlendirmiş ve İÖ 7 – 4. yüzyıla tarihlemiştir¹¹⁹.

M. Çakıcı, 2005 yılı çalışmasında, Milas Müzesi 2005 yılı kurtarma kazısında İÖ 4. yüzyıla tarihlendirilen oda mezarlarda bulunan lahitler içinde ve oda mezar altlarında ele geçen pişmiş topraklar figürinleri değerlendirmiştir. Bir adet mask, iki adet heykelcik, iki adet Artemis bir adet Aphrodite heykelciği olduğunu bildirmiştir¹²⁰.

A. Kızıl, 2020 yılı çalışmasında, *Zekeriya Gümüşkesen İlköğretim Okulu Oda Mezarı: Sanatçı Bir Aile Mezarı* bölümünde oda mezarda ele geçen boynunda çan bulunan pişmiş toprak ayı başı, Herakles maskı ve müzik aleti çalan kadın figürini pişmiş toprak eserlerden bahsetmektedir. Mezarın buluntu kontekstine göre Erken Hellenistik Dönem'den Roma İmparatorluk Dönem'e uzadığını bildirmiştir¹²¹.

F. Işık, 1980 yılı çalışmasında, 1965 yılında Theangela antik kenti bothrosda ele geçen terrakotta figürinleri ele almıştır. Klasik Dönem ile Hellenistik Dönem arasında değerlendirdiği figürinleri tipolojik, stilistik ve ikonografik olarak incelemiştir¹²².

F. Berti, 2020 yılı çalışmasında, Iasos antik kentinde yürütülen çalışmalarda ele geçen eserleri değerlendirirken İÖ 5. yüzyıla tarihelenen pişmiş topraklardan bir protom örneğinden bahsetmiştir¹²³.

T. Wiegand, 1901 yılı çalışmasında, Bouleuterion'un arkasından Boustrophedon tarzından kurban yazıtı parçası ile tanrıça figürini ele geçtiğini bildirmiştir¹²⁴.

F. J. Henniger ve A. U. Kossatz, 1979 yılı çalışmalarında, Zeytintepe'nin batı ve doğu yamaçlarında nekropol alanı içerisinde tespit edilen Hellenistik Dönem'e ait iki oda mezar ve buluntuları incelemişlerdir. On gömüye sahip oda mezarın dromos kısmında,

¹¹⁸Çekilmez 2015, 1 vd.

¹¹⁹Şahin 2005, 1 vd.

¹²⁰Çakıcı 2005, 1 vd.

¹²¹Kızıl 2020, 1vd.

¹²²Işık 1980, 1vd.

¹²³Berti 2020, 1 vd.

¹²⁴Wiegand 1901, 1vd.

süvari betimli iki adak levhası ve bir Herakles figürünü ele geçtiği bildirmişlerdir¹²⁵.

A. U. Kossatz, 1981 yılı çalışmasında, Miletos Bouleuterion'u batısında yapılan kazı çalışmaları sonucunda ele geçen toplamda on beş figürün değerlendirmiştir. İÖ 6 - İÖ 3. yüzyıl aralığına tarihlediği figürinleri kronolojik olarak ele almıştır. Bu figürinler içerisinde üç boğa figürünü ve parçası, iki peplophoros¹²⁶ figürünü, bir tapınak oğlanı figürünü, üç kadın figürün başı, bir sakallı kabartma parçası, bir tanrıça figürünü başı, bir bebek figürünü, bir erkek figürünü başı, bir terrakottatorso ve bir hayvan figürünü parçası (hayvanın kabuğuna ait parça) bulunduğunu ifade etmiştir. Boğa figürinleri, lotus palmet şeridiyle çevrili baş parçası, tapınak oğlanı, bir taht parçası, birçok kadın heykelciği parçası ve bir kuşun gövdesinin tanrıça Hera'yı işaret ettiğini fakat tanrıça Hera'ya ait olabilecek tapınak kalıntılarının olmadığını bildirmiştir¹²⁷.

W. Müller - Wiener, 1982 yılı çalışmalarının bir kısmını gerçekleştirdikleri Kalabaktepe'de Bouleuterion batısı sondajlarında İÖ 6. yüzyılın 2. yarısına tarihlendirilen iki adet terrakotta kadın figürünü ele geçirdiklerini bildirmiştir¹²⁸.

W. Müller - Wiener, çalışmasında, Miletos antik kentindeki Humaytepe olarak adlandırılan alanda İÖ 3. yüzyıl sonu ile İÖ 2. yüzyıl başlarına tarihlediği terrakotta figürinler bulduklarını belirtmektedir¹²⁹.

V. Von Graeve 1990 yılı çalışmasında, Kalabaktepe'nin kuzeybatısındaki Zeytintepe'de yapılan kazı çalışmalarında pişmiş toprak figürinlere ait bazı parçalar bulunduğunu bildirmiştir. Restorasyon çalışmalarını titizlikle sürdürdüklerini, pişmiş toprak figürinlerden restorasyondan önceki ve sonraki durumunu gösteren fotoğraflarla anlatmıştır. Von Graeve, imal edilen pişmiş toprak eşyalar arasında terrakottalar saptandığında Milet kentinde Arkaik Dönem'de kullanılan seramik eşyaların önemli bir kesiminin yerli olduğunu ileri sürmüştür¹³⁰.

V. Von Graeve, 1991 yılı çalışmasında, Kalabaktepe Arkaik Dönem kenti kazılarında iyi işçilik göstermeyen bir terrakotta figürün ele geçirdiklerini belirtmiş, buna

¹²⁵Henniger -Kossatz 1979, 1vd.

¹²⁶Adak taşıyan/sunandır.

¹²⁷Kossatz 1981, 1vd.

¹²⁸Müller – Wiener 1985, 1 vd.

¹²⁹Wiener 1985, 1vd.

¹³⁰Graeve 1992, 1 vd.

bağlı olarak Zeytintepe Kutsal Alanı'nda bulunan figürlere benzer figürlerin bu kentte yapılmış olabileceğini öne sürmüştür. Yine Zeytintepe Kutsal Alan kazı çalışmalarında çok sayıda tek buluntu terrakotalar ele geçtiğini belirtmiştir. Ayrıca bulunan bothrosun çok sayıda buluntu verdiğini de bildirmiştir. Dişi terrakotta figürlerinin az sayıdaki kouros figürleri karşısında ağırbastığını ve bunun da burasının Aphrodite Kutsal Alanı olduğuna işaret eden başka bir konu olduğunu ifade etmiştir¹³¹.

V. Von Graeve, 1993 çalışmaları kapsamında, Zeytintepe Kutsal Alanı'nda yapılan kazı çalışmalarında tepenin doğu yamacında açılan sondajlarda bir önceki yıl olduğu gibi terrakotalar elde edildiğini bildirmiştir¹³².

V. Von Graeve, 2001 - 2003 çalışmaları kapsamında, 2001 yılı Zeytintepe kazı çalışmaları sırasında, 1990 - 1993 yıllarında açığa çıkarılmış doğu bölümde sondaj çalışmaları gerçekleştirildiğinden söz etmiştir. Bu sondajlarda ana kaya üzerinde, Aphrodite Kutsal Alanı'na ait İÖ 7. ve 6. yüzyıla tarihlendirilen pişmiş toprak kadın figürleri ortaya çıkarıldığını ifade etmiştir. 2002 yılı Zeytintepe kazı çalışmalarında pişmiş toprak figürin ele geçirildiğini bildirmiştir. Zeytintepe'nin yamaçlarında yapılan açmalarda çok sayıda adak eşyası olarak kullanılmış pişmiş toprak hayvan ve insan figürleri ele geçtiğini ifade etmiştir. Humeitepe'deki kazı çalışmaları 2001 yılı jeofizik ölçümleri sırasında, 1979 - 80 yıllarında kazılmış olan Demeter Tapınağı'nın batısında sondajlarda İÖ 3 - 2 yüzyıllara tarihlenen pişmiş toprak figürin parçaları bulduklarını ifade etmiştir¹³³.

V. Von Graeve, 2004 - 2005 çalışmaları kapsamında, Aphrodite Kutsal Alanı'ndaki kazı çalışmaları başlığı altında, Zeytintepe'de pişmiş toprak figürlerin toplu buluntularından bahsetmiştir. Ayakta duran ve oturan kadın figürleri kuş tutar şekilde ya da kuşsuz olarak betimlenmiş olduğunu ifade etmiştir. İlk kez 2004 yılı kazıları sırasında alışılmışın dışında büyüklükte ve tam olarak korunmuş figürinler bulunduğundan, oldukça kaliteli üretilmiş olan figürinlerin çoğunda boyanın korunmuş olduğundan bahsetmiştir. Bazıları, kucağında yatar şekilde aslan taşıdığından bu şekildeki tasvirin Kybele için geçerli olduğu bilindiğinden; söz konusu figürinlerin Zeytintepe'de Aphrodite'ye adanmış olduğu ve özellikle bulunmuş, bu oturan kadın figürlerinin de Aphrodite olduğunu, eserlerin Aphrodite'ye adanması nedeniyle söz konusu hayvanlara hâkimiyet özelliğinin burada

¹³¹Graeve 1993, 1 vd.

¹³²Graeve 1994, 1 vd.

¹³³Graeve 2005, 1 vd.

Aphrodite'ye adapte edildiğini gösterdiğini ifade etmiştir. Kadın figürlerinin yanı sıra, mantolu kouros figürleri ve hayvan figürleri varlığının tipolojiyi güçlendirdiğini belirtmiştir. Zeytintepe 2005 yılı kazılarında ele geçirilen pişmiş toprak figürlerin genelde önceki yıl buluntularının devamı niteliğinde olduğunu bildirmiştir. Çalışmaları sırasında ilk kez, oturan kadın figürünün elinde tavşan(?) tutar şekilde betimlenmiş olanı, yarı yatar şekilde gösterilmiş erkek ve Satyr figürleri, şarap tulumu tutan Satyr bulduklarını ifade etmiştir. Yine ilk kez çalışmalar sırasında yatar şekilde betimlenmiş aslan ve bir boynuzu üzerinde mavi boya izleri görülen koç figürleri ile kaplumbağa figürünün, gerçeğe çok yakın olarak üretilmiş minyatür hayvan figürleri olduklarını ifade etmiştir. 2004 ve 2005 yılı çalışmaları sırasında Zeytintepe'de ele geçirilen pişmiş toprak, buluntuların restorasyon ve konservasyon çalışmalarının yoğun bir şekilde gerçekleştirildiğini bildirmiştir¹³⁴.

V. Von Graeve, 2006 yılı çalışmaları yayınında, kazı çalışmaları için en önemli ve en fazla buluntunun ele geçirildiği yer olan Zeytintepe'de büyük bölümü tam ya da tamamlanabilir durumda yüz altmıştan fazla figürünün bulunduğunu ifade etmiştir. Buluntu yeri ve şeklini detaylı bir şekilde anlatıp, fotoğraflayarak, tüm dokümantasyon çalışmalarını gerçekleştirildiğini anlatmıştır. Eserlerin büyük bölümünde boya bulunduğu için kalan eserlerin restorasyon çalışmaları 2007 yılı ilkbahar sezonunda tamamlanacağını bildirmiştir. 2006 yılı çalışmaları sırasında da Zeytintepe ve Kalabaktepe'de elde edilen figürlerin buluntuların restorasyon ve konservasyon çalışmaları gerçekleştirildiğinden bahsetmiştir¹³⁵.

V. Von Graeve, 2007-2008 çalışmaları kapsamında, Zeytintepe Aphrodite Kutsal Alanı'ndaki bothrostan Miletos ve Ionia sanatı için büyük önem taşıyan çok sayıda eser açığa çıkarıldığını, bothros içinde ele geçirilen en büyük eser grubunu pişmiş toprak figürler olduğunu bildirmiştir. İÖ 7. yüzyıla tarihlendirilen Dedalik Dönem kadın figürlerinin çoğunlukta olduğunu, ayrıca pişmiş toprak figürler arasında çok sayıda Kıbrıs üretimi olanların varlığından söz etmiştir. 2007 ve 2008 yılı çalışmaları süresince de, Zeytintepe ve Kalabaktepe kazılarında ele geçirilen pişmiş toprak figürlerin restorasyon ve konservasyon çalışmalarını gerçekleştirdiklerinden bahsetmiştir¹³⁶.

F. Özcan, 2007 yılı çalışmasında, 1955'ten beri Miletos kazılarında bulunan iki bin beş yüz terrakotta figürünü değerlendirmiştir. Klasik ve Hellenistik Dönem'e tarihlendiği

¹³⁴Graeve 2007, 1 vd.

¹³⁵Graeve 2008, 1 vd.

¹³⁶Graeve 2010, 1 vd.

figürinleri kronolojik ve tipolojik olarak ele aldıktan sonra kentteki koroplastik atölyelerine değinmiştir¹³⁷.

F. Özcan 2009 yılı, çalışmasında. Kalabaktepe'nin doğu terası üzerindeki Artemis Tapınak alanından Hellenistik Dönem'e tarihlendirilen terrakotta figürinler ortaya çıkarıldığını bildirmiştir. Bu figürinler içerisinde, bir çocuk başı, iki kadın başı, bir kanat parçası ve bir memesi çıplak kadın figürini parçası yer aldığını ifade etmiştir¹³⁸.

H. A. İslam ve A. Aslan, 2015 yılı çalışmalarında, 2013 yılı Değirmen-tepe mevkii oda mezarı kazılarında, sunu amaçlı terrakotta figürinlere ulaşıldığını bildirmişlerdir¹³⁹.

M. Çekilmez, 2015 yılı çalışmasında, L. Robert'in 1950'li yıllarda Amyzon antik kentinde yaptığı kazılarda Artemis - Apollo Tapınağı'nın cellasında ele geçen figürinleri ele almıştır. Kuş, Bes, tahtında oturan kadın/Tanrıça ve kouros tipindeki figürinleri İÖ 6. yüzyılın ikinci yarısına tarihlemiştir. Tipolojik ve stilistik açıdan figürinlerin Miletos üretimi olabileceğini bildirmiştir¹⁴⁰.

V. Von Graeve ve H. A. İslam, 2015 yılı çalışmalarında, Miletos terrakotta figürinlerini ele almışlardır. Buluntu yerleri, buluntu kontesktlerinden bahsetmişlerdir. Figürinlerin yerel üretim olduğunu bildirmişlerdir¹⁴¹.

F. Özcan, 2016 yılı çalışmasında, 1955 yılında Miletos'ta yeniden başlayan kazılar sonucunda Demeter Tapınağı, Aphrodite Tapınağı, Athena Tapınağı ve tapınaklarla ilgili kentsel alanlardan iki bin dört yüzden fazla Klasik ve Hellenistik Dönem'e ait terrakotta figürin ele geçtiğini bildirmiştir. İÖ 494 yılında Miletos'un Persler tarafından yıkılmadan önceye tarihlendirilen terrakotta figürinlerinin, İÖ 5. yüzyıla ait figürinlere göre çok daha kaliteli olduğunu ifade etmiştir¹⁴².

F. Özcan, 2016 yılı, çalışmasında Klasik ve Hellenistik Dönem'e ait terrakotta figürinleri kısaca değerlendirmiştir. İÖ 494 yılında Miletos'un yıkımından sonra Klasik ve Hellenistik Dönem'de Zeyintepe Aphrodite Tapınağı'nda ve Humaytepe Demeter Kutsal

¹³⁷Özcan 2007, 1 vd.

¹³⁸Özcan 2009, 1 vd.

¹³⁹İslam - Aslan 2015, 1vd.

¹⁴⁰Çekilmez 2015, 1 vd.

¹⁴¹VonGraeve- İslam 2015, 1 vd.

¹⁴²F. Özcan 2016, 1vd.

Alanı'nda koroplast atölyelerinin bulunduğunu ve kendilerine özgü figürin tipleri ürettiğini bildirmiştir¹⁴³.

T. Wiegand ve H. Schrader, 1904 yılı çalışmalarında, 1895 ve 1898 yılları arasında yapılan kazı çalışmalarında; ele geçen terrakotta figürinleri ele almışlar ve tipolojik olarak değerlendirmişlerdir¹⁴⁴.

F. Rumscheid, 1998 yılı çalışmasında, Priene kenti kamu ve özel yapılarında ele geçen terrakotta figürinlere değinmiştir. İstanbul ve Berlin müzelerinde sergilenen her bir figürinin özelliğinin, döneminin, vb önemini ele almıştır¹⁴⁵.

W. Koenigs ve W. Raeck, çalışmalarında, sırası ile Almanca ve Türkçe dillerinde, Demeter Kutsal Alanı'nda yapılan sondajlar sonunda, antik bir düzleme tabakasında bulunmuş çok sayıda terrakotta figürin ve diğer küçük buluntularla kutsal alanda gün ışığına çıkmış adakların şimdiye kadar bilinen çeşitlerine ilaveler geldiğini bildirmişlerdir¹⁴⁶.

W. Koenigs ve W. Raeck, çalışmalarında sırası ile Almanca ve Türkçe dillerinde yayımlanmıştır. Kazı sırasında, 33 nolu ev ve Athena Kutsal Alanı'nın güney galerisinde çok sayıda ve kısmen çok kaliteli pişmiş toprak heykelciklerin bulunduğunu bildirmişlerdir¹⁴⁷.

W. Raeck, sırasıyla Almanca ve Türkçe dillerinde yayınladığı çalışmada, 3 x 3 metreden birazdaha küçük D 2/5 sondajındaki zengin buluntular sayesinde çok iyi anlaşıldığını ifade etmiştir. Tahribata maruz kalmış mekânda, diğerlerinin yanı sıra bir ocak, bir tanesinin içinde beş kandil bulunan değişik kaplar, birkaç sikke ve terrakotta figürinler bulunduğunu bildirmiştir. Çalışmaya D 215 sondajı: tahribat tabakası buluntusu, terrakotta Eros figürinine ait fotoğraf eklemiştir¹⁴⁸.

F. Rumscheid, 2006 yılı çalışmasında, Priene'deki sivil yapılarda ve evlerde yapılan kazılarda bulunan dört yüz yedi eseri ele almıştır. Berlin Antikensammlung, İstanbul Arkeoloji Müzeleri, Louvre ve British Museum'da bulunan eserleri stilistik olarak incelemiş

¹⁴³F. Özcan 2016, 1vd.

¹⁴⁴Wiegand -Schrader 1904, 1 vd.

¹⁴⁵Rumscheid 1998, 1 vd.

¹⁴⁶Koenigs -Raeck2001, 1vd.

¹⁴⁷Koenigs -Raeck2002, 1vd.

¹⁴⁸Raeck2003, 1vd.

ve tipolojik açıdan değerlendirmiştir¹⁴⁹.

W. Raeck, sırasıyla Türkçe, Almanca dillerinde yayınladığı çalışmada, 2007 kazı sezonunda bulunan terrakotta figürini anlatmıştır. Ayrıca Kybele'nin diğer bir tipine ait parçalar da ele geçtiğinden bu alanın Kybele'ye ait bir kült yeri ve batı kapısındaki temenostan sonra tanrıçanın bilinen ikinci kutsal alanı olduğunu düşünmüştür. Kutsal alan yayılımının şimdiye dek araştırılmış alandan daha geniş gibi görüldüğünden bahsetmiştir. Bu durumun 2008 yılı kazı çalışmalarında açıklığa kavuşturulacağını bildirmiştir¹⁵⁰.

W. Raeck ve F. Rumscheid sırasıyla Almanca, Türkçe dillerinde yayınladıkları çalışmada, 2008 yılı Priene kazılarında doğudaki kayalık kutsal alanda bir önceki yıl buldukları ve adak olduğunu varsaydıkları terrakotta figürinleri aracılığıyla, insula C 14/15'teki kayalık cephenin güney yamacının Kybele'ye ait bir tapım yeri saptadıklarını ifade etmişlerdir. Kutsal alanın yayılımı ve yapı bölümlerinin saptanması, diğer buluntuların aracılığıyla kültürün niteliği ve kutsal alanın kullanım evresi hakkında bilgi edinmeyi hedeflediklerini bildirmişlerdir¹⁵¹.

W. Raeck ve F. Rumscheid, sırasıyla Almanca ve Türkçe dillerinde yayınladıkları çalışmada, 2009 kazı döneminde buluntuların onarım çalışmalarının ağırlık verdiklerini, ele geçirilen, sayıları yaklaşık yarım düzineye ulaşan, boyutları kısmen normal, kısmen normalden biraz büyük pişmiş toprak adak el figürlerinin tümlenmesini gerçekleştirdiklerinden bahsetmişlerdir¹⁵².

F. Rumscheid, 2010 yılı çalışmasında, Priene'deki 33 numaralı konut yapısından ele geçen zenci figürin hizmetçiyi temsil ettiği düşüncesiyle Hellenistik Dönem'de konut içi yaşamın figürin sanatının edindiği konuları içerdiğini Hellenistik Dönem'de Anadolu Bölgesi'nde soylu yaşamına dair soruları buluntular ışığında yorumlamaktadır¹⁵³.

S. Reinach, 1884 yılı adlı çalışmasında, Smyrna pişmiş toprak figürinleri ile ilgili olarak bazı teknik değerlendirmeler yapmıştır. Eserleri, teknik olarak iki gruba ayırmış, ilk grup içerisindeki eserlerin koyu kırmızı renkte, bol mikalı, ikinci gruptaki eserlerin ise açık kırmızımsı sarı renkte, yine mikalı ancak daha gevşek, gözenekli bir kil ile üretilmiş

¹⁴⁹Rumscheid2006, 1 vd.

¹⁵⁰Raeck 2009, 1vd.

¹⁵¹Raeck -F.Rumscheid 2010 1vd.

¹⁵²Raeck - F. RumScheid2011, 1vd.

¹⁵³F. Rumscheid 2010, 1vd.

olduklarını belirtmiştir. Bununla birlikte farklı kil özellikleri gösteren bu iki grubun şekillendirme, pişirme özelliklerinin de farklı olduğunu vurgulamış ayrıca her iki grubun farklı tipolojik grupları üretmek için kullanıldığını önesürmüştür¹⁵⁴.

A. Delhaye – Cahen, 1969 yılı¹⁵⁵ ve 1968 - 1970 yılı¹⁵⁶, çalışmalarında Brüksel’de korunmakta olan ve Smyrna kökenli olduğu öne sürülen Roma İmparatorluk Dönemi kadın başları ve Hellenistik Dönem figürinlerini değerlendirmiştir. Her iki çalışmasında da incelediği eserlerin, genellikle iyi temizlenmiş, ince yapılı, homojen, kimi zaman altın veya gümüş renginde mika içeren, koyu kırmızı, turuncu veya gri renkte kil ile üretilmiş olduğunu belirtmiş, renk farklılıklarının pişirme koşullarından kaynaklanmış olabileceğini de eklemiştir.

G. Şakar, 2009 yılı çalışmasında, Smyrna Agorası kazısı ve Kadifekale çevresinde bulunan kırk iki terrakotta figürini çalışmıştır. Tipolojik, stilistik ve kronolojik olarak ele aldığı figürinleri Hellenistik ve Roma İmparatorluk Dönemi’ne tarihlemiştir. Smyrna figürinlerini teknik açıdan ele aldıktan sonra, kült işlevi olan, kadın, erkek, grotesk, hayvan figürinleri, tiyatro ile ilgili figürler, masklar ve diğer figürin parçaları başlıkları ile incelemiştir¹⁵⁷.

G. Şakar, 2015 yılı çalışmasında, Smyrna kazılarında ele geçen doksan iki terrakotta figürini ele almıştır. 19. ve 20. yüzyıllarda ortaya çıkarılan Smyrna figürinleri, ilk dönem Smyrna kazı ve araştırmalarında ortaya çıkarılan Smyrna figürinleri (1930 - 1940’lı yıllar), ikinci dönem Smyrna kazı ve araştırmalarında ortaya çıkarılan Smyrna figürinleri (1996 - 2007), son dönem Smyrna kazı ve araştırmalarında ortaya çıkarılan Smyrna figürinleri (2007’den günümüze), başlıkları altında ele almıştır. Figürinleri Hellenistik ve Roma İmparatorluk Dönemi’ne tarihlemiştir¹⁵⁸.

F. S. Alanyalı, 2002 yılı çalışmasında, 1989 yılı Ephesos antik kenti kazılarında ele geçen terrakotta kourotraphos figürinini ele almıştır. İÖ geç 5. yüzyıl – erken 4. yüzyıla tarihlenen figürini yapım tekniği ve ikonografik olarak ele alarak figürini Artemis

¹⁵⁴S. Reinach 1884, 1 vd.

¹⁵⁵Delhaye-Cahen 1969, 1 vd.

¹⁵⁶Delhaye-Cahen 1968-1970, 1 vd.

¹⁵⁷Şakar 2009, 1 vd.

¹⁵⁸Şakar 2015, 1 vd.

Koutropos olarak adlandırmıştır¹⁵⁹.

R. Meriç, 2002 yılı çalışmasında, Ephesos antik kentinden bir grup figürinini ele almıştır. Figürinlerin tanımlarını yaparak, tipolojilerini belirleyip benzer örneklerini vermiştir¹⁶⁰.

F. S. Alanyalı, 2003 yılı çalışmasında, Ephesos antik kenti Koressos Akropolü olarak adlandırılan alanda bulunan Yarık Kaya Tapınağı Bothrosdan ele geçen figürinleri değerlendirmiştir. Henüz tamamlanmamış olan araştırmada, kazılarda ele geçen, giyimli kadın, Nike, Eros, Asklepios? Terrakotta figürinlerden yola çıkılarak tapınağın yapım ve kullanım tarihi, amacı varsa tapınım gördüğü tanrı ya da tanrıça üzerine bilim insanları tarafından yapılan önerilerden bahsetmiştir. Araştırmacının kendisi de yapının Demeter Kutsal Alanı olabileceği üzerine varsayımlarda bulunmuştur¹⁶¹.

F. S. Alanyalı, 2005 yılı çalışmasında, 1991 yılında, Ephesos'ta Meryem Kilisesi kazısında ele geçen ve şu an Efes Müzesi'nde bulunan terrakotta figürini çalışmıştır. Figürini stilistik olarak değerlendirdiğinde Hellenistik Dönem'e tarihlemiştir¹⁶².

C. Lang -Auinger, 2007 çalışmasında, Ephesos antik kenti terrakottalarını ele almıştır. figürinleri, buldukları alan ve kontekst, kil yapısı, epigrafik, atölyeler, stilistik yönden ele almış tipolojik olarak gruplandırmıştır. Figürinleri, dişi tanrıçalar, belirsiz tanrıçalar, erkek tanrılar, ayakta giyimli kadınlar, başlar, ayakta erkekler, çocuk, bebek, mask ve protomlar, Herme, nesnelere, hayvanlar, fragmanlar ana başlıkları ile ele alıp alt başlıklar içerisinde incelemiştir. Figürinleri belli kronolojiye almayarak Klasik Dönem'den Roma İmparatorluk Dönemi'ne geniş bir dilim içerisine aldığı bildirmiştir¹⁶³.

C. L. Auinger, 2007 yılı çalışmasında, Ephesos antik kenti kazıları 1 ve 2 no'lu yamaç evlerinde bir odada ele geçen terrakotta figürinleri değerlendirmiştir. Geç Hellenistik, Erken Roma İmparatorluk Dönemine tarihlediği figürinleri stilistik olarak ele almış, özel konutlarda bulunma sebebini tartışmıştır. Figürinleri üç adet Aphrodite ve bir adet Groteski

¹⁵⁹Alanyalı 2002, 1 vd.

¹⁶⁰Meriç 2002, 1 vd.

¹⁶¹Alanyalı 2003, 1 vd.

¹⁶²Alanyalı 2005, 1 vd.

¹⁶³Lang-Auinger 2007, 1 vd.

anımsatan erkek kukla bebek, groteskler, masklar olarak gruplandırmıştır¹⁶⁴.

F. Öztürk, 2007 yılı çalışmasında, Efes Müzesi'ne satın alma ve hediye edilme yoluyla gelen altmış sekiz terrakotta figürini ele almıştır. İÖ 6. yüzyıl ile İS 1/2. yüzyıla tarihlediği eserleri tipolojik ve ikonografik açıdan incelemiştir. Figürinleri, Pergamon, Troia, Myrina, Tanagra, Halikarnassos ve Theangela figürinleri ile çağdaş ve benzer olduğunu bildirmiştir¹⁶⁵.

M. Büyükkolancı ve E. Doğan, 2007 yılı çalışmalarında, Selçuk'taki Ayasuluk Tepesi'nde Efes Müzesi tarafından 1993 yılında tepenin batı yamaçlarındaki Bizans Sur Duvarlarının kazısı sırasında bulunan figürinleri ele almışlardır. Arkaik Dönem'e ait üç adet lyralı Apollon figürini ve bir adet oturan kadın figürinin ikonolojik ve stilistik açıdan irdelemişlerdir¹⁶⁶.

F. Alanyalı, 2016 yılı çalışmasında, Efes antik kentinde sağlıklı bir hamilelik, doğum ve loğusalık temennisi ile Artemis ve Demeter - Persephone gibi kourotrophos tanrıçalara sunulan İÖ 4. yüzyıl otalarına ve Hellenistik Dönem'e tarihlendirilen iki adet pişmiş toprak figürin adak değerlendirmiştir¹⁶⁷.

K. Uzun, 2002 yılı çalışmasında, Klazomenia antik kenti kazılarında ele geçen altı adet pişmiş toprak figürini ele almıştır. Pişmiş toprak oyuncak bebek figürinleri için genel bilgiler sunduktan sonra, İÖ 4. yüzyıla tarihlediği oyuncak bebek figürinlerinin yapım tekniği ve figürinleri tipoloji olarak değerlendirmiştir¹⁶⁸.

A. Özbay, 2016 yılı çalışmasında, 2011 yılında Karantina Adası Kuzey Yamacı'nda yürütülen kazılar sırasında ele geçen figürinleri değerlendirmiştir. Parçalar veya bütün halinde bulunan yedi yüz yedi adet figürinin iki yüz seksen adetini çalışmıştır. Söz konusu çalışmada; baskı kalıp tekniği ile yapılan figürinleri Helenistik Dönem'e tarihlemiş, figürinleri tipolojik olarak onbir ana başlık altında incelemiştir. Bunlar; Kadın Figürinleri, Erkek Figürinleri, Mitolojik Kimlikler, Tiyatral Figürinler, Büst, Kabartmalar ve Kabartma Protomlar, Gövde Parçaları, Hayvan Figürinleri, Minyatür Altarlar, Kalıplar,

¹⁶⁴Aunger 2007, 1 vd.

¹⁶⁵Öztürk 2007, 1 vd.

¹⁶⁶Büyükkolancı - Doğan 2007, 1vd.

¹⁶⁷Alanyalı 2016, 1 vd.

¹⁶⁸Uzun 2002, 1 vd.

Gruplandırılmayan Figürinler ve Figürin Parçaları'dır¹⁶⁹.

F. Özbay ve A. Özbay, 2017 yılı çalışmalarında, Klazomenai Karantina Adası kuzey yamacı kazılarında ele geçen Hellenistik Dönem'e ait pişmiş toprak figürinleri değerlendirmişlerdir. Çalışmada incelenen figürinler kendi içinde tipolojik olarak ön rapor niteliğindeki yalnızca öne çıkan figürin gruplarına ana hatları ile ele alınmışlardır¹⁷⁰.

S. Aybek, A. E. Meriç ve A. K. Öz, 2009 yılı çalışmalarında, pişmiş toprak heykelcikler bölümünde kazılarda ele geçen ve genellikle Hellenistik Dönem'e tarihlenen figürinlerin tipolojisini vermişlerdir¹⁷¹.

H. Erpehlivan, 2011 yılı çalışmasında, Metropolis kazı deposunda, İzmir Arkeoloji Müzesi ve Efes Müzesi koleksiyonlarında yer alan yayımlanmış kırk dokuz adet pişmiş toprak figürini ele almıştır. Metropolis Antik Kenti'nin inanç sistemini gözler önüne sermek amacıyla yaptığı bu çalışmada, Geç Hellenistik - Erken Roma İmparatorluk Dönemi'ne tarihedığı eserleri alfabetik sıraya göre Ana Tanrıça, Aphrodite, Artemis Ephesia, Asklepios, Hygieia, Athena, Eros, Hekate, Herakles, Hermes, Ianus, Nike, Satyr ve Tykhe başlıklarıyla ele almıştır¹⁷².

S. Aybek, 2011 yılı çalışmasında, İÖ 2 – 1. ve İS 2 – 3. yüzyıla tarihlenen Metropolis antik kenti terrakotta figürinlerini değerlendirmiştir. Figürinler ışığında kentin tanrılar dünyası, sosyal ve kültürel yaşamına dair çıkarımlar elde edilmiştir. Figürinlerin buluntu yerleri, buluntu durumlarına göre işlevleri, kentin üretim merkezi olup olmadığına dair soruların cevapları aranmıştır. Üretim tekniği hakkında bilgi verdiği figürinleri, elbise ve gövde parçaları, erkekler, kadınlar, mitolojik figürler, hayvan figürleri, oyuncaklar, kaideler tiplerine ayırmıştır¹⁷³.

A. E. Meriç, 2013 yılı çalışmasında, Metropolis antik kentinin kuzeyinde Galleion Dağı yamacında bulunan birbirlerine yakın iki sarkıt ve dikit mağarada yapılan kazılarda ele geçen beş yüz elli dört pişmiş toprak figürini ele almıştır. Figürinlerden dört yüz dördünün ana tanrıça (Kybele) tasviri olmasının buranın ana tanrıçaya adanan bir kült merkezi olabileceğini bildirmiştir. Buluntu kontekstine göre alanın Hellenistik ve Roma

¹⁶⁹Özbay 2016, 1 vd.

¹⁷⁰Özbay - Özbay 2017, 1 vd.

¹⁷¹Ayberk - Meriç - Öz 2009, 1 vd.

¹⁷²Erpehlivan2011, 1 vd.

¹⁷³Aybek 2011, 1 vd.

İmparatorluk Dönemi'nde kullanıldığını tespit etmiştir¹⁷⁴.

S. Foça, 2019 yılı çalışmasında, İzmir İli Seferihisar İlçesi sınırları içerisinde yer alan Teos antik kenti Batı Nekropolisi kazı çalışmalarında ele geçen eserler ele alınmıştır. Pişmiş toprak figürinler bölümünde, on figürini tipolojik olarak değerlendirilmiş, figürinlerin mezarlara konulması amacıyla bahsedilmiştir. Buluntu kontekstine göre figürinler İÖ 6 – 4. yüzyıla tarihlenmiştir¹⁷⁵.

Ş. Güllüsaç, 2020 yılı çalışmasında, İzmir Müze Müdürlüğü tarafından ortaya çıkarılan Teos Batı Nekropolisi'nde toplam altı farklı tipte mezarda tespit edilen terrakotta figürinleri çalışmıştır. Klasik Dönem'den Hellenistik Dönem'e tarihlediği figürinleri, Nike, Eros, protom, figürin başları, figürin parçaları, hayvanlar, kukla parçaları başlıkları içerisinde değerlendirmiştir¹⁷⁶.

C. Bayburtoğlu, 2015 yılı çalışmasında, Erythrai antik kentinde bulunan İÖ 6. yüzyıl ile İÖ 1.yüzyıl aralığına tarihlediği yetmiş beş terrakotta figürini ele almıştır. Tipolojik ve stilistik olarak değerlendirdiği figürinleri, insan, hayvan ve mitolojik heykelcikler başlıkları altında ele almış alt başlıklar içerisinde incelemiştir¹⁷⁷.

D. S. A. Tanrıver, 2009 yılı çalışmasında yüz kırk adet pişmiş toprak figürini ve figürin parçasını, Apollon Klarios'a adanan adaklar pişmiş toprak figürinler ve metal heykelcikler başlığında incelemiştir. Figürinleri, pişmiş toprak hayvan figürinleri, tekerlekler, pişmiş toprak insan - tanrı figürinleri ana başlıkları altında alt başlıklar içerisinde ele almıştır. Figürinleri Protogeometrik Dönem'den başlayarak İS 4. yüzyıla kadar tarihlemiştir¹⁷⁸.

E. D. Gürbüzer, 2012 yılı çalışmasında, 2001 - 2011 yılları arasında Apollon Klaros kutsal alanında ele geçen dört yüz kırk iki figürin ve parçasını değerlendirmiştir. İÖ 7 - İÖ 1. yüzyıl arasına tarihlediği figürinleri stil ve kült özelliklerine göre incelemiştir. Teknik özelliklerini verdiği figürinleri, tipolojik olarak primitif insan, tanrıça kadın, tanrı erkek, hayvan, tiyatral figürinler ve diğer figürin parçaları başlıkları ile ele almış alt başlıklar

¹⁷⁴Meriç 2013, 1 vd.

¹⁷⁵Foça 2019, 1 vd.

¹⁷⁶Güllüsaç 2020, 1 vd.

¹⁷⁷Bayburtoğlu 2015, 1vd.

¹⁷⁸Tanrıver 2009, 1 vd.

içerisinde incelemiştir¹⁷⁹.

C. P. Ayvazoğlu, 2015 yılı çalışmasında, 1996 - 2009 yılları arasında ele geçen yirmi altı figürini değerlendirmiştir. Arkeoloji buluntular bölümünde ele aldığı figürinleri Arkaik Dönem'den itibaren Hellenistik Dönem'e kadar tarihlemiş, figürinleri ise oturan çocuk, kourotrophos, mask, pappasilenos ve barbitoslu¹⁸⁰ figürin başlıkları altında değerlendirmiştir¹⁸¹.

C. P. Ayvazoğlu ve E. D. Gürbüzer, 2017 yılı çalışmalarında, Klaros kutsal alanı kazılarında ele geçen Barbitos'lu figürinleri ele almışlardır. Arkaik Apollon sektöründe tama yakın ve küçük parçalar halinde toplu halde bulunan otuz sekiz adet figürini İÖ 6. yüzyıl ikinci yarıya tarihlemişlerdir. Tek tip aynı stil özellikleri ile figürinlerin Klaros kutsal alanı dışında başka herhangi bir merkezde bulunmadığını ve Dionysos kültü ile ilgili olabileceğini bildirmişlerdir¹⁸².

K. Tuchelt, 1973/1974 yılı çalışmalarında, İÖ 6. yüzyıla tarihlendirilen üç terrakotta kadın figürin başını değerlendirilmiştir¹⁸³.

K. Tuchelt, 1985 yılı çalışmasında, 1983 yılında Didyma'da yapılan kazı çalışmalarına ve Artemis Kutsal Alanı'n tanımlanmasına yönelik çalışmalara yer vermiştir. Artemis Tapınağı olarak düşünülen kaya sığınağı üzerinde adak olarak kadın figürinleri ve Kybele tasvirli rölyefler bırakıldığını bildirmiştir¹⁸⁴.

H. Bumke ve E. Röver 2002 yılı çalışmalarında terrakotta kadın figürini başı değerlendirmişlerdir¹⁸⁵.

A. Filges, 2002 yılı çalışmalarında, Batı Hamamı olarak adlandırılan alanda aktör figürini parçası tespit edildiğini bildirmiştir¹⁸⁶.

¹⁷⁹Gürbüze 2012, 1 vd.

¹⁸⁰Telli sazlar grubundan olan barbiton, Lyra ile benzerlik gösterir, zira lyradan esinlenerek yapılmıştır. Barbitonun lyradan farkı, kollarının daha uzun olmasıdır. Daha uzun teller nedeniyle ses de farklılaşmış, derinleşmiştir.

¹⁸¹Ayvazoğlu 2015, 1 vd.

¹⁸²Ayvazoğlu – Gürbüzer 2017, 1 vd.

¹⁸³Tuchelt 1973/1974, 1vd.

¹⁸⁴Tuchelt 1985, 1 vd.

¹⁸⁵Bumke -Röver 2002, 1vd.

¹⁸⁶Filges 2000, 1 vd.

J. Breder, 2016 yılı çalışmasında, Didyma Apollon Tapınağı'nın kuzeybatısında kil plaka ele geçtiğini bildirmiştir. Söz konusu plakanın insan figürüne ait, başsız, vücudun sağ üst kısmını içerdiğini, yaban keçisi stilinde süslendiğini ve applike tekniği kullanılarak bir vazoya eklenmiş olabileceğini ifade etmiştir¹⁸⁷.

D. Burr, 1934 yılı çalışmasında, Myrina antik kenti terrakotta figürinlerini incelemiştir. Çeşitli müzelerde bulunan Myrina figürinleri, Myrina mezarları, yazıtları, koroplastları, figürinlerin sanata etkileri ve sanatla etkileşimi, figürlerin teknik özellikleri ve diğer bölgelerle karşılaştırmalarını ele almıştır. Figürinleri tipolojik ve kronolojik olarak ana hatları ile değerlendirmiştir¹⁸⁸.

B. M. Kingsley, 1972 yılı çalışmada, 1970 yılında J. Paul Getty Müzesi koleksiyonuna alınan Myrina antik kenti nekropolü kazılarında ele geçen pişmiş toprak bir Nike figürinini ele almıştır. İÖ 350 yılına tarihlediği figürünü teknik özellikleri ile almış ve diğer birkaç müzede bulunan benzerlerinden bahsetmiştir¹⁸⁹.

Ö. Özyiğit, 1981 yılı çalışmasında, 1956 yılında Bergama Müzesi'ne kazandırılarak günümüzde müzede sergilenen bir grup Myrina terrakotta figürinini ele almıştır. Bergama Müzesi figürinlerini, İzmir Arkeoloji, İstanbul Arkeoloji, Louvre, Dresden ve Boston müzelerinde bulunan figürinlerle karşılaştırmıştır. Figürinlerin bir seri üretim olduğunu ve "Aglaphon Atölyesi" üretimi olduğunu ifade etmiştir¹⁹⁰.

Ö. Özyiğit, 1997 yılı çalışmasında, çeşitli müzelerde bulunan Myrina ve Kyzikos antik kenti terrakotafigürinlerini teknik, stilistik, tipolojik ve zamansal olarak ele almıştır¹⁹¹.

D. Kassab, 1988 yılı çalışmasında, Myrina antik kenti kazılarında ele geçen terrakotta figürinler üzerindeki monogramları ele almıştır. Figürinler üzerindeki koroplastmonogramlarını ve imzalarını inceleyerek üretim merkezi, atölye ve sanatçıları belirlemeye çalışmıştır¹⁹².

¹⁸⁷Breder 2016, 1 vd.

¹⁸⁸Burr 1934, 1 vd.

¹⁸⁹Kingsley 1972, 1 vd.

¹⁹⁰Özyiğit 1981, 1 vd.

¹⁹¹Özyiğit 1997, 1 vd.

¹⁹²Kassab 1988, 1 vd.

Ö. Özyiğit, 2015 yılı çalışmasında, antik çağın en büyük pişmiş toprak koleksiyonu olarak gördüğü Myrina'da ele geçen terrakotta figürinlerini ele almıştır¹⁹³.

M. Aydaş, 2017 yılı çalışmasında, Myrina Antik Kenti'nde bulunan terrakotta figürinlerin buluntu yerlerinden bahsetmiştir. Epigrafi üzerinden koroplastların isim ve sayılarını tespit ederek tarihlendirme yapmıştır¹⁹⁴.

E. D. Poulain, 2017 yılı çalışmasında, Myrina antik kentinde, Atina Fransız Okulu'nun 1880- 1882 yılları arasında 3 yıl 4 sezon 14 ay gerçekleştirilen sistemli nekropol kazılarında ele geçen terrakotta figürinlerden bilgi ve belgeler ışığında bahsetmiştir¹⁹⁵.

M. Çekilmez, 2017 yılı çalışmasında, Myrina nekropolü ve terrakotta figürinlerine ilişkin 1883 - 2007 yılları arasında yapılan çalışmalara değinmiştir¹⁹⁶.

M. Çekilmez, 2019 yılı çalışmasında, 2018 yılı Myrina antik kenti Akropol'ün zirvesinde yüzeyde Geç Arkaik Erken Klasik Dönem'e tarihlenen koutrophos figürini bulduklarını bildirmiştir¹⁹⁷.

E. Özdemir ve M. Çekilmez 2020 yılı çalışmalarında, Mezar Buluntuları bölümünde, Figürinler alt başlığı içerisinde, pişmiş toprak figürinleri ele almışlardır. Figürinleri, Aphrodite, Hermes, Apollon, Eros, Dionysos, Hera, Athena, Artemis, Herakles gibi Tanrı ve Tanrıça figürinleriyle Nikeler, kadın, erkek, çocuk, grotesk, mask, dans eden kadınlar ve hayvan figürinleri tipojisi içerisinde figürinlerin, üretim - atölye, stil, tarihleme, kritirlerini değerlendirmişleridir¹⁹⁸.

M. Dufkova, 1974 yılı çalışmasında Charles Üniversitesi'ndeki Anadolu koleksiyonunda yer alan Kyme terrakotta figürinlerini incelemiştir. Çalışmanın başında figürinlerin teknik özelliklerini anlatarak, stil kritiği yapmış ardından Kyme'nin Arkaik ve Klasik, Hellenistik Dönem koroplast ithalat üretiminden bahsetmiştir. Çalışmanın son bölümünde Kyme ve Smyrna imzalı iki örnek ele almıştır¹⁹⁹.

¹⁹³Özyiğit 2015, 1 vd.

¹⁹⁴Aydaş2017, 1vd.

¹⁹⁵Poulain 2017, 1vd.

¹⁹⁶Çekilmez 2017, 1 vd.

¹⁹⁷Çekilmez 2019, 1 vd.

¹⁹⁸Özdemir – Çekilmez 2020,1 vd.

¹⁹⁹Dufkova 1974, 1vd.

J. Bouzek, 1980 yılı çalışmasında, 19. yüzyılda Kyme antik kentinde gerçekleştirilen kazılarda bulunmuş ve İstanbul Arkeoloji Müzesi'nde bulunan eserleri değerlendirmiştir. Figürinler bölümünü, G. Mendel 1908 yılı yayınına referans olarak oluşturmuştur. Figürin tiplerini en yoğun grubunun Kyme'nin karakteristik tipleri olarak değerlendirdiği Kourotrophos ve Tapınak Oğlanı'nından oluştuğunu belirtmiş, diğer figürin tipleri sınıflandırmasına Aphrodite, Eros, Nike, mask, kadın figürinlere ait baş parçaları, giyimli kadınlar ve hayvanları koymuştur. Bu figürinler dışında Galatlı savaşçı olarak tanımlanan figürini ünik bir buluntu olarak değerlendirmiş ve stil olarak Myrina ve Pergamon figürinlerine benzerliğini aktarmıştır. İstanbul Arkeoloji Müzesi'nde yer alan figürinlerin, Kyme antik kenti koroplastliği açısından zengin örnekler sunduğuna değinmiştir²⁰⁰.

M. Dufkova, 1980 yılı çalışmasında, Kyme kazılarında ele geçen bir grup terakota figürini ele almıştır. Hellenistik Dönem'e tarihlenen figürinleri tipolojik ve analogik ele almıştır²⁰¹.

V. İdil ve O. Bingöl, 1983 yılı çalışmalarında, 1982 yılında yapılan kazı çalışmalarında ele geçen figürinleri değerlendirmişlerdir. Hellenistik Dönem'e tarihlendirdikleri figürinlerin, figürin bacak parçaları ve bir adet ayak parçası olduğunu bildirmişlerdir²⁰².

V. İdil ve O. Bingöl, 1984 yılı çalışmalarında, 1982 yılının kazı çalışmalarında ele geçen kadın figürini başı ve bir kadın figürin gövdesini değerlendirmişlerdir²⁰³.

S. Lagona, 1987 yılı, çalışmasında, 1986 yılında yapılan kazı çalışmalarında ele geçen figürinleri değerlendirmiştir²⁰⁴.

S. Lagona, 1993 yılı, çalışmasında, 1992 yılında yapılan araştırmalarda Kourotrophos figürinlerinin bulunduğu kısaca değinmiştir²⁰⁵.

S. Lagona, 1994 yılı çalışmasında, 1993 yılında yapılan araştırmalar sırasında, tapınak yöresinde yapılan kazı çalışmalarında ortaya çıkan Kourotrophos figürinlerinden

²⁰⁰Bouzek 1980, 1 vd.

²⁰¹Dufkova 1980, 1vd.

²⁰²İdil - Bingöl 1983, 1 vd.

²⁰³İdil - Bingöl 1984, 1 vd.

²⁰⁴Lagona 1987, 1 vd.

²⁰⁵Lagona 1993, 1 vd.

değerlendirmiştir. Yoğun olarak ele geçen bu figürinlerden çocuklu bir tanrıçayı temsil eden heykelcik olarak bahsetmiştir²⁰⁶.

S. Lagona, 1998 yılı çalışmasında, 1996 yılında yapılan araştırmaları ele almıştır. Kazılarda ele geçen Kourotrophos figürinleri değerlendirmiş, bu figürin tiplerinin, Hellenistik Dönem’de İsis kültünün varlığını gösterdiğini bildirmiştir²⁰⁷.

S. Lagona, 1999 yılı çalışmasında, 1997 ele geçen Kourotrophos figürinlerinin kutsal alan ile bağlantısından bahsetmiştir²⁰⁸.

S. Lagona, 2002 yılı çalışmasında, kazılarda ele geçen pişmiş toprak figürinlerden bahsetmiştir²⁰⁹.

M. Fırat, 2004 yılı çalışmasında, İzmir ili, Aliğa İlçesi’nde gerçekleştirilmiş bir müze kurtarma kazısında ele geçen yirmi yedi figürini ele almıştır. İÖ 5. yüzyıl ortalarına tariheddiği on beş kourotrophos ve on iki temple boy figürinini tipolojik ve stilistik olarak değerlendirmiştir²¹⁰.

S. Çokoğullu, 2007 yılı çalışmasında, Aiolis Bölgesi kenti Kyme yakınlarındaki Ege Gübre kazısında ele geçen kırk dokuz pişmiş toprak figürini stilistik ve tipolojik olarak değerlendirmiştir. İÖ 5. yüzyıl ile İÖ 2. yüzyıl arasına tariheddiği figürinleri dört ana başlık altında incelemiş alt gruplara ayırmıştır²¹¹.

T. Grasso, 2008 yılı çalışmasında, Kyme antik kentindeki Kourotrophos figürinleri değerlendirilmiştir. Bu kapsamda tapınağın bulunduğu alanın, yapısal özellikleri, konumu, topografik yapısı daha önce bulunan benzer tipteki adak stelleri ve figürinler ışığında değerlendirmiş, daha önce ele geçen Kyme buluntusu Kourotrophos figürinleri benzer örneklerle karşılaştırılmıştır²¹².

Z. Küçükgüney ve P. Tunç Altun, 2008 çalışmalarında, kurtarma kazısında ele geçen pişmiş toprak figürinleri değerlendirmişlerdir. Ele geçen horoz figürinini, bir adet hayvan

²⁰⁶Lagona 1994, 1 vd.

²⁰⁷Lagona 1998, 1 vd.

²⁰⁸Lagona 1999, 1 vd.

²⁰⁹Lagona 2002, 1 vd.

²¹⁰Fırat 2004, 1 vd.

²¹¹Çokoğullu 2007, 1 vd.

²¹²Grasso 2008, 1 vd.

figürini parçası ve bir adet kadın figürünü başı HellenistikDönem’etarihlemişler, bir adet figürün başını Temple Boy – Tapınak Oğlanı figürünü başı olarak değerlendirmişlerdir²¹³.

M. Fırat, 2009 yılı çalışmasında, 2000 yılı Aliğa İlçesi Bozköy Ilıca Mevkii’nde, gerçekleştirilen III. Derece Arkeolojik Sit Alanı kazısı sırasında ele geçen İzmir Arkeoloji Müzesi’nde bulunan on dört terrakotta figürünü değerlendirmiştir. Figürinlerikourotrophos²¹⁴ ve temple boy²¹⁵olarak tanınan iki grup halinde sınıflandırmış, gelişim, yayılım, anlam ve tarihleme bölümleriyle değerlendirmiş ve İÖ 5. yüzyıl ortalarına tarihlemiştir²¹⁶.

N. Çırak ve S. Kaya, 2010 yılı çalışmalarında, yürütülen kurtarma kazılarında 2008, 2009 yıllarında toplam iki yüz altmış üç adet mezarda ele geçmiş eserleri değerlendirmişlerdir. Pişmiş toprak figürinlerinden kısaca bahsetmişlerdir. Figürinleri tipolojik olarak, hayvan figürinleri, satyr maskı ve süvari olarak ayırmışlar, hayvan figürinlerinin çocuk mezarlarına bırakılmış oyuncaklar olabileceğini bildirmişlerdir²¹⁷.

A. La Marca, 2011 yılı çalışmasında, Güney Tepe’nin güneydoğu yamacında yapılan çalışmalar sırasında ele geçen pişmiş toprak figürinlerden bahsetmiştir²¹⁸.

E. Korkmaz ve B. Gürman, 2011 yılı çalışmalarında kurtarma kazısında ele geçen pişmiş toprak figürinleri ele almışlardır. Figürinlerin, kadın ve erkek, horoz, domuz, kaplumbağa ve güvercin gibi hayvan figürinleriyle birlikte at, koç ve kuş üstünde betimlenen insan figürin tipleri olduğunu bildirmişlerdir²¹⁹.

S. Foça, 2011 yılı çalışmasında, otuz beş mezarda yapılan kazılarda ele geçen eserleri değerlendirmiştir. Pişmiş toprak figürinler bölümünde iki figürünü ele almıştır. Figürinlerin mezara konulması amacından, tipolojilerinden ve benzer örneklerinden bahsetmiştir. Figürinler buluntu kontekstine göre İÖ 4 – 3 yüzyıl aralığına tarihlemiştir²²⁰.

S. Konak Tarakçı ve T. Selçuk, 2012 yılı çalışmalarında, Kyme antik kentinde bulunan İzmir Demir Çelik Fabrikası’ndaki 68 parselde yer alan nekropolün güneyinde

²¹³Küçükgüney - Tunç Altun 2008, 1vd.

²¹⁴Kucağında çocuk taşıyan kadındır.

²¹⁵Tapınak oğlanı.

²¹⁶Fırat 2009, 1 vd.

²¹⁷Çırak - Kaya 2010, 1vd.

²¹⁸La Marca 2011, 1 vd.

²¹⁹Korkmaz – Gürman 2011, 1 vd.

²²⁰Foça 2011, 1vd.

2010 yılında başlayıp 2011 yılında devam eden kurtarma kazısını ele almışlardır. Ortaya çıkarılan toplam altmışaltı adet mezarı tipolojik olarak değerlendirip yedi grupta incelemiştirler. Mezarların otuz beş adedi kayaçlıtopografik yapıya uygunluğu nedeniyle anakayayaoygu mezar grubuna alınmıştır. Mezarda ele geçen terrakotta figürinlerinden, Kourotrophos'larınAiolis Bölgesi'nde yoğun kullanımından bahsedip İÖ 5. yüzyıldan İÖ 3. yüzyıl içlerine tarihlemiştirler. Çatı kiremidi sanduka mezar içinde ele geçen pişmiş toprak figürinler, iki adet domuz, horoz, koç, yatan çocuk, çingirak formunda yapılan beşikte uzanmış figürin tasviri ile domuz figürinidir, Bu tipteki figürinlere Klazomenai, Bayraklı ve Gryneion'da da rastlandığını bildirmişlerdir. Arkaik Dönem'den itibaren nekropollerde ve kutsal alanlarda hayvan figürinlerinin yoğun kullanımından bahsetmişlerdir²²¹.

M. Atıcı ve G. Karakaş, 2013 yılı çalışmasında, Kyme Doğu Nekropolü kurtarma kazısında yoğun olarak pişmiş toprak figürin buluntulara rastlandığını bildirmişlerdir. Figürinlerinnekropolde mezar içlerinden ölü hediyesi olarak değil de alanda bazı noktalarda yoğun olarak mezar dışında ele geçtiğini belirtmişlerdir. Büyük çoğunluğu etütlük eserler niteliğinde olan figürinlerde farklı saç stillerin dikkat çektiğini ifade etmişlerdir²²².

F. Lebe, 2013 yılı çalışmasında, yüz bir adet pişmiş toprak figürin ele almıştır. Figürinleri, tipolojik, dinsel nitelikleri, tarihlemeleri ve Kyme antik kenti ile olan bağlantılarını değerlendirmiştir. Figürinleri farklı tipolojilerde toplamda yedi ana gruba ayırmış İÖ 5 – 2. yüzyılları arasına tarihlemiştir²²³.

C. Atila, E. Korkmaz, B. Gürman, 2015 yılı çalışmasında, Kyme antik kenti doğu nekropolü mezar tiplerini çalışmışlardır. Söz konusu nekropolden on üç farklı tipte üç yüz kırk yedi mezarı ele almışlardır. İnhüstasyon²²⁴ mezarlar içerisinde değerlendirdikleri taş lahitler içerisinde M20 olarak adlandırılan mezarda bulunan Afroditefigürinin tarihleme için önemli bir kriter olduğunu bildirmişlerdir. İÖ 2-1. yüzyıla tarihledikleri terrakotta figürini tanımlamış tipolojisini yapmışlardır. Pişmiş toprak lahitler içerisinde değerlendirdikleri M21 mezarda bulunan kuş figürinini benzer örneklerinden yola çıkılarak İÖ 5. yüzyılın başlarına tarihlemiştirler. Yine pişmiş toprak lahitler içerisinde değerlendirdikleri M33 mezarda ele geçen bir adet kaplumbağa ve oturan çocuk (temple boy) figürinlerini benzer örneklerinden

²²¹Konak Tarakçı - Selçuk 2013, 1 vd.

²²²Atıcı - Karakaş 2014, 1vd.

²²³Lebe 2013, 1 vd.

²²⁴Yakılmadan yapılan gömü biçimidir.

hareketle figürinleri İÖ 5. yüzyılın ortalarına tarihlemişlerdir²²⁵.

A. La Marca, 2015 yılı çalışmasında, Kourotrophos ve çömelmiş genç insan figürinlerini ele almıştır. Bu figürinlerin adak çöplüklerinden ele geçtiğine bildirmiştir. İsis Tapınağı'nın 100 metre güneyinde İsis kutsal alanı ile bağlantısı olduğu düşünülen bir başka kutsal alanının varlığına değinmiş, Kourotrophos figürinlerinin tüm Kyme nekropollerinde ele geçtiğinden ve yoğun olarak kullanıldığından bahsetmiştir²²⁶.

D. Doğanalp, 2016 yılı çalışmasında, İzmir Arkeoloji Müzesi etütlük ve envanterlik listesinde yer alan Batıçim kazısında ele geçen altı terrakotta figürini, diğer buluntular başlığı içerisinde ele almıştır. Figürinleri stilistik ve tipolojik olarak ele alarak İÖ 5. yüzyıldan Hellenistik Dönem'e kadar tarihlemiştir²²⁷.

O. Ürkmez, 2016 yılı çalışmasında, elli beş adet envanterlik, üç yüz adet etütlük pişmiş toprak figürini ele almıştır. Çalışmada figürinlerin bulunduğu yeri figürinleri, tipolojik ve stilistik değerlendirmiş benzer örnekleri ile karşılatırılmış, mezar kontekstlerine göre tarihlemiştir²²⁸.

H. Topuz, 2019 yılı çalışmasında, İzmir Müze Müdürlüğü tarafından Kyme antik kenti yakınlarında yürütülen kurtarma kazılarında bulunan figürinleri incelemiştir. Çalışma kapsamında otuz dokuz pişmiş toprak figürin ve parçaları incelenmiştir. Figürinleri Arkaik Dönem'den Geç Hellenistik Dönem'e kadar tarihlenmiştir. Figürinler tipoloji olarak sekiz ana başlık altında incelemiştir. Çalışma kapsamında ele aldığı figürinler tipolojik ve stilistik açıdan Kyme Antik Kenti figürinleriyle benzer olması nedeniyle Kyme antik kenti ile bağlantılı olduklarını ifade etmiştir²²⁹.

P. Taşpınar, 2019 yılı çalışmasında, İzmir Müze Müdürlüğü tarafından 2010 - 2011 yıllarında Kyme antik kentinin 2 km doğusunda bulunan Habaş Demir Çelik Sac Fabrikası arazisinde gerçekleştirilen kurtarma kazılarında ele geçen kırk yedi figürini ele almıştır. Çalışmanın başında, Kyme antik kenti koroplastiği araştırma tarihçe bilgisini ele almıştır. İÖ 6. yüzyılın ikinci yarısında başlayıp İS 2. yüzyıl aralığına tarihlediği figürinleri teknik özellik, stilistik, tipolojik ve ikonografik olarak değerlendirmiştir. Figürinleri, tanrıça, dinsel

²²⁵Atıla – Korkmaz - Gürman 2015, 1 vd.

²²⁶La Marca 2015, 1 vd.

²²⁷Doğanalp 2016, 1 vd.

²²⁸Ürkmez 2016, 1 vd.

²²⁹Topuz 2019, 1vd.

kimlikler, tanrı, kadın, erkek, çocuk, grotesk, kukla ve mask, hayvan, diğer figürin tipleri başlığı içinde ele almıştır²³⁰.

A. La Marca, 2020 yılı çalışmasında, Kyme antik kentinde bulunan iki adet tamamlanmamış heykelden yola çıkarak figürin atölyeleri gibi Kyme’de olası bir heykel atölyesi varlığına işaret edebileceğini bildirmiştir²³¹.

P. Taşpınar ve M. Çekilmez, 2020 yılı çalışmalarında, İzmir Arkeoloji Müzesi Müdürlüğü tarafından 2010 yılında Habaş Demir Çelik Sac Fabrikası’na ait arazide yürütülen kurtarma kazıları sırasında ele geçen figürinleri değerlendirmişlerdir. Arkaik Dönem’e tarihlenen Kuşlu Kore, oturan kadın/tanrıça ve Bes pişmiş toprak figürinlerini tipolojik ve ikonografik olarak ele almışlardır²³².

E. Dereboylu, 2012 yılı çalışmasında, Aigai antik kentinde 2004 - 2009 yılları arasında yapılan kazılarda el geçen pişmiş toprak figürinler ve plakaları çalışmıştır. Dört yüz yirmi beş figürini ele aldığı çalışmada, dört yüz altı eseri Aigai antik kenti kazı deposundan, kırk bir eseri Manisa Müzesi katalogundan, on dokuz eseri Louvre Müzesi depolarından tespit etmiştir. Bunlardan Myrina antik kenti buluntusu olan iki adet figürinin kil analizini yine Louvre Müzesi’nden edinmiştir. İÖ 2 – 1. yüzyıllar arasına tariheddiği figürinlerin üretim tekniği hakkında bilgi verdikten sonra figürinleri tipolojik olarak figürinler ana başlığıyla ele almış alt başlıklar içerisinde incelemiştir²³³.

E. D. Poulain, 2019 yılı çalışmasında, Ege Üniversitesi Arkeoloji uzmanları sorumluluğunda olan iki yüz seksen bir terrakotta figürinden doksan yedisini ele almıştır. İÖ 6. yüzyıl ile İÖ 1. yüzyıla tariheddiği figürinleri stilistik, analogik ve tipolojik olarak incelemiştir. Figürinler ve kalıplar başlığı altında topladığı figürinleri; ana tanrıça, Aphrodite, giyimli, çıplak erkek figürinleri ve eroslar, binici ve at figürinleri başlıklarıyla değerlendirmiştir²³⁴.

E. Erdan, 2020 yılı çalışmasında, 2018 Yılı Tisna Yüzey Araştırmaları Sarıkale Tepe, zirve noktasında yer alan ve “Kutsal Alan” olarak adlandırılan alanda Geç Arkaik Dönem’den Hellenistik Dönem’e değin farklı tarih aralığına yerleştirdikleri on bir adet

²³⁰Taşpınar 2019, 1 vd.

²³¹La Marca 2020, 1 vd.

²³²Taşpınar ve Çekilmez 2020, 1 vd.

²³³Dereboylu 2012, 1 vd.

²³⁴Poulain 2019, 1 vd.

pişmiş toprak figürini değerlendirmiştir. Belirgin ve kırık olmak üzere ele geçirdikleri pişmiş toprak figürinleri stilistik, tipolojik, ikonografik olarak ele almıştır²³⁵.

W. Dörpfeld, 1968 yılı çalışmasında, Troas Bölgesi ve Ilion kentini tanıtmış bölgede ele geçen terrakotta figürlere değinmiştir²³⁶.

A. Y. Tavukçu, 1999 yılı çalışmasında, Çanakkale, İstanbul, Bursa Arkeoloji Müzeleri'nde bulunan Troas Bölgesi terrakotta figürinleri arasında iki yüz elli dört tanesine değinmiştir. Figürinleri önce tipolojik sonra da kronolojik olarak ele almıştır. Tipolojik olarak; Tanrıça Figürinleri, Tanrı Figürinleri, Kutsal Yaratık Figürinleri, İnsan Figürinleri, Hayvan Figürinleri başlıkları altında ele almış alt başlıklar altında incelemiştir. Figürinleri incelemesi sonucunda; figürinlerin dönemlere göre bölgedeki yoğunluğundan bahsederek İÖ 2. Binden itibaren üretimin olduğunu Klasik, Hellenistik ve Roma İmparatorluk Dönemleri'nde üretim yapılan diğer merkez ve kentlerle etkileşim içinde olarak devam ettiğini belirtmiştir²³⁷.

U. Mrogenda, 1990 yılı çalışmasında, 1981 - 1989 yılları Troia kazılarında ele geçen terrakotta figürinlerinden stil bakımından katkı sağlayan eserleri değerlendirmiştir²³⁸.

D. Kaplan, 2009 yılı çalışmasında, Çanakkale Arkeoloji Müzesinde bulunan F. Calvert koleksiyonundan bir gurubu oluşturan terrakotta figürinleri değerlendirmiştir. İki yüz elli iki eser, köken, tipolojik, kronolojik, üretim tekniği ve üretim yerleri konusunda irdelenmiştir. Genel itibarıyla bu eserler MÖ 2. Binden başlayarak Roma İmparatorluk Dönemi'ne kadar devam eden bir süreci kapsamaktadırlar. Figürinleri tipolojik olarak; Tanrısal Betimler, İnsan Betimleri ve Hayvan Betimleri başlıkları altında ele alıp alt başlıklar içerisinde incelemiştir²³⁹.

D. Kaplan, 2009 yılı çalışmasında, İÖ 6 – 3. yüzyıllara tarihlediği dokuz adet oturan çocuk terrakotta figürinini ikonografik ve stilistik olarak ele almıştır²⁴⁰.

²³⁵Erdan 2020, 1 vd.

²³⁶Dörpfeld 1968, 1 vd.

²³⁷Tavukçu 1997, 1vd.

²³⁸Mrogenda 1990, 1 vd.

²³⁹Kaplan 2009, 1vd.

²⁴⁰Kaplan 2009, 1 vd.

Veysel Tolun, 2012 yılı çalışmasında, Bozcaada (Tenedos) Nekropol, Assos antik kenti batı Nekropolü, Dardanos Tümülüsüne Yenice’de ele geçen Çanakkale Arkeoloji Müzesi’nde sergilenen on beş figürini değerlendirmiştir. Hellenistik Dönem’e tarihlediği figürinlerin mezar ve tapınaklara koyulma gerekçelerini ele almıştır²⁴¹.

D. B. Thompson, 1963 yılı çalışmasında, Troia’nın Hellenistik Dönem terrakotta figürinlerini ele almıştır. Terrakottaları dinsel ve günlük hayat olarak iki bölüm içerisinde değerlendirmiş, yapım teknikleri, stilistik ve kronolojik olarak incelemiş, Troiakoroplastlarına değinmiştir²⁴².

E. Öztepe, 1991 yılı çalışmasında, on yedi terrakotta figürini, yapım teknikleri ve genel özellikleri ile ele almıştır. İÖ 1 - İS 1. yüzyıla tarihlediği figürin başlarından yola çıkarak saç, alın, göz, burun, ağız, çene, boyun yapısını detaylı olarak değerlendirmiştir²⁴³.

E. Öztepe, 2004 yılı çalışmasında, 1986 yılı kazı çalışmalarında Apollon Smintheion kutsal alanında ele geçen pişmiş toprak figürinleri değerlendirmiştir. İÖ 5. ile İS 1. yüzyıl arasına tarihlediği eserleri, heykelcikler, onlara ait gövde parçaları, diğer parçalar ve başlar olmak üzere üç başlık altında ikonografik ve tipolojik olarak incelemiştir²⁴⁴.

B. Yalman, 1993 yılı çalışmasında, Antandros antik kenti nekropol alanında yapılan yüzey ve sondaj çalışmaları ile kurtarma kazılarında çeşitli gösteren mezarlardan ele geçen figürinleri değerlendirmiştir. Kontekst içerisinde değerlendirilen eserlere göre gömü aralığını İÖ 6. yüzyıl ile İÖ 2.yüzyıl olarak tarihlemiştir²⁴⁵.

V. Tolun, 2002 yılı çalışmasında, Assos kentinde, 1988 ve 1994 yılları arasında yapılan arkeolojik çalışmalarda ele geçen pişmiş toprak figürinleri değerlendirmiştir. Yoğun olarak İÖ 5. yüzyıla tarihlenen figürinleri; tipolojik, ikonografik, işlevsel biçimsel olarak ele almıştır. Bunun yanı sıra, bu pişmiş toprak figürinlerin Assos kentinde yerel olarak üretilip üretilmediği sorusuna cevap aramıştır²⁴⁶.

²⁴¹Tolun 2012, 1 vd.

²⁴²Thompson 1963, 1 vd.

²⁴³Öztepe 1991, 1 vd.

²⁴⁴Öztepe 2004, 1 vd.

²⁴⁵Yalman 1993, 1vd.

²⁴⁶Tolun 2002, 1 vd.

Ü. Serdaroğlu, 2005 yılı çalışmasında, Assos Nekropol Alanı kazılarında ele geçen, Çanakkale Müzesi'nde sergilenen terrakotta figürinleri ele almıştır. Figürinleri, Nekropol ve Nekropol Alanı buluntuları bölümünde değerlendirmiştir. İÖ 6 – 3. yüzyılları arasına tarihlenen yetmiş dört eserin tanımlaması ve buluntu yeriyle ele almıştır²⁴⁷.

Z. Ö. Çelikel, 2008 yılı çalışmasında, 1985 – 2006 yılları arasında Assos antik kenti kazılarında ele geçen, kazı evi laboratuvarında bulunan terrakotta figürinleri ele almıştır. İÖ 6. – 1 yüzyıllar arasına tarihlenen elli bir adet figürinin kronolojik, ikonografik ve işlevsellik açısından değerlendirmiş, ayrıca Assos'un bir üretim merkezi olabileceği sorusuna cevap aramıştır. Figürinleri, Kybele, Afrodite, Artemis, oturan tanrıçalar, Nike, Mousa, Apollon, Pan, Herme, Tanrı – Tanrıçalar başlıkları içerisinde değerlendirmiştir²⁴⁸.

V. Tolun, 2012 yılı çalışmasında, Assos antik kenti 1981 - 1994 yılı kazı çalışmalarında Batı Nekropol alan lahitleri içerisinde ele geçen yirmi adet terrakotta figürini değerlendirmiştir. Çanakkale Arkeoloji Müzesi envanterine kayıtlı ayakta duran pişmiş toprak heykelcikleri tipolojik ve stilistik açıdan inceleyerek, ithal mi, yerli mi, kil yatakları, üretim tarihleri sorularını yanıtlamaya çalışmıştır²⁴⁹.

N. Ergün, 2013 yılı çalışmasında, Çanakkale Arkeoloji Müzesi envanter kayıtlarında bulunan pişmiş toprak figürinleri değerlendirmiştir. 1981 - 1989 ve 1995 - 2005 yılları arasında yapılan kazı çalışmalarında ele geçen, Arkaik, Klasik, Hellenistik Dönem eserleri, tipolojik, stilistik ve kronolojik olarak ele alarak katalog oluşturmuştur²⁵⁰.

T. Ş. Ağtürk ve N. Arslan, 2015 yılı çalışmalarında, 1995 yılı Assos antik kenti Batı Nekropolü kazısında ele geçen figürinleri ele almışlardır. Kadın müzisyenler, şairler, komedyen aktörler, tanrılar, savaşçılar, çeşitli hayvanlar, protom maskeler, oyuncaklardan oluşan pişmiş toprak figürinleri teknik özellikleri ve ikonografik olarak ele değerlendirmişlerdir. Figürinleri İÖ 4. yüzyıla tarihlemişlerdir²⁵¹.

V. Tolun, 2019 yılı çalışmasında, Assos antik kenti Batı Nekropolü'nde yapılan kazılarda ortaya çıkarılmış beş adet pişmiş toprak çocuk heykelciğini değerlendirmiştir. Çanakkale Arkeoloji Müzesi envanterinde kayıtlı oturan çocuk, ayakta çocuk, oturan çocuk

²⁴⁷ Serdaroğlu 2005, 1 vd.

²⁴⁸ Çelikel 2008, 1 vd.

²⁴⁹ Tolun 2012, 1 vd.

²⁵⁰ Ergün 2013, 1 vd.

²⁵¹ Ağtürk ve Arslan 2015, 1 vd.

(TempleBoys), oturan zenci (çocuk?), heykelcikleri tipolojik gelişim, özellikler, kimlik ve köken gibi konular hakkında bilgiler verilerek, analogi ve kontekst yardımıyla İÖ 5. yüzyıl ortalarına tarihlenmiştir²⁵².

Z. A. Tavukçu, 2006 yılı çalışmasında, Parion antik kenti 2005 yılı kazılarında ele geçen figürinleri değerlendirmiştir. On iki farklı türde altmış sekiz adet mezarda yapılan çalışmalarda İÖ 1 - İS 1. yüzyıl aralığına tarihlendirilen terrakotta figürinleri tanrılar, tanrıçalar, insanlar, insan ve hayvanlar, hayvanlar olmak üzere beş temel gruba ayırmış alt gruplar içerisinde ele almıştır. Ayrıca figürinlerin tanım, tip, yapım teknikleri ve kullanım biçimlerine değinmiştir²⁵³.

H. Kasapoğlu, 2012 yılı çalışmasında, Parion'da 2005 - 2009 yılları arasında yapılan kazı çalışmalarında bulunan kırk beş terrakotta figürini ele almıştır. Terrakotta figürinler ile ilgili genel bilgi verdikten sonra, Parion figürinleri içerisinde, Aphrodite, Athena, Eros, Herme, kadın - erkek - çocuk, gladyatör, horoz, güvercin, köpek, domuz, atlı araba tipini değerlendirmiştir. Tipolojik ve stilistik olarak incelediği figürinleri İÖ 1. yüzyıl ve İS 1. yüzyılları arasına tarihlenmiştir²⁵⁴.

H. Kasapoğlu, 2015 yılı çalışmasında, kentin Güney Nekropolisi'nde 2004 yılında Çanakkale Arkeoloji Müzesi tarafından gerçekleştirilen kurtarma kazısında ele geçen pişmiş toprak figürinleri incelemiştir. Bazıları tam, bazıları ise parça olan dört yüz on figürin Roma İmparatorluk Dönemi içerisinde İÖ 1. yüzyılın sonları ile İS 3. yüzyıl ortaları aralığına tarihlenen örneklerden oluşmaktadır. Çalışmada, figürinleri tipolojik olarak; Tanrısal-Mitolojik ve Dinsel İçerikli Figürinler, İnsan Figürinleri, Hayvan Figürinleri ve diğer figürinler başlıkları altında ele alıp alt başlıklar içerisinde incelemiştir²⁵⁵.

S. Tamyürek 2019 yılı çalışmasında, Parion kazılarında ele geçen ve Eros ikonografisi yansıtan Eros betimlemeli Bronz Amphora - situla, pişmiş toprak figürin ve farklı dönemlere ait sikkelerden oluşan eserler ile Praxiteles'in Parion Eros'u ile bağdaştıran eser grubunu değerlendirmiştir. Çalışmada kentin Nekropol alanında yapılan kazı çalışmalarında ele geçen pişmiş toprak figürinlerden bir tanesi değerlendirmeye almıştır.

²⁵²Tolun 2019, 1 vd.

²⁵³Tavukçu 2006, 1 vd.

²⁵⁴Kasapoğlu 2012, 1 vd.

²⁵⁵Kasapoğlu 2015,1 vd.

Figürini Roma İmparatorluk Dönemi'ne tarihlemiştir²⁵⁶.

H. Goldman, 1950 yılı çalışmasında, Tarsus Gözlü Kule kazılarında ele geçen buluntuları ele almıştır. Terrakotta figürinler bölümünde, öncelikle figürinlerin teknik özellikleri kil ve renk kronolojik bilgilerini değerlendirmiştir. Figürinleri, alfabetik sıraya göre, tanrı, tanrıça, mitolojik yaratıklar, günlük hayata dair başlıklar içerisinde katoloğa almıştır²⁵⁷.

A. N. Rollas, 1964 yılı çalışmasında, ele aldığı on beş terrakotta figürini Hellenistik ve Roma İmparatorluk Dönemine tarihlemiştir. Eserlerin buluntu yeri, buluntu durumu, tipolojilerinden bahsetmiş, eserleri buluntu yerlerine göre katalog sınıflandırmasını yapmıştır²⁵⁸.

A. N. Rollas 1967 yılı çalışmasında, ele aldığı terrakotta figürinleri İÖ 1. ve İS 1. yüzyıllara tarihlemiştir. Eserlerin müzeye geliş şeklinden, tipolojilerinden bahsetmiş, stilistik olarak değerlendirmiştir²⁵⁹.

M. Gözübüyük, 1993 yılı çalışmasında, 1873 yılında müzeye giren eserler arasında Orta Tunç Çağı'ndan başlayarak Roma İmparatorluk Dönemi'ni kapsayan iki yüz doksan bir adet pişmiş toprak eseri değerlendirmiştir. İstanbul Arkeoloji Müzeleri'nde sergilenen ve Kıbrıs'tan gelmiş olan Cesnola Koleksiyonu olarak bilenen eserlerden, kadınlar, erkekler, çocuklar, hayvanlar ve diğer başlıkları ile ele almış ve alt başlıklar içerisinde kronolojik olarak, yapım teknikleri, tipolojik ve stilistik açıdan değerlendirmiştir²⁶⁰.

V. Köse, 1993 yılıadlı çalışmasında, Ainos'ta 1991 yılı kazı çalışmalarında Tozaltı Nekropolü Mevkii'ndeki bir mezar içerisinde bulunan yirmi altı figürini ele almıştır. İÖ 1. yüzyıla tarihlediği figürinlerin, yapım tekniği ve teknik özellikleri hakkında bilgiler vermiştir. Tipolojik olarak değerlendirdiği figürinleri bir kült ile özdeşleştirmiştir²⁶¹.

Y. Kösekul, 1995 yılı çalışmasında, 1952 - 1955 yıllarında Daskyleion kenti kazılarında ele geçen iki yüz kırk eseri ele almıştır. Klasik Arkeoloji Anabilim Dalında

²⁵⁶Tamyürek 2019, 1 vd.

²⁵⁷Goldman 1950, 1 vd.

²⁵⁸Rollas 1964, 1 vd.

²⁵⁹Rollas 1967, 1 vd.

²⁶⁰Gözübüyük 1993, 1vd.

²⁶¹Köse 1993, 1vd.

korunan eserleri İÖ 3 - İS 1. yüzyıl arasına tarihlemiştir. Figürinleri teknik olarak inceleyerek, stilistik, ikonografik ve karşılaştırmalı olarak değerlendirmiştir²⁶².

A. Baldıran, 1997 yılı çalışmasında, Konya Arkeoloji Müze deposunda bulunan ve satın alma yoluyla müzeye getirilen on üç adet pişmiş toprak figürini, teknik ve stilistik olarak değerlendirmiş figürinlerin sahte olduğunu bildirmiştir²⁶³.

A. Baldıran, 1997 yılı çalışmasında, Konya Arkeoloji Müzesi envanter defterine kayıtlı İS 2. yüzyıl ortalarına tarihlenen pişmiş toprak büstü ele almıştır. Büstü teknik, stilistik, analogik olarak değerlendirmiştir²⁶⁴.

F. Eraslan, 1997 yılı çalışmasında, müzeye, Samsat Höyük ve Tille Höyük kazılarından ve satın alma yoluyla gelen on dokuz terrakotta figürin ele almıştır. Figürinleri; tanrı, tanrıça, kadın, kaide gövdeli figürinler başlıkları ile değerlendirmiş, İÖ 6 -İS 1. yüzyılları arasına tarihlemiştir²⁶⁵.

F. Çevirici, 1998 yılı çalışmasında, Daskyleion Antik Kent'inde ele geçen kırk dokuz adet terrakotta figürini, adak figürini, tanrıçalar, tanrılar, küllt figürinleri başlıkları ile ele almış ve alt başlıklar içerisinde incelemiştir. Eserleri stilistik ve ikonografik olarak değerlendirmiştir. Tarihleymeyi sitilistik açıdan inceleyerek gerçekleştirdiğine değinmiştir. Krolonojik dizilimde figürinleri, İÖ 5. yüzyıldan başlayarak Hellenistik ve Roma İmparatorluk Dönemi de dahil olmak üzere tarihlemiştir²⁶⁶.

G. Işın, 1998 yılı çalışmasında, Patara Nekropollerinde yapılan sistemli kazılarda bulunan elli yedi terrakotta figürini ele almıştır. Figürinleri kadın, erkek, diğer fügürler ve kırık parçalar ana başlıkları içerisinde incelemiş alt başlıklara ayırarak çalışmıştır. İÖ 3 - İS 1. yüzyıl arasına tarihlediği figürinleri özellikle “*Patara Apollonu*” tipinden yola çıkarak Patara'nın kendine özgü üretim atölyesi olabileceğini ön görmüştür²⁶⁷.

A. Baldıran, 1999 yılı çalışmasında, Ereğli Müzesi deposu ve sergi alanında bulunan İÖ 4.yüzyıl ile İS 2.yüzyıl arasına tarihlediği on dört terrakotta figürini çalışmıştır.

²⁶²Kösekul 1995, 1vd.

²⁶³Baldıran 1997, 1 vd.

²⁶⁴Baldıran 1997, 1 vd.

²⁶⁵Eraslan 1997, 1vd.

²⁶⁶Çevirici 1998, 1 vd.

²⁶⁷Işın 1998, 1 vd.

Figürinleri tipolojik olarak gruplandırmış stilistik olarak ele almıştır²⁶⁸.

L. Zoroğlu ve A. Ç. Ross, 2001 yılı çalışmasında, Tarsus kenti figürinlerinin İÖ. 4 Binyılı'ndan Roma İmparatorluk Dönemi'ne kadar olan süre içerisinde toprak yapısı ve tipoloji, kullanım amacı, buluntu yeri, döneme etkileri ve önemi, atölye ve işliklerinden bahsetmişlerdir. Kentte yapılan kazı çalışmalarında ele geçen işlenmiş kil yığını ve figürin kil analizlerinin karşılaştırılması sonucu ve bulunan kalıp örneklerinden kentin figürin üretim ve ihraç merkezi olduğunun tespit edildiğini bildirmişlerdir²⁶⁹.

F. Çevirici, 2005 yılı çalışmasında, Daskyleion antik kenti kazı çalışmalarından ele geçen yirmi adet pişmiş toprak figürini değerlendirmiştir. Araştırmacı, Hellenistik Dönem içerisine tarihlediği figürinleri tipolojik olarak değerlendirmiştir²⁷⁰.

H. Güçlü, 2006 yılı çalışmasında, Tekirdağ Arkeoloji ve Etnoğrafya Müzesi'ne, Tekirdağ ve ilçelerinden, satın alma, bağış ve hibe yoluyla getirilen elli yedi figürin ele alınmıştır. Bu figürinler, Hellenistik ve Roma İmparatorluk Dönemi'ne tarihlendirilmiştir. Eserleri; tanrılar, tanrıçalar, kadınlar, Dionysos dünyası, tiyatro ile ilgili figürinler, gladyatörler ve savaşçılar, oyuncaklar, diğerleri başlıkları ile ele almış ve alt başlıklar içerisinde incelemiştir²⁷¹.

S. Patacı, 2007 yılı çalışmasında, Troia, Daskleion, Pergamon ve Phokai antik kentlerinde bulunan toplam on yedi Kybele terrakotta figürinini ikonografik olarak ele alarak Kybele kült açısından önemini vurgulamıştır²⁷².

G. Işın, 2008 yılı çalışmasında, 2000 yılı Patara antik kenti kazılarında yer altı oda mezarda ele geçen iki adet figürini ele almıştır. İÖ 1. – İS 1. yüzyıla tarihlediği portre büstü orijinal, ikonografik ve mezar kontekstiiçerisinde değerlendirmiştir²⁷³.

S. Durugönül, 2009 yılı çalışmasında, Sadberk Hanım Müzesi ve Silfke Müzesi 'ne satın alma yoluyla kazandırılan birbirine hem ikonografik hemde ebat ve malzeme özelliği olarak benzer olan iki adet pişmiş toprak figürini ele almış figürinleri Roma İmparatorluk

²⁶⁸Baldıran 1999, 1 vd.

²⁶⁹Zoroğlu ve Ross 2001, 1vd.

²⁷⁰Çevirici 2005, 1 vd.

²⁷¹Güçlü 2006, 1 vd.

²⁷²Patacı 2007, 1 vd.

²⁷³Işın 2008, 1 vd.

Dönemi'ne tarihlemiştir²⁷⁴.

S. Kielau, 2009 yılı çalışmasında, Pergamon antik kenti 2002 – 2003 yılı kazılarında ele geçen yaklaşık bin adet terrakota figürini çalışmıştır. Stilistik olarak ele aldığı figürinleri Troas ve Myrina figürin kataloğunu örnek alarak Pergamon figürinleri katalogu oluşturmuştur. Hellenistik Dönem'den itibaren Bizans Dönemine kadar tarihlediği figürinlerin öncelikle yapım teknik özelliklerini ele almıştır²⁷⁵.

A. Hekimoğlu, 2010 yılı çalışmasında, Pitane antik kenti kazılarında bulunan yetmiş dokuz terrakotta figürini çalışmıştır. Arkaik, Klasik, Hellenistik Dönem içerisine tarihlendirdiği figürinleri, tanrı - tanrıça, insan, hayvan, masklar ana başlıkları ile ele almış alt başlıklar içerisinde değerlendirmiştir. Amacını, Pitane'de kullanılan figürinleri belirlemenin yanında Aiolis Bölgesi ile diğer Akdeniz kültürleri ile kültürel ve ticari ilişkileri de ortaya koymak olduğunu ifade etmiştir²⁷⁶.

F. Ç. Coşkun, 2010 yılı çalışmasında, Adana, Mersin, Silifke Müzeleri'ne satın alma yoluyla gelen yirmi dört adet Kourotrophos figürini ele almıştır. Kourotrophos figürinlerin kullanım amacına değindikten sonra, Geç Hellenistik ve Roma İmparatorluk Dönemi'ne tarihlediği figürinleri stilistik ve ikonografik olarak değerlendirmiştir²⁷⁷.

G. Işın, 2010 yılı çalışmasında, üç protom, üç kadın, bir erkek başı, bir oturan kadın, bir ayakta duran kadın ve üç adet de hayvan heykelciğini ele almıştır. Kırık parçalar halinde bulunmuş bu eserlerle hem kentte koroplastik sanatına ait ele geçmiş yeni örneklerin tipolojik ve stilistik özellikleri, hem de bu örnekler ışığında kentin ilişkide olduğu merkezler tespit edilmeye çalışılmıştır²⁷⁸.

N. Akyay, 2010 yılı çalışmasında, Roma İmparatorluk Dönemi'ne tarihlenen pişmiş toprak çocuk heykelciğine değinmiştir²⁷⁹.

Y. S. Topcu, 2010 yılı çalışmasında, Oylum Höyük kazılarında 1995 - 2010 yılları arasında ele geçmiş Geç Demir Devri'ne (İÖ 600 - 330) ait terrakotta figürinleri

²⁷⁴Durugönül 2009, 1 vd.

²⁷⁵Kielau 2009, 1 vd.

²⁷⁶Hekimoğlu 2010, 1 vd.

²⁷⁷Coşkun 2010, 1 vd.

²⁷⁸Işın 2010, 1 vd.

²⁷⁹Akyay 2010, 1 vd.

değerlendirmiştir. Toplam yirmi yedi figürünü; on üç kadın, üç süvari, bir erkek figürünü başı ve on at figürünü başı olmak üzere dört ana gruba ayırmıştır. Amacının Oylum Höyük kazılarında ele geçen figürinleri tanımlamak, ne tür bir anlam ifade ettiklerini ortaya koymak, benzerlerinin ele geçtiği Güneydoğu Anadolu ve Kuzey Suriye bölgelerinde yer alan merkezleri saptamak, böylelikle kültürel bağlantıları anlayabilmek olduğunu ifade etmiştir²⁸⁰.

K. Meral ve A. C. Has, 2011 yılı çalışmalarında, Kyzikos Thrakikos antik limanı olarak bilenen alanda yapılan kazı çalışmaları sırasında bulunan terrakotta figürinleri çalışmışlardır. Figürinleri, tipolojik ve analojik olarak ele almışlar ve Hellenistik ve Erken Roma İmparatorluk Dönemi'ne tarihlenmişlerdir²⁸¹.

Ö. Ergün, 2012 çalışmasında, Anadolu'da farklı kültürlerdeki Kybele heykellerini konu almıştır. Hellenistik Dönem'e tarihlenen Enez ve Gordion kentlerinde bulunan iki adet terrakotta figürünü değerlendirmiştir²⁸².

U. Akyüz, 2013 yılı çalışmasında, değerlendirme bölümünde Samsun Müzesi Müdürlüğü'nce 2009 yılında Çakalca – Karadoğan Höyük'te yapılan kurtarma kazılarında in-situ olarak ele geçen on bir terrakotta figürünü değerlendirmiştir. Arkaik ve Klasik Dönem'e tarihlediği figürinlerden oturan tanrıça ve Kuşlu Korelerden yola çıkarak höyüğün Kybele'ya ait önemli bir kült merkezi olabileceğini bildirmiştir²⁸³.

A. Yaraş, 2015 yılı çalışmasında, 2000 yılında bulunan ve Bergama Arkeoloji Müzesi'nde sergilenen İÖ 1. – İS 1. yüzyıla tarihlediği iki telesphoros figürünü stilistik olarak değerlendirmiştir²⁸⁴.

A. Yaraş, 2015 yılı çalışmasında, Kütahya Müzesi envanter defterine kayıtlı iki adet Telesphoros²⁸⁵ heykelciği çalışmıştır. Roma imparatorluk Dönemi'ne tarihlediği figürinleri

²⁸⁰Topcu 2010, 1 vd.

²⁸¹Meral -Has 2011, 1 vd.

²⁸²Ergün 2012, 1 vd.

²⁸³Akyüz 2013, 1 vd.

²⁸⁴Yaraş 2015, 1 vd.

²⁸⁵Telesphoros, Antik Çağ'ın az bilinen ve en ilgi çekici konularından biridir. O hekimlik sırrının başı, rüyaları yoran venekahati (bir hastalığı geçirdikten sonra sağlıklı duruma geçme dönemi) sağlayan tanrı idi. İlk olarak İÖ 1.yüzyıl sonlarına doğru Bergama'daki Asklepios kültüründe ortaya çıktığı düşünülmektedir. Yunan dilinde tamamlanmışolan ya da kusursuzluğu bahşeden anlamına gelen bu çocuk tanrı figürü Yunan - Roma dönemindeki yaygınlığı yüzünden Roma pantheonuna alınmıştır. Ancak sonraki kaynaklar bu çocuğun Asklepios'un oğlu olduğundan bahsetmektedir. Bu tanrı figürü ya yalnız ya da Asklepiosle birlikte görüldüğü

tipolojik olarak değerlendirmiş yine müze envanter defterine kayıtlı seramik eser üzerindeki çocuk Telesphoros figürinini ikonografik olarak ele alarak karşılaştırma yapmıştır²⁸⁶.

G. Işın, 2015 yılı çalışmasında, Antalya Müzesi kurtarma kazılarında ele geçen figürinleri değerlendirmiştir. Arkaik ve Hellenistik Dönem'e tarihlediği Pişmiş toprak figürinleri tipolojik, ikonografik ve stilistik olarak ele almıştır²⁸⁷.

D. Erol, 2016 yılı çalışmasında, Tire Müzesi'ne satın alma yoluyla gelen terrakotta figürinleri değerlendirmiştir. Pan, Kybele, Hydriaphoroi, Herme, kadın başları, protom, Eros figürinlerini tanımlayarak, tipolojik, stilistik olarak ele almıştır. İÖ 8 – İS 2. yüzyıla tarihlediği figürinleri üretim merkezlerinin Batı Anadolu olabileceğini bildirmiştir²⁸⁸.

E. Özer, 2016 yılı çalışmasında, 2012 yılı Aizanoi antik kenti kuzey nekropolis'inde bulunan bir mezar ve buluntuları ele almıştır. Pişmiş toprak horoz, kuş figürini, grotesk erkek başının bulunduğu mezarı İS 2. yüzyıla tarihlemiş, figürinleri tipolojik, ikonografik olarak deęerlendirmiştir²⁸⁹.

S. Coşkun, 2016 yılı çalışmasında, Kocaeli Arkeoloji ve Etnografya Müzesi'ne Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi'nden, İstanbul Arkeoloji Müzeleri ve satın alma yollarıyla kazandırılan otuz beş terrakotta figürini çalışmıştır. İÖ 5. yüzyıl ile İS 3. yüzyıla tarihlediği figürinleri, tanrıçalar, tanrılar, kadınlar, erkekler, mitolojik varlıklar ve hayvanlar ana başlıklarıyla ele alıp alt başlıklar içerisinde incelemiştir²⁹⁰.

Ç. Yücel, 2017 yılı çalışmasında, pişmiş toprak figürin ve idoller terimler bölümünde, pişmiş toprak figürinlerde kullanılan terimleri konuyla ilgili tanımlamalarda kullanılmak üzere alfabetik sıraya göre oluşturmuştur. Ardından pişmiş toprak figürin ve idoller kullanım amaçlarından bahsedip yapım tekniklerine değinmiştir. Diyarbakır, Şanlıurfa, Mardin, Adıyaman illeri Arkeoloji müzelerinde yer alan yüz beş adet insan biçimli pişmiş toprak figürin ve idollerin içerisinde bir tanesini Hellenistik Dönem'e

gibi Asklepios ve Hygieia ile üçlemesi sıkça canlandırılır. Onun izlediği yol Asklepios ve Hygieia ile birbirine bağlıdır.

²⁸⁶Yaraş 2015, 1vd.

²⁸⁷Işın 2015, 1 vd.

²⁸⁸Erol 2015, 1 vd.

²⁸⁹Özer 2016, 1 vd.

²⁹⁰Coşkun 2016, 1 vd.

tarihleyip stilistik, tipolojik ve ikonografik olarak değerlendirmiştir²⁹¹.

E. Dündar ve N. K. Rauh, 2017 yılı çalışmalarında, terrakotta figürin bölümünde 2013 yılı kazı sezonunda ele geçen sekiz adet terrakotta figürini değerlendirmişlerdir. İÖ 4. yüzyılın ikinci yarısına tarihdedikleri figürinleri buluntu kontektleri ve durumları, tipolojik ve stilistik olarak ele almışlardır²⁹².

O. A. Şirin ve M. Kolağasıoğlu, 2017 yılı çalışmalarında, Amisos antik kenti ilk yerleşim alanı Çakalca - Karaoğlan Höyük'te ortaya çıkan, Arkaik Dönem'e tarihlenen pişmiş toprak Kybele figürinini ele almışlardır²⁹³.

S. Atasoy, 2017 yılı çalışmasında, 1906 – 1907 yılları arası İstanbul Arkeoloji Müzelerine satın alma yoluyla kazandırılan Amisos antik kenti pişmiş toprak figürinlerini değerlendirmiştir. Özellikle Hellenistik Dönem'e tarihdediği figürinleri tipolojik olarak sınıflandırmış, yapım teknikleri, kil özellikleri hakkında bilgi vermiş, benzer örneklerden, etkilendiği ve etkilediği coğrafyalardan bahsetmiş, Amisos figürinlerinin kendine has olduğunu bildirmiştir²⁹⁴.

V. Yıldız ve G. Şakar, 2017 yılı çalışmalarında, Akhisar Müzesi sergi alanı ya da depoda bulunan, satın alma, hibe, kurtarma, müsadere gibi yollarla gelen figürinleri değerlendirmişlerdir. İÖ 3 – 2 yüzyıl aralığına tarihlenen on bir figürini tanrılar, ölümlüler, hayvan ve hayvan betimli oyuncaklar ana başlığı altında alt başlıklar içerisinde incelemişlerdir. Figürinleri üretim tekniği, koroplast imzası, boya ve astar, ikonografik ve stilistik olarak ele almışlardır²⁹⁵.

P. Talloen ve P. Bes, 2018 yılı çalışmalarında, Sagalassos yakınındaki Kaya Mabedi olarak adlandırılan kaya çıkıntısında yaptıkları çalışmayı ele almışlardır. Burada tapınılan tanrılarının tespiti ve kimlerin hangi kaygılarla mabedi kullandığını ortaya koymak amacıyla mabetten çıkan pişmiş toprak figürinlerin tipolojilerinin oluşturulması ve tarihlendirilmesi olduğunu ifade etmişlerdir. Geç Hellenistik Dönem'de az sayıda pişmiş toprak figürin (on dokuz parça) adanmışken, Roma İmparatorluk Dönemi'nde adak sunma uygulamalarında pişmiş toprak figürinlerin sunulması baskın duruma geldiğini belirtmişlerdir. Figürinlerin

²⁹¹Yücel 2017, 1vd.

²⁹²Dündar – Rauh 2017, 1 vd.

²⁹³Şirin ve Kolağasıoğlu 2017, 1 vd.

²⁹⁴Atasoy 2017, 1 vd.

²⁹⁵Yıldız -Şakar 2017, 1 vd.

betimlemelerine göre tanrı/tanrıçaların tipleri tespit etmişlerdir. Figürin tipleri: Aphrodite, Eros, Hermes, kadın büstü ve Kourotrophos olarak sınıflandırıp çoğunlukla kadınların ziyaret ettiği varsayımına ulaşmışlardır²⁹⁶.

A. Linga, 2019 yılı çalışmasında, Taşaltı Nekropolü'nde, 1986 - 1999 yıllarında gerçekleştirilen kazı çalışmalarında bulunan ve Edirne Müzesi envanterinde kayıtlı doksan altı Roma İmparatorluk Dönemi terrakotta figürini incelemiştir. Figürinlerin yapım teknikleri, üretim merkezleri, tipolojisi ve kronolojisini değerlendirmiştir. Tipolojik olarak, tanrı, tanrıça, diğer mitolojik figürinler, dini temalı figürinler, kadın figürinleri, erkek figürinleri, hayvan betimleri başlıkları ile incelemiştir²⁹⁷.

D. Kaplan, 2019 yılı çalışmasında, Ankara Yüksel Erimtan Kültür ve Sanat Vakfı, Erimtan Arkeoloji ve Sanat Müzesi kataloğunda yer alan iki adet (kadın büstü, köpek) terrakotta figür ele almıştır. Özgün ve çok sevilen fulcrumların²⁹⁸ pek karşılaşılmayan terrakotta örnekleri ise yok denecek kadar azdır. Bu nedenle her iki terrakotta figür daha önce çalışılmış farklı malzemedan yapılmış özgün örnekler ışığında ikonografi ve işlev açısından tanımlanmış ve özgün bir yatak dekorasyonu oldukları vurgulanmıştır. Yine çalışılmış yataklar ve fulcrumlarla karşılaştırılarak bu iki terrakotta figürün gerçek işlevi çizimlerle ortaya konarak yatağın özgün formu inşa edilmiş ve Geç Hellenistik Dönem'e tarihlendirmiştir²⁹⁹.

E. Kırçın, 2019 yılı çalışmasında, içersinde iki yüz kırk dokuz terrakotta figürinin bulunduğu Edirne Müzesi arkeoloji envanteri zor alım eser grubundan, sınır kapılarından yurt dışına kaçırılmaya çalışılırken ele geçirilen eserleri çalışmıştır. Çalışmada yer alan eser bilgilerinde Edirne Müzesi arkeoloji envanterinde bulunan envanter kayıtlarını esas aldığı bildirilmiş, eserin adı, ölçüleri ve tarihleme kısmına yer vermiştir³⁰⁰.

G. Belma, 2019 yılı çalışmasında, 2006 - 2015 yılları arasında, Kibyra kenti Nekropolisleri ve kamu yapılarında gerçekleştirilen kazılardan bulunan günümüzde kazı evi deposu ile Burdur Arkeoloji Müzesi'nde korunmakta olan yüz dört figürini teknik ve stilistik açıdan ele almıştır. Figürinleri buluntu yerleri ve kontekstleri esas alınarak

²⁹⁶Talloe -Bes 2018, 1 vd.

²⁹⁷Linga 2019, 1 vd.

²⁹⁸ Yatak dekorasyonu.

²⁹⁹Kaplan 2019, 1 vd.

³⁰⁰Kırçın 2019, 1 vd.

incelemiş Hellenistik ve Roma İmparatorluk Dönemi'ne tarihlenmiştir. Eserler; kadın figürinleri, erkek figürinleri, karışık varlıklar başlıklarıyla ele alarak incelemiş, Kibyra terrakottaları iyi korunamamış olup, Anadolu'daki diğer benzerlerinin aksine daha yerel ve farklı üretildiğinden bahsetmiştir³⁰¹.

H. Sancaktar, 2019 yılı çalışmasında, Arykanda Akropolisi'nde ele geçen terrakotta figürini değerlendirmiştir. Geç Hellenistik Dönem'e tariheddiği Apollon figürinini stilistik olarak ele almıştır³⁰².

N. Çevik, 2019 yılı çalışmasında, Isparta Arkeoloji Müzesi'ne 1975 - 2017 yılları arasında bağış, müsadere, satın alma, kurtarma kazısı ve yüzey araştırmaları gibi yollarla kazandırılan yüz doksan iki adet figürini ele almıştır. Hellenistik, Roma İmparatorluk Dönemi ve daha erken ve geç dönemleri kapsayan figürinleri incelemiştir. Çalışmada antik dönem figürinlerinin yapım tekniği hakkında bilgiler vermiştir³⁰³.

T. Shevchenko, 2019 yılı çalışmasında, Hellenistik Dönem içerisine tarihlendirilen Olbia Pontike kentinde keşfedilmiş, tahtta oturan Meter Theon³⁰⁴ tasvirli yerel ve ithal terrakottalar ele almıştır. İki tanesi kuzeybatı Anadolu'dan Gordion antik kentinden ithal edilen tek bir kalıpla, üçüncüsü ise bu ikisine dayanarak Olbia'da üretilen figürinleri tipolojik, stilistik, ikonografik ve analogik olarak değerlendirmiştir³⁰⁵.

Ö. Perçin, 2019 yılı çalışmasında, bir vatandaş tarafından, kendi mülkiyetindeki tarlasında yaptığı tarım amaçlı tesviye çalışmaları sırasında hafriyatta ele geçirilerek Isparta Müzesi'ne teslim edilen terrakotta figürin grubunu ele almıştır. İyi korunmuş durumda ele geçen on dokuz figürini üretim teknikleri, tipolojileri ve ikonografileriyle birlikte tanımlanmıştır. Figürinleri, Roma İmparatorluk Dönemi içerisinde İS 1 - 3. yüzyıl aralığına (çoğunlukla İS 2. yüzyıla) tarihlendirmiştir³⁰⁶.

Ş. Y. Şenyurt ve A. Akçay, 2020 yılı çalışmalarında, Kurul Kalesi kazı çalışmalarında 2016 - 2018 yılları arasında, ele geçen pişmiş toprak figürinleri ele almışlardır. İn - situ halinde ele geçen pişmiş toprak Kybele heykelcikleri, Çocuk Dionysos

³⁰¹Günel 2019, 1 vd.

³⁰²Sancaktar 2019, 1vd.

³⁰³Çevik 2019, 1 vd.

³⁰⁴Tanrıların anası.

³⁰⁵Shevchenko 2019, 1 vd.

³⁰⁶Perçin 2019, 1 vd.

heykeli, Çocuk Dionysos protomu, Dionysos Botrys büstü buluntu konteksti, bulunduğu sektör açısından değerlendirilmiştir³⁰⁷.

³⁰⁷Şenyurt - Akçay 2020, 1 vd.

3. BÖLÜM

3. FIGÜRİNLERİN TEKNİK ÖZELLİKLERİ

Bölgesel açıdan terrakotaların gelişiminin ve buldukları coğrafya açısından katkılarının ortaya konması için teknik çalışmalar önemlidir. Bu bağlamda terrakotta sanatında ortaya konan teknik değişiklik ve yenilikler, stil değişimlerinde de görüldüğü gibi gelişim aşaması içerisinde önemli dönüm noktası da olabilmektedirler³⁰⁸.

Çalışma kapsamında on dokuz figürin değerlendirilmiştir. Bu figürinlerin tamamı Aydın Arkeoloji Müzesi depo alanında korunmaktadır. Tez çalışmasının başladığı 2019 yılından itibaren figürinler, müzede teknik detaylarıyla birlikte değerlendirilmiştir.

3.1. Hamur ve Kil Özellikleri

Terrakotta³⁰⁹ figürinlerin ham maddesi olan kil³¹⁰. “hidratlı alüminyum silikat içeren toprak” olarak tanımlanmaktadır³¹¹. Kil, çamurdan daha farklı olarak içerdiği malzemeler nedeniyle daha kolay şekil alabilmektedir³¹². Dere ve çay yataklarından bulunan kil belirli işlemlerden geçirildikten sonra içerisine katkılar ilave edilerek üretim için kullanılmıştır³¹³.

Kil yatağından alınan toprağın, yabancı maddelerden arındırılması için su dolu büyük tekne ya da havuza konularak içerisinde bulunan taş kırıntıları, kayaç parçalarının dibe çökmesi sağlanır³¹⁴. Ardından ikinci bir havuza alınır ve burada çamurlaşan kilin üzerinde oluşan ince yağlı tabaka kil perdahlama ve yapıştırma işlemlerinde kullanılmak üzere ayrılır. Arada kalan kil kalıplara döküldükten sonra güneşte kurutularak hamur haline getirilir ve serin bir yerde saklanır³¹⁵. Kil yatağından koroplastin³¹⁶ (*koroplastes*, *koroplasthos*³¹⁷) kullanımına kadar kilin geçirdiği aşamalar eserlerin kalitesini doğrudan etkilemektedir. Kilin hazırlanma aşamasında seramik için kullanılacak kil ile figürin için

³⁰⁸Burr-Thompson 1963, 1 vd.

³⁰⁹Saltuk 1993, 1 vd. İtalyanca Terra: toprak, Cotta: pişmiş kelimelerinden türetilen terrakotta, çömlekçi çamurundan yapılarak fırında pişirilmiş eşyalara verilen genel addir.

³¹⁰Çekilmez 2017, 1vd.

³¹¹Özbay 2019, 1vd.

³¹²Çokay Kepçe - Gerçekler 2011, 1vd.

³¹³Çekilmez 2017, 1vd.

³¹⁴Tavukçu 1999, 24; Çekilmez 2017, 1 vd.

³¹⁵Çevik 2019, 1vd.

³¹⁶Chesterman 1974, 1 vd.

³¹⁷Higgins 1967, 1 vd. Grekçede oyuncak yapımcısı (dollmaker) olarak kullanılmıştır.

kullanılacak kilin benzer yöntemler kullanılarak arındırılmasına karşın, figürin hamuru üretiminde şamot, kum veya taşçık gibi yabancı maddelerin kile katılması nedeniyle seramik hamurunun yapısından ayrıldığı görülür³¹⁸.

Kil, 873 °C'nin üzerinde pişirildiğinde dayanıklı sert bir yapıya kavuşur. Bu özelliği ile darbe ve kırılmaya karşı dayanıklıdır³¹⁹. Pişirme sırasında, kilin içerisinde ki nemin buharlaşma anında çatlamaması için gözenekli yapıya sahip olması gerekmektedir. Kilin içerisinde üretime olumlu etki eden gerekli malzemelerin olmaması durumunda sonradan maddeler eklenmektedir. Figürin ve diğer pişmiş toprak nesnelerin üretiminde eserin yapılacağı büyüklüğe göre içerisindeki katkı maddeleri değişkenlik gösterebilmektedir. Bu katı maddelerin başında pişirme ve renk uyumu için aşı boyası, fırınlama esnasında çekmeyi önlemek için % 15 oranında kum, çatlamaya karşı dayanıklılığı arttırmak için taşçık, kayaç kırıntısı, pişmiş toprak kırıkları, ot ve saman gelmektedir. Figürinlerin içerisindeki mika ise toprağın öz yapısında olup temizlenme durumuna göre yoğunluğu farklılık göstermektedir³²⁰.

Kil içerisindeki mikanın yoğunluğu, yapısı ve renk özellikleri çıkarıldığı yatağa göre farklılıklar göstermektedir. Figürinlerin hamur özelliklerine bakarak kil yataklarını tespit etmesi zor olsa da, üretildikleri bölgeleri ortalama bir karakteristiğini çıkarmada yardımcı olabilir³²¹.

Çalışma kapsamında on dokuz figürinin *Munsel Toprak Rengi* kataloğundaki renkler örnek alınarak hamur rengi belirlenmiştir.

Figürinlerin içerisindeki katkı maddelerini ve yoğunluklarını, göz ile görülemeyen boya kalıntılarını saptayabilmek için *Dijital Mikroskop* kullanılarak incelenmiş dijital fotoğraflandırma yapılmıştır.

Çalışma kapsamında ele alınan on dokuz figürinin kil hamur rengi ağırlıklı olarak kırmızımsı sarıdır. Diğerleri ise, açık kırmızı, kırmızı, koyu yeşil gri renklidir. Örneğin **K. 19** numaralı figürin Gley 1 4/10 Y koyu yeşilimsi gri, **K. 4** numaralı figürin 10R 5/8 kırmızı, **K. 18** numaralı figürin 2,5 YR 5/8 kırmızıdır. **K. 1, K. 5, K. 6, K. 7, K. 12, K. 13, K. 14,**

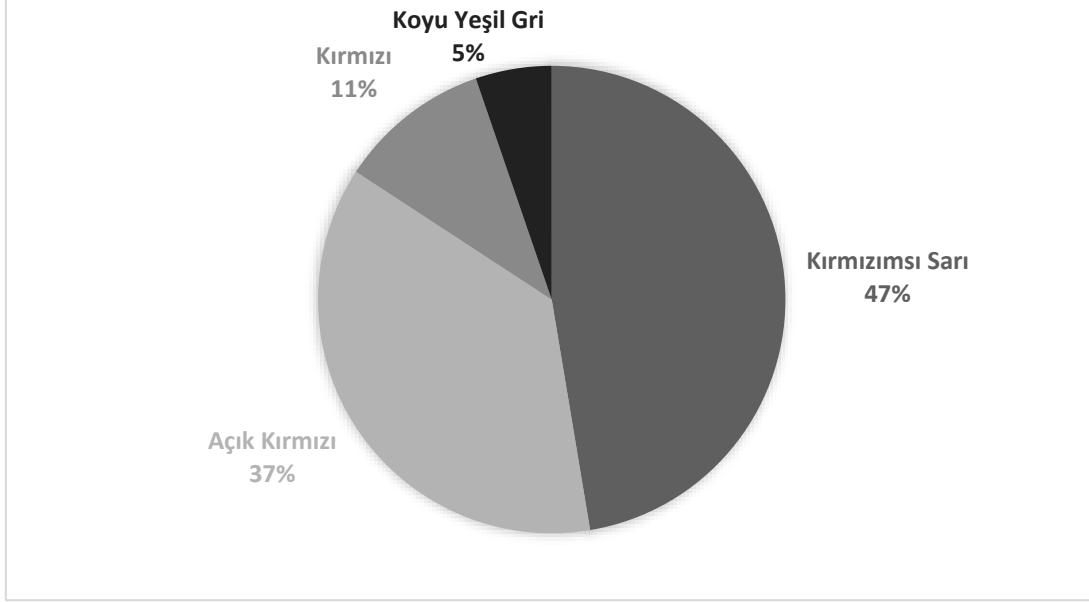
³¹⁸Higgins 1954, 1vd.

³¹⁹Özbay 2019, 1vd.

³²⁰Çevik 2019, 1vd.

³²¹Higgins 1954, 1vd.

numaralı figürinler 2,5 YR 6/8 açık kırmızıdır. **K. 2, K. 9, K. 10, K. 17** numaralı figürinler 5YR 6/8 kırmızımsı sarıdır. **K. 8, K. 14** numaralı figürinler 5 YR - 7/8 kırmızımsı sarı, **K. 3, K. 15** numaralı figürinler 7,5 YR 6/6 kırmızımsı sarı, **K. 11** numaralı figürin ise 7,5 YR 7/8 kırmızımsı sarı hamur rengine sahiptir.

Grafik 3.1. Figürinlerin Hamur Renkleri Dağılımı.

Kilin renk tonlarındaki bu çeşitliliğin, eserlerin pişirilme şekli ve derecesi ile kilin elde edildiği farklı kil yataklarından kaynaklandığı düşünülür.

Kırmızımsı sarı renkli kil, Geç Arkaik Dönem'den Hellenistik Dönem'e kadar geniş bir zaman diliminde kullanırken, kırmızı renkteki kil, Geç Arkaik Dönem'e tarihlendirilen açık kırmızı kil rengine Olgun Klasik Dönem'e tarihlendirilmektedir³²². Gri renk kil ise geç dönemlerde (İÖ 180 – İS 1.yüzyıl) görülür³²³.

Kil içerisinde yer alan katkı maddeleri figürinlerin üretim merkezlerinin toprak özelliklerini yansıtması açısından önemlidir.

Çalışma kapsamındaki on dokuz figürinin orta gözenekli iyi nitelikli hamuru, mika, renkli mika, kum, taşçık, kireç katkıdır.

K. 3, K. 5, K. 7, K. 8, K. 13, numaralı figürinler mika, **K. 2, K. 4, K. 17, K. 18, K.**

³²²Ersavaş 2019, 1 vd.

³²³Mollard - Besques 1963, 68 vd, Thompson 1963, 16 vd.

19, numaralı figürinler ince mika, K. 9, K. 10 az mika, K. 6, K. 11, K. 12, K. 14, K. 15, numaralı figürinler altın sarısı mika, K. 11 numaralı figürin beyaz mika, K. 6, K. 12, K. 14, K. 15, K. 18, numaralı figürinler gümüş/gri mika katkıdır.

K. 3, K. 4, K. 6, K. 9, K. 10, K. 13, K. 14 numaralı figürinler kum, K. 2, K. 7, K. 11, K. 15, K. 16, K. 13, K. 17, K. 18, numaralı figürinler ince kum, K. 19 numaralı figürin az kum katkıdır.

K. 4, K. 6, K. 13, K. 14, numaralı figürinler, taşçık, K. 1 numaralı figürin ince taşçık, K. 5, K. 9, K. 10, numaralı figürinler küçük taşçık, K. 19 numaralı figürin az taşçık içerir. K. 9, K. 10 numaralı figürinler büyük kireç katkıdır. K. 3, K. 4, K. 5, K. 7, K. 8, K. 11, K. 16, K. 17, numaralı figürinler kireç katkıdır. K. 14 numaralı figürin ince kireç katkıdır.

Resim 3.24. K. 12 Numaralı Figürinde Gümüş ve Sarı Renk Mika Katkı.

Resim 3.25. K. 18 Numaralı Figürinde Gümüş Mika Katkı.

Resim 3.26. K. 10 Numaralı Örnekte Büyük Kireç Katkıları.

M. Çekilmez, Tralleis figürinlerinin hamurlarını 3 grupta sınıflandırmıştır. 1. Grupta değerlendirdiği figürinlerin sarımsı kırmızısı renkli, mika ve kum katkılı iyi pişirilmiş hamura sahip olduğunu ve özellikle İÖ 180 sonrasına tarihlendirilen Hellenistik Dönem'e ait figürinlerin dış yüzeylerinin pişirilmeden kaynaklı olarak sert olduğunu vurgular. 2. Grupta ise terrasigillata astarlı, kırmızımsı sarı hamurlu, mika ve kum katlı olarak sınıflandırırken 3. grupta kırmızımsı sarı hamura, mika ve ince kum katkılı daha geç döneme tarihlendirilen örneklerden sınıflandırma yapılmıştır³²⁴.

Resim 3.27. K. 6 (İÖ 5 – 4 yüzyıl) Numaralı Figürinin Kil Özellikleri.

³²⁴Çekilmez 2017, 1 vd.

Resim 3.28. K. 10 (İÖ 4. yüzyıl) Numaralı Figürinin Kil Özellikleri.

Resim 3.29. K. 2 (İÖ 200 – 150) Numaralı Figürinin Kil Özellikleri.

Resim 3.30. K. 8 (İÖ 175 – 100) Numaralı Figürinin Kil Özellikleri.

Resim 3.31. K. 19 (İS 1. yüzyıl) Numaralı Figürinin Kil Özellikleri.

Resim 3.32. K. 3 (İS 1 – 2. yüzyıl) Numaralı Figürinin Kil Özellikleri.

3.2. Üretim Tekniği ve Kalıplar

Terrakotta yapım teknikleri elde şekillendirme, çarkta üretim ya da kalıptan alınma üretimde uygulanan farklı örneklerle zaman içerisinde çeşitli değişikliklere uğramıştır. Üretim aşamasında bu tekniklerden biri uygulanabileceği gibi iki tekniğin bir şekilde uygulandığı örneklerde mevcuttur³²⁵. Erken Dönem terrakotaların dinsel etki ile iç içe

³²⁵Çevik 2019, 1 vd.

olduğu bu nedenle yeni teknikler keşfedilse de eski geleneğe bağlı kalındığı bilinmektedir. Bu durum terrakotta üretiminde kalıp vb. gibi işçiliği kolaylaştıran yeni gelişmelere geçişi zorlaştırmıştır³²⁶.

3.2.1. Elle Şekillendirme

Figürin yapımında, en basit yöntem elde şekillendirme yöntemidir. Neolitik Dönem'den³²⁷ kalıbın ortaya çıktığı yaklaşık İÖ 7. yüzyıla kadar figürinler elde şekillendirilmektedir³²⁸. Islak halde olan kilin şekillendirilmesinin ardından diğer uzuvların henüz kil yumuşakken birleştirilmesi sonucu gerçekleştirilen üretim tekniğidir³²⁹. Bazen yüz, kollar veya bacaklar gibi vücudun diğer unsurlarının ayrıca yapılıp eklendiği figürinler de karşımıza çıkmaktadır³³⁰. Üslup açısından erken dönemlerde basit figürler görülürken, zaman içerisinde daha detaylı ve nispeten ince işçilik gösteren figürinler ortaya çıkmıştır³³¹. Elde şekillendirilen figürinlerin cidarları daha kalın olup hamur yapıları katkılıdır. Elde şekillendirilen örnekler terrakotta figürin üretiminin sonlandığı döneme dek varlığını korumuştur³³².

3.2.2. Çarkta Üretim

Ege havzasında çömlekçi çarkının kullanılmaya başlanması, figürin yapımında da çarktan yararlanmayı mümkün kılmıştır. Bu teknikte figürinin gövdesi çarkta biçimlendirilmekte, yüz, kol, bacak gibi parçalar ise elde yapılarak gövdeye eklenmekteydi³³³.

Endüstriyel figürin üretiminin en önemli parçası olan çarkın, figürin üretiminde kullanılması Geç Myken Dönemi'nde ortaya çıkmış ve Geometrik Dönem'in sonlarına kadar yaygın olarak devam etmiştir. Çark ile yapılmış en erken terrakotta örnek, İÖ 13. yüzyılda Girit'te Knossos Sarayı "*Double Axes*" kutsal alanında ele geçen bir kadın figürinidir. Bazı araştırmacılar ise İÖ 6. yüzyılda üretilen insan ya da hayvan biçimli koku

³²⁶Çevik 2019, 1 vd.

³²⁷Çokay Kepçe - Gerçekler 2011, 1 vd.

³²⁸Çevik 2019, 1 vd.

³²⁹Çokay Kepçe - Gerçekler 2011, 1 vd.

³³⁰Çevik 2019, 1 vd.

³³¹Gerçekler - Kepçe 2011, 1 vd.

³³²Çevik 2019,1 vd.

³³³Çokay Kepçe-Gerçekler 2011, 1 vd.

şişeleri ve rythonların çark üretimi terrakotalara temel oluşturduğunu düşünmektedir³³⁴.

3.2.3. Kalıpta Üretim

İÖ 1500 yıllarından itibaren Mezopotamya ve Girit'te görülmeye³³⁵ başlanan kalıpla figürin üretim tekniğinin, Anadolu ve Kıta Yunanistan'da, İÖ 700'den sonra Kuzey Suriye, Fenike ve Kıbrıs ile etkileşimler sonucunda oluştuğu bilinmektedir³³⁶. Bu uygulamada öncelikle yapılacak olan figürinin prototipi³³⁷ hazırlanır³³⁸. Bu ön kalıbın erken dönemlerde taş, ahşap, metal, fildişi, balmumu gibi farklı maddelerden yapıldığı bilinse de en yaygın olarak kullanılanlar pişmiş topraktan yapılanlarıdır³³⁹. Pişmiş topraktan üretilen kalıplar uzun süre kullanılacağı için dayanıklı olmalıdır. Bundan dolayı terrakotta kalıpların normal pişimden daha yüksek ısıda pişirilmesi gerekmektedir.

Bu üretim tekniğinin olumsuz yanı kalıpların sürekli kullanımda aşınmaya ve detayların kaybolmaya yüz tutmasıdır. Bu tür uzun kullanım gören kalıplardan üretilen terrakotta figürinlerde burun vb. yerlerde kil birikmeleri görülmektedir. Bu nedenle koroplastlar belli bir zaman sonra kalıbın yedeğini kullanmakta ya da yeniden ön prototip yapmak zorunda kalmışlardır³⁴⁰. Daha sonra istenilen kalınlığa varıncaya dek, kilden levhalar bu modelin üzerine bastırılmış ve prototipin negatif örneğinin, yani figürin için kullanılacak olan kalıpların kile çıkması sağlanmıştır. Kalıplar, pişirmenin ardından, figürin yapımı için hazır hale getirilmiştir.

Arkaik Dönem'de genellikle ön kalıp kullanılmıştır. Böyle durumlarda, figürinin arka kısmı işlenmemiş, yarı işlenmiş ya da elle biçimlendirilmiş olabilir. Kalıpla şekillendirmenin yaygınlık kazanmasının ardından, önceleri ön ve arka kısım için ayrı kalıp hazırlanmıştır³⁴¹. Hellenistik Dönem'de ön ve arka kalıp dışında farklı kalıplar kullanılarak tasarlanmıştır.

Yüksek Hellenistik Dönem'den itibaren görülmeye başlayan figürinlerde ön ve arka kalıp dışında kanatlar, atribütler, saç detayları ve vücut uzuvlarının üretiminde birden çok

³³⁴Çevik 2019, 1 vd.

³³⁵Higgins 1969, 1 vd; Tavukçu 1999, 1 vd; Çekilmez 2017, 1 vd.

³³⁶Çekilmez 2017, 1 vd.

³³⁷Bir sanatsal ögenin arkaik durumdaki ilk örneğidir. (ön kalıp)

³³⁸Çokay Kepçe-Gerçekler 2011, 1 vd.

³³⁹Çevik 2019, 1 vd.

³⁴⁰Çevik 2019, 1 vd.

³⁴¹Çokay Kepçe-Gerçekler 2011, 1 vd.

kalıp kullanılmıştır³⁴². Kalıp tekniğinin en yoğun olarak kullanıldığı dönem, İÖ 500 dolaylarıdır. Bu tarihten itibaren figürin üretiminde kalıbın kullanımının artması nedeniyle, üretilen figürin sayısı artış göstermiş ve kaliteleri de yükselmiştir. Kalıp tekniğinin geliştirilmesiyle birlikte pişmiş toprak figürin yapımı sanatçılardan zanaatçıların eline geçmiştir³⁴³. El becerisinin gerekli olmadığı kalıp yapımı figürinler, sağladıkları üretim kolaylığı sayesinde seri üretimin yanı sıra iş gücü tasarrufu sağlamıştır. Böylece kısa sürede ve az emekle çok sayıda figürin üretilmiştir³⁴⁴. Kalıpla üretim tekniğinin olumlu yanları daha az kile ihtiyaç duyulması, pişirme kolaylığı, eserin daha hafif olmasıdır³⁴⁵.

Roma İmparatorluk Dönemi'nde ise üretim tekniğinin Hellenistik Dönem'e göre değiştiği ve basitleştiği görülmektedir. Daha önceden çok sayıda farklı kalıp kullanılırken Roma İmparatorluk Dönemi'yle birlikte genellikle figürin üretiminde ön ve arka olmak üzere iki kalıp kullanılmaktadır. Figürinlerin başı ve kaideleri, gövdeyle birlikte kalıplanmıştır.

Üretilen figürinlerin % 70'lik kısmını ön kalıp, % 30'luk kısmını ise arka kalıp oluşturmaktadır. Bu döneme tarihlenen örneklerde arka kalıp düz bir zemin düşünülmüş ve önkalıp sanki bir kabartma gibi dışa taşıntılı verilmiştir³⁴⁶. Çoğunlukla figürlerin arka kısımlarının görünmeyeceği de hesaba katılarak detaylar verilmemiştir.

Eller, kollar ve bacaklar vücuttan ayrılmaz özellikle bacak aralarının kapanması veya kollar ile vücut arasında boşluk bırakılmaması dönem özelliğidir. Başın daha sonradan kırılması riskini azaltmak için figürinlerin boynu kısa tutulmuş ya da baş ve boyun birleştirilmiştir³⁴⁷.

Kalıp üretimi³⁴⁸ figürinlerde döküm tekniği, yarı döküm tekniği ve baskı tekniği olmak üzere üç farklı teknikte üretilmekteydi³⁴⁹.

³⁴²Çekilmez 2017, 1 vd.

³⁴³Özbay 2019, 1 vd.

³⁴⁴Özbay 2019, 1 vd.

³⁴⁵Çevik 2019, 1 vd.

³⁴⁶Çekilmez 2017, 1 vd.

³⁴⁷Çekilmez 2017, 1 vd.

³⁴⁸Hellenistik ve Roma İmparatorluk Dönemi'ne tarihlenen terrakotta figürinlerde baskı, döküm ve yarı döküm olmak üzere üç ayrı yapım tekniğinin uygulandığı bilinmektedir, Tahberer 2006, 1 vd.

³⁴⁹Özbay 2019, 1 vd.

3.2.3.1. Döküm Tekniği

Döküm - çift kalıp tekniği ön ve arka kalıpların birleştirilip sıvı kilin dökülmesi ile elde edilmektedir. İki kalıbın kenarları, düzgün biçimde birleştirilme için kılavuz olarak alınmış birleşme yerleri ise genellikle rötuşlanmıştır³⁵⁰. Döküm tekniği çoğunlukla küçük boyutlu tasarımların ve vücut uzuvlarının üretilmesinde kullanılmaktadır. Özellikle eller, kollar, kanatlar, başlar ve diğer eşyaların bu teknik ile üretildikleri görülmektedir. Döküm tekniğinin diğer uygulama alanı ise başların tek parça yapılmasıdır. Döküm tekniğinde ayrıca kalıplanan ve gövdeye eklenen başların, gövdeye eklendiği kısımda genellikle bir çukurluk oluşturmaktadır³⁵¹.

3.2.3.2. Yarı Döküm Tekniği

Ön ve arka kalıpların, sıvıya yakın yumuşak bir kil ile kaplanıp fazla kısmın koroplast tarafından bir alet yardımıyla alınması tekniğine yarı döküm tekniği denmektedir³⁵². İÖ 7. yüzyıldan itibaren yaygın olarak kullanılmıştır. Bu teknikte, dökülen kilin parmaklarla sıvandığı ve özellikle figürinlerin iç kısmında yer yer akmaların olduğu görülmektedir³⁵³. Kalıptan alma sırasında halen yaş hamurun herhangi bir bozulmaya uğramaması için kalıp içerisine toz ve yağ dökülerek ayrışma kolaylaştırılmıştır. Daha ince ayrıntılara sahip Aphrodite figürinlerinde bu tekniğin yoğun olarak kullanıldığı görülür.

3.2.3.3. Baskı Tekniği

Baskı tekniğinde, yoğurulan hamur figürinin boyutuna uygun ölçüde açılıp kalıp parçalarının içlerine yerleştirilir. Hamur kalıbın içine yerleştirildikten sonra figürinin tüm ayrıntılarının hamur yüzeyine çıkması için hamur parmak uçlarıyla kalıbın içine iyice bastırılır. Kurutulma işleminin ardından sertleşen hamur kalıptan çıkarıldıktan sonra diğer parçayla sıvı kıvamdaki kil kullanılarak yapıştırılıp, kurumaya bırakılır³⁵⁴. Bu yöntem uygulanırken kalıbı alınan kil deri sertliğinde olmalı ve tam kurumadan model üzerinden çıkarılmalıdır. Aksi takdirde tam kuruyan hamur esnekliğini yitirerek kırılma ve bozulmaya uğrayacaktır. Hellenistik Dönem figürinlerinde yaygın olarak görülmeye başlanan baskı

³⁵⁰Çevik 2019, 1 vd.

³⁵¹Çekilmez 2017, 1 vd.

³⁵²Özbay 2019, 1 vd.

³⁵³Çekilmez 2017, 1 vd.

³⁵⁴Özbay 2019, 1 vd.

teknığının Roma İmparatorluk Dönemi'nde de kullanıldığı bilinmektedir³⁵⁵.

Baskı tekniğiyle üretilen figürinlerin iç yüzeylerinde koroplastların parmak izleri, yarı döküm - tek kalıp tekniğinde ise sıvama izleri görülürken döküm - çift kalıp tekniğinde üretilen figürinlerde bu izler kalıptan alınan figürinlerin içlerinde kalmakta ve direkt olarak görülmemektedir³⁵⁶.

Çalışma kapsamında ele alınan on dokuz figürinin tümü kalıp yapımıdır. El ile şekillendirilen veya çarkta çekilmiş hiçbir örnek bulunmamaktadır. Kalıp yapımı figürinler, tek ve iki ayrı kalıp yapımı, döküm ve yarı döküm tekniği ile üretilmiştir. On dokuz figürinin, on iki tanesi yarı döküm³⁵⁷, altı tanesi döküm³⁵⁸ ve bir tanesi hem yarı döküm hem de döküm³⁵⁹ tekniği bir arada kullanılarak üretildiği saptanmıştır.

Resim 3.33. K. 12 Figürinin Arka Yüzündeki Koroplastın Parmak İzi.

³⁵⁵Çekilmez 2017, 1 vd.

³⁵⁶Çevik 2019, 1 vd.

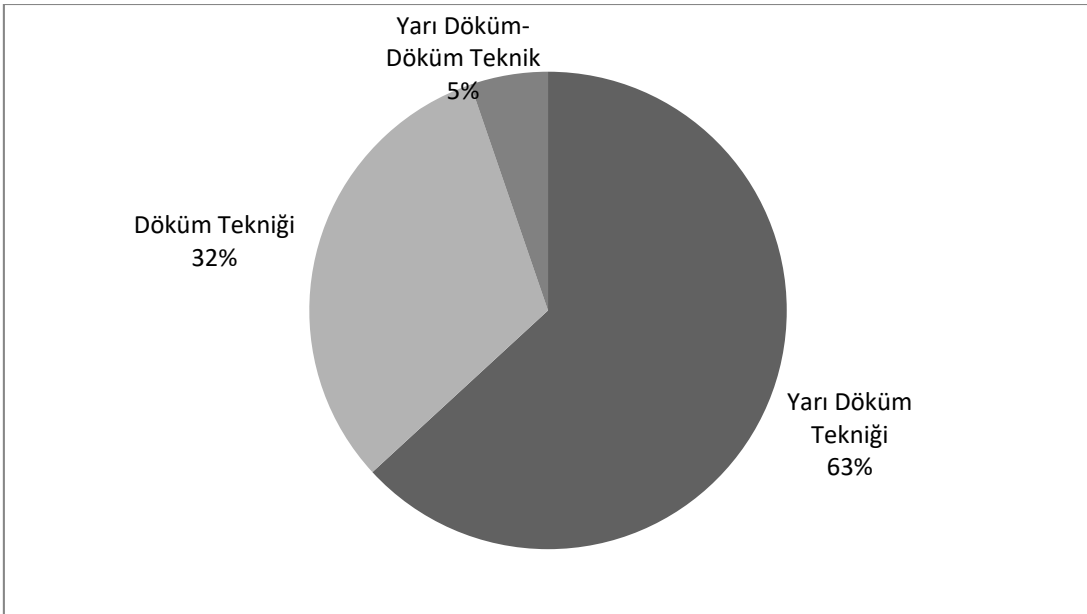
³⁵⁷K. 2, K. 4, K. 6, K. 7, K. 8, K. 9, K. 10, K. 11, K. 12, K. 13, K. 18, K. 19.

³⁵⁸K. 3, K. 5, K. 14, K. 15, K. 16, K. 17.

³⁵⁹K. 1

Resim 3.34. K. 18 Figürinin Arka Yüzündeki Koroplastın Parmak İzi.

Grafik 3.2. Figürinlerin Üretim Tekniği Dağılımı.

3.3. Pişirme Deliği Formları

Buhar deliği, terrakotta figürinin pişirme sırasında kırılma ya da çatlamaya maruz kalmaması için içerisindeki su buharının dışarıya atılmasını sağlayan ve genellikle eserin arka yüzündeki dikdörtgen, kare, oval ya da nadiren üçgen olan delikler olarak tanımlanmaktadır. Buhar deliği yapılmadığı zaman eserin alt bölümü açık şekilde imal edilmiştir³⁶⁰. Eserin arkasında buhar deliğinin bulunması veya alt kısmının açık bırakılması, aynı zamanda sahte eserlerin tanımlanmasında da belirleyici bir unsurdur³⁶¹. Bazı araştırmacılara göre kimi terrakotta figürinlere küçük iğne ya da bıçaklarla açılan buhar delikleri pişirme işlemi sonrasında ıslak kil ile yeniden doldurularak kapatılmıştır.

G. S. Merker'in, içi dolu veya kalın cidarlı figürinlerin yapımında buhar çıkışının sağlanması için açılan "*kalemucu*" olarak nitelendirdiği pişirme delikleri karşımıza çıkmaktadır. Figürinlerin bazılarının arkasına oldukça büyük yapılan buhar deliklerinin asıl işlevinin yanı sıra tapınakların duvarlarına asılmak için yapıldıkları savlanmıştır³⁶².

Hem dönemler hem de atölyeler arasındaki farklılıklar nedeniyle, pişirme deliği formlarında farklılıklar görülmesi tarihleme açısından önemli bir ölçüt olmuştur³⁶³.

G. S. Merker'e göre dairesel formlu pişirme delikleri, Erken Hellenistik Dönem'de ortaya çıkmıştır. Bu pişirme deliği tipi, Myrina ve Pergamon üretimi pişmiş toprak figürinlerde, İÖ 2. yüzyıldan Roma İmparatorluk Dönemi'nin içlerine kadar sıklıkla kullanılan uygulamalar arasındadır³⁶⁴. Roma Dönemi'nde küçük yuvarlak formlu pişirme deliklerinin çapları giderek küçülmektedir³⁶⁵. Kare veya dikdörtgen biçimli buhar delikleri ise İÖ 6. yüzyılda kullanılmaya başlanmıştır³⁶⁶. Diğer buhar deliği formlarına göre daha az sıklıkla kullanılan üçgen formlu buhar deliğinin kullanımı ise İÖ 3 – 2. yüzyıla tarihlenmektedir³⁶⁷.

Hellenistik Dönem'de ortaya çıkan Tanagra figürinlerinin buhar delikleri kare ya da dikdörtgen formludur. Bu tip buhar deliklerinin Tanagra geleneğine özgü olduğu

³⁶⁰Çevik 2019, 1 vd.

³⁶¹Çokay Kepçe - Gerçekler 2011, 1 vd.

³⁶²Çevik 2019, 1 vd.

³⁶³Çekilmez 2017, 1 vd.

³⁶⁴Özbay 2019, 1 vd.

³⁶⁵Çekilmez 2017, 1 vd.

³⁶⁶Çevik 2019, 1 vd.

³⁶⁷Çevik 2019, 1 vd.

düşünülmektedir. Aynı olgu Myrina üretimi terrakotta figürinlerde bulunan oval formlu deliklerde de geçerlidir. Ancak Myrina üretimi terrakota figürinlerinde kare formlu buhar deliklerinin kullanılması Tanagra figürinlerinden etkilendiğini göstermektedir³⁶⁸.

Çalışma kapsamında ele alınan on dokuz figürinden, **K. 2** numaralı örnekte figürinin başının arka yüzünde 1, 2 x 1, 2 cm. boyutlarında ve 0,4 cm. kalınlığında bir pişirme deliği tespit edilmiştir. Benzer şekilde **K. 5** numaralı örnekte figürinin başının arka yüzünde 0, 5 x 0, 7 cm. boyutlarında yuvarlak formlu pişirme deliğine rastlanmıştır.

Resim 3.35. K. 2 Numaralı Figürinin Başının Arka Yüzünde Yer Alan Pişirme Deliği

Resim 3.36. K. 5 Numaralı Örnekte Figürinin Başının Arka Yüzünde Yer Alan Küçük Yuvarlak Formlu Pişirme Deliği.

³⁶⁸Çevik 2019, 1 vd.

Çalışma kapsamında ele alınan on dokuz figürinden, **K. 10** numaralı örnekte ise başın üst kısmında 0,5 cm. çapında yuvarlak formu bir asma deliği yer almaktadır.

Resim 3.37. K. 10 Numaralı Örnekte Figürinin Başının Üst Kısmında Yer Alan Asma Deliği.

Çalışma kapsamında ele alınan on dokuz figüründen, **K. 6** numaralı örnekte ise diğerlerinden farklı olarak kaidenin altında 0,7 cm kalınlığında ve 3 x 1,8 cm. boyutlarında oval formu bir pişirme deliğine rastlanmıştır. Benzer şekilde **K. 11** numaralı örnekte de kaide altında 1,2 x 0,4 cm boyutlarında ve 0,8 cm. kalınlığında enine dörtgen formu pişirme deliğine rastlanmıştır.

Resim3. 38. K. 6 Numaralı Örnekte Kaidenin Altında Yer Alan Oval Formu Pişirme Deliği.

Resim 3.39. K. 11 Numaralı Örnekte Kaide Altında Yer Alan Enine Dörtgen Formlu Pişirme Deliği

3.4. Kaide Formları

Dönem ve atölyeler arasındaki farklılıklar sebebiyle kaide tipleri de çeşitlilik göstermektedir³⁶⁹. Geniş - profilli kaide Hellenistik Dönem’de görülmektedir. Bu tipteki kaide, figürünün ayaklarına göre daha geniş tutulmuş ve kaide üzerinde figüründen başka boş yerler kalmıştır³⁷⁰. Bu tipteki kaidelerin en önemli özelliği kaidelerin alt ve üst kısımlarında dışa çekik profilli olmasıdır.

Kaide tiplerinden biri de oval ya da yuvarlak formulu olanlardır. Bu kaide tipindeki İÖ 4 - 3 yüzyıl örneklerine Boeotia’da rastlanmaktadır. Roma İmparatorluk Dönemi içinde ilerledikçe kaidelerin darlaştığı ve yükseldiği bilinmekle birlikte farklı kaide tipleri olduğudikkat çekmektedir. Yüksek dörtgen kaide gurubunun özelliği ise figürin ile kaidelerin tek parça kalıp yapımı olmasıdır.

D. T. Burr, yükselen dörtgen kaidelerin Myrina’daki Diphilos üretimleriyle birlikte görülmeye başlandığını belirtmesine rağmen bu tipteki kaideler ilk olarak İÖ 5. yüzyıla tarihlenen Boeotia figürinlerinde görülmeye başlanmıştır³⁷¹.

Çalışma kapsamında ele alınan on dokuz figüründen, **K. 6** numaralı örnekte figüründe, 2, 3 cm. yüksekliğinde, 5, 2 x 4, 2 cm ölçülerinde profilli kaideye rastlanmıştır.

Resim 3.40. K. 6 Numaralı Örnekte Yer Alan Profilli Kaide.

³⁶⁹Çekilmez 2017, 1 vd.

³⁷⁰Çekilmez 2017, 1 vd.

³⁷¹Çekilmez 2017, 1 vd.

3.5. Astar ve Boya

Figürinlerin vücut detayları ve elbiselerini ayırt edebilmek ve bunun yanında kilin uzun yıllar boyunca bozulmadan kalabilmesi için figürinlerin fırınlanmadan sonra boyandığı bilinmektedir³⁷². Pişmiş toprak figürinler fırınlanmadan önce³⁷³ kırmızı, kahverengi ya da beyaz renkli kireç bazlı astarla kaplanır fırınlandıktan sonra³⁷⁴ ise boya ya da altın yaldız sürülerek renklendirilir³⁷⁵. Renklendirme, antik çağ sanatının vazgeçilmez bir unsurudur³⁷⁶. Antik çağdan günümüze ulaşan ve bugün salt işlenmiş mermer olarak gördüğümüz tüm kabartma, heykeltraş ve mimari unsurların hepsi antik çağın zevkine göre boyanmıştır. Antik çağ yazarları, heykeltraşların mermerin çığ beyazlığından kurtulmak için eserleri boyadıklarına değinirler. Nitekim, günümüze gelebilmiş az sayıda eser üzerinde orijinal boya izlerini görebilmek mümkündür. Ayrıca, modern çağlarda uygulanan pigment analizleri, ultraviole ve yatay ışık kullanılarak yapılan araştırmalar ve benzeri çalışmalar, heykellerin nasıl göründüklerine dair bilgi sunmaktadır.

Antik çağın çok renkliliğini pişmiş toprak figürinlerde göstermektedir³⁷⁷. Ancak terrakotta figürinlerin üzerindeki boyaların organik olması toprak altında kolay aşınmasına neden olmaktadır. Bu nedenle günümüze oldukça az sayıda boyalı eser koruna gelmiştir³⁷⁸. İÖ 1400'den İÖ 700 dolaylarına kadar koroplast ustaların figürinleri vazolar ile aynı yöntemi kullanarak boyadığı bilinmektedir. Gerek pişmiş toprak figürinlerde gerekse vazolar üzerinde siyah firnisin yanında kırmızı ve beyaz boya kullanılmıştır. Terrakotta figürinlerin astar ya da boyama yöntemleri dönem içerisindeki vazo ve heykel sanatına paralel olarak gelişme göstermektedir³⁷⁹. Ancak İÖ 700'den itibaren koroplastlar, vazo ressamlarından ayrılarak farklı denemeler yapmaya başlamışlar ve figürinler üzerinde kullandıkları renk skalasını genişletmişlerdir. Bu renkli figürinlerin ilk denemeleri Attika'da İÖ 7. yüzyılda karşımıza çıkmaktadır³⁸⁰.

Özellikle Hellenistik Dönem'den itibaren figürinlerde çok renklilik dikkat çekici bir

³⁷²Çekilmez 2017, 1 vd.

³⁷³Sırlama.

³⁷⁴Beyaz astar.

³⁷⁵Çevik 2019, 1 vd.

³⁷⁶Çokay Kepçe-Gerçekler 2011, 1 vd.

³⁷⁷Çokay Kepçe-Gerçekler 2011, 1 vd.

³⁷⁸Çevik 2019, 1 vd.

³⁷⁹Çevik 2019, 1 vd.

³⁸⁰Özbay 2019, 1 vd.

boyuttur³⁸¹. Tanagra üretimi figürinlerde, Hellenistik Dönem ustası, renklerle adeta oynayarak, istediği izlenimi seyircide bırakabilecek sanatsal seviyeye ulaşmıştır.

Bu figürinlerde ten rengi açık pembeye boyanarak ön plana çıkarılmakta ve aynı zamanda giysi ile arasında hoş bir zıtlık yaratmaktadır³⁸².

Genel olarak pişmiş toprak figürin boyamalarına bakılacak olunursa, kesin bir ayırım yapılmaksızın terrakotta figürinlerde erkek figürlerin tenleri pembe ya da kırmızı, kadınların teni ise beyaz renge boyanmıştır. Saçlarda kırmızı, sarı, siyah renkleri, gözler ve kaşlarda genellikle siyah ya da kahverengi, mücevherler de altın rengi kullanılmıştır. Genellikle giysilerde kullanılan beyaz astar zemin rengi olarak kaldığı için tüm dönemlerde giysilere mat renklerin uygulandığı düşünülmektedir, elbise kıvrımları ise herhangi bir renkte olabilirdi. Kolay elde edilebilmesi nedeniyle terrakotta figürinlerin üzerinde kırmızı ve sarı renkleri yoğun olarak kullanılırken zor elde edilen mavi ve yeşil renkleri nadiren tercih edilmiştir³⁸³. Tralleis örneklerinde morumsu pembe ya da soluk kırmızı renk masklarda özellikle ağız kenarına uygulanarak yüzdeki acı ifadesini verebilmek için tercih edilmiştir. Tanagra örneklerinde³⁸⁴ *khiton*un genellikle mavi, *himation*un ise gül pembesi renginde olduğu bilinmektedir. Sarı ve kırmızı en yaygın kullanılan renklerdir. Bu yüzden, mavi ile yeşil pigmentin daha zor elde edildiği ve daha pahalı olduğu düşünülmektedir³⁸⁵.

Renklerin yapılan analizler sonucu organik maddelerden direkt ya da incelti olarak uygulandığı bilinmektedir. Renklendirme için kullanılan pigmentlerin yapımında kullanılan araçlar henüz bilinmese de bunların olasılıkla doğal organikler olduğu düşünülmektedir. En olası madde yumurtadır. Esasen toprak renkli pigmentlerden bazıları analizler yardımıyla tanımlanmıştır. Bilinen en eski renk olan kırmızı için, İÖ 4. yüzyıldan itibaren zincifre kullanılmış ve parlak kırmızı elde edilmiş, İÖ 3. yüzyıldan itibaren ise diğerine göre daha parlak olan kırmızı kökboyası kullanılmıştır³⁸⁶. Sarı rengi için kullanılan aşı boyası bazen kırmızı ile karıştırılarak farklı renkler elde edilmiştir. Pembe rengi ise, kırmızı aşı boyası ve beyazın karıştırılması ile oluşturulmuştur. Yapılan analizlere göre İS 2. yüzyıldan önceki tarihlerde bu pigmente rastlanılmamıştır. Yeşil rengi elde etmek için İÖ 4. yüzyılda ortaya

³⁸¹Çokay Keleş-Gerçekler 2011, 1 vd.

³⁸²Çokay Keleş-Gerçekler 2011, 1 vd.

³⁸³Çevik 2019, 1 vd.

³⁸⁴Walters 1903, 1 vd.

³⁸⁵Higgins 1959, 1 vd.

³⁸⁶Çevik 2019, 1 vd.

çıkış oluşumunda bakırtaşı, malahit kökü kullanılmıştır. Mavi rengi elde etmek için ise ezilmiş cam tozu, kum ve sodanın pişirilmesi veya lazurit ve lapis lazuli taşı ile elde edilmiştir. Siyah renk ise kömür, is ya da “*triginon*” adı verilen üzüm tortusundan elde edilirdi. “*Elephantinum*” isimli fildişinin yakılması ile elde edilen siyah ise ressam “*Apelles*” tarafından keşfedilmiştir. Beyaz renk ise tebeşir, alçı taşından, çamurla karıştırılan deniz köpüğünden, kurşun ve sirke birleşimden oluşturulmuştur. Melos Adası’ndan çıkan “*melinum*” beyazının resim sanatı için uygun olduğu, Samos ve Mısır kökenli “*paraetionium*” beyazının ise yağlı olması nedeniyle resim için tercih edilmediği, ancak astar olarak kullanıldığı bilinmektedir³⁸⁷. Nadir de olsa, Hellenistik Dönem’den itibaren altın yıldız kullanılmıştır. Örneğin Smryna’da özellikle İÖ 1. yüzyılda figürinler ile önemli heykellerin kopyasında kısmen ya da tamamen yaldızlama görülmektedir³⁸⁸.

Renklendirme, temel olarak üç aşamalı bir süreçtir: ilk aşamada; eğer figürün fırınlanması gerekirse, okside olmuş atmosfer fırın içinde muhafaza edilerek 750°C’den 950°C sıcaklığa ulaştırılır. İkinci aşamada; atmosfer havadan yoksun bırakılır, nemli talasya da yeşil tahtacıklar kullanılarak oksitlenmenin azalması sağlanır. Bu durum da değişime neden olur. Bu değişim kilin içindeki kırmızı demir oksidi siyah demir oksit ya da manyetik oksitli demire dönüştüren karbon monoksit gazını üretir. Bu aşamada hem figürün gövdesi hem de astar siyah renktedir. Üçüncü aşamada ise; figür yeniden havaya maruz bırakılarak siyah demir oksit ya da manyetik oksitten tekrar kırmızı demir okside dönüştürülür. Bu süreç hem astarı hem de figürü kırmızılaştırır. Fakat figürün gövdesi astara göre daha gözenekli olduğu için daha hızlı renklenir. Bu yüzden, bu aşamada ateşin küllenmesi için doğru zaman seçilerek, siyah astarlı ve kırmızı gövdeli figür üretilebilmektedir³⁸⁹. Eğer siyah ya da kırmızı astarlı bezeme yoksa bütün terrakottaların Arkaik Dönem’e tarihlendiği düşünülmektedir. Ele geçen parçaların üzerinde genellikle renk kalıntısı yoktur. Bu durum, uygulanan pigmentlerin³⁹⁰ solmasıyla açıklanmaktadır. Renklendirme her zaman figürün ön yüzüne uygulanmış, arka yüz sadece kalıplandığı zaman renklendirilmiştir. Figürün alt kısmında renklendirme nadiren görülmektedir³⁹¹.

³⁸⁷Çevik 2019, 1 vd.

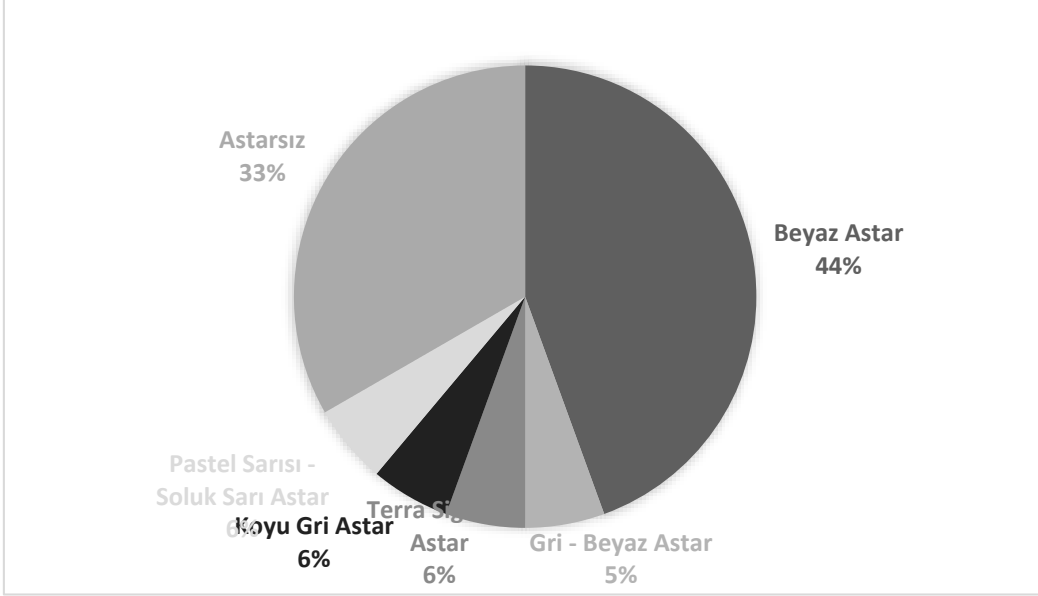
³⁸⁸Higgins 1967, 1vd.

³⁸⁹Higgins 1967, 1 vd.

³⁹⁰Renk maddesi.

³⁹¹Higgins 1959, 1 vd.

Çalışma kapsamında ele alınan on dokuz figüründen, sekiz adet, beyaz astarlı³⁹², bir adet gri ve beyaz olmak üzere çift astarlıdır³⁹³. Bir adet 10 YR_1 9/ no'lu beyazastarlıdır³⁹⁴. Bir adet terrasiğillata astarlı³⁹⁵, bir adet 5Y 4/1 koyu gri astarlıdır³⁹⁶. Bir adet 2, 5 Y_2 8, 5 no'lu pastel sarısı soluk sarı astardır³⁹⁷. Altı figürünün ise astarları tespit edilememiştir³⁹⁸.

Grafik 3.3. Figürin Astar Renk Dağılımı.

Resim 3.41. K. 2 Numaralı Figürinde Gri ve Beyaz Olmak Üzere Çift Astar Kullanılmıştır.

³⁹²K. 1, K. 3, K. 5, K. 8, K. 12, K. 15, K. 16, K. 17.

³⁹³K. 2.

³⁹⁴K. 6.

³⁹⁵K. 4.

³⁹⁶K. 11.

³⁹⁷K. 13.

³⁹⁸K. 7, K. 9, K. 10, K. 14, K. 18, K. 19.

Resim 3.42. K. 4 Numaralı Figürinde Terra Sigillata Astar.

Resim 3.43. K. 8 Numaralı Figürinde Beyaz Astar.

Boya

Çalışma kapsamında ele alınan on dokuz figüründen, on iki figürin üzerinde boya izleri saptana bilmiştir. Bazı figürinler üzerindeki boya kalıntılarının sadece dijital mikroskopla görülebilmesi sebebiyle katalog bölümünde, *Munsell Toprak Rengi Kataloğunda* yer alan renk kodlarına yer verilememiştir. **K. 1** numaralı figürinde kırmızı ve sarı boya izlerine rastlanmıştır. **K. 2** numaralı figürinde başının üzerindeki bantta yer yer ve alında pembe boya, başın sol tarafında bant altında saç üzerinde kırmızı boya izleri gözlemlenmiştir. **K. 3** numaralı figürinde ense ile saç birleşim yerinde mavi ve altın sarısı boya izleri gözlemlenmiştir. **K. 4** numaralı figürinde başın arka sağ bölümünde pembe boya

izleri gözlemlenmiştir. **K. 5** numaralı figürin depembe boya izleri gözlemlenmiştir. **K. 6** numaralı figürinde kaide kısmında kırmızı boya izleri izlenmiştir. **K. 7** numaralı figürinde pembe boya kaplıdır ve stephane üzerinde sarı boya izleri mevcuttur. **K. 8** numaralı figürinde saç ve saç bandında, boyunda pembe boya izlerine rastlanmıştır. **K. 15** numaralı figürinde sarı ve kırmızı boya izlerine rastlanmıştır. **K. 16** numaralı figürinde saçının sağ tarafında siyah boya izlerine rastlanmıştır. **K. 17** numaralı figürinde alnın ortasında turuncu boya, sağ yanağının üst tarafından kırmızı boya, sol kulağının altında ise kırmızı boya izleri tespit edilmiştir. Ağız sağ kenarında kırmızı boya, üst dudaklarında pembe boya izlerine rastlanmıştır. **K. 18** numaralı figürinde sol kulak ve sol gözde pembe boya izleri gözlemlenmiştir.

Resim 3.44. a. K. 1 Numaralı Figürinde Sarı ve Kırmızı Boya İzleri.

Resim 3.44. b. K. 1 Numaralı Figürinde Sarı ve Kırmızı Boya İzleri.

Resim 3.45. a. K. 2 Numaralı Figürinde Pembe ve Kırmızı Boya İzleri.

Resim 3.45. b. K. 2 Numaralı Figürinde Pembe ve Kırmızı Boya izleri.

Resim 3.46. K. 3 NmaralıFigürinde Mavi ve Altın Sarısı Boya İzleri.

Resim 3.47. K. 4 Numaralı Figürin Pembe Boya İzleri.

Resim 3.48. K. 7 Numaralı Figürinde Sarı Boya İzleri.

Resim 3.49. K. 8 Numaralı Figürinde Pembe Boya İzleri.

Resim 3.50. K. 18 Numaralı Figürinde Pembe Boya İzleri.

3.6. Pişirme

Terrakotta figürinlerin uzun süre korunabilmesi için pişirilmesi gerekmektedir. Figürinlerin pişirilmesi için günümüze kadar özel bir fırına rastlanılmamıştır. Bir fırın hem seramik hem de figürin üretimi için kullanılmıştır³⁹⁹. Arkeolojik verilerle kanıtlandığı üzere, antik çağda fırınlar yuvarlak planlıdır ve en az üç açıklığa sahiptir. Altta genellikle odunların yakıldığı cehennemlik, figürinlerin ısıya maruz kalmasını sağlayan gözenekli bir taban ile küçük gözetleme deliği bulunan kubbeli bir üst yapı, en üstte ise bir baca deliği yer alır.

Terrakottalar 750° ile 950° arasında değişen bir sıcaklıkta pişirilmektedir. Zamandan ve yakıttan tasarruf sağlamak amacıyla genellikle düşük ısılar tercih edilmiştir⁴⁰⁰. Pişirme safası üç aşamadan oluşmaktadır. İlk aşamada fırının içerisi gereken sıcaklığa ulaştırılır. İkinci aşamada ise nemli talaş ve tahta parçalarıyla oksijensiz bırakılan ortamda figürinler oksitlendirilmiştir. Oksitlenme işlemi sırasında fırın ısısı iyi ayarlanmadığı durumlarda figürinler gri veya siyah renk değişimine uğrar. Seramik ve terrakottaların üzerinde siyah bir sır elde edilmek isteniyorsa atmosfer bu aşamada sabit tutulmalıdır.

Üçüncü aşamada ise fırının kapağı açılarak içerisinde hava alması sağlanır. Böylece bileşeninde demir oksit barındıran kil griden yeniden kırmızıya doğru döndürülür. Aynı

³⁹⁹Çevik 2019, 1 vd.

⁴⁰⁰Çevik 2019, 1 vd.

kilden yapılsa dahi atmosfer değişimine bağlı olarak farklı renk değişimleri olacaktır ancak boyanacak terrakottalar için bu renk değişimlerinin önemi yoktur⁴⁰¹.

Terrakottaların pişirme kaliteleri üretim tekniklerine bağlı olarak değişkenlik gösterebilmektedir. Elde şekillendirilen figürinler kalıpta üretilen figürinlere göre oldukça kalın cidarlıdır. Bu nedenle elde şekillendirilen figürinler pişirme sırasında daha kolay çatlamaktadır. Pişirmeye bağlı olarak düşük sıcaklıkta pişen eserler pudramsı, yumuşak hamurluyken daha yüksek sıcaklıkta pişirilenler porselen sertliğindedir. Erken Dönemlerde üretilen figürinler düşük ısıda fırınladıkları için oldukça yumuşak hamurlu, Roma İmparatorluk Dönemi'nde üretilen figürinler ise porselen sertliğindedir⁴⁰². Ayrıca pişirme sırasında oluşan hatalardan dolayı figürinlerin kesitinde gri ya da siyah bir hat oluşmaktadır.

Çalışma kapsamında ele alınan on dokuz figürinin tamamı fırınlama sırasında iyi pişirilmiştir.

3.7. İmza ve Koroplast

Eserin boyanmasının yanında terrakotta figürinler üzerine uygulanan diğer bir işlem imza ve koroplast kısaltmalarıdır. Bu belirteçler eseri yapan koroplastların daha çok tabii olduğu atölye ya da atölye sahiplerini göstermektedir. Atölyede çalışan kişi sayısı üretim etkinliğine göre değişiklik göstermektedir. Üretimin oldukça yoğun olduğu tanınmış merkezlerde eseri üretenle atölye adına imzalayan kişiler farklı olabilmektedir. Atölyeler, Korinth, Olynthus, Akragas ile Tarentum gibi bazı yerleşimlerde kalıp ve nadiren pigment kütlelerinin ele geçmesiyle tanımlanmıştır⁴⁰³. Bu atölyelerde çalışan kişilerin mütevazı zanaatçılar olduğu ve olasılıkla da birçoğunun köle olduğu düşünülmektedir. Yine olasılıkla, atölyelerde sekiz ya da dokuz işçinin çalıştığı tahmin edilmektedir⁴⁰⁴.

Atölyelerde çalışan zanaatçıların terrakottaları imzaladıkları ele geçen buluntular ışığında ispatlanmıştır. Rhodos ve Atina gibi yerleşimlerde çalışan ve kaliteli terrakottalar üreten erken dönem sanatçıları anonim kalmışken, “popüler talepler için standartlaşmış ürünler” yapan koroplastlardan birçoğunun toptan üretimin olduğu dönemde İÖ. yaklaşık 60

⁴⁰¹Çevik 2019, 1 vd.

⁴⁰²Çevik 2019, 1 vd.

⁴⁰³Higgins 1967, 1vd.

⁴⁰⁴Webster 1959, 1 vd.

gibi imzalarını kullanmaya başladıkları bilinmektedir⁴⁰⁵. İmza stilleri de dönemsel olarak değişkenlik göstermektedir. Örneğin İÖ 1.yüzyılın ikinci çeyreğinde iki sıra halinde imza geleneği vardır⁴⁰⁶.

Çalışma kapsamında ele alınan on dokuz figüründe, herhangi bir atölye ya da imzaya rastlanmamıştır.

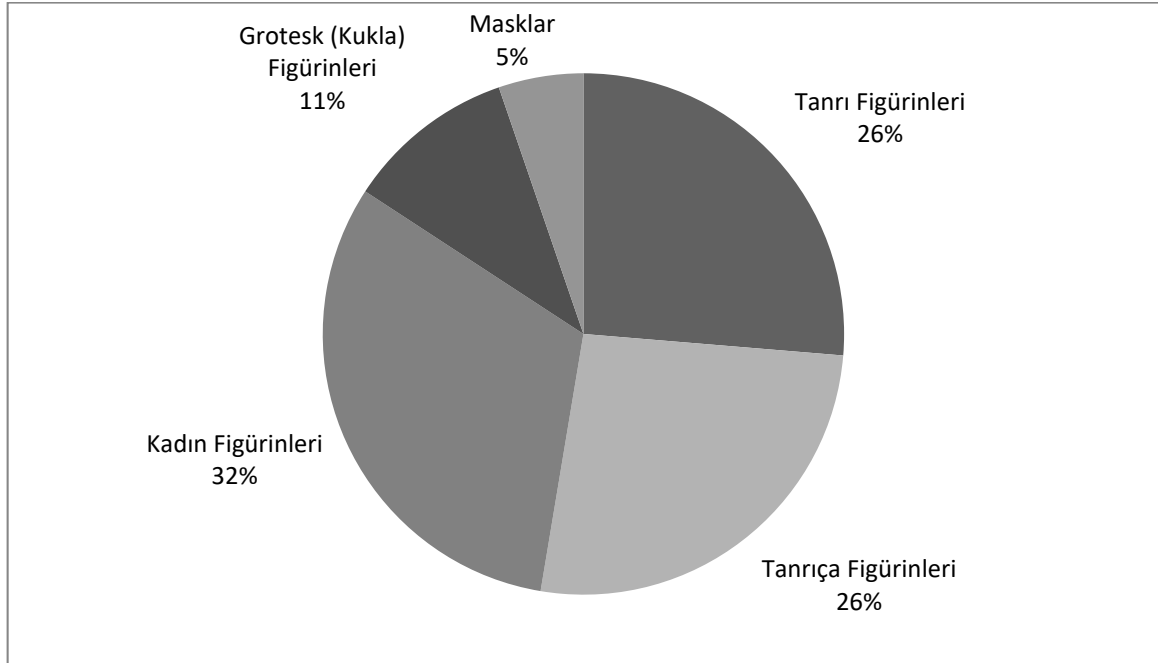
⁴⁰⁵Webster 1959, 1 vd.

⁴⁰⁶Çevik 2019, 1 vd.

4. BÖLÜM

4. FİGÜRİN TIPLERİ VE İKONOĞRAFI

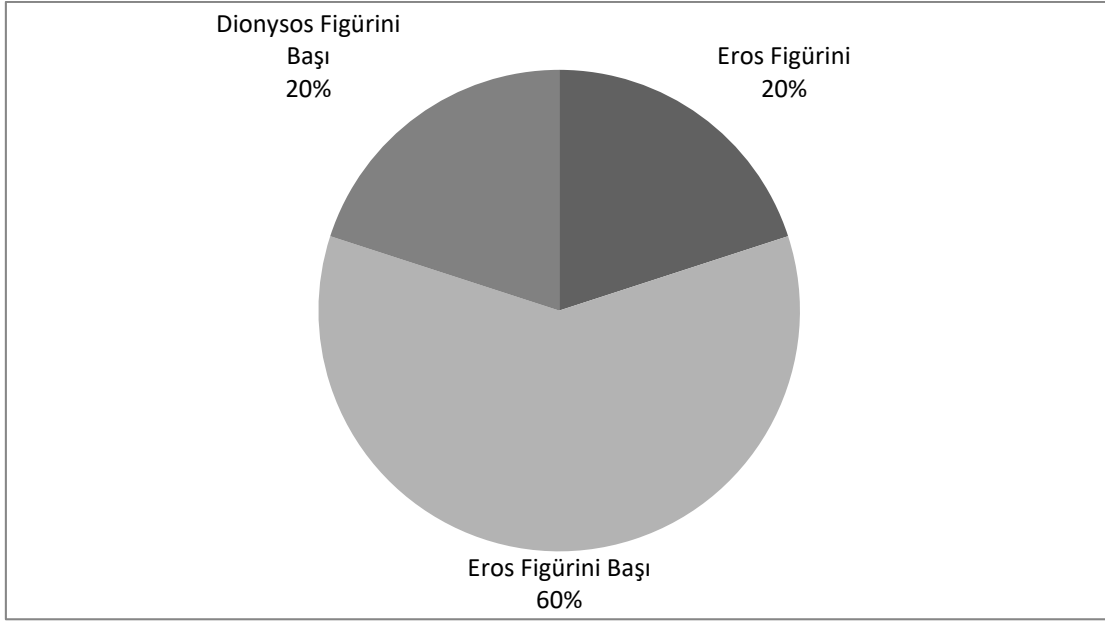
Çalışma kapsamında değerlendirilen terrakotta figürinler 2010 - 2019 yılları arasında kapsayan bir dönemde satın alma, bağış, hibe ve diğer yollar ile Aydın Arkeoloji Müzesi koleksiyonuna kazandırılmıştır. Çalışmada ele alınan on dokuz terrakotta figürin farklı tip ve ikonografiye sahiptir. Bu figürinler için tipolojiye bağlı olarak belirli sınıflandırma yapılmıştır. Bu figürinler, tanrı ve tanrıçalar, kadın, grotesk(kukla), masklar olmak üzere toplamda beş ana tipe değerlendirilmiştir. Bu ana tiplerle ilişkili olarak on altı tip oluşturulmuştur. Tanrı tipleri adı altında, Eros figürini, Eros figürin başı, Dionyos figürin başı gibi alt gruplar bulunmaktadır. Tanrıça tipleri arasında tanrıça figürinleri, tanrıça figürini başları, Aprodite başı ve tanrıça protomları alt grupları yer almaktadır. Kadın figürinleri; giyimli kadın ve kadın başları olmak üzere iki alt grupta sınıflandırılmıştır. Grotesk (kukla) figürinler erkek grotesk figürini başı, masklar ise genç kız (Kore) maskı, alt tiplerinde değerlendirilmiştir.

Grafik 4.4. Figürin Tipleri Genel Dağılımı.

4.1. Tanrı Tipleri

Çalışma kapsamında tanrı figürinleri tipolojisi içerisinde **K. 1** numaralı Eros figürini, **K. 2, 3 ve 4** numaralı Eros figürini başlarıyla birlikte **K. 5** numaralı Dionysos figürini başı değerlendirilmiştir.

Grafik 4.5. Tanrı Figürini Tiplerinin Genel Dağılımı.

4.1.1. Eros Figürini

Çalışma kapsamında ele alınan tanrı figürinleri grubu içerisinde sadece **K. 1** numaralı Uçan Eros figürini tipinde bir örnek tespit edilmiştir (**Lev. 1**). Çalışma kapsamında değerlendirilen Eros, ayakta, uçan Eros figürini, kolları, kanat uçları kırık. Sağ kalça ve sol ayak önden aşınmıştır. Baştan ayağa kadar korunmuştur. Başını hareketiyle bağlantılı soluna çevirmiştir. Saçlar ense boş bırakılarak başın sağ ve sol kenarlarından yapraklı başlık? tutturularak başın üst kısmından tepeden ponponla sonlandırılmıştır. Yuvarlak yüz dolgun, elmacık kemikleri şişkin, göz kapakları etli, ağız küçük ve kapalıdır. Boynu ince ve uzun, sağ omzu yukarı, solu ise aşağı hareketlidir. Açık verilen kanatlardan sağdaki omzunun hareketine bağlı yukarı, diğeri ise tersine aşağı hareketlidir. Omzu sağına dönen figürinin beli tam tersine soluna hareketlidir. Yukarıya kaldırdığı sol eli hareketli. Muhtemelen sol eli ile kitharayı tutmakta sağ el onu desteklemektedir. Vücut oranları son derece düzgün uygulanmıştır. Kaliteli bir işçilik gösteren figürinin üst beden (protom?) kasları ve göbek deliği belirgin bir şekilde işlenmiştir. Uçar pozisyondaki Erosun, sağ kalçasının üzerinden

sol kolunun altına gelen rula şeklinde, kuşak? parçası mevcuttur. Sağ bacak sabit gergin, sol bacak dizden kıvrılmış, sağ ayak sol ayaktan ayrık sol ayağı hamle yaparken önde kalan sağ ayak gergindir.

Genç, çıplak olarak betimlenmiş vücut hatlarında çocuksu çizgiler yakaladığımız, uçan Eros tipleri, kaidesiz oluşları, ellerinde tuttıkları eşyalar ve farklı ikonografik bağlantılarıyla özel bir gruptur. Erken dönemdeki tiplerin aksine Hellenistik Dönem’de Eros figürinleri katı duruşlarından sıyrılarak günlük yaşamla ilintili verilmiştir. Diğer figürinlerde olduğu gibi Eros figürinleri de tip olarak Klasik Dönem modelleri örnek alınarak üretilmiştir. Boeotia’da bulunan İÖ 4 - 3. yüzyıl figürinleri, hareketli yapıları ve duruşları yanında ellerinde taşıdıkları objelerle uçan genç Eros figürinlerinin öncülleri olmalıdır. Özellikle Hellenistik Dönem örnekleri erken örneklere göre daha hareketli yapıları ve duruşlarıyla ön plana çıkmıştır. Aynı tipoloji Roma İmparatorluk Dönemi’nde devam etmiş olmasına rağmen figürinlerin duruş ve hareketlerinin durağanlaştığı görülmektedir. **K. 1** hareketli kanatları, birden fazla kalıpta üretilmesiyle ve hareketli duruşuyla GeçHellenistik Dönem örneğidir.

LIMC adlı yayında benzer tipteki figürinler “*Eros tipleri*” tipolojik grubunda sınıflandırmıştır⁴⁰⁷. M. Çekilmez, benzer tipteki Eros figürinlerini “*uçan Eros tipleri*” tipolojik grubunda sınıflandırmıştır⁴⁰⁸. F. Winter benzerlerini “*uçan Eroslar ve varyasyonları*”⁴⁰⁹, S. Mollard-Besques “*genç Eros*”⁴¹⁰, F. Rumscheid ise “*uçan Eroslar*” grubunda sınıflandırmıştır⁴¹¹. E. Dereboylu tarafından Eros figürinleri başlığı altında “*çıplak gövdeli hareketli betimdeki tipler*” olarak sınıflandırılmıştır⁴¹². J. P. Uhlenbrock, Hellenistik Dönem’de Erosların uçuş pozisyonlarına bağlı olarak ellerinde ayna, patera, çift flüt veya kithara tuttıklarını belirtir⁴¹³.

⁴⁰⁷LIMC 1988, 147.

⁴⁰⁸Leyenaar – Plaisier 1979, Taf. 50, Nr. 297, Taf. 51, Nr. 298 – 300, 301, 303, 304, 306, 307, 309 vd.

⁴⁰⁹Winter 1903, Genç Tipleri VIII, 320 – 346.

⁴¹⁰Mollard-Besques 1963, Pl. 39 – 56. 66.XXII, Nr. 54, 55.

⁴¹¹Rumscheid 2006, Taf. 95, 4 – 5 Kat. – Nr. 234, Taf. 96, 1 – 2 Kat. – Nr. 234.

⁴¹²Dereboylu 2012, Lev. 27, K. 71 – 73.

⁴¹³Uhlenbrock 1990, 138, Nr. 25.

Benzer Eros figürinleri, Aigai'de⁴¹⁴, Aleksandria⁴¹⁵, Atina⁴¹⁶, Çanakkale Arkeoloji Müzesi⁴¹⁷, Efes Müzesi⁴¹⁸, Ephesos⁴¹⁹, Eretria⁴²⁰, Halae⁴²¹, Klazomenai⁴²², Kyme⁴²³, Myrina⁴²⁴, Paris⁴²⁵, Pergamon⁴²⁶, Priene⁴²⁷, Smyrna⁴²⁸, Sicilya⁴²⁹, Tanagra⁴³⁰, Tarentum⁴³¹, Tekirdağ Müzesi⁴³², Teos⁴³³, Thebai⁴³⁴, Tralleis⁴³⁵, Troas Bölgesi⁴³⁶, Yunanistan⁴³⁷, bulunmuştur.

Boeotia'dan bulunan ve İÖ 4. yüzyılın sonuna tarihlenen uçan Eros figürinleri bu tipin en erken örnekleri olmalıdır⁴³⁸. Aegina'da⁴³⁹ bulunan kitharalı Eros en erken (İÖ 3 yüzyıla tarihlenen) örneklerindedir. **K. 1**'den farklı olarak giyimli, yukarıya kaldırdığı sol eliyle kithara taşımaktadır. Başını sağa çevirmiş, yüzünde pathetik ifade taşımaktadır. Sağ kanadı hareketlidir. Sağ eli, keskin kıvrımları belli olan ve başından itibaren vücudunu saran kıyafetin içerisinde. Bacakların kıyafet kıvrımlarına verdiği hareket hissedilen figürinin sağ bacağı sol bacağından ayrı ve öndedir. Bu tipin korunan örneklerinden Myrina figürini⁴⁴⁰ sağ elinde tuttuğu pena ile sol elindeki kitharayı çalmaktadır⁴⁴¹. Yine elinde tuttuğu müzik aletiyle korunan başka bir Myrina örneğine⁴⁴² göre **K. 1** figürini olasılıkla sol elinde bir kithara taşımaktadır. Batı Anadolu'da özellikle Smyrna ve Myrina'da İÖ 2 - 1.

⁴¹⁴Dereboylu 2012, Lev. 27, K. 71 – 73.

⁴¹⁵Kassab-Tezgöz 2007, Pl. 38, Nr. 102 c-d.

⁴¹⁶Cartault 1890, Pl. 1; Winter 1903, 324 Nr. 5.

⁴¹⁷Kaplan 2009, Lev. 17, Kat. 59.

⁴¹⁸Öztürk 2007, Lev. VI. K. 15.

⁴¹⁹Meriç 2002, Taf. 107. TK. 7, 9, 10, 11. Taf. 108. TK.14, 15, 16. Lang-Auinger 2007, Taf.50, TK. 70.1,2, TK. 71. 1, 2, 3, 4.

⁴²⁰Huguenot 2001, 29 Nr. 3, 30 Nr. 1, 31 Nr. 1.

⁴²¹Goldman -Jones, 1942, V h-2, Group H. P. 409,

⁴²²Özbay 2016, K. 105, 106, 107.

⁴²³Dufkova 1974, Pl. 33, T.51-53. Lebe 2013, Lev.2, K.2.

⁴²⁴Leyenaar – Plaisier 1979, Pl. 100. Nr. 699 -701, Pl. 101. Nr. 702,703, Pl. 102. Nr. 709,711, Pl. 103. Nr. 712,713.

⁴²⁵LIMC 1986, Pl. 612, 35a, 36h, 41a.

⁴²⁶Japp – Schwarzer 2015, Fig. 48. Kielau 2009, Taf. 17. A.B 146, Taf.20. A. 152, Taf. 23 A 169.

⁴²⁷Leyenaar – Plaisier 1979, Pl. 139. Nr. 1074.

⁴²⁸Leyenaar – Plaisier 1979, Pl. 84. Nr. 585 – 593, Pl. 49. Nr. 296, 297.

⁴²⁹Kekule 1884, Taf. XLVII, Nr. 2.

⁴³⁰Winter 1903, 321, Nr. 13, 14.

⁴³¹Graepler 1997, 178.

⁴³²Güçlü 2006, Lev.2, Res. 3a – b.

⁴³³Güllüsaç 2020, Res. 291, No.456, Res.29j, No.458, Res.31r, No.62, Res.31s, No.72.

⁴³⁴Hrami – Jeamet 2015, Fig. 6.

⁴³⁵Çekilmez 2017, Lev. 39, K. 28, Lev. 42, K.29, Lev. 45, K. 30, Lev. 48, K.31, Lev. 51, K.32, Lev.55, K.55.

⁴³⁶Tavukçu 1999, Lev. 27, K. 105, 107, 108. Lev. 28, K. 109, 110.

⁴³⁷Richter 1963, 268. Pl. 108 b, c.

⁴³⁸Mollard – Besques 1972, Pl. 8, b – D 29, Pl. 9, a-D 36, c – D 35, d – D 38 vd.

⁴³⁹Besques 1971, Pl 59, a D 285.

⁴⁴⁰Mollard-Besques 1963, Pl. 43, d–1541.

⁴⁴¹Mollard-Besques 1963, 38.

⁴⁴²Nicholson 1968, 37, Pl. 25, Nr. 146.

yüzyıllarda kullanılan tipin en erkenlerinden biri de Tralleis figürinidir⁴⁴³. **K. 1** numaralı figürin, İÖ. 2. yüzyıla tarihlenen Priene⁴⁴⁴ figürini ile beline dolanan rulo şeklindeki kıvrımı ve çıplaklığı ile benzerlik göstermektedir. İÖ 2. yüzyıla tarihlenen Priene⁴⁴⁵ figüriniyle, yüz hatlarının, göz kapaklarının belirginliği, küçük kapalı ağız, etli dudakları, göbek deliğinin belirginliği, vücut hatlarının düzgün verilmesi, çıplaklığı ile benzer özellikler göstermektedir. İÖ 2. yüzyıla tarihlenen Kilia⁴⁴⁶ buluntusu Eros çıplak, gövde profilden, baş cepheden verilmiştir. Başında fiyonk vardır. Sağ kanat açık. Sol elindeki kitharayışağ eliyle çalmaktadır. Altta dikdörtgen profilli kaide üzerine yerleştirilmiş kayalık bir alanda oturmaktadır.

K. 1 numaralı Eros figürinin mahkeme kararı ile müzeye getirildiğinden nerede nasıl bulunduğu belirsiz olsada, başının üzerinde asma deliği olmadığından ve yine herhangi bir kaide üzerinde bulunmadığından mezar hediyesi olabileceği düşünülmektedir.

Bu tipte Eros'un müzisyen ve dansçı kimliği, ölüm ritüeliyle birlikte ele alınmış ve figürinler olasılıkla ölen genç erkeklerin mezarlarına adak olarak bırakılmıştır⁴⁴⁷.

4.1.2. Eros Figürini Başları

Çalışma kapsamında değerlendirilen **K. 2**, **K. 3** ve **K. 4** numaralı eserler Eros figürinlerine ait baş parçasıdır.

K. 2 (Lev. 2) numaralı eser Eros figürini başıdır. Başın tamamı ve boynun bir bölümü sağlam, diğer kısımlar kırık ve eksiktir. Bunun dışında figürün burnunun sağ kısmı ve sol şakak bölümü kırık ve eksiktir. Başın üstünü ve arka kısmını tamamen saran yuvarlak formu bir başlık vardır. Uzun ve dalgalı saçlar ortadan ikiye ayrılıp yanlara doğru taranmış, kulakların arkasından aşağıya dökülmüş boynuna inmiş ve boyunda bitmiştir. Yüz oval formu ve dolgundur. Başını soluna ve yukarı döndürmüş, boyun da soluna eğik işlenmiştir. Alın dışa çıkık, göz boşluğu derinde, göz kapakları etli, gözler hafif kısık, burun küçük, ağız hafif açık ve boyun kalındır. Başın arkasında pişirme deliği mevcuttur.

⁴⁴³Çekilmez 2017, Lev. 44 K. 29.

⁴⁴⁴Rumscheid2006,Taf 102, K. 1 – 4Kat. Nr 242.

⁴⁴⁵Rumscheid 2006, Taf 102, K. 1 – 2 Kat. Nr 239.

⁴⁴⁶Kaplan 2009, Lev. 17, Kat. 59.

⁴⁴⁷Çekilmez 2017, 60.

K. 2 numaralı figürinin başında bulunan başlık ve başın soluna doğru ve yukarıya dönüş yapmasıyla uçan Eros tipindeki bir figürine ait baş parçası olabileceğini düşündüğü gibi, uçan Eros tipinde yapılmış başlı başına bir figürde olabileceğini kanısı taşınmaktadır çünkü boyunun bittiği yerden zemininden figürün düz ve dengede durmaktadır.

Leyenaar – Plaisier benzer tipteki Eros figürinlerini “*Eros tipleri*” tipolojik grubunda sınıflandırmıştır⁴⁴⁸. E. Dereboylu tarafından Eros figürinleri başlığı altında “*başlar*” olarak sınıflandırılmıştır⁴⁴⁹.

Benzer tipteki Eros figürinleri, Aigai⁴⁵⁰, Daskyleion⁴⁵¹, Delos⁴⁵², Efes Müzesi⁴⁵³, Ephesos⁴⁵⁴, Halae⁴⁵⁵, Kibyra⁴⁵⁶, Klazomenia⁴⁵⁷, Kyme⁴⁵⁸, Mısır⁴⁵⁹, Myrina⁴⁶⁰, Priene⁴⁶¹, Smyrna⁴⁶², Tarsus⁴⁶³, Tralleis⁴⁶⁴, Troia⁴⁶⁵, Troas Bölgesi⁴⁶⁶, Yunanistan’dan⁴⁶⁷ bulunmuştur.

Boeotia’dan⁴⁶⁸ bulunan ve İÖ 3. yüzyıl ikinci yarısına tarihlenen iki örnekte ve Eleonte’dan bulunan⁴⁶⁹ ve İÖ 1. yüzyıla tarihlenen örneklerde saçın enseden boyuna düşmesi ile benzerlik göstermektedir. Priene⁴⁷⁰ buluntusu iki eserde yine saçlarla benzer form göstermektedir. Yine Priene’dan⁴⁷¹ bulunan ve İÖ 135’e tarihlenen örneklerde başın

⁴⁴⁸Leyenaar – Plaisier 1979, Taf. 50, Nr. 297, Taf. 51, Nr. 298 – 300, 301, 303, 304, 306, 307, 309 vd.

⁴⁴⁹Dereboylu 2012, Lev. 23, K. 44 – 48.

⁴⁵⁰Dereboylu 2012, Lev. 23, K. 44 – 48.

⁴⁵¹Çevirici 1998, Lev. 23, K. 4(a – b).

⁴⁵²Laumonier 1956, PL. 176, 839-850.

⁴⁵³Öztürk 2007, Lev. VI. K. 14.

⁴⁵⁴Meriç 2002, Taf. 107. TK. 7, 9, 10, 11. Taf. 108. TK.14, 15, 16. Lang-Auinger 2007, Taf.50, TK. 70.1,2, TK. 71. 1, 2, 3, 4.

⁴⁵⁵Goldman -Jones, 1942, V h-2, Group H. P. 409.

⁴⁵⁶Günel 2019, Lev. XI, Res. 39, K. 22a-c.

⁴⁵⁷Özbay 2016, K. 121.

⁴⁵⁸Dufkova1974, Pl. 33, T. 51-53.

⁴⁵⁹Kaufmann 1915, Taf.51.

⁴⁶⁰Winter 1903, 336, Nr. 5. Leyenaar – Plaisier 1979, Pl. 100. Nr. 699 -701, Pl. 101. Nr. 702,703, Pl. 102. Nr. 709,711, Pl. 103. Nr. 712,713.

⁴⁶¹Leyenaar – Plaisier 1979, Pl. 139. Nr. 1074; Rumscheid2006, Taf. 136, 1-3, Kat. Nr. 316, 6-8, Kat. Nr. 317.

⁴⁶²Leyenaar – Plaisier 1979, Taf. 50, Nr. 297, Taf. 51, Nr. 298 – 300, 301 vd, Pl. 84. Nr. 583, 584, Pl. 49. Nr. 296, 297.

⁴⁶³Goldman 1950, 498, 499, 500. Goldman 1950, PL. 248, 498-500.

⁴⁶⁴Çekilmez 2017, Lev. 39-41, K. 28. Lev. 42-44, K.29. Lev. 45-47, K.30. Lev. 48-50, K. 31. Lev. 51-53, K. 32. Çekilmez 2014, Lev.39, K.28, Lev. 40, K.28, Lev. 49, K.31.

⁴⁶⁵Thompson 1963, 256, 260.

⁴⁶⁶Tavukçu 1999, Lev. 27, K.105, 107, 108. Lev. 28 K.109, 110.

⁴⁶⁷Richter 1963, 268. Pl. 108 b, c.

⁴⁶⁸Besqus 1971, Pl. 8 D 31. Pl. 9 D. 34.

⁴⁶⁹Besqus 1971, Pl. 56 D 274.

⁴⁷⁰Rumscheid 2006, Taf. 95, 4 – 5 K. Nr. 234, 6 – 7 Nr. 235.

⁴⁷¹Rumscheid 2006, Taf. 100, 1 – 4 K. Nr. 238, Taf. 1051 – 2K. Nr. 249. Taf. 1091 – 4K. Nr.260.

tamamında benzerlik söz konusudur (başın dönüş hareketi, başın üzerindeki başlık ve tepedeki topuz, saçların enseden itibaren boynu dolduran formu.)

Hellenistik Dönem’le birlikte pek çok kentte nekropol alanlarında mezar hediyesi kontekstinde Eros figürinleri geniş bir yelpaze sergiler. Bu bağlamda bilim insanlarının Eros figürinleri ve mezar ikonografisi arasındaki bağlantıyı örneklemek gerekirse; S. Mollard – Besques, Myrina Nekropolü’nden ele geçmiş Eros figürinlerini genellikle çocuk mezarlarına bırakıldığını aktarmıştır⁴⁷². E. Rohde’ye göre ise Eros figürinleri evlenmeden ölen genç kızların mezarlarına bırakılmıştır⁴⁷³. Cinsiyet ya da yaş ayrımı yapmanın dışında Eros figürinlerinin ölen kişiyi diğer dünyaya taşıyan bir ruh taşıyıcı, yol gösterici ya da koruyucu olarak bırakıldıkları görüşü ise yaygındır. A. Laumonier, bu görüşü desteklemekte ve Eros figürinlerinin apotropeik⁴⁷⁴ olarak mezarlara bırakıldığını aktarmaktadır⁴⁷⁵. Klasik Dönem’de Erosların ölüm ikonografisi mezarlara bırakılan figürinlerde yanı sıra lahitler üzerindeki betimlemelere konu olmuştur. Böylece Eros figürinlerinin mezarlara bırakılmış olmasının cinsiyet veya yaş üzerine düşünmenin doğru olmayacağı ön görülebilir. Ruh taşıyıcı veya koruyucu özelliklerinin dönemin dinsel inancı ile şekillendiğine ve yaygın kullanılan bir ikonografi olduğunu düşündürmektedir.

K. 3 (Lev. 3) numaralı Eros figürünü başı, başın tamamı ve boyunun bir bölümü sağlam, diğer kısımlar kırık ve eksiktir. Uzun ve dalgalı saçlar ortadan ikiye ayrıldıktan sonra başın üzerinden enseye kadar incelerek balıksırtı şeklinde örülmüş, yanlara doğru taranmış saçlar kalın bukleler şeklinde şakaklardan inerek kulakları kapatmış ensede toplanmıştır. Yüz oval formulu, dolgun ve yağlıdır. Başını hafifçe soluna ve yukarı döndürmüştür, boyun da soluna dönük işlenmiştir. Alın geniş dışa çıkıktır, kaşlar belirgin değildir. Göz kapakları etli, burun büyük kanatlara doğru genişlemektedir, ağız küçük ve kapalı dudaklar ince yapılı çene oval ve boyun kısa ve kalındır.

Bu tipleri yansıtan figürinlerin çeşitliliğinden uzun ve dalgalı saçlar ortadan ikiye ayrıldıktan sonra başın üzerinden enseye kadar incelerek balıksırtı şeklinde örülür, bu örülü saç tipinin sadece Eros figürü ile kısıtlı kalmadığı çocuk figürlerini de temsil edebildiği

⁴⁷²Mollard-Besques 1972,35-65.

⁴⁷³Rohde 1968, 8.

⁴⁷⁴Kötülüklerden koruyucu.

⁴⁷⁵Laumonier 1956,164.

anlaşılmalıdır⁴⁷⁶. Bu saç şekli çocuk tipine belirgin bir sevimlilik kazandırmaktadır. Oldukça dolgun yüz hatlarına sahip olarak ve sempatik bir gülümseme ile verilmiş çocuk veya Eros tiplerine Figürün saçları ortadan iki tutam halinde örülerek geriye doğru taranmıştır. Yan kısımlarda ise iri dalgalar halinde omuzlara dökülmektedir.

K. 3 numaralı figürin Pergamon'dan⁴⁷⁷ bulunan çömelen çocuk figürünü ile yüzün tamamen basık verilmesi açısından benzerlik görülmektedir. **K. 3** numaralı baş üzerindeki saç örgüsü belirginliği Pergamon⁴⁷⁸ örneğinde de belirgin verilmiştir. İÖ 1. yüzyıla tarihlenen Anadolu buluntusu⁴⁷⁹ çocuk başı ile yağlı yanak, kanatları geniş burnu ve saçlarının şekli ile benzerdir.

H. Goldman, *Gözlü Kule – Tarsus'tan benzer tipteki figürinler “Eros tipleri”* tipolojik grubunda sınıflandırmıştır⁴⁸⁰. LIMC adlı yayında benzer tipteki figürinler “Eros tipleri” tipolojik grubunda sınıflandırmıştır⁴⁸¹. E. Dereboylu benzer tipteki figürinleri “Çocuk başları, başının üzerinde geriye doğru saç örgüsü bulunan tip” grubunda sınıflamıştır. S. Mollard - Besques benzer tipteki figürinleri “çocuk figürünü başları” grubunda sınıflandırmıştır⁴⁸². E. Schmidt, benzer tipteki Eros'ları, “genç Eros, uçan Eros”, sınıflandırmalarının yanı sıra “erkek çocuk” grubunda da sınıflamıştır⁴⁸³.

Benzer tipteki buluntular, Aigai⁴⁸⁴, Ainos⁴⁸⁵, Anadolu⁴⁸⁶, Beotie⁴⁸⁷, Efes Müzesi⁴⁸⁸, Ephesos⁴⁸⁹, Halae⁴⁹⁰, Klazomenia⁴⁹¹, Kyme⁴⁹², Madrid Müzesi Stutzel Koleksiyonu⁴⁹³, Myrina⁴⁹⁴, Pergamon⁴⁹⁵, Priene⁴⁹⁶, Smyrna⁴⁹⁷, Tarsus⁴⁹⁸, Tekirdağ Müzesi⁴⁹⁹, Thebai⁵⁰⁰,

⁴⁷⁶Dereboylu 2012, 119.

⁴⁷⁷Kielau 2009, 151, Taf. 5 8B, Kat.560.

⁴⁷⁸Kielau 2009, 66, Taf.17A, Kat.146A; 158, Taf.63A, Kat.596, Taf.63B, Kat.598.

⁴⁷⁹Besques 1971, Pl 187, h D 1023.

⁴⁸⁰Golman 1950, 1 vd.

⁴⁸¹LIMC 1988, 147.

⁴⁸²Besques 1971 – 1972.

⁴⁸³Schmidt 1994, 1 vd.

⁴⁸⁴Dereboylu 2012 Lev. 22, K. 39, Lev. 23, K. 41. 45.

⁴⁸⁵Linga 2019, Lev. 20, Kat.13.

⁴⁸⁶Besques 1971, Pl187h D 1018, Pl 187, h D 1023.

⁴⁸⁷Besques 1971, Pl 40 c D 176, Pl 41, e D 194. Schmidt 1994, Taf. 20, 96, 100.

⁴⁸⁸ Öztürk 2007, Lev. VI. K. 15, Lev. V. K. 12, 13.

⁴⁸⁹Meriç 2002, Taf. 107. TK. 7, 9, 10, 11. Taf. 108. TK.14, 15, 16. Lang-Auinger 2007, Taf.50, TK. 70.1,2, TK. 71. 1, 2, 3, 4.

⁴⁹⁰Goldman -Jones, 1942, V h-2, Group H. P. 409.

⁴⁹¹Özbay 2016, K. 105, 106, 107.

⁴⁹²Dufkova 1974, Pl. 33, T. 51-53. Lebe 2013, Lev.2, K.2.

⁴⁹³Laumonier 1921: 35.

⁴⁹⁴Leyenaar – Plaisier 1979, Pl. 100. Nr. 699 -701, Pl. 101. Nr. 702,703, Pl. 102. Nr. 709,711, Pl. 103. Nr. 712,713.

Tralleis⁵⁰¹, Troai⁵⁰², Troas Bölgesi⁵⁰³ ve Yunanistan'dan⁵⁰⁴ bulunmuştur.

Sahip olduğu yüz tipi genellikle kanatlı Eros figürlerinde karşımıza çıkmaktadır ancak sadece baş parçasına bakarak bununla ilgili kesin bir yorum yapmak zordur. Figürinin baş ve boyun kısmı tam, boynun bittiği yerde zemin düzgün bir şekilde bitmiştir. Bu yüzden herhangi bir figürinden düştüğüne, koptuğuna dair bir his vermemektedir. Figürin mezar hediyesi olabilceği gibi düz bir zemin üzerine de konulabilceğini düşündürmektedir ki bundan dolayı konut ve tapınaklarda kullanılmış olabilir.

K. 4 (Lev. 4) Eros başının tamamı ve boynun sağ tarafı çok az sağlam, diğer kısımlar kırık ve eksik. Yer yer aşınmalar mevcut. Uzun ve dalgalı saçlar ortadan ikiye ayrıldıktan sonra arkada başın üzerinden enseye kadar incelererek balıksırtı şeklinde örülmüş, yanlara doğru taranmış saçlar ince bukleler şeklinde şakaklardan inerek kulakları kapatmış ensede bir taç şeklinde toplanmış. Yüz yuvarlak formu. Başını hafifçe soluna ve yukarı döndürmüş, boyun da soluna eğik işlenmiş. Alın geniş, kaşlar belirgin değil. Göz kapakları etli, göz bebekleri belirgin, burun büyük kanatlara doğru genişlemektedir, ağız küçük ve açık dudaklar ince yapılı çene ovaldir. Boynun başladığı bölgeye yakın yerde altta delik vardır.

Yüzdeki ifade **K. 3** figürin başı ile ifade ve formları bakımından farklıdır. Bu farklılık çok belirgin olan gözler, göz bebeklerinin oyulmuş ve dudakların birbirinden ayrı olmasından kaynaklanır.

Bu tipleri yansıtan figürinlerin çeşitliliğinden uzun ve dalgalı saçlar ortadan ikiye ayrıldıktan sonra başın üzerinden enseye kadar incelererek balıksırtı şeklinde örülür, bu örülü saç tipinin sadece Eros figürü ile kısıtlı kalmadığı çocuk figürlerini de temsil edebildiği anlaşılmaktadır⁵⁰⁵. Bu saç şekli çocuk tipine belirgin bir sevimlilik kazandırmaktadır.

⁴⁹⁵Japp – Schwarzer 2015, Fig. 48.Kielau 2009, Taf. 17. A.B 146,Taf.20. A. 152,Taf. 23 A 169.

⁴⁹⁶Rumscheid 2006, Taf. 103, 1 Kat. Nr. 241, 5 Kat. Nr. 242, Taf. 130, 1-2 Kat. Nr. 299, Taf. 138, 1-4 Kat. Nr.322, Taf. 139, 1-3 Kat. Nr.323. Leyenaar – Plaisier 1979, Pl. 139. Nr. 1074.

⁴⁹⁷Leyenaar – Plaisier 1979, Pl. 84. Nr. 585 – 593, Pl. 49. Nr. 296, 297.Schmidt, E. (1994).

⁴⁹⁸Goldman 1950, 510, 512, 513.

⁴⁹⁹Güçlü 2006, Lev. 2, 3a - 3b.

⁵⁰⁰Hrami – Jeamet 2015, Fig. 6.

⁵⁰¹Çekilmez 2017, Lev. 138, Kat. 39.

⁵⁰²Thompson 1963, 147.

⁵⁰³Tavukçu 1999, Lev. 27, K.105,107, 108.Lev. 28 K.109,110.

⁵⁰⁴Richter 1963, 268. Pl. 108 b, c.

⁵⁰⁵Dereboylu 2012:119.

Oldukça dolgun yüz hatlarına sahip olarak ve sempatik bir gülümseme ile verilmiş çocuk veya Eros tiplerine figürün saçları ortadan iki tutam halinde örülerek geriye doğru taranmıştır. Yan kısımlarda ise iri dalgalar halinde omuzlara dökülmektedir.

LIMC adlı yayında benzer tipteki figürinleri“*Erostripleri*” tipolojik grubunda sınıflandırmıştır⁵⁰⁶. H. Goldman, *Gözlü Kule – Tarsus’tan* benzer tipteki figürinler “*Eros tipleri*” tipolojik grubunda sınıflandırmıştır⁵⁰⁷. E. Dereboylu benzer tipteki figürinleri “*Çocuk başları başının üzerinde geriye doğru saç örgüsü bulunan tip*” grubunda sınıflamıştır⁵⁰⁸. S. Mollard - Besques benzer tipteki figürinleri “*çocuk figürin ibaşları*” grubunda sınıflandırmıştır⁵⁰⁹. E. Schmidt, benzer tipteki Eros’ları, “*genç Eros, uçan Eros*”, sınıflandırmalarının yanı sıra “*erkek çocuk*” grubunda da sınıflamıştır⁵¹⁰.

Benzer tipteki buluntular, Anadolu⁵¹¹, Aigai⁵¹², Ainos⁵¹³, Beotie⁵¹⁴, Efes Müzesi⁵¹⁵, Ephesos⁵¹⁶, Halae⁵¹⁷, Klazomenia⁵¹⁸, Kyme⁵¹⁹, Madrid Müzesi Stutzel Koleksiyonu⁵²⁰, Myrina⁵²¹, Pergamon⁵²², Priene⁵²³, Smyrna⁵²⁴, Tarsus⁵²⁵, Tekirdağ Müzesi⁵²⁶, Thebai⁵²⁷, Tralleis⁵²⁸, Troai⁵²⁹, Troas Bölgesi⁵³⁰ ve Yunanistan’dan⁵³¹ bulunmuştur.

⁵⁰⁶LIMC 1988, 147.

⁵⁰⁷Goldman 1950.

⁵⁰⁸Dereboylu 2012 1 vd.

⁵⁰⁹Besques 1971 – 1972.

⁵¹⁰Schmidt 1994, 1 vd.

⁵¹¹Besques 1971, Pl187h D 1018.

⁵¹²Dereboylu 2012 Lev. 22, K. 39, Lev. 23, K. 41. 45.

⁵¹³Linga 2019, Lev. 20, Kat.13.

⁵¹⁴Besques 1971, Pl 40 c D 176, Pl 41, e D 194. Schmidt 1994, Taf. 20, 96, 100.

⁵¹⁵Öztürk 2007, Lev. VI. K. 15, Lev. V. K. 12, 13.

⁵¹⁶Meriç 2002, Taf. 107. TK. 7, 9, 10, 11. Taf. 108. TK.14, 15, 16. Lang-Auinger 2007, Taf.50, TK. 70.1,2, TK. 71. 1, 2, 3, 4. Meriç 2002, Taf. 107. TK. 7, 9, 10, 11. Taf. 108. TK.14, 15, 16.

⁵¹⁷Goldman -Jones, 1942, V h-2, Group H. P. 409.

⁵¹⁸Özbay 2016, K. 105,106, 107.

⁵¹⁹Dufkova, 1974, Pl. 33, T. 51-53.

⁵²⁰Laumonier 1921: 35.

⁵²¹Leyenaar – Plaisier 1979, Pl. 100. Nr. 699 -701, Pl. 101. Nr. 702,703, Pl. 102. Nr. 709,711, Pl. 103. Nr. 712,713.

⁵²²Japp – Schwarzer 2015, Fig 48. Kielau 2009, Taf. 17. A.B 146, Taf. 20. A. 152, Taf. 23 A 169.

⁵²³Leyenaar – Plaisier 1979, Pl. 139. Nr. 1074. Rumscheid 2006, Taf. 137, 5-7 Kat. Nr. 321, Taf. 138, 1-4 Kat. Nr. 322, Taf. 139, 1-3 Kat. Nr. 323.

⁵²⁴Leyenaar – Plaisier 1979, Pl. 84. Nr. 585 – 593, Pl. 49. Nr. 296, 297. Besques 1971, Pl291d D 1564, Schmidt 1994, Taf. 32, 169.

⁵²⁵Goldman 1950, 510,512, 513.

⁵²⁶Güçlü 2006, Lev.2, Res. 3a – b.

⁵²⁷Hrami – Jeamet 2015, Fig. 6.

⁵²⁸Çekilmez 2017, Lev. 138, Kat. 39.

⁵²⁹Besques 1971, Pl 186h D 1013.

⁵³⁰Tavukçu 1999, Lev. 27, K. 105, 107, 108. Lev. 28 K. 109, 110.

⁵³¹Richter 1963, 268. Pl. 108 b, c.

K. 4 numaralı figürin, İÖ 3. yüzyıla tarihlenen Boeotia⁵³² örneği ile başının sola dönük ve saç şeklinin aynı olması ile benzer, dudakların ayrı olması ile zıt harekettedir. Boeotia örneği baş figürini olmayıp çıplak ve ayaktadır. **K. 4** numaralı figürin, İÖ 2. yüzyıla tarihlenen Troia⁵³³ buluntusu çocuk figürini başı ile gözlerin belirgin verilmesi, saçtaki bukleler ve saçın tepede toplanması ile benzerdir. **K. 4** numaralı figürin, Anadolu⁵³⁴ buluntusu çocuk başı figürini ile gözlerin belirgin şekilde verilmesi, saçların başın üstünde toplanması ve başın sola dönük olması ile benzer özellikler göstermektedir. Smyrna⁵³⁵ örneğinde, göz kapakları ve göz bebekleri ile benzerlik göstermektedir.

K. 4 numaralı figürinsahip olduğu yüz tipi genellikle kanatlı Eros figürlerinde karşımıza çıkmaktadır ancak sadece baş parçasına bakarak bununla ilgili kesin bir yorum yapmak zordur. **K. 4** numaralı figürinin baş ve boyun kısmı tamdır. Boynun başladığı yere yakınelik vardır. Bu yüzden herhangi bir figürindenveye herhangi bir şeyden düşme kopma hissi vermektedir.

4.1.3. Dionysos Figürini Başı **K. 5**

K. 5 (Lev. 5) numaralı figürin başı bir Dionysos figürinine ait olmalıdır. Baş ve boyun korunmuştur, diğer kısımlar kırık ve eksiktir. Bunun dışında başın üst sol tarafı ve burnu aşınmış ve eksiktir. Figür bir bantla tutturulmuş uzun saçlara sahiptir. Uzun ve dalgalı saçlar ortadan ikiye ayrılıp yanlara doğru taranmış daha sonra aşağıya omuzlarına dökülmüştür. Yüz oval formlu ve dolgundur. Başını soluna ve yukarı döndürmüş, boyun da soluna eğik işlenmiştir, gözler küçük göz kapakları etli, burun geniş, ağız küçük ve hafif açıktır, kulaklarda iri ve meyve şeklinde küpeler takılmış olmakla birlikte boyun ise geniş ve uzundur. Arka yüz düz bırakılmış ve arkada yuvarlak buhar deliği bulunmaktadır.

Arkaik Dönem'de genellikle yaşlı, bıyıklı, uzun sivri sakallı ve çelenkli olan Dionysos, Hellenistik Dönem'le birlikte uzun saçlı ve genç verilmiştir. Dionysos ilk defa Athena Parthenon Tapınağı'nın doğu alınlığında genç ve atletik vücuduyla yerde uzanır şekilde verilmiştir. Roma'daki Kapitol Müzesi'nde korunan Hellenistik Dönem orijinli bir Roma İmparatorluk Dönemi kopyasında genç ve atletik vücutlu betimlenmiştir⁵³⁶. Trianus

⁵³²Besques 1971, Pl 40 c D 176.

⁵³³Besques 1971, Pl 186h D 1013.

⁵³⁴Besques 1971, Pl 187h D 1018.

⁵³⁵Besques 1971, Pl 291d D 1564.

⁵³⁶Çekilmez 2012, 51 vd.

Dönemi Smyrna sikkeleri üzerinde bir büst olarak tasvir edilmiştir⁵³⁷.

S. Kielau, benzer tipteki figürinleri “*Dionysos tipleri*” tipolojik grubunda sınıflandırmıştır⁵³⁸. S. Mollard – Besques ise benzer tipteki figürinleri “*tanrı başları - Dionysos*” ve “*protomlar ve maskeler büstler*” grupları içerisinde sınıflandırmıştır⁵³⁹. R. A. Higgins benzer tipteki figürinleri “*Dionysos başları*” tipolojik grubunda sınıflandırmıştır⁵⁴⁰.

Benzer tipteki buluntular, Aigai⁵⁴¹, Anadolu⁵⁴², Amisos⁵⁴³, Atina⁵⁴⁴, Plarasa-Aphrodisias⁵⁴⁵, Kurul Kalesi⁵⁴⁶, Myrina⁵⁴⁷, Pergamon⁵⁴⁸, Priene⁵⁴⁹, Smyrna⁵⁵⁰, Tarsus⁵⁵¹, Taras⁵⁵² ve Troia’dan⁵⁵³ bulunmuştur.

Louvre Müzesi’nde yer alan bir figürin⁵⁵⁴ saçları ve yüzün genel işlenişi ile **K. 5** figüriniyle benzerlik göstermektedir. **K. 5** figürini Smyrna’dan⁵⁵⁵ bir örnekle, saçların önde ortadan ikiye kalın bukleler şeklinde ayrılması özellikle başın arka yüzünün düz bırakılmasıyla benzerlik göstermektedir. Yine Smyrna’dan⁵⁵⁶ Hellenistik Dönem’e tarihlenen bir başka örnekle, başın soluna ve yukarıya dönük ve boynun kalın işlenmesiyle **K. 5** figüriniyle benzerlik göstermektedir. **K. 5** Amisos’tan⁵⁵⁷ bulunan ve İÖ 2. yüzyıla tarihlenen bir örnekle, başın sola dönüşü ve etli göz kapakları ve gözlerin küçük işlenmesiyle benzerlik göstermektedir. İÖ 1.yüzyıla tarihlenen Smyrna⁵⁵⁸ figürininde yüz hatlarının belirgin verilmesi ve genç olarak işlenmesi **K. 5** figürini ile benzerlik

⁵³⁷Şakar 2015, 1 vd.

⁵³⁸Kielau 2009, 1 vd.

⁵³⁹Besques 1971 – 1972.

⁵⁴⁰Higgins 1954, 1 vd.

⁵⁴¹Dereboylu 2012. Lev. 40, K.145.

⁵⁴²Besques 1971, Pl.172, D 914 – 919, Pl. D 923 – 926.

⁵⁴³Besques 1971, Pl.107, D 496, D 497.Pl. 108, D 498 – 500.

⁵⁴⁴Grandjouan 1961, Pl. 6, 235.Burr 1966, Pl. 5, 20(a – b).

⁵⁴⁵Ersavaş 2019, Lev. 11 K. 55.

⁵⁴⁶Şenyurt ve Akçay 2020. 65 – 66.

⁵⁴⁷Besques 1963, Pl.105, f 1127.Besques 1971, Pl.124, d 1758.

⁵⁴⁸Kielau 2009, Taf. 27. A, 214, Taf. 28 210,Besques 1971, Pl.122, D 580.

⁵⁴⁹Rumscheid 2006, Taf. 90, 4-7 Kat, Nr. 220, Taf. 92, 4-7 Kat. Nr. 226, Taf. 134, 1-4 Kat. Nr. 310.

⁵⁵⁰Besques 1972, Pl.217, D 1067, 1068, Pl. 273, D 1413,D 1416, D 1417, Pl. 274, D 1420, 1422, 1423, Pl. 275, E/D 1433, D 1432.Leyenaar – Plaisier 1979, Pl. 51, Nr 301- 308.

⁵⁵¹Besques 1972, Pl.308, E/D 2742. Pl. 400, E/D 2753, E/D 2759, D2756, D2758. Pl. 401, E/D 2764, E/D 2765, D 2767, E/D 2761.

⁵⁵²Higgins 1954, Pl.188, 1348 – 1354.

⁵⁵³Thompson 1963, 224.

⁵⁵⁴Besques 1972, Pl.122, D 580.

⁵⁵⁵Besques 1972, Pl. 273, D 1416.

⁵⁵⁶Besques 1972, Pl. 274, E/D14 20.

⁵⁵⁷Besques 1972, Pl. 108, D500.

⁵⁵⁸Besques 1972, Pl. 274, E/D14 23.

göstermektedir. **K. 5** figürinini Batı Anadolu'dan birçok örnekle karşılaştırıldığında saçların daha yumuşak tarandığını ve daha ince telli olduğunu, yüzün ise genç ve feminen verildiği görülmektedir.

Tanrı Dionysos'un doğayı ve doğadan türemiş olan insanı etkileyen bitkileri simgelediğine aynı zamanda doğanın mevsimsel değişimlerini de içinde barındırdığına inanılmıştır. Özellikle insanın doğayla bütünleşmesi, doğadaki bitkiler gibi tekrar doğuşu, insanın doğayla bir olması gibi etkileri asma kütüğü ya da şarapla (şarap yapmayı öğreten) sağlamaktadır. Dionysos, bereket ile ilişkili ölümlü bir figür olduğu kadar, şarabın keyif verici etkisinin yanında insanı kontrolden çıkararak ve yıkıma neden olan etkisi gibi vahşi ve yıkıcı bir tanrı da olabiliyor. Tanrının khitonik⁵⁵⁹ ve gizem kültleri ile ilgili bu vahşi yönü, *enthousiasmos*⁵⁶⁰ ve *ekstasis*⁵⁶¹ halinde olan çeşitli figürler tarafından doğanın içinde yapılan dans ve ritüeller ile ifade edilmektedir. Tanrı Dionysos onuruna yapılan ve çeşitli isimlerle anılan şenliklerin pek çoğu hem kentin resmi takviminde yer alan toplumsal törenler olarak düzenlenmekte hem de kültürün mistik yönünü vurgulayan ritüeller içermektedir⁵⁶².

K. 5 figürünü sahip olduğu yüz tipi ve saç şekli ile genellikle genç olarak betimlenen Dionysos figürlerinde karşımıza çıkmaktadır. **K. 5** başın arkasındaki pişirme deliliğinden dolayı başlı başına bir figürün olduğu, herhangi bir figüründen kopmadığını düşmediğini yani bütünü parçası olmadığını düşündürmektedir. **K. 5** numaralı eserin bulunduğu kontekst bilinmesede herhangi bir Dionysos kutsal alanından da gelmiş, Dionysos'a sunu olabileceği gibi figürünün baş ve boyun kısmının tam olması, boynun bittiği yerden zeminin düzgün bir şekilde bitmesiyle de konut veya tapınaklarda kullanılmış olabileceğini düşündürür. Tanrı Dionysos'un ölümden sonraki yeniden doğuşu simgelediği düşünüldüğünde ise **K. 5** figürünün Dionysos dünyasından olan bir gencin mezarından gelen mezar hediyesi olabileceğini düşündürür.

⁵⁵⁹Homeros khitonik yönün oldukça kuvvetli olduğundan az da olsa bahsetmiştir. Homeros, İlyada, VI/130-138, S.177.

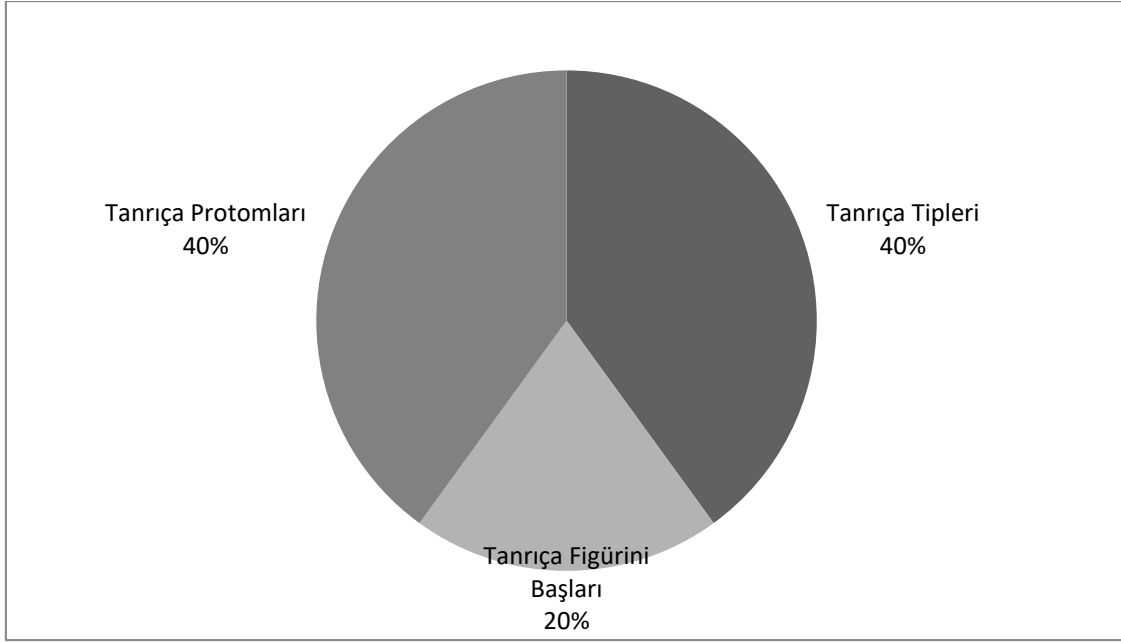
⁵⁶⁰Coşku. Hesiados coşkun tanrı olarak bahseder. Hesiados, Theogonia, 940-942, S. 101.

⁵⁶¹Kendinden geçme.

⁵⁶²Seaford, S. 70 – 72.

4.2. Tanrıça Tipleri

Çalışma kapsamında ikinci grubu tanrıça figürinleri oluşturmaktadır. Grup içerisinde, **K. 6 ve K. 7** numaralı figürinler tanrıça tipleri, **K. 8** numaralı örnek tanrıça figürini başı, **K. 9 ve K. 10** numaralı figürinler tanrıça protomları şeklinde sınıflandırılmıştır.

Grafik 4. 6. Tanrıça Figürini Tiplerinin Genel Dağılımı.

4.2.1. Tanrıça Tipleri

Çalışma kapsamında ele alınan tanrıça tipleri grubu içerisinde **K. 6 ve K. 7** numaralı eserler tanrıça figürinidir.

K. 6 (Lev. 6) numaralı örnek bir tanrıça figürinidir. Küçük aşınmalar ve arka yüzde enseden diz kapağına kadar olan kırık kısım dışında sağlamdır. Profilli, alçak dörtgen kaide üzerinde ayakta ve giyimli, polosludur. Başlığın üst kısmından itibaren tüm vücut elbiseye sarılıdır. Oval yüz, belirgin göz çukurlarına sahiptir. Sağ kolu vücuda yapışık ve vücuda paralel olarak aşağıya inerken dirsekten kırılarak parmaklar kapalı sağ el sağ bacağa yapışıktr. Sol kol vücuda yapışık ve vücuda paralel olarak aşağıya inerken dirsekten kırılarak öne doğru gelmekte sol elin içi ve parmakları ile müzik aletini (kithara/lyra) tutmaktadır. Sağ bacak önde ve hareketliyken sol bacak elbise içinde vücudun ağırlığını taşır. Kaide altında yuvarlak pişirme deliği vardır.

R. A. Higgins, benzer tipteki figürinleri “*ayakta kadın*” tipolojik grubunda sınıflandırmıştır⁵⁶³. D. S. A. Tanrıver benzer tipteki figürinleri “*Apollon figürinleri*” tipolojik grubunda sınıflamıştır⁵⁶⁴. F. Işık benzer tipteki figürinleri “*erkek figürleri*” tipolojik grubunda sınıflamıştır⁵⁶⁵. M. Dewailly ise *Klaros kutsal alan* buluntuları olarak adlandırılan Apollon figürinlerini en önemli dönemini oluşturan İÖ 6. yüzyılın son çeyreğinden İÖ 4. yüzyılın başı aralığını altı ana tipe sınıflamıştır⁵⁶⁶. G. S. Merker, Erken Hellenistik Dönem içerisinde “*ayakta giyimli kadın*” grubunda sınıflamıştır⁵⁶⁷.

Benzer tipteki buluntular, Amyzon⁵⁶⁸, Attika⁵⁶⁹, Boeotia⁵⁷⁰, Corinth⁵⁷¹, Elaiou⁵⁷², Erythrai⁵⁷³, Halikarnassos⁵⁷⁴, Kıbrıs⁵⁷⁵, Klaros⁵⁷⁶, Knidos⁵⁷⁷, Kos⁵⁷⁸, Kocaeli Müzesi⁵⁷⁹, Kuzey Boeotia Bölgesi⁵⁸⁰, Lindos⁵⁸¹, Miletos⁵⁸², Parion⁵⁸³, Rhodos⁵⁸⁴ ve Theangela’dan⁵⁸⁵ ele geçmiştir.

K. 6 figürini, İÖ 5. yüzyıla tarihlenen Miletos⁵⁸⁶ figürini ile dikdörtgen kaide üzerinde ayakta, sağ ve sol kolların duruşları ve sağ bacağın dizden kırılması ile benzerlik göstermektedir⁵⁸⁷. **K. 6** figürini, İÖ 5. yüzyıla tarihlenen Klaros kutsal alanından⁵⁸⁸ bir figürinle sağ kolunun ve sağ elinin vücuda yapışık olması, sol el içinin ve parmaklarıyla müzik aletini (kithara/lyra) tutmasıyla benzerlik göstermektedir. **K. 6** figürini, yine

⁵⁶³Higgins 1954, 1 vd.

⁵⁶⁴Tanrıver 2009, 1 vd.

⁵⁶⁵Işık 1980, 1 vd.

⁵⁶⁶Dewailly 2000, 343-345.

⁵⁶⁷Merker 2000, Pl. 27, H45.

⁵⁶⁸Çekilmez 2015, Fig. 1.

⁵⁶⁹Mollard – Besques 1954, Lev. 2, No. 85.

⁵⁷⁰Higgins 1954, Pl.109, 799. Higgins 1969, Lev. 108, No 799. Leyenaar – Plaisier 1979, Pl. 8. Nr. 41. Mollard – Besques 1954, Lev. 10, No. B 79.

⁵⁷¹Higgins 1954, Pl.131, 903 - 6. Lev. 36, 205 – 208, 219, Lev. 37, 210 – 213, 221, 222.

⁵⁷²Mollard – Besques 1954, Pl. XXXI, B 260, B 262, B 266, B 269.

⁵⁷³Bayburtluoğlu 2015, Lev. III, Kat. No. 5, Lev. IV, Kat. No. 6.

⁵⁷⁴Higgins 1954, Pl. 53, Res. 350.

⁵⁷⁵Breitenstein 1941, 5, Pl. 5 Nr. 45.

⁵⁷⁶Tanrıver 2009, Lev. LXXV. BA 101-104, BA 110.

⁵⁷⁷Şahin 2005, 75. b, c, d.

⁵⁷⁸Herzog 1901, 135, Lev. Fig. 4, 3.

⁵⁷⁹Coşkun 2016, Lev. 5, K. 2.

⁵⁸⁰Alexandrapoulou2015, Fig. 1, 2, 3.Schmith1994, Taf. 16, 16b.

⁵⁸¹Blinkenberg1931,Lev. 110, Nr. 2355, Lev. 135, Nr. 2918, 2919.

⁵⁸²VonGraeve 2007, 356, Res. 3. Müller-Wiener 1980, 50, Lev. 28, 8.

⁵⁸³Kasapoğlu 2015, K. 32.

⁵⁸⁴Higgins 1954, Pl.131, 903 - 6.

⁵⁸⁵Işık 2019,Lev. 109, Res. 460. Işık 980, Lev. 7 No. 43-45.

⁵⁸⁶Özcan 2015, Abb. 9.

⁵⁸⁷Şahin 2005, 75. B.

⁵⁸⁸Tanrıver, 2009. Lev. LXXII, BA 93.

Klaros'tan⁵⁸⁹ İÖ 4. yüzyıla tarihlenen bir örnekle başındaki polosun, sağ kolunun ve sağ elinin vücuda yapışık olması, sol el içinin ve parmaklarıyla müzik aletini (kithara/lyra) tutmasıyla benzerlik göstermektedir. M. Dewayilly alt gruplara ayırdığı Klaros Apollonfigürinleri içersinde ayakta duran, *polos* giymis ve *lyra* taşıyan erkek figürü sınıflandırmasına aldığı **K. 6** figürünü ile benzer özellikler gösteren bu örneği İÖ 4. yüzyıl grubu içerisinde değerlendirmiştir. Elindeki müzik aletinin bu gruba dahil edilmesinde rolü büyük. Başındaki polosu ise Apollon'un feminen özelliğine bağlamaktadır. **K. 6** figürünü Lindos'tan⁵⁹⁰ bir örnekle başındaki polos ve sol elinde lyrayı tutması ile benzerlik göstermektedir.

Knidos⁵⁹¹ ve Miletos (Humeytepe)⁵⁹², Theangela⁵⁹³, örnekleri *lyra*'lı erkek figürinleri olarak tanımlanmıştır. Ephesos'ta Ayasuluk tepesinde yapılan kazılarda ele geçen *lyra*'lı üç figürünün buradaki Apollon kültü ile ilişkili olduğu ve tanrıyı temsilettiği ifade edilmiştir⁵⁹⁴. Klaros'da ele geçen figürinlerin ise, bir kutsal alanda ele geçen en fazla sayıdaki örnek olmaları ve uzun bir dönem devam eden bir üretime sahip olmaları⁵⁹⁵ da göz önüne alınarak Apollon'u temsil ettikleri beyan edilmiştir⁵⁹⁶.

Günümüze kadar yapılan tüm çalışmalarda elde edilen bulgularla **K. 6** figürünü ile benzer özellikler gösteren yukarıdaki örneklerde, tanrıça tanımlamasına denk gelinmemiştir. **K. 6** figürünü başındaki polosun⁵⁹⁷ genelde Hera, Demeter, Persephone ve Kybele gibi tanrıçalar tarafından giyilmesinden⁵⁹⁸ dolayı bir tanrıçayı temsil ettiğini düşündürmektedir. Yine **K. 6**, incelenen birçok örnekte karşılaştırıldığında omuzlarının geniş olmaması omuz hatlarının daha narin verilmesinden dolayı, kadın/tanrıça olduğunu düşündürmektedir. **K. 6** buluntu konteksti bilinmediğinden, gösterdiği tipolojik özelliklere göre tapınım gördüğü tanrıçanın kutsal alanına, tapınağına sunu olabileceğinin yanı sıra düz zeminli bir kaideye sahip olduğundanher hangi bir mekanda da kullanıldığını düşündürmektedir.

⁵⁸⁹Dewayilly 2001, 373, Fig. 7.

⁵⁹⁰Blinkenberg 1931, Lev. 135, No. 2918-2920.

⁵⁹¹Berges 2002, Res. 16, Şahin 2005, 75, Fig. 2b.

⁵⁹²Müller-Wiener 1980, 50, Lev. 28, 8.

⁵⁹³Işık 1980, 58-59, No. 43-45, Lev. 7.

⁵⁹⁴Büyükkolancı ve Dogan 2007, 124-127, No. 1-3, Res. 2-5, 7 - 14.

⁵⁹⁵Dewayilly 2000, 345.

⁵⁹⁶Şahin 1992, 56; Şahin 1996; Dewayilly 2000, 343-345.

⁵⁹⁷Başında polos bulunan kadın figürin tipleri genellikle bir tanrıça figürünü ifade etmektedirler. Bir çeşit tacı temsil eden ve zengin bir görünüm sağlayan bu yüksek başlık genellikle Ana Tanrıça figürinlerinde olmak üzere, Hera, Demeter, Persephone, Aphrodite, Hekate, Kore verahibe betimlemelerinde sıklıkla görülebilmektedir.

⁵⁹⁸Higgins 1954, 14.

K. 7 (Lev. 7) tanrıça tipleri bölümünde tanrıça figürünü parçasını temsil eder. Stephanenin⁵⁹⁹ üst kısmından boynuna kadar, boyundan karın bölümüne kadar ön yüz korunmuş, diğer kısımlar ise kırık ve eksik, baş ve göğüs birleştirilerek bütünleştirilmiştir. Başında saçlarını sabitleyen yüksek stephane takmıştır. Uzun ve dalgalı saçları, alnın ortasından ikiye ayrıldıktan sonra kulakları kapatarak geriye taranmış ve arkada birleşerek topuz yapmaktadır. Ayrıca boynun her iki yanından omuzlara doğru saç bukleleri dökülmektedir. Başın arkasında saç detayları vardır. Yüz oval, alın geniş, göz kapakları etli, burun ince. Ağız küçük dudaklar etli ve kapalıdır. Çene dardır. Boyun ince ve uzundur. Boynunda “V” şeklinde kolye taşımaktadır. Göğüsleri belirgin, göğüsleri arasında elbise kıvrımları yer almaktadır.

Hellenistik Dönem için sevilen bir uygulama olan stephane saçın bir aksesuarı olarak kullanılmış da olsa genellikle bir tanrısal nesne olarak düşünülmektedir⁶⁰⁰. Çoğunlukla Knidos tipi saç stiliyle birlikte uygulanmışlardır. Özellikle İÖ 1. yüzyılda Anadolu’da stephane uygulamalı baş yoğun olarak görülmektedir.

D. B. Thompson, *Troai*’daki benzer tipteki figürinleri “*Kyble tipleri*” tipolojik grubunda sınıflandırmıştır⁶⁰¹. F. Rumscheid ise “*stephaneli tanrıça başları*” grubunda sınıflandırmıştır⁶⁰². S. Mollard – Besques benzer tipteki figürinleri “*tanrıça başları, Aphrodite*” grubu içerisinde sınıflamıştır⁶⁰³. Leyenaar – Plaisier *Myrina*’dan çok sayıdaki benzer figürünü “*stephaneli kadın başları*” olarak değerlendirmiştir⁶⁰⁴. G. S. Merker, Erken Hellenistik Dönem kadın başları grubuna dahil etmiştir⁶⁰⁵. E. Dereboylu benzer tipteki figürinleri “*stephaneli kadın başı tipleri*” grubunda sınıflamıştır⁶⁰⁶.

⁵⁹⁹Tavukçu 1999, 1 vd. Yüksek taç biçiminde başlık.

⁶⁰⁰Burr-Thompson 1963 (1), 49.

⁶⁰¹Thompson 1963, 39.

⁶⁰²Rumscheid 2006, 1 vd.

⁶⁰³Besques 1972, 1 vd.

⁶⁰⁴Leyenaar-Plaisier 1979.

⁶⁰⁵Merker 2000, 1 vd.

⁶⁰⁶Dereboylu 2012, 1 vd.

Benzer tipteki buluntular, Aigai⁶⁰⁷, Attika⁶⁰⁸, Boeotia⁶⁰⁹, Güney İtalya⁶¹⁰, İonia⁶¹¹, İtalya⁶¹², Lindos⁶¹³, Myrina⁶¹⁴, Pergamon⁶¹⁵, Phokaia⁶¹⁶, Priene⁶¹⁷, Smyrna⁶¹⁸, Tarsus⁶¹⁹, Tekirdağ Müzesi⁶²⁰, Troai⁶²¹, Troas Bölgesi'nde⁶²² bulunmuştur.

K. 7 numaralı figürinle benzerlik gösteren İÖ 135'e tarihlenen Priene⁶²³ örneğinde, başında saçlarını sabitleyen yüksek stephanesi uzun ve dalgalı saçların, alnın ortasından ikiye ayrıldıktan sonra kulakları kapatılarak geriye taranması ve arkada birleşerek topuz yapılmasıyla benzerlik göstermektedir. Ancak Priene örneğindeki topuz **K. 7** örneğindeki gibi tüm enseye yayılmamış başın arkasında ortada yuvarlak formlu yapılmıştır. **K. 7** numaralı figürin, İÖ 2. yüzyıla tarihlenen (sandaletine çözen Aphrodite tipinde verilen) Priene'den⁶²⁴ bir örnekle benzerlikler göstermektedir. **K. 7** figürinindeki gibi saçlarını sabitleyen yüksek stephanesiyle uzun ve dalgalı saçların alnın ortasından ikiye ayrıldıktan sonra kulakları kapatılarak geriye taranması arka yüzde saçların kalın tarak izleriyle birlikte ortadan ikiye ayrılması ve etli göz kapakları, açık gözler ile benzerlik göstermektedir. **K. 7** numaralı figürin Priene'den⁶²⁵ bir örnekle uzun ve dalgalı saçları, alnın ortasından ikiye ayrıldıktan sonra kulakları kapatması ve ayrıca boynun her iki yanından omuzlara doğru saç bukleleri dökülmesi, yüzün oval, alın geniş, göz kapaklarının etli, burnun ince, ağzın küçük dudakların etli ve kapalı olması ile benzerlik göstermektedir. **K. 7** numaralı figürine Priene'den⁶²⁶ bir örnek, göğüslerin belirginliği, göğüslerin arasındaki elbise kıvrımlarıyla benzerlik göstermektedir. **K. 7** numaralı figürin, Merker'in 2000 yılında yaptığı çalışmada Klasik Dönem içerisinde sınıflandırdığı ve "*Peploslu Athena*" giysili kadın figurini gövde

⁶⁰⁷Dereboylu 2012, Lev. 38, K. 135, 136.

⁶⁰⁸Leyanaar – Plaisier, Pl. 3. Nr. 14. Pl. 5. Nr.26, 27.

⁶⁰⁹Leyanaar – Plaisier, Pl. 13. Nr. 66.

⁶¹⁰Chesterman 1974, 45, Fig. 41.

⁶¹¹Leyanaar – Plaisier, Pl. 22. Nr. 125.

⁶¹²Caporusso 1975, Tav. XXXVI 56 A-64, Tav. XXXVIII 58 A-49, Tav. XLI 62 A-9.

⁶¹³Blinkenberg 1931, 133, Nr. 2866. 139, Nr. 2990. 134, Nr. 2906.

⁶¹⁴Leyanaar – Plaisier, Pl. 111. Nr. 769 -770, Pl. 114. Nr. 805, 813, 814, Pl. 116. Nr. 841,846,Pl. 117. Nr. 850,856, 858.Besques 1972, Pl. 171, D 909, D 912.

⁶¹⁵Leyanaar – Plaisier1979, Pl. 133. Nr. 1027.

⁶¹⁶Besques 1971, Pl.131, D 636.

⁶¹⁷Rumscheid 2006, Taf. 19, 2-4 Kat. Nr. 38, Taf. 21, 7-8 Kat. Nr.44, Taf. 23, 1-2 Kat. Nr.49, 3-4 Kat. Nr. 50.

⁶¹⁸Besques 1972, Pl.171, D 908.Leyanaar – Plaisier1979, Pl. 70. Nr. 445, 447, 448, 451.Şakar 2009, Lev. VII, Kat. 4.

⁶¹⁹Goldman 1950, 42, 353,383, 384.Besques 1972, Pl.391, D 2664 – 2670.

⁶²⁰Güçlü 2006, Lev.11, Res. 16a – b.

⁶²¹Thompson 1963, 39.

⁶²² Tavukçu 1999, Lev. 3, Kat. 12. Lev. 4, Kat. 14.

⁶²³Rumscheid 2006, Taf. 19, K. 2 -4. Nr 38.

⁶²⁴Rumscheid 2006, Taf. 5, K. 1 - 3. Nr 14.

⁶²⁵Rumscheid 2006, Taf. 23, K. 1 - 2. Nr 49.

⁶²⁶Rumscheid 2006, Taf. 51, K. 1 – 4. Nr 120.

parçası olarak tanımladığı **C25**⁶²⁷ numaralı örnekle göğüslerin belirginliği, göğüslerin arasındaki elbise kıvrımları ile benzerlik göstermektedir. **K. 7** numaralı figürin İS 1. yüzyıla (Flaviuslar Dönemi) tarihlenen “*Aphrodite Pudica*”⁶²⁸ tipindeki örnekle⁶²⁹, saçın başın ortasında ikiye ayrılarak geriye doğru taranması ve ensede topuz şeklinde toplanmasıyla saçların ortadan ayrılması alındaki torusu belirgin hale getirmesiyle, oval yüzvekapalı dudaklarla ve boyunda kolye taşınması ile benzerlik göstermektedir.

K. 7 figürünün benzer örnekleri üzerine yapılan birçok çalışmada farklı öneriler ileri sürülmüş olsa bile, kesin saptamalara girmek pek doğru görünmemektedir. Yine de bu başlığı taşıyan figürünün bir tanrıçayı temsil ettiğinden şüphe yoktur. Benzer uygulamadaki başların farklı tanrıçalar için de tasarlanarak uygulanmış olması mümkün görünmektedir. Baş ve göğüs birleştirilerek bütünleştirilmiş **K. 7** numaralı figürünün baş ve göğüs kısmı birbirinden ayrı olduğundan, kırıldığını da düşündürmektedir. Tapınak ve kutsal alanlarda ele geçen eserler daha çok çukur ve bothroslardan gelir. Çukur ve bothroslardan kırık olarak ele geçer. Bunun nedeni ise uzun yıllar kutsal alanda biriken eserlerin yeni adaklara yer açmak için rahipler tarafından toplanarak çukurlara bırakılmasıdır. Eserlerin çoğunun kırık olması daha önce eseri adayan kişiye saygı ve eserin yeniden kullanılmasını engellemek amacıyla açıklandığı gibi bazen de topluca gömülme ve atılması sırasında oluşmuş kırılmalar ile açıklanmaktadır⁶³⁰. **K. 7** numaralı örnekte buluntu konteksti bilinmediğinden ve karşılaştırmalı örneklerinden tanrıça betimlemeleriyle karşıımıza çıktığından, simgesi olduğu tanrıçanın kutsal alanına tanrıça için bir sunu olabileceğini düşündürmektedir.

4.2.2. Tanrıça Figürünü Başları, Aphrodite Başı

K. 8 (Lev. 8) figürün tipleri bölümünde Aphrodite figürünü başı grubunda sınıflandırılmıştır. Baş ve boyun korunmuş diğer kısımlar kırık ve eksiktir. Bunun dışında figürün başının arka yüzü, boynunun sol alt tarafı kırık ve eksiktir. Ortadan ayrılan saçlar bantla tutturulduktan sonra enseye doğru gitmekte saçlar kulakları kapatmaktadır. Yüz oval, alın geniş, göz kapakları etli, elmacık kemikleri şişkin, burun düzgün kanatlara doğru

⁶²⁷Merker 2000, Lev. 3, Fig C25.

⁶²⁸Aphrodite ve kadın figürlerinde sıklıkla rastlanılan bir elin genital kısmı kapatırken diğer elin göğüs üzerine yerleştirildiği duruştur.

⁶²⁹Çevik 2019, Lev. K. 3. 1/2.

⁶³⁰Tavukçu 1999, 1vd.

genişlemekte ağız küçük ve kapalıdır. Boyun ince, boyun bileziği⁶³¹ belirgindir.

K. 8 numaralı figürin sahip olduğu saç modeli ve boynundaki bilezik iziyle Aphrodite figürinleri ile karşımıza çıkmaktadır. Praksiteles'in Knidos Aphrodite'sini betimlediği heykelinin saç stilinden esinlenilerek yapılmış olan bu tarzdeki kadın başları İÖ 4. yüzyılda karşımıza çıkmaktadır⁶³². Saçların alın üzerinde ikiye ayrılarak içe döndürülmüş kalın, dalgalı ve kulaklara kadar alını ve şakakları çevreledikten sonra, kısmen kulakları örterek, arkada ensenin hemen üzerinde topuz oluşturmuşturması İÖ 3. yüzyıl ilk yarısına ait Knidos sikkeleri üzerindeki betimlerde de görülen bu saç tipi, *Knidos'lu saç stili*'nin çıkış noktası olduğu düşünülmektedir⁶³³. Özellikle İÖ 3. yüzyılda çok yaygın bir şekilde kullanıldığı anlaşılmaktadır⁶³⁴. D. Burr bu saç stilinin⁶³⁵ pişmiş toprak figürinlerde İÖ 250'lerde görülmeye başlandığını ifade etmektedir⁶³⁶. Knidoslu Aphrodite tipindeki figürinlerin Klasik Dönem modeli örnek alınarak Roma İmparatorluk Dönemi modasında üretildikleri de saptanmıştır⁶³⁷.

S. Mollard – Besques benzer tipteki figürinleri “*kadın başları*” grubu içerisinde sınıflandırmıştır⁶³⁸. R. Meriç, benzer tipteki figürinleri “*Aphrodite tipleri*” tipolojik grubunda sınıflandırmıştır⁶³⁹. Leyenaar – Plaisier *Smyrna*'dan çok sayıdaki benzer figürini kadın başları olarak değerlendirmiştir⁶⁴⁰. E. Dereboylu “*Knidos tipi taçlı kadın baş tipleri*” grubunda sınıflamıştır⁶⁴¹. M. Çekilmez “*Knidoslu Aphrodite tipi*” grubunda sınıflamıştır⁶⁴². F. Rumscheid ise “*kadın başları*” grubunda sınıflandırmıştır⁶⁴³.

Benzer tipteki buluntular, Aigai⁶⁴⁴, Anadolu⁶⁴⁵, Aphrodisias⁶⁴⁶, Plarasa - Aphrodisias⁶⁴⁷, Assos⁶⁴⁸, Atina⁶⁴⁹, Ephesos⁶⁵⁰, Kıbrıs⁶⁵¹, Klazomenai⁶⁵², Kyme⁶⁵³,

⁶³¹Venus Halkası: Geç Hellenistik Dönem'de Aphrodite heykellerinde görülen deri boğumları.

⁶³²Bieber M, *Hellenistic Sculpture Age*, (Newyork 1951), Fig.24.

⁶³³Kasapoğlu 2015, 1 vd.

⁶³⁴Burr -Thompson 1963 (1), 37.

⁶³⁵Knidiancoiffure – Knidos saç biçimi olarak adlandırılmıştır. Burr –Thompson, Troy, S. 37.

⁶³⁶Dereboylu 2021, 1 vd.

⁶³⁷Çekilmez 2017, 1 vd.

⁶³⁸Besques 1971 – 1972.

⁶³⁹Meriç 2002, 1 vd.

⁶⁴⁰Leyenaar – Plaisier 1979, Pl. 62. Nr. 376, 377, 379, Pl.65 Nr. 404.

⁶⁴¹Dereboylu 2012.

⁶⁴²Çelikmez 2017, 1 vd.

⁶⁴³Rumscheid 2006, 1 vd.

⁶⁴⁴Dereboylu 2012. Lev. 40, K.145.

⁶⁴⁵Besques 1971, Pl.178, D 960, 962 – 968, Pl. 179, D 969, 971, 972.

⁶⁴⁶Gürbüzer 2020, Fig. 6, No: 6.

⁶⁴⁷Ersavaş 2019, Lev. 11 K. 55, Gürbüzer 2020, Fig. 6, No: 6.

Myrina⁶⁵⁴, Pergamon⁶⁵⁵, Perge⁶⁵⁶, Phokaia⁶⁵⁷, Priene⁶⁵⁸, Samsat⁶⁵⁹, Smyrna⁶⁶⁰, Tekirdağ Müzesi⁶⁶¹, Teos⁶⁶², Tralleis⁶⁶³, Troia'dan⁶⁶⁴ ele geçmiştir.

K. 8 numaralı figürin Aigai'den⁶⁶⁵ Hellenistik Dönem'e tarihlenen bir örnekle, ortadan ayrılan saçların bantla tutturulduktan sonra enseye doğru giden saçların kulakları kapatması, yüzün oval ve dolgun olmasıyla benzerlik göstermesinin yanında, boyundaki bilezikle benzerlik göstermektedir. **K. 8** numaralı figürin İÖ 2. yüzyılın ikinci yarısına tarihlenen Tralleis⁶⁶⁶ örneği ile ortadan ayrılan saçların bantla tutturulduktan sonra enseye doğru ilerlemesi ile benzerlik göstermektedir. **K. 8** numaralı figürin Smyrna'dan⁶⁶⁷ bir örnekle, saçın önden ikiye ayrıldıktan sonra bir bantla tutturularak başın arka yüzünde düz bırakılması ile benzerlik göstermektedir. **K. 8** figürünü Myrina⁶⁶⁸ ve Smyrna'dan⁶⁶⁹ örneklerle boyundaki bileziklerle benzerlik göstermektedir. **K. 8** örneği Smyrna'dan⁶⁷⁰ bir örnekle ağız küçük, dudakların belirgin, çene tokluğu ile benzerlik göstermektedir. **K. 8** numaralı figürin British Museum'da bulunan fayanstan bir II. Arsinoe başı⁶⁷¹ ile saçların ortadan ikiye ayrılarak taranması, dudakların küçük verilmesi ve boyun bileziği ile benzerlik göstermektedir. **K. 8** numaralı figürünün saçlarının ve yüz hatlarının özenli işçiliğini, benzer şekilde Batı Anadolu'daki örneklerinde de görmekteyiz, bu da gösteriyor ki Batı Anadolu'da birçok atölyede ince ve kaliteli bir üretim mevcuttu.

⁶⁴⁸ Ergün 2013, Lev. 23 1996.8.3.

⁶⁴⁹ Burr 1966, Pl. 3, 15.

⁶⁵⁰ Meriç 2002, Taf. 108. TK. 19.

⁶⁵¹ Leyenaar – Plaisier 1979, Pl. 42. Nr. 237-238.

⁶⁵² Özbay 2016, K. 82,83, 84, 86, 87.

⁶⁵³ Dufkova 1974, Pl. 29, T. 25. Pl. 31, T.34.

⁶⁵⁴ Leyenaar – Plaisier 1979, Pl. 96. Nr. 682, Pl. 113. Nr. 801-802, Pl. 115. Nr. 824, 827, 832.

⁶⁵⁵ Japp – Schwarzer 2015, Fig. 42. Besques 1971, Pl.123, D 588. Leyenaar – Plaisier 1979, Pl. 134. Nr. 1029. Eva Töpferwein, Terrakottenvon Pergamon (Pergamenischer Forschungen 3), Berlin, 1976, S. 75 – 224, Taf 49, Nr.336.

⁶⁵⁶ Krasznai – Recke 2015, Abb. 3.

⁶⁵⁷ Besques 1971, Pl.131, D 639.

⁶⁵⁸ Rumscheid 2006, Taf. 90, 4-7 Kat, Nr. 220, Taf. 92, 4-7 Kat. Nr. 226, Taf. 134, 1-4 Kat. Nr. 310. Leyenaar – Plaisier 1979, Pl. 142. Nr. 1094.

⁶⁵⁹ Eraslan 1997, Lev. V, Res. 9.

⁶⁶⁰ Leyenaar – Plaisier 1979, Pl. 62. Nr. 376, 377, 379, Pl.65 Nr. 404. Pl. 70. Nr. 454. Şakar 2009, Lev. X, Kat. 7.

⁶⁶¹ Güçlü 2006, Lev.3 – Res. 6a – b. Lev.14 – Res. 22a – c. Lev.14 – Res. 23a – c. Lev.15 – Res. 24a – c.

⁶⁶² Foça 2019, Kat.332 ek.327.

⁶⁶³ Çekilmez 2017, Lev. 17 – 20, K. 1 – 7.

⁶⁶⁴ Thompson 1963, 207, 230. Burr-Thompson, Troy, s. 132, Pl. XLVIII Nr. 229.

⁶⁶⁵ Dereboylu 2012. Lev. 40, K.145.

⁶⁶⁶ Çekilmez 2017, Lev. 17, K. 1.

⁶⁶⁷ Leyenaar – Plaisier 1979, Pl. 62. Nr. 377.

⁶⁶⁸ Leyenaar – Plaisier 1979, Pl. 113. Nr. 704.

⁶⁶⁹ Leyenaar – Plaisier 1979, Pl. 62. Nr. 379.

⁶⁷⁰ Şakar 2009, Lev. X, Kat. 7.

⁶⁷¹ https://www.britishmuseum.org/collection/object/G_1888-0601-38.

K. 8 numaralı figürin sahip olduğu saç modeli ve boynundaki bilezik iziyle Aphrodite figürinler tipine yerleştirmektedir. Baş herhangi bir figürinden veya herhangi bir şeyden kopma hissi vermektedir. **K. 8** numaralı figürinin bulunduğu konteksi bilinmediğinden, tanrıça Aphrodite'nin epitetleriyle ilgili yapılan çalışmalara bakılarak çıkarımlar yapılabilir. Aphrodite, Yunan pantheonunda aşk ve güzellik kavramlarının tanrıçası olarak tanımlanır⁶⁷². Tanrıçanın bu kavramlar dışında doğumlarda yardımcı, devlet yönetiminde halkın bütünlüğünü sağlama⁶⁷³ ve özellikle Karia bölgesinde benimsenen denizlere hâkim olması⁶⁷⁴ gibi farklı yönleri bulunmaktadır⁶⁷⁵. Aphrodite figürinlerinin nekropol alanlarında mezar hediyesi olarak kullanılması, ise bazı araştırmacılar tarafından aşk, evlilik ve cinsellik gibi kavramlar ile ilişkilendirilen tanrıçanın özellikle evli kadınların mezarlarına, ölümden sonra Aphrodite tarafından korunmasını sağlamak amacıyla bırakıldıkları görüşü üzerinde durulmuştur⁶⁷⁶. Fakat Aphrodite'nin *Androphonos*⁶⁷⁷, *Tymbaryhos*⁶⁷⁸ ve *Persephoessos*⁶⁷⁹ sıfatları, tanrıçanın sadece aşk ve evlilik kimliğinin olmadığı gibi ölümlle ilişkilendirilen yönlerinin varlığını da göstermektedir⁶⁸⁰. Kimi zaman Aphrodite figürinlerinin mezar hediyesi olarak çok sayıda bulunması, Hades'in karısı olmasına bağlanmaktadır⁶⁸¹. Ayrıca üst gövdesi büstüyle koku kaplarına tutturularak günlük yaşamda da kullanıldığı görülmüştür. Bu çıkarımlardan sonra **K. 8** numaralı figürin mezar hediyesi olabileceğini düşündürmekle birlikte **K. 8** numaralı figürin tanrıça Aphrodite'ye adanmış bir tapınağa ya da kutsal alana tanrıçaya yapılmış sunu da olabileceğini düşündürmektedir. Yine **K. 8** figürinin herhangi bir şeyden kopmuş hissi verdiği için günlük kullanım kaplarından gelen bir parçada olabileceğini düşündürür?

4.2.3. Tanrıça Protomları, K. 9, K. 10

Çalışma kapsamında tanrıça tipleri ana başlığında bu son bölümde iki adet eser değerlendirilmiştir. Eserler tanrıça protomu⁶⁸² parçalarıdır⁶⁸³.

⁶⁷²Erhat 2012, 1 vd.

⁶⁷³Aphrodite Pandemos.

⁶⁷⁴Aphrodite Euploia.

⁶⁷⁵Taşpınar 2019, 1 vd.

⁶⁷⁶Rumscheid 2011, 445.

⁶⁷⁷İnsanların katili.

⁶⁷⁸Mezarıcı.

⁶⁷⁹Ölüler âleminin kraliçesi.

⁶⁸⁰Leick 1996, 88.

⁶⁸¹Tavukçu 1999, 1 vd.

⁶⁸²Sözcük anlamıyla protom, insan ya da hayvan başının omuzlara ya da bele kadar olan üst ön kısmını tanımlar.

Protomlar genelde başla birlikte boyun ve omuzlarının tamamının ya da bir kısmının işlendiği, arka bölümü bulunmayan fakat dik durmasına yardımcı olmak için yan kısımların işlendiği tek kalıptan üretilen eserlerdir. Bazı protomlarda ise saç ve polos arasında ya da polosun üst kısmında asmak için birer küçük ip deliği bulunmaktadır. Boyun ve omuzların işlenmediği sadece baş ve başı saran mantonun düz aşağı plaka şeklinde inen kısımlarının işlendiği örneklerin yanı sıra baş, boyun, omuzlar, göğüsler ve kolların işlendiği çeşitli örnekler de bulunmaktadır. Yapılan çalışmalar göstermektedir ki üretilen terrakotaprotomların çoğunlukla kadın ya da tanrıçaları temsil ettiği örneklerin yanısıra erkek ya da tanrıları temsil eden protom örnekleri⁶⁸⁴ de bulunmaktadır⁶⁸⁵.

Protomların kökeni hakkında, J. P. Uhlenbrock, Mısır etkili Fenike masklarının oluşturabileceğini düşünmekte⁶⁸⁶, G. Işın ise Batı Anadolu'da İÖ 6. yüzyılın ortalarından itibaren özgün protom tipolojisinin ortaya çıktığı görüşündedir⁶⁸⁷.

K. 9 (Lev. 9) numaralı tanrıça protomu parçasında başın bir kısmı ve boynun bir bölümü sağlamdır. Diğer bölümleri kırık ve eksiktir. Bunun dışında başının ve alnının sol kısmı kırık ve eksiktir. Mantolu, saçlar önde alnı üzerinde ortadan ikiye ayrılmış yana taranmıştır. Yüz oval ve dolgun formlu, alın dar üçgen formlu, gözler iri, burun düzgün kanatlara doğru hafif geniştir. Ağız küçük dudaklar kapalı alt dudak dolgun çene öne doğru hafif çıkık ve çukurlu ve boyun kalındır.

K. 10 (Lev. 10) numaralı örnek tanrıça protomu parçasıdır. Figürünün baş ve boynunun bir kısmı sağlamdır diğer bölümleri kırık ve eksiktir. Bunun dışında başın sol tarafı, yüzün solu ve boyun kırık ve eksiktir. Başını saran mantonun altında saçlar ortadan ikiye ayrılarak yanlara taranıp kulağı kapatmıştır. Yüz oval ve dolgun formludur. Alın dar üçgen formlu, gözler iri, burun düzgün kanatlara doğru hafif geniştir. Ağız küçük dudaklar kapalı alt dudak dolgun çene öne doğru hafif çıkık ve çukurludur. Boyun kalın, başın üst kısmında yuvarlak asma deliği⁶⁸⁸ mevcuttur.

⁶⁸³ **K. 9 – K. 10.**

⁶⁸⁴Ersavaş 2019, 1 vd. Tolun 2002, Lev. XXIII, 1 – 3, Kat. 37 – 38.

⁶⁸⁵Dionysos protom örneği için bkz; Higgins 1954, Pl. 125, 873, Schürmann 1989, Taf. 18, 88, Taf. 19, 90.

⁶⁸⁶Uhlenbrock 1988, 1 vd.

⁶⁸⁷Işın 2010, 1 vd.

⁶⁸⁸Protomlarda yer alan asma delikleri, boyutuna, bulunduğu yere ve sayısına göre çeşitlilik göstermektedir.

LIMC adlı yayında benzer tipteki figürinler “*Demeter tipleri*” tipolojik grubunda sınıflandırmıştır⁶⁸⁹. J. P.Uhlenbrock, *Gela*’dan gelen kadın protomlarını sınıflandırmak için elli üç farklı tipoloji oluşturmuştur⁶⁹⁰. F. Işık, benzer tipteki örnekleri *Theangela* buluntularını “*protom başlığı içerisinde tip A ve tip B*” grubu içerisinde alt gruplara ayırarak sınıflandırmıştır⁶⁹¹. F. Winter, benzer örnekleri “*protom ve büst*” grubu içerisinde sınıflandırmıştır⁶⁹². F. Croissant, “*mask formunda protomlar, pinaks formunda protomlar ve büst formunda protomlar*” olmak üzere incelediği eserleri üç ana grupta sınıflandırmıştır. Bu üç ana grup dışındaki tipleride alfabetik sıraya göre sınıflandırmış ve kendi içlerinde de birçok alt gruba ayırmıştır⁶⁹³. G. S. Merker, ele aldığı örnekleri protom büst maske başlığı⁶⁹⁴ içerisinde değerlendirip “*protom*” olarak sınıflandırmıştır. E. Schmidt ise İÖ 5 – 4.yüzyıl *Boeotia*’dan bölümü içerisinde “*kaba kadınbaşı – protom*” olarak adlandırmıştır. C. Blinkenberg, *Lindos*’tan gelen benzer buluntuları “*protomlar*” grubunda sınıflandırmıştır. V. Tolun, benzer tipteki protomları kollarıyla birlikte betimlenenler ve sadece boyun ve yüz kısmıyla betimlenenler olmak üzere “*tip A, tip B*” olmak üzere iki ana tipte incelenmiş saç biçimlerine göre alt gruplara ayırmıştır⁶⁹⁵.

Benzer tipteki buluntular, Aigai⁶⁹⁶, Atina⁶⁹⁷, Assos⁶⁹⁸, Boeotia⁶⁹⁹, Didyma⁷⁰⁰, Gela⁷⁰¹, Halikarnassos⁷⁰², Iasos⁷⁰³, Knidos⁷⁰⁴, Korint⁷⁰⁵, Kyrene⁷⁰⁶, Labraunda⁷⁰⁷, Lindos⁷⁰⁸,

⁶⁸⁹IMC 1988, 147.

⁶⁹⁰Uhlenbrock 1988, 30.

⁶⁹¹Işık 1980, 1 vd.

⁶⁹²Winter1903, 1vd.

⁶⁹³Croissant 1983, 1 vd.

⁶⁹⁴Merker 2000,73. : “Protome”, “büstü” ve “maske” terimlerinin tümü literatürde, bazen birbiriyle çelişen tanımlarla, baş ve üst gövdenin temsillerini ifade etmek için kullanılmaktadır. Bu tartışmada, “protome”, boynu ve omuzlarının tamamı veya bir kısmı, sırtı açık fakat dik durması için yanları olan bir kafa için kullanılır. “Büst”, çevreleyen için (yani arka tarafı olan için) kullanılır. “Mask” genellikle biraz düz ve çene ya da sakalda sonlanan başın arkası olmayan uygulamadır.

⁶⁹⁵Tolun 2002 1 vd.

⁶⁹⁶Dereboylu 2012, Lev. 35, K. 116.

⁶⁹⁷Croissant 1983, Pl. 117, 178, 179,

⁶⁹⁸Ergün 2013, Lev. 10, 1988.4.19,20,23. Lev. 23, 1996.8.2.Ağtürk ve Arslan 2015, 31, 32, 33.Tolun 2002, Lev. XLVIII, Kat. 87, 88, Lev. XLIX, Kat. 89, 90, Lev. L, Kat. 91, 92, Lev. LI, Kat. 93, 94

⁶⁹⁹Schmith1994, Taf. 16, 16b.

⁷⁰⁰Ersavaş 2019, Lev. 35, K. 14.

⁷⁰¹Uhlenbrock 1988, Pl. 6, 6a. Pl. 10, 10a-c. Pl. 13, 13b. Pl. 16, 16a, b. Pl. 17, 17a, b. Pl. 18, 18b. Pl. 21, 21c. Pl. 41.

⁷⁰²Higgins 1954, Lev. 66, 492.

⁷⁰³Berti 2020, Fig. 14a.

⁷⁰⁴Croissant 1983, 1 vd.

⁷⁰⁵Merker 2000, Pl. 21, C251 – 253.

⁷⁰⁶Winter 1903, 236, 2.

⁷⁰⁷Karlsson2015, Figg. 6.

⁷⁰⁸Blinkenberg 1931, 146, Nr. 3104. 95, Nr. 2108.

Miletos⁷⁰⁹, Neapolis⁷¹⁰, Olynthus⁷¹¹, Paros⁷¹², Patara⁷¹³, Pedasa⁷¹⁴, Rhodos⁷¹⁵, Samos⁷¹⁶, Sicilya⁷¹⁷, Tanagra⁷¹⁸, Teos⁷¹⁹, Thasos⁷²⁰, Thengela⁷²¹, Troas Bölgesi⁷²² ve Yunanistan'da⁷²³ bulunmuştur.

K. 9 ve **K. 10** numaralı örnekler, İÖ 540- 530'a tarihlenen Patara'dan⁷²⁴ TK3 ve TK4 numaralı saçların mantonun altında görünmesiyle, TK2 ile dudakların etli küçük ve kapalı olmasıyla benzerlik göstermektedir. **K. 9** ve **K. 10** numaralı figürinler, Boeotia'dan⁷²⁵ bulunan İÖ 5. yüzyılın ikinci çeyreğine tarihlenen bir örnekle saçların ortadan ikiye ayrılması ve alnın saç ve kaşların işleniş şekliyle ortaya çıkan üçgen formla benzerlik göstermektedir. **K. 9** ve **K. 10** numaralı figürinler Korinth'ten Klasik Dönem'e tarihlenen C251⁷²⁶ örnekle saçların mantonun altından görülmesi ve boynun kalın olmasıyla benzerlik göstermektedir. **K. 9** ve **K. 10** numaralı figürinler Lindos'tan bulunan ve İÖ 525 – 400 yılları arasında tarihlenen örneklerle dudakların kapalı ve Arkaik gülümseme, İÖ 400'e tarihlenen örneklerle ortadan ikiye ayrılan saçların mantonun altından görünmesi ve saçların çentiklenmesiyle benzerlik göstermektedir⁷²⁷. **K. 9** ve **K. 10** figürinleri, Diydma kutsal alanından⁷²⁸ bulunan ve İÖ 450 – 400 yılları arasında tarihlenen bir örnekle saçların ortadan ayrılarak kulakları kapatacak şekilde mantonun altında görünmesi, üçgen alın, badem formlu gözler, kanatlara doğru genişleyen uzun burun, kapalı küçük ağız ve çıkık çene ile benzerlik göstermektedir. **K. 9** ve **K. 10** protomları, Gela'dan⁷²⁹ örneklerle saçların ortadan ikiye ayrılarak aşağıdan yukarıya ince dikkörge/kavun? dilimi halinde işlenmesi ve alındaki üçgen formla benzerlik göstermektedir. **K. 9** ve **K. 10** figürinleri, Syrakus

⁷⁰⁹Özcan 2016, Abb. 8, 11, 12.

⁷¹⁰Prokova 2014, 252, P5, 253, P6.

⁷¹¹Higgins 1954, Lev. 146, 1062.

⁷¹²Croissant 1983, Pl. 132, 207, Pl. 36, 53.

⁷¹³Işın 2010, TK 2-4.

⁷¹⁴Kasar 2010, Lev.8, Kat. No. 7, Lev. 9, Kat. No. 8-9.

⁷¹⁵Higgins 1954, Lev.25, 134-136, Lev. 26, 139-140, Lev. 28, 148, Lev.42, 243.

⁷¹⁶Higgins 1954, Pl. 70, 525, 526.

⁷¹⁷Higgins 1954, Lev. 150, 1092, 1094, 1096. Lev.154, 1120, 1122, 1125, 1126, 1129.

⁷¹⁸Winter 1903, 243, 2-3, 5.

⁷¹⁹Güllüsaç 2020, Res. 30k, No.414, Res. 31t, No.64.

⁷²⁰Holtzman 1986, Fig. 1.

⁷²¹Işık 1980, Taf. 1, Kat. Nr. 1-9, Taf. 2. Kat. Nr. 10-17.

⁷²²Tavukçu 1999, Lev.18, Kat. 69.

⁷²³Richter 1963, 212. Pl. 52 c.

⁷²⁴Işın 2010, TK2, Fig.2, TK3, Fig. 3. TK4 Fig. 4.

⁷²⁵Schmidt 1994, Taf17a.

⁷²⁶Merker 2000, Pl. 21, C251.

⁷²⁷Blinkenberg 1931, 114 – 120, 2447 – 2535. 145 -148, Nr. 3091 - 3144.

⁷²⁸Ersavaş 2019, Lev. 35, K.14.

⁷²⁹Uhlenbrock 1988, Pl. 6, 6a. Pl 7, 7a – b. Pl. 10, 10a - c. Pl. 11, 11. Pl. 16, 16a, b. Pl. 17, 17a, b. Pl. 18, 18b. Pl. 22, 22. Pl. 26, 26a – d.

Müzesi'nden⁷³⁰ Arkaik Dönem içerisine tarihlenen örnekle, saçların ortadan ikiye ayrılarak yanlardan kulağı kapatması, belirgin badem şeklinde gözler, belirgin kaş hattı, kanatlara doğru genişleyen sivri burun, dolgun yanaklar, kapalı etli küçük dudak, oval yüz hattıyla benzerlik göstermektedir. **K. 9** ve **K. 10** numaralı protomlar, Theangela'dan⁷³¹ Tip B Grup III içerisinden bir örnekle, saçların ortadan ikiye ayrılarak kulakları kapatması, belirgin badem şeklinde gözler, belirgin kaş hattı, dolgun yanaklar, kapalı etli dudaklarla benzerlik göstermektedir. **K. 10** numaralı figürine başın üzerinde ortada yer alan küçük yuvarlak tek delikle benzerlik gösteren örnekler, Kyrene⁷³², Atina⁷³³, Trent⁷³⁴ ve Rhodos'tan⁷³⁵ gelmektedir.

Yapılan çalışmalarda protomların temsil ettiği kült açısından geniş bir zaman diliminde (İÖ 6. – İÖ 3. yüzyıl ortaları, en yaygın İÖ 5. yüzyıl) kullanıldığı tespit edilmiştir. Protomların elde edilen bulgularla kolayca kopyalanıp çoğaltılabilen ve yapım kolaylığı sunan tipolojisinden dolayı birden çok merkezde üretildiği⁷³⁶ birçok antik kentte yayılım gösterdiği ifade edilmiştir. Protomlar kutsal alan, nekropol, akropol ve konutlardan gelmektedir. Kutsal alan kontekstlerden gelen protomlar incelendiğinde, genelde *khitonik* anlam taşıyan Demeter - Kore⁷³⁷ ile ilişkili tanrıçalara adak olarak bırakıldıkları görülmektedir. Bunun yanı sıra Hera, Athena, Aphrodite ve Eileithyia gibi yer altı kültü, doğurganlık ve çocukları koruyucu özelliği gösteren tanrıçalara adak olarak da bırakıldıkları görülmektedir⁷³⁸. Miletos'ta Erken Klasik Dönem'den Hellenistik Dönem'e kadar Demeter Kutsal Alanı ve Aphrodite Tapınağı'nda çeşitli tipte Hydrophoros ve protomların adak olarak bırakılması belirli bir kültü ait olduklarını göstermektedir⁷³⁹. Iasos'taki Demeter - Kore kutsal alanlarından ele geçen protomların genelde Thesmophoria⁷⁴⁰ kutlanan kutsal kayalıklardaki hydrophoros figürinleriyle birlikte aynı kontekstten ele geçtiği görülmektedir⁷⁴¹. Böylece protomların stil özellikleri birbirine çok yakın olması nedeniyle konteksti belli olmayan hangi tanrıçayı temsil ettiğini belirlemek güçtür. Nekropol

⁷³⁰Winter 1903, 252, 1.

⁷³¹Işık 1980, Tef. 2, Kat. Nr. 16.

⁷³²Winter 1903, 236, 2.

⁷³³Winter 1903, 237, 1.

⁷³⁴Winter 1903, 237 9.

⁷³⁵Winter 1903, 249, 4.

⁷³⁶Işın 2010, 1 vd.

⁷³⁷Muller 1996, 496.

⁷³⁸Ersavaş 2019, 1 vd.

⁷³⁹Özcan 2007, 1 vd.

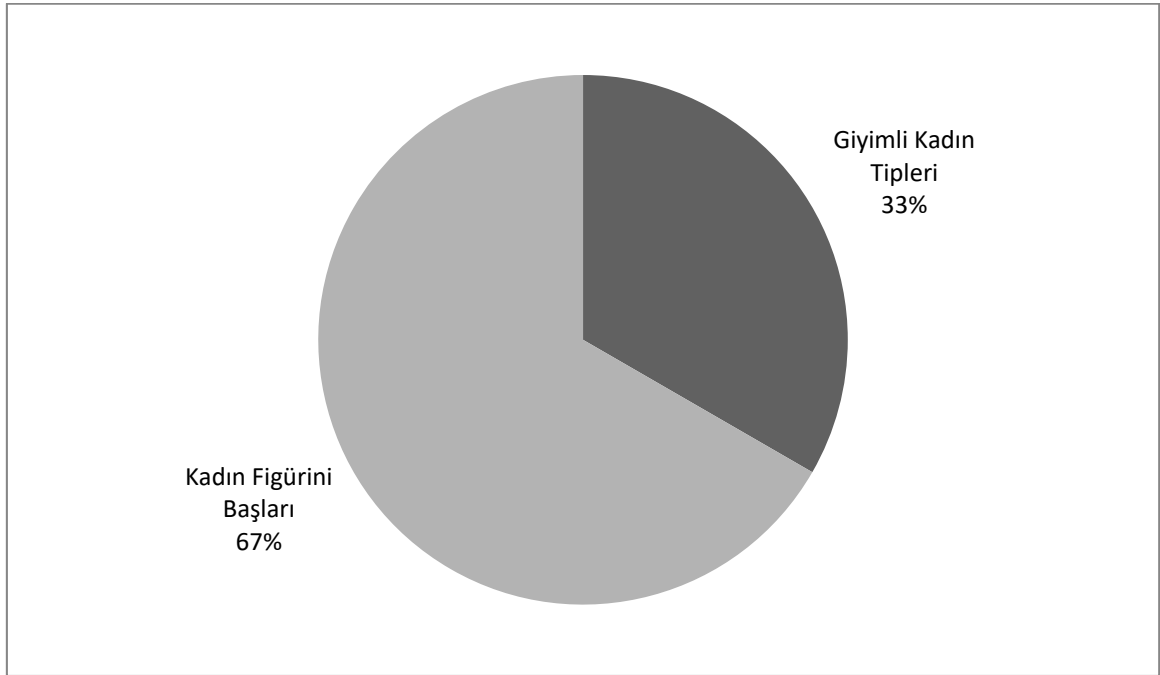
⁷⁴⁰Deubner 1936, 335 - 343. Ruscillo 2013, 181 – 193. Doyran 2017, 1-6.

⁷⁴¹Muller 2015, 525.

alanlarında çocuk mezarlarından ele geçen kadın protom ve oturan kadın figürinleri doğurganlık ve bakıcı tanrıçaları temsil ettiği düşünülmektedir. Mezarlara bırakılan bu figürinlerin, çocuğa ölümden sonraki yaşamında eşlik edeceği ve onu koruyacağı düşünülmektedir⁷⁴². Yine yapılan çalışmalar, protomların kadın mezarlarına ters bırakıldıklarını göstermektedir. Çalışma kapsamında değerlendirilen **K. 9** ve **K. 10** numaralı tanrıça/kadın protomlarının konteksti bilinmediğinden temsil ettiği tanrıçanın kutsal alanına sunu, inanılan tanrıça adına herhangi bir konuttanyanı sıra mezar hediyesi olarak da kullanıldıklarını düşündürmektedir.

4.3. Kadın Tipleri

Çalışma kapsamında üçüncü grubu kadın figürinleri oluşturmaktadır. Grup içerisinde, **K. 11** ve **K. 12** numaralı figürinler giyimli kadın tipleri, **K. 13**, **K. 14**, **K. 15**, **K. 16** numaralı örnekler kadın figürin başları şeklinde sınıflandırılmıştır.

Grafik 4.7. Kadın Figürini Tiplerinin Genel Dağılımı.

4.3.1. Giyimli Kadın Tipleri, **K. 11**, **K. 12**

Çalışma kapsamında ele alınan kadın tipleri grubu içerisinde **K. 11** ve **K. 12** numaralı eserler giyimli kadın figürini tipleridir.

⁷⁴²Hadzisteliou-Price 1969, 110.

K. 11 (Lev. 11) numaralı örnek ayakta ve giyimli kadın figürinidir. Boynun üst kısmından itibaren başı, kolları kırık ve eksiktir. Omuzlardan itibaren ayaklarına kadar korunmuştur. Sol bacağı dizinden öne doğru kırık, sağ bacağı geride hareketsiz ve vücut ağırlığını taşımaktadır. Omuzları dar, göğüsleri dik ve küçüktür. Beli sağına eğik, kalçası sağ tarafına diktir. Omuzlarından ayakuçlarına kadar inen elbise omuzdan kalçaya kadar vücudunu sarmakta, göbek altından genişleyerek dikey dökülen kalın kıvrımlarla ayakuçlarına inmektedir. Elbisenin altından parmak uçları görünmektedir. Figürinin arka yüzü düz bırakılmıştır.

Dansöz/ dansçı ⁷⁴³ grubunun vücuda yapışan ıslak giysileri rüzgârdauçusan kıvrımlarıyla İÖ 5. yüzyıl 2. yarısındaki yüksek Klasik Dönem'in(?) zengin stilini yansıtan birçok büyük heykeltıraşlık eseri ve figürinde İÖ 4. yüzyılın başlarında, baş örtüsü⁷⁴⁴ ile İÖ 3. yüzyılın sonlarında ve son olarakta İÖ 2. yüzyılın ilk yarısında özellikle Bergama Zeus sunağında görülmektedir⁷⁴⁵.

V. Jeammet dansçı figürin tiplerinin geniş bir yayılım göstermesini özellikle Boeotia için Dionysios ile ilgili eğlencelere bağlamaktadır⁷⁴⁶. E. Dereboylu, Hellenistik Dönem'de Anadolu'da belirgin şekilde gelişen endüstride Tanagra'nın zarif duruşlu kadınlarını Anadolu'ya taşınması ve İÖ 3. yüzyıl ve daha sonrasında Tanagra kadın figürinlerinin taklit edilmeye başlanmasıyla asalet, masumiyet ve dişiliği birarada taşıyan zarif duruşların dans figürlerine yansıdığını ifade etmiştir ⁷⁴⁷. Yapılan çalışmalar göstermektedirki üretilen terrakotta dansçıların çoğunlukla tek başına kadın örneklerin yanı sıra, ikili/kadın kadın, kadın erkek, kadın kentaur kompozisyonları ⁷⁴⁸, ya da erkek dansçı örnekleride bulunmaktadır.

Thompson, D. B. benzer tipteki *Troia*'dan figürinleri “*dansçı tipleri*” tipolojik grubunda sınıflandırmıştır⁷⁴⁹. S. Mollard – Besques, *Cyrenaique*'dan başlığında günlük hayattan kadınlar konusunda “*dansözler*”, Egypthe Ptoleimaiqueet Romania başlığında ise

⁷⁴³Thompson; dansçıları amatör ve profesyonel olmak üzere iki sınıfa ayırmıştır. Dinsel amaçlı yapılan bu dans çeşitlerinde kadınların Tanrı Dionysos için çılgınca dans etmelerini amatör; Phryglerin, Tanrıça Kybele kültü için yaptıkları danslar ise profesyonel dans olarak belirtmiştir.

⁷⁴⁴Başı örtülü dansçı kadın figürleri İÖ 5. yüzyıldan itibaren Attika seramiğinde karşılaşılan bir uygulamadır.

⁷⁴⁵Tavukçu 1999, 1 vd.

⁷⁴⁶Jeammet 2004, 1 vd.

⁷⁴⁷Dereboylu2012, 1 vd.

⁷⁴⁸Tavukçu 1999, Lev. 54, Kat. 213. Winter 1903, 155: 6, 7, 156: 3, 160: 1 – 5.

⁷⁴⁹Thompson 1963, 84.

günlük hayatta kadınlar konusunda “*dansöz ve müzisyenler*” bölümünde ele almıştır⁷⁵⁰. F. Winter, benzer figürinleri “*müzik yapan ve dans eden figürler*” grubunda “*dansçılar*” başlığında ele almıştır. A. Y. Tavukçu benzer tipteki “*dansöz*” grubu içerisinde değerlendirmiştir⁷⁵¹. E. Dereboylu aynı tipteki figürinleri “*dansöz figürini*” başlığı içerisinde değerlendirmiştir⁷⁵². S. Mollard - Besques, benzer biçimdeki Myrina figürinlerini “*dansöz*” grubu içerisinde değerlendirmiştir⁷⁵³.

Benzer tipteki buluntular, Aigai⁷⁵⁴, Antandros⁷⁵⁵, Attika⁷⁵⁶, Boeotia⁷⁵⁷, Kyrene⁷⁵⁸, Çanakkale Müzesi⁷⁵⁹, İstanbul Müzesi⁷⁶⁰, Delos⁷⁶¹, Korinth⁷⁶², Klazomenai - Karantina Adası⁷⁶³, Klazomenai⁷⁶⁴, Miletos⁷⁶⁵, Myrina⁷⁶⁶, Priene⁷⁶⁷, Tarent⁷⁶⁸, Troia⁷⁶⁹ ve Yunanistan’da⁷⁷⁰ bulunmuştur.

Tarent’ten⁷⁷¹ bir örnek, boynun üst kısmından itibaren baş, kolların kırık ve eksik olması, omuzların dar, göğüslerin dik ve küçük, omuzlarından ayakuçlarına kadar inen elbisenin omuzdan kalçaya kadar vücudunu sarması göbek altından genişleyerek dikey dökülen kalın kıvrımlarla **K. 11** numaralı figürine benzerlik göstermektedir. **K. 11** numaralı figürin Berlin Müzesi’nde bulunan İÖ 2. yüzyıla tarihlenen Myrina’dan⁷⁷² bir örnekle belinin sağına eğik, kalçasının sağ tarafına dik olması, omuzlarından ayakuçlarına kadar inen elbisenin omuzdan kalçaya kadar vücudunu sarması, göbek altından genişleyerek dikey dökülen kalın kıvrımlarla ayakuçlarına inmesi ile benzerlik göstermektedir. **K. 11** numaralı

⁷⁵⁰Besques 1972, 1 vd.

⁷⁵¹Tavukçu 1999, 1 vd.

⁷⁵²Dereboylu2012, 1 vd.

⁷⁵³Mollard – Besques 1963.

⁷⁵⁴Dereboylu2012, Lev. 49, Kat. 197.

⁷⁵⁵Yalman 2002, Res. 3.

⁷⁵⁶Besques 1972, Pl. 1, f D 4.

⁷⁵⁷Leyenaar -Plaisier 1979, 40, Pl.13.65; 41, Pl.14.67.⁷⁵⁷Besques 1972, Pl. 12, a D 51.

⁷⁵⁸Besques 1972. Pl 26, D 4306 – 11. Pl 27, D 4312 – 17.

⁷⁵⁹Tavukçu 1999, Lev. 54, Kat. 214 – 15.

⁷⁶⁰Mendel 1908, 513 - 515. 3201-3203, Tavukçu 1999, Lev. 54, Kat. 213.

⁷⁶¹Laumonier 1956, 187-188, Pl. 63. 641, 64. 642 - 645.

⁷⁶²Merker 2000, Pl. 16, C175- 185.

⁷⁶³Özbay – Özbay 2017, Lev. 10.

⁷⁶⁴Özbay 2016, K. 62.

⁷⁶⁵Özcan 2007, Tef. 6, Tk. 163-164, 377.

⁷⁶⁶Mollard – Besques 1963.Pl. 129, a – d. Pl. 130, c, d, f. Pl. 131, a – e. Pl. 132, a – e.

⁷⁶⁷Rumscheid 2006, Tef. 64, Kat. 1 – 6. Tef. 65, Kat. 1 – 8, Tef. 66, Kat. 1 – 7, Tef. 67.

⁷⁶⁸Winter 1903, 154 154, Nr.7.

⁷⁶⁹Thompson 1963, 84. Tavukçu 1999.

⁷⁷⁰Besques 1972, Pl. 91, a D 423.

⁷⁷¹Winter 1903, 154, 7.

⁷⁷²Bürgerwelten 1994, 42.

figürin Miletos'tan⁷⁷³ bir örnekle, boynun üst kısmından itibaren baş, kolların kırık ve eksik olması, omuzların dar, göğüslerin dik ve küçük, omuzlarından ayakuçlarına kadar inen elbisenin omuzdan kalçaya kadar vücudunu sarması göbek altından genişleyerek dikey dökülen kalın kıvrımlarla ve sol bacağı dizinden öne doğru kırık, sağ bacağın geride hareketsiz ve vücut ağırlığını taşıması ile benzerlik göstermektedir.

K. 11 numaralı figürinin duruşu dansçı zarafetini belirgin şekilde yansıtmaktadır. **K. 11** numaralı figürin korunduğu için vücudun duruşu ve özellikle figürinin giysisindeki uçuşan kıvrımlar dans pozunu tam anlamıyla yansıtmaktadır. Müzisyen grupları⁷⁷⁴ ile bir grup halinde ele geçen dansçı figürinler mezar hediyesi buluntuları ölen için son final konseri toplantısı olabileceği öne sürülmüştür⁷⁷⁵. **K. 11** figürini buluntu konteksti bilinmediği için, Priene antik kenti Demeter Kore Tapınağı'ndan⁷⁷⁶ gelen bir örnekte olduğu gibi herhangi bir kutsal alana sunu da olabilir. **K. 11** numaralı figürin günlük hayatın kesitlerinden bir örnek teşkil etmektedir. Bu nedenle ölen kişinin kendisine özgü/meslek bir durumundan dolayı da kişinin kendi mezarına konulmuş mezar hediyesi olabileceğini düşündürmektedir.

K. 12 (Lev. 12) numaralı figürin kadın figürünü parçasıdır. Başın üst kısmından karın bölümüne kadar ön yüz korunmuş, diğer kısımlar ise kırık ve eksiktir. Dalgalı saçları alnın ortasından ikiye ayrıldıktan sonra yanlara taranmıştır. Yüz oval formlu ve ayrıntısızdır, kollar dirseklerden bükülmüş eller ise göğüs üzerindedir. Arka yüzü boş bırakılmış ve koroplastın parmak izleri görülmektedir.

Domuz ve domuz taşıyan figürinlerin⁷⁷⁷ en erken örnekleri olasılıkla Sicilya'da İÖ 6. yüzyılda ortaya çıkmış ve İÖ 5. yüzyıldan itibaren diğer atölyeler tarafından da üretilmeye başlanmıştır⁷⁷⁸. En erken örnekleri ve en geniş varyasyonu Sicilya'da ortaya çıkan bu tip başlangıçtan itibaren ve genel olarak Demeter kültürüyle özdeşleştirilmiştir. Bununla birlikte bu tipe ait figürinlerin özellikle Sicilya ve Kıta Yunanistan'da belli bazı kutsal alanlarda ele

⁷⁷³Özcan 2007, Tef. 6, Tk. 163.

⁷⁷⁴Tolun 2012, 1 vd.

⁷⁷⁵Jeammet 2001, 1 vd.

⁷⁷⁶Rumscheid 2006, Tef. 64, Kat. 1 – 6.

⁷⁷⁷Kaunos, Işık 2000, 231. Kaunos'ta gerek içine domuz atılmış olma ihtimali bulunan derin kanalların varlığı, gerekse ocaklar içinde yoğun domuz kemikleri ele geçmesine karşın domuz taşıyan figürinlerden beş adet tespit edilmiştir. Bunların hepsi ayrı kalıplarda yapılmışlardır. Sadece ikisinin başı mevcut olup bunların da detayları iyi seçilemeyecek durumdadır. Figürinlerin tamamı yavru domuzu başı sol omuza yönelik olacak şekilde çapraz olarak -bir tanesi hariç- her iki eli ile tutarak taşımaktadır.

⁷⁷⁸Hinz 1998 42 vd. ;Schipporeit 2013, 228. 944; Sguaitamatti 1984, 38, 47-51.

geçtiği ve sadece Demeter ve Persephone Kültü ile ilişkilendirilebilecekleri görülmektedir⁷⁷⁹. Domuz taşıyan kadın figürinleri Hellenistik Dönem’le birlikte diğer tanrıçalara⁷⁸⁰ ait kutsal alanlarda da görülmeye başlamıştır⁷⁸¹. Yapılan çalışmalar yavru domuz taşıyan erkek figürin⁷⁸² örnekleri olduğunu da göstermektedir.

F. Berti, benzer tipteki figürinleri, C. C. Cassai, P. Desantis ve S. Sani, poloslu tanrıçalar bölümünde “*büstler*” başlığında değerlendirmişler, tipolojik ve kronolojik olarak ele alarak “*orta ve büyük boy büstler*” sınıflarına koymuşlardır⁷⁸³. M. Bulba, benzer tipteki figürinleri *Kaunos Demeter kutsal alanı*’ndan ele geçen “*domuz taşıyan kadınlar ve göğsünü tutan*” kadınlar grupları içerisinde ele almıştır⁷⁸⁴. V. Tolun, benzer tipteki figürinleri kadın protomları başlığında kollarıyla birlikte betimlenenler “*tip A*” içerisinde değerlendirmiştir. C. Blinkenberg, benzer tipteki örnekleri “*Protomlarla Büstler*” başlığında incelemiştir⁷⁸⁵. F. Winter, benzer örnekleri Arkaik Dönem tipleri başlığında “*protom ve büst*” grubu içerisinde sınıflandırmıştır⁷⁸⁶. H. Goldman – F. Jones benzer tipteki figürinleri *Halae Nekropolü*’nden terracottalar içerisinde kronolojik olarak sınıflandırarak Grup D, F, E “*mask*” grupları içerisinde olarak adlandırmıştır⁷⁸⁷.

Benzer tipteki buluntular, Assos⁷⁸⁸, Atina⁷⁸⁹, Boeotia⁷⁹⁰, Halae⁷⁹¹, Ionia⁷⁹², Kaunos⁷⁹³, Lindos⁷⁹⁴, Rhodos⁷⁹⁵, Spina⁷⁹⁶, Tanagra⁷⁹⁷, Thebai⁷⁹⁸ ve Kıta Yunanistan’da⁷⁹⁹ bulunmuştur.

⁷⁷⁹Bulba 2019, 1 vd.

⁷⁸⁰ Domuz taşıyan kadınlar aynı zamanda Hera, Artemis ve Athena’ya da sunulmuştur. Hinz 1998, 43. 258

⁷⁸¹Hinz 1998, 43 vd. 260; Sfameni -Gasparro 1986, 234. 38.

⁷⁸²Hinz 1998, 237. Halikarnassos, Theangela, Kaunos.

⁷⁸³Bertivd 1987, 1 vd.

⁷⁸⁴Bulba 2019, 1 vd.

⁷⁸⁵Blinkenberg 1931, 1 vd.

⁷⁸⁶Winter 1903, 1 vd.

⁷⁸⁷Goldman -Jones, 1942,

⁷⁸⁸Tolun 2002, Lev. XLII, 78 – 79, Lev. XLIV, 80, Lev. XLV 81, Lev. XLVI 82, Tavukçu 1999, Lev. 18, Kat. 71.

⁷⁸⁹Winter 1903, 247. 6 – 7.

⁷⁹⁰Higgins 1954, Lev. 116, 842. Winter 1903, 247. 5.

⁷⁹¹Goldman -Jones, 1942, IV a, b, Group F. P. 400, 404, IV a, Group E. P.397, IV a, Group D. P. 390. Winter 1903, 248. 3.

⁷⁹²Leyenaar – Plaisier 1979, Pl. 22. Nr. 121,122.

⁷⁹³Bulba 2019, Lev. 1.3. lev. 7.

⁷⁹⁴Blinkenberg 1931, 3110,3111, 3119, 3120, 3127, 3140, 3141.

⁷⁹⁵Higgins 1954, Lev. 43, 238.

⁷⁹⁶Bertivd 1987, 1 vd. Fig. 24, 26, 28, 29, 32, 34, 37, 39, 40, 41, 43, 46.

⁷⁹⁷Winter 1903, 248. 2.

⁷⁹⁸Winter 1903, 242. 8.

⁷⁹⁹Richter 1963, 212. Pl. 52 b. 239. Pl. 79 d.

K. 12 numaralı figürin Assos'tan⁸⁰⁰ İÖ 490 – 480 tarihlenen bir örmekle kolların dirseklerden bükülmesi ellerin göğüs üzerinde bulunması, arka yüzün boş bırakılması ve ön yüzün kalıp yapımı olması ile benzerlik göstermektedir. Tanagra'dan⁸⁰¹ bir örnek **K. 12** ile dalgalı saçları alnın ortasından ikiye ayrıldıktan sonra yanlara taranması ile benzerlik göstermektedir. **K. 12** numaralı figürin Kaunos'tan⁸⁰² bir örnekle, başın üst kısmından karın bölümüne kadar ön yüz korunmuş olması yüzün oval formlu ve ayrıntısız ve kolların dirseklerden bükülmüş ellerin göğüs üzerinde olması ile benzerlik göstermektedir.

Ancak her ne kadar sayıları çok fazla olmasa da Demeter Kutsal Alanları'nda uygulanan thesmophoria şenliklerine işaret eden domuz - yavru domuz betimlemeleri bu alanlarının tipik buluntuları içerisinde. Korinth'de ele geçen bir örnek⁸⁰³ Demeter veya Demeter rahibesi olarak nitelendirilmiştir⁸⁰⁴. Ayrıca giysili kadınların kucaklarında veya arka bacaklarından tutarak domuz taşıdığı figürinler Rhodos'tan, nadir olarak da Halikarnassos'tan ele geçmişlerdir. Khiton ve manto giymiş domuz taşıyan kadın figürinlerinden örnekleri⁸⁰⁵ mevcuttur. **K. 12** numaralı figürin, konteksti belli olmadığından analogik değerlendirmesi ile yapılan betimlemelerin, bir tanrıçayı temsil etmediğini, bununla birlikte rahibe ya da tören/törenlere katılan sıradan bir ölümlüyü temsil ettiğini düşündürmektedir. **K. 12** numaralı figürin mezar hediyesi ya da kutsal alanına sunu olarak değerlendirilmiştir.

4.3.2. Kadın Figürini Başları **K. 13, K. 14, K. 15, K. 16**

Çalışma kapsamında ele alınan kadın tipleri grubu içerisinde **K. 13, K. 14, K. 15, K. 16** numaralı dört adedi kadın figürin başlarıdır⁸⁰⁶.

K. 13 (Lev. 13) numaralı eser kadın figürini başıdır. Baş ve boynun çok az kısmı korunmuş, diğer kısımlar kırık ve eksiktir. Düz nokta ile sıralı çentik atılan yuvarlak çelengin altından ortadan ikiye ayrılan uzun dalgalı saçlar alın ve enseye düşererek, arkada

⁸⁰⁰Tolun 2002, Lev. XLII, 78.

⁸⁰¹Winter 1903, 247. 2.

⁸⁰²Bulba 2019, Lev. 1.3.

⁸⁰³Merker 2003, bu eser başında genellikle tanrıçalarla özdeşleştirilen yüksek bir polos taşımaktadır. Buluntuları yayınlanan merkezler içerisinde özellikle Gela'da ele geçen figürinlerin ellerinde domuz taşı biçimde betimlendikleri görülmektedir. Burada ele geçen figürinlerin de büyük çoğunluğunun başında polos bulunmaktadır. Bu figürinler de olasılıkla Demeter'i veya rahibesini sembolize etmekteydiler.

⁸⁰⁴Merker 2003, 239.

⁸⁰⁵Işık 2000, 231.

⁸⁰⁶Kadın başlarının, nasıl bir kompozisyona ait olduğu belli olmadığından, saç tipleri göz önünde bulundurularak stilistik anlamda bir sınıflama yapılmıştır.

başın tam ortasında yuvarlak bir topuz yapılmıştır. Başını sağına çevirmiş, yüz oval ve göz çukurları belli, ağız küçük ve açık, boynu incedir.

Simit/taç/çelenk, Hellenistik Dönem’de sık görülen bir saç aksesuarıdır. Genellikle ince çelenkler şeklinde tasarlanmışlardır. Bununla birlikte daha zengin uygulamaları da mevcut olan bu taçlar çoğunlukla Knidos tipi ve kavun dilimli saç tiplerine uygulanmışlardır. İÖ 2. yüzyıldan itibaren taç rulosu daha kalın bir şekilde verilmeye başlanmıştır. İÖ 1. yüzyıldan itibaren başı tümenden çevreleyen bu çelenk taçların artık kulak seviyesinde kesilerek başın gerisinde devam ettirmediği görülür⁸⁰⁷. Bu taçların kullanımına Roma İmparatorluk Dönemi’nde de devam edilmiş olup bu tipte örnekler Tarsus Roma İmparatorluk Dönemi buluntuları arasında rastlanmaktadır⁸⁰⁸. Kadın figürinleri için sık kullanılan bir saç aksesuarı olan simit/taç/çelenk, erkek⁸⁰⁹ veya Eros⁸¹⁰ figürinlerinde de görülmektedir⁸¹¹.

Benzer tipteki figürinler, S. Mollard – Besquestarafından “*Aprodite tipleri*” tipolojik grubunda sınıflandırmıştır⁸¹². E. Dereboylu, *Aigai*’de elen geçen figürinlerle benzerlik gösteren bu tipleri “*simit – taç taşıyan kadın başları*” grubunda incelemiştir⁸¹³. G. Şakar *Smyrna*’dan bulunan benzer örnekleri “*kadın başları*” başlığı içerisinde değerlendirmiştir⁸¹⁴. S. Kielau, benzer tipteki figürinleri “*tanrıçadan emin olunmayan, kadın başları tipleri*” tipolojik grubunda sınıflandırmıştır⁸¹⁵.

Benzer tipteki buluntular, *Aigai*⁸¹⁶, *Aleksandria*⁸¹⁷, *Amisos*⁸¹⁸, *Attika*⁸¹⁹, *Boitea*⁸²⁰, *Girit*⁸²¹, *Halae*⁸²², *Klazomenai*⁸²³, *Labraunda*⁸²⁴, *Myrina*⁸²⁵, *Smyrna*⁸²⁶, *Pergamon*⁸²⁷,

⁸⁰⁷Dereboylu 2002, 1 vd.

⁸⁰⁸Goldman 1950, Lev. 247-248.

⁸⁰⁹Besques 1971, Pl. 421, b E/D 2926.

⁸¹⁰Taşpınar 2020, Lev. 17, K. 11.

⁸¹¹Sadece başları korunmuş olarak ele geçen figürinlerin kadın, erkek ya da Eros figürinine aittir kesin saptaması küçük boyutlu eserlerde pek mümkün değildir.

⁸¹²Mollard -Besques 1972, Pl. 1. D4167 a, D4168 c vd.

⁸¹³Dereboylu 2002, 1 vd.

⁸¹⁴Şakar 2015, 1 vd.

⁸¹⁵Kielau 2009, 1 vd.

⁸¹⁶Dereboylu 2002, Lev. 37, K. 131 – 134.

⁸¹⁷Breccia 1930, Tav. XII. 10, Tav. XIX. 3, Tav. LVI. 15

⁸¹⁸Besques 1971, Pl.106, D 488.

⁸¹⁹Leyenaar – Plaisier 1979, Pl. 33. Nr. 197, Pl. 34. Nr.200.

⁸²⁰Leyenaar – Plaisier 1979, Pl. 38. Nr. 222.

⁸²¹Besques 1971, Pl.80, D 362.

⁸²²Goldman – Jones 1942, II c 16,15 Group H. P. 408, 409.

⁸²³Özbay 2016, K. 94, 95.

⁸²⁴Karlsson 2015, Figg.7.

Pitane⁸²⁸, Priene⁸²⁹, Tekirdağ Müzesi⁸³⁰, Tisna⁸³¹, Tralleis⁸³², Troia⁸³³ ve Yunanistan'da⁸³⁴ ele geçmiştir.

K. 13 numaralı figürin Troia'dan⁸³⁵ bulunan ve İÖ geç 2. – erken 1. yüzyıla tarihlenen, İÖ 2. yüzyıla tarihlenen Myrina'dan⁸³⁶ bulunan örnekle, sıralı çentik atılan yuvarlak çelengin altından ortadan ikiye ayrılan uzun saçların alın ve enseye düşmesi ile benzerlik göstermektedir. **K. 13** numaralı figürin Smyrna'dan⁸³⁷ bir örnekle çelengin altından ortadan ikiye ayrılan uzun dalgalı saçların alın ve enseye düşererek, arkada başın tam ortasından yuvarlak topuz yapılması ile benzerlik göstermektedir.

D. Burr Thompson, **K. 13** örneğinde olduğu gibi bu tip saç aksesuarı olan simit/taç/çelenk kullanımının özellikle Mısır'da yaygın olduğunu ancak Hellenistik Dönem'de Akdeniz dünyasındaki merkezlerde çeşitli kült ve inanışlarla ilgili olarak, özellikle de bayramlarda kullanıldığını ifade etmiştir⁸³⁸.

K. 14 (Lev. 14) numaralı eser kadın figürünü başıdır. Baş ve boyun korunmuştur. Diğer kısımlar kırık ve eksiktir. Bunun dışında boynu arka kısmından aşınmıştır. Ortadan ayrılan saçlar yanlardan arkaya doğru toplanmış başın arkasında topuz yapılmış, yanlardan toplanan saçlar kulakları kapatmıştır. Başını sağına döndürmüş, yüz oval, alın geniş, yanaklar dolgun, göz çukurları belirgin, göz kapakları etli, burun aşınmış, ağız kapalı dudaklar etlidir. Boyun ince, boyun bileziği belirgindir.

Praksiteles'in Knidoslu Aphrodite heykelinin saç biçiminden esinlenerek yapılan "*Knidian/Knidaincoiffure*" saç modeli saçlar ortadan ikiye ayrıldıktan sonra başın her iki yanındaki saç tutamlarının burularak kulakların üzerinden arkaya doğru tarandığı ve arkada çoğu zaman ensede, bazen de biraz daha yukarıda bir topuz ile sonlandırıldığı saç biçimidir.

⁸²⁵Leyenaar – Plaisier 1979, Pl. 117. Nr. 853, 855, 857, Pl. 118. Nr. 863 – 866. Besques 1971, Pl. 176, D 953.

⁸²⁶Leyenaar – Plaisier 1979, Pl. 68. Nr. 427. Çakar 2015, Şek. 101, Kat. 26.

⁸²⁷Kielau 2009, Taf. 46 B 410, Taf. 47 A 412, 418 - 420.

⁸²⁸Hekimoğlu 2010, Lev. XIII, K. 21, 22.

⁸²⁹Rumscheid 2006, Taf. 81, 1-4 Kat. Nr. 200, 5-8 Kat. Nr. 201, Taf. 82, 1-2 Kat. Nr. 203.

⁸³⁰Güçlü 2006, Lev. 18, Res. 32a –c.

⁸³¹Erdan 2020, S. 164, Fig 4.

⁸³²Çekilmez 2017, Lev. 6, K. 72.

⁸³³Thompson 1963, 264-281.

⁸³⁴Richter 1963, 252. Pl. 92 c.

⁸³⁵Burr-Thompson 1963, Pl. LIII, 267.

⁸³⁶Besques 1971, Pl. 177, b D 953.

⁸³⁷Şakar 2015, Şek. 101 Kat. 26.

⁸³⁸Burr-Thompson 1963, 1 vd.

Bu tarzdaki kadın başları İÖ 4. yüzyılda görülür. D. Burr bu saç stilinin pişmiş toprak figürinlerde İÖ 250'lerde görülmeye başlandığını belirtmektedir. Özellikle İÖ 3. yüzyılda çok yaygın bir şekilde uygulandığı anlaşılmaktadır. Roma İmparatorluk Dönemi'nde çeşitli imparatoriçe portrelerinden esinlendiği görülmüştür.

Benzer tipteki figürinleri S. Kielau, “*tanrıçadan emin olunmayan, kadın başları tipleri*” tipolojik grubunda sınıflandırmıştır⁸³⁹. S. Mollard - Besques, benzer tipteki figürinler “*kadın başı*” tipolojik grubunda sınıflandırmıştır⁸⁴⁰.

Benzer tipteki buluntular, Aigai⁸⁴¹, Anadolu⁸⁴², Assos⁸⁴³, Efes Müzesi⁸⁴⁴, Euboia⁸⁴⁵, Kyme⁸⁴⁶, Mantua⁸⁴⁷, Myrina⁸⁴⁸, Pergamon⁸⁴⁹, Priene⁸⁵⁰, Smyrna⁸⁵¹, Tekirdağ Müzesi⁸⁵², Teos⁸⁵³ ve Tralleis'ten⁸⁵⁴ ele geçmiştir.

K. 14 numaralı figürin Smyrna'dan⁸⁵⁵ İÖ 2 – 1 yüzyıla tarihlenen bir örnekle ve Kyme'den⁸⁵⁶ İÖ 175 – 150 tarihlenen örnekle saçların ortadan ikiye ayrılması ve ense üzerinde toplanması ile benzerlik göstermektedir. **K. 14** numaralı figürin saçların ortadan ikiye ayrılması ve ense üzerinde toplanması, yüz hatlarının şematikleşmesiyle Tralleis'ten⁸⁵⁷ bulunan ve Filavuslar Dönemi'ne tarihlenen bir örnekle benzerlik göstermektedir.

K. 15 (Lev. 15) numaralı eser kadınfigürini başıdır. Baş ve boynun bir kısmı korunmuş diğer kısımlar kırık ve eksiktir. Bunun dışında burnun sol kısmında, sol üst dudak ve sol yanak kırıktır. Yüzde yer yer aşınmalar vardır. Alnın ortasından ikiye ayrılan saç

⁸³⁹Kielau 2009, 1 vd.

⁸⁴⁰Besques 1971, 1 vd.

⁸⁴¹Dereboylu 2012, Lev. 40, K.145.

⁸⁴²Besques 1971, Pl.179, D 971.

⁸⁴³Ergün 2013, Lev. 23 1996.8.3.

⁸⁴⁴Öztürk 2007, Lev. XXIII. K. 63.Lev. XXII. K. 62.

⁸⁴⁵Leyenaar – Plaisier 1979, Pl. 39. Nr. 227.

⁸⁴⁶Taşpınar 2019, Lev. 31, K. 25.Lev. 29, K. 23.Lev. 28, K. 22.

⁸⁴⁷Brinkerhoff 1978, XX.

⁸⁴⁸Leyenaar – Plaisier 1979, Pl. 113. Nr. 801 -802.

⁸⁴⁹Leyenaar – Plaisier 1979, Pl. 134. Nr. 1039.Kielau 2009, Taf. 44 A. 379 – 381, Taf. 44 B 382,383, 385.

⁸⁵⁰Rumscheid2006, Taf. 89, 4-7 Kat. Nr. 218, Taf. 91, 1-4 Kat. Nr. 222, 5-8 Kat. Nr. 224.

⁸⁵¹Leyenaar – Plaisier1979,Pl. 34. Nr. 202. Pl. 70. Nr.454.Pl. 84. Nr. 585 – 593.

⁸⁵²Güçlü 2006, Lev.3 – Res.6a – b.Lev. 14 – Res.22a –c. Lev.14, Res.23a –c.

⁸⁵³Foça 2019, Kat.332 ek.327.

⁸⁵⁴Çelikmez 2017, Lev. 98, K. 84.

⁸⁵⁵Leyenaar – Plaisier 1979, Pl. 62.Nr. 377.

⁸⁵⁶Taşpınar 2019, Lev. 31, K. 23.

⁸⁵⁷Çekilmez 2017, Lev. 98, K. 84.

yanlara kalın telli şekilde taranmış başın üst kısmında bağlanmış, başın arka sağ tarafı düz bırakılmış sol tarafında kalın telli taranan saç başın sol tarafında bir toka ile tutturulmuştur. Yanlardan saç kulakları kapatmıştır. Yüz yuvarlak dolgun, göz çukurları belirgin, burun büyük, ağız hafif açık, boyun kalındır.

Saçlar ile ilgili diğer bir model ise fiyonk bağ olarak adlandırılan stildir. Başın üzerinde taç gibi duran ve saç bitimlerine bir fiyonk şekli verilmesiyle oluşan bu bağ stili gerçek şeklini *Lampadion*⁸⁵⁸ stili bağ stilinden almıştır⁸⁵⁹. *Bow - knot*⁸⁶⁰ olarak tanımlanan fiyonk düğümü şeklinde saç uygulamalarında saçlarbaşın üzerinde küçük veya büyük bir fiyonk oluşturur tarzda toplanmış ve bu şekilde saça zengin ve hareketli bir görünüm kazandırılmıştır. İÖ 4. yüzyılın geç döneminde *Lampadion* bir çeşiti olarak ortaya çıkmıştır. Bu bağ stilinin İÖ 4. yüzyılın örnekleri Apollon Belvedere ve Capitol Aphrodite'sidir⁸⁶¹. Genelde alın üzerindeki düzenlemelerde Knidos saç stiliyle birlikte kullanılan fiyonk bağlar bazı örneklerde kavun dilimi saç stili ile birlikte de kullanılmıştır. İÖ 1. yüzyıldan itibaren fiyonk bağ stili, kelebeğin kanatları biçimine dönüşerek stilize bir forma kavuşurken bağ kısmı da belirginleşmiştir. Yapılan çalışmalarda kadın başlarında görülen bu stil yanı sıra Dionysos⁸⁶² ve Eros⁸⁶³ figürinlerinde de görülmüştür.

S. Mollard - Besques, benzer tipteki figürinleri “kadın başı” tipolojik grubunda sınıflandırmıştır⁸⁶⁴. S. Kielau, benzer tipteki figürinleri “tanrıçadan emin olunmayan, kadın başları tipleri” tipolojik grubunda sınıflandırmıştır⁸⁶⁵. E. Öztepe *Smintheion*’dan benzer örneklerle “kadın başları” grubunda incelemiştir⁸⁶⁶.

⁸⁵⁸Fiyonk saç bağı özellikle Hellenistik dönemde en göz alıcı kullanımlardan bir olarak ortaya çıkmaktadır bağlama tarzından gelişmiş olan bu türdeki saçlarda saç yukarı doğru taranmış ve başın ortasında ortadan ikiye bölünür ve fiyonk şekline getirilir. Bu stildeki benzer baş tipleri sıklıkla mitolojik bir kimliğe işaret eder. İÖ 4. yüzyılda bir meşale alevi gibi ileriye doğru uzatılan kısım kalın bir küme halini almıştır. İÖ 3. yüzyıl boyunca bu şeklini koruyan bağ İÖ 2. yüzyıl ortasından sonra şeklini kaybetmeye başlar ve kuyruk ya da küme gevşeyerek başın üzerine doğru yayılır. İÖ 2. yüzyıl ortasından sonra eski geleneği devam ettiren bazı örneklerin yanında geleneğin bozulmaya başladığı, başın arkasında kısa bir kuyruğa dönüşen örnekler de bulunmaktadır.

⁸⁵⁹Öztepe 2003, 1 vd.

⁸⁶⁰Arkaya doğru toplanan uzun saçların başın üzerinde bir fiyonk şeklinde düğümlenmesi “fiyonk düğüm” olarak tanımlanır.

⁸⁶¹Bieber 1951, 1 vd.

⁸⁶²Baudat 1953, 15 -16, Pl. VI. 14.

⁸⁶³Dereboylu 2012, Lev. 24, K.51.

⁸⁶⁴Besques 1971, 1 vd.

⁸⁶⁵Kielau 2009, 1 vd.

⁸⁶⁶Öztepe 2003, 1 vd.

Benzer tipteki buluntular, Aigai⁸⁶⁷, Anadolu⁸⁶⁸, Kocaeli Müzesi⁸⁶⁹, Klazomenai⁸⁷⁰, Kyme⁸⁷¹, Myrina⁸⁷², Phokaia⁸⁷³, Priene⁸⁷⁴, Smyrna⁸⁷⁵, Smintheion⁸⁷⁶, Tekirdağ Müzesi⁸⁷⁷, Troia⁸⁷⁸ ve Troas Bölgesi'nden⁸⁷⁹ bulunmuştur.

K. 15 numaralı figürin Hellenistik Dönem Aigai⁸⁸⁰ örneği ile saçın başın üzerinde fiyonk yapılması, bir tutamının saça toka şekli verilmesi ile benzerlik göstermektedir. **K. 15** numaralı figürin, Smyrna'dan bulunan⁸⁸¹ ve İS 2. yüzyıla tarihlenen bir örnekle yüzün yuvarlak dolgun olması ile benzerlik göstermektedir. Smintheion'dan⁸⁸², İÖ 2. yüzyıla tarihlenen örnek **K. 15** numaralı figürine göre daha erken tarzı göstermektedir.

K. 16 (Lev. 16) numaralı eser kadın figürünü başıdır. Baş ve boyun korunmuş, diğer kısımlar kırık ve eksiktir. Ortadan ikiye ayrılan saç yanlardan taranarak kulakları örterek ensede toplanıp topuz yapılmıştır. Alın geniş dışa çıkık, göz çukurları derin, burun kanatlara doğru genişlemekte, ağız küçük kapalıdır. Kulaklarda dairesel formlu büyük küpe vardır. Boyun kalın. Arka yüzde saçta detaylar işlenmiştir.

Kavun dilimi tip saçlar gerek geniş ve yaygın, gerekse dar ve keskin kenarlı dilimler olarak geriye doğru taranmışlardır. Kavun dilimi stildeki saç bezemesi kadın figürinlerinde çok sık karşılaşılan bir saç tipidir. Yapılan çalışmalarda bu figürinlergenellikle belli bir kimliğe büründürülmeden kadın figürü olarak tanımlanmışlardır⁸⁸³. Kavun dilimi tipi İÖ 3. yüzyıldan sonra görülmeye başlanmış, ancak figürin dışındaki betimlemelerde bu saç tipinin daha erkene gittiği görülmüştür. Roma İmparatorluk Dönemi'nde de devam ettiği görülmektedir.

⁸⁶⁷Dereboylu 2012, Lev. 39. K. 141 – 142.

⁸⁶⁸Besques 1971, Pl.180, D 978 – 986, E 29.

⁸⁶⁹Coşkun 2016, Lev. 9, K.17.

⁸⁷⁰Özbay 2016, K. 93.

⁸⁷¹Dufkova 1974, Pl. 30, T. 33.

⁸⁷²Besques 1971, Lev. 218e.

⁸⁷³Besques 1971, Pl.133, D 660.Pl. 135, D 673, 675, 676, 677, 678, 680, 681.

⁸⁷⁴Wieagan – Schrader, Şek. 380.

⁸⁷⁵Leyanaar – Plaisier 1979, Pl. 64. Nr. 394.

⁸⁷⁶Öztepe 2003, No. 8, 9, 11.

⁸⁷⁷Güçlü 2006, Lev.15 – Res. 25a –c. Lev.16– Res. 26a – c Res. 27a-c, Res. 28a-c. Lev.17 – Res. 29a – c.

⁸⁷⁸Thompson 1963, Lev. XLIV. No: 205.

⁸⁷⁹Besques 1971, Pl. 117, D 547, 548.

⁸⁸⁰Dereboylu 2012, Lev. 39. K. 141.

⁸⁸¹Leyanaar – Plaisier 1979, Pl. 64. Nr. 394.

⁸⁸²Öztepe 2003, No. 9.

⁸⁸³Dereboylu 2002, 1 vd.

S. Kielau, benzer tipteki *Pergamon* buluntusu figürin başlarını “kadın başları tipleri” tipolojik grubunda sınıflandırmıştır⁸⁸⁴. S. Mollard - Besques, benzer tipteki figürinler “kadın başı” tipolojik grubunda sınıflandırmıştır⁸⁸⁵. E. Dereboylu, Aigai’de elen geçen figürinlerle benzerlik gösteren bu tipleri “kavun dilimli saç betimlemeli kadın başı tipleri” grubunda incelemiştir⁸⁸⁶. D. T. Burr, benzer tipteki *Troia* figürinlerini kadın figürinleri içinde “kavun dilimi saç” stiline sahip başları iki başlık içerisinde sınıflandırmıştır⁸⁸⁷.

Benzer tipteki buluntular, Aigai⁸⁸⁸, Aleksandria⁸⁸⁹, Anadolu⁸⁹⁰, Aolis⁸⁹¹, Boitea⁸⁹², Euboia⁸⁹³, Eretrie⁸⁹⁴, Güney Aeolis⁸⁹⁵, Kibyra⁸⁹⁶, Klazomenai⁸⁹⁷, Kyme⁸⁹⁸, Miletos⁸⁹⁹, Myrina⁹⁰⁰, Patara⁹⁰¹, Pergamon⁹⁰², Phokaia⁹⁰³, Smyrna⁹⁰⁴, Tekirdağ Müzesi⁹⁰⁵, Thasos⁹⁰⁶, Troia⁹⁰⁷ ve Troas Bölgesi’inde⁹⁰⁸ bulunmuştur.

K. 16 numaralı figürin, Myrina’dan bulunan⁹⁰⁹ ve İÖ. 2 yüzyıla tarihlenen figürinle, Smyrna’dan⁹¹⁰ bulunan ve İS 1. yüzyılın ortasına tarihlenen bir örnekle Pergamon’dan⁹¹¹ bulunarak İS 2. yüzyıl başına tarihlenen figürinle ortadan ikiye ayrılan saçın yanlardan

⁸⁸⁴Kielau 2009, 1 vd.

⁸⁸⁵Besques 1971, 1 vd.

⁸⁸⁶Dereboylu 2002, 1 vd.

⁸⁸⁷Burr 1963, 1 vd. Bu saç stilinin ilk grubunda derin dalgalarla belirtilmiş olan saç kalın ve kabarık bir görünüm yaratır şeklindedir. Knidos saç stiliyle yakınlıklar gösteren bu işlenişte saç genellikle sekizli dilimlere bölünmüştür. İkinci tipi ise sığ katlı ve derinliği olmayan saç tutamları olarak geriye taranmış bir saç işlenişi göstermektedir. Bu haliyle saçlar başa yapışmış bir peruk görünümündedir:

⁸⁸⁸Dereboylu 2012, Lev. 36, K. 129.

⁸⁸⁹Deuxime 1930, Tav. XII, 1, 4, 9.

⁸⁹⁰Besques 1971, Pl.179, D 974 - 977.

⁸⁹¹Leyenaar – Plaisier 1979, Pl. 21. Nr. 119, 120.

⁸⁹²Leyenaar – Plaisier 1979, Pl. 35. Nr. 207 – 210.

⁸⁹³Leyenaar – Plaisier 1979, Pl. 39. Nr. 227.

⁸⁹⁴Besques 1971, Pl. 88, D 414.

⁸⁹⁵Leyenaar – Plaisier 1979, Pl. 147. Nr. 1136.

⁸⁹⁶Günel 2019, Lev. 7, Res. 23, Kat. No. 12/a-b.

⁸⁹⁷Özbay 2016, K. 93.

⁸⁹⁸Taşpınar 2019, Lev. 31, K. 25. Lev. 29, K. 23. Lev. 28, K. 22. Dufkova, 1974, Pl. 29, T. 26, 27. Pl. 30, T. 30.

⁸⁹⁹Özcan 2009, K. 2, 3.

⁹⁰⁰Leyenaar – Plaisier 1979, Pl. 120. Nr. 885, 886, 892, 897, Pl. 121. Nr. 900, 906.

⁹⁰¹Işın 2007, Fig. 28, K.23.

⁹⁰²Kielau 2009, Taf. 48 A, 427 – 429. Leyenaar – Plaisier 1979, Pl. 134. Nr. 1038 - 1040

⁹⁰³Besques 1971, Pl.134, D 664, 666, 667, 669, 670.

⁹⁰⁴Leyenaar – Plaisier 1979, Pl. 64. Nr. 393. Besques 1972, Pl. 271. D 1398.

⁹⁰⁵Güçlü 2006, Lev.15, Res. 25a –c. Lev.16, Res. 26a – c Res. 27a-c, Res. 28a-c. Lev.17, Res. 29a – c.

⁹⁰⁶Muller 1996, Taf. 57, 265, 266.

⁹⁰⁷Thompson 1963, 244.

⁹⁰⁸Besques 1971, Pl. 117, E 9, 10. Pl. 118, E 12, 13.

⁹⁰⁹Leyenaar – Plaisier 1979, Pl. 120. Nr. 885.

⁹¹⁰Leyenaar – Plaisier 1979, Pl. 64. Nr. 393.

⁹¹¹Leyenaar – Plaisier 1979, Pl. 134. Nr. 1040.

taranarak kulakları örterek ensede toplanıp topuz yapılması ile benzerlik göstermektedir.

K.13, K. 14, K. 15, K. 16 numaralı figürinler, konteksti bilinmediğinden günlük hayattan ölümlü bir kadının mezar hediyesi olarak ya da sunu çukuru hediyesi olarak değerlendirilmiştir.

4.4. Grotesk (Kukla) Tipleri

Çalışma kapsamında dördüncü grubu grotesk (kukla) tipleri oluşturmaktadır. **K. 17** ve **K. 18** numaralı örnekler erkek grotesk figürini başı şeklinde sınıflandırılmıştır.

4.4.1. Erkek Grotesk Figürini Başı, K. 17, K. 18

Grotesk, biçimsiz iri burnu, büyük kulakları, abartılı ağız ve dudaklarıyla betimlenen figürinlerdir. Yunan sanatında grotesk ya da karikatürist anlatımlı figürinler İÖ 5. yüzyıldan itibaren görüldüğü kabul edilse de M. C. Himmelman bu abartılı *realistik* üslubun terrakotalarda İÖ 3. yüzyıl ortalarından itibaren yayılmaya başladığını ve en yoğun üretildiği zamanın İÖ 3. yüzyılın son çeyreği ile İÖ 2. yüzyıl başı olduğunu kabul eder. Etkin ve yoğun olarak birçok merkezde birden görülüp yayılmasıysa İÖ 2. yüzyıl başından itibaren Geç Hellenistik Dönem içerisinde gerçekleşir⁹¹². Özellikle Hellenistik Dönem'den itibaren Batı Anadolu'da oldukça yaygındır. Grotesk tiplerinin en yoğun görüldüğü merkez Smyrna'dır⁹¹³. Bugün farklı müzelerde bulunan Smyrna üretimi grotesk figürinleri zayıf, şişman ve hastalıklı kadın ve erkeklerin çok farklı tipleriyle dikkat çekmektedir. Smyrna ile etkileşimler sonucunda benzer tiplerin diğer Batı Anadolu kentlerinde yaygınlaştığı tespit edilmiştir⁹¹⁴.

K. 17 (Lev. 17) numaralı eser bir erkek grotesk figürinine ait baş parçasıdır. Başın tamamı ve boynun bir bölümü sağlam, diğer kısımlar kırık ve eksiktir. Yüz abartılı şekilde büyük ve şekilsizdir. Alın dar ve yumru şeklinde dışa çıkık, kaşlar belirgin değildir. Göz kapakları etli, gözler çekik burun büyük kanatlara doğru genişlemektedir. Ağız büyük ve açık dudaklar kalın yapılı, çene dardır. Kulaklar büyük ve sol kulağın arka yüzü tahrip olmuştur. Boyun ince ve uzundur.

⁹¹²Işın 2007, 1 vd.

⁹¹³Şakar 2009 1 vd.

⁹¹⁴Çekilmez 2017, 1 vd.

K. 18 (Lev. 18) numaralı eser bir erkek grotesk figürinine ait baş parçasıdır. Başın ön tarafı sağlam, diğer kısımlar kırık ve eksik, başın arka yüzü doldurulmamış boş bırakılmıştır. Koroplastın parmak izleri görülmektedir. Yüz abartılı ve şişkin işlenmiştir. Alın dar ve yumru şeklinde dışa çıkık, kaşlar belirgin değil, gözler çekik burun büyük kanatlara doğru genişlemektedir. Ağız büyük ve açık dudaklar kalın yapılı, çene dar, kulaklar büyüktür.

D. T. Burr, benzer tipteki figürinleri “*tiyatral tipler*” tipolojik grubunda sınıflandırmıştır⁹¹⁵. F. Winter, benzerlerini “*karikatür figürinler*” grubunda değerlendirir⁹¹⁶. Leyenaar – Plaisier benzerlerini “*karikatür figürinler*” grubunda sınıflandırır⁹¹⁷.

Benzer tipteki erkek grotesk figürinleri, Aleksandria⁹¹⁸, Amisos⁹¹⁹, Atina⁹²⁰, Efes Müzesi⁹²¹, Kıta Yunanistan⁹²², Kibyra⁹²³, Myrina⁹²⁴, Patara⁹²⁵, Pergamon⁹²⁶, Smyrna⁹²⁷, Tarsus⁹²⁸, Tekirdağ Müzesi⁹²⁹, Tralleis⁹³⁰ ve Troia’da⁹³¹ bulunmuştur.

K. 17 ve K. 18 numaralı figürinler Roma İmparatorluk Dönemi’ne tarihlenen Aigai’dan⁹³² bir örnekle yüzün detaylı abartılı şekilde (büyük ve şekilsiz, yumru şeklinde dışa çıkık, dar alın ve belirgin olmayan kaşlarla, göz kapakların etli, gözlerin çekik, büyük burnun kanatlara doğru genişlemesi, büyük ağız ve kalın yapılı açık dudaklar, dar çene) büyük kulaklar ve saçsız olması ile benzerlik göstermektedir. **K. 17** numaralı figürin Smyrna’dan⁹³³ bir örnekle başın tamamın sağlam olması ve detaylı abartılı şekilde verilen yüz ile benzerlik göstermektedir. **K. 18** numaralı figürin Smyra’dan⁹³⁴ başka bir örnekle

⁹¹⁵Thompson 1963, 135, 136.

⁹¹⁶Winter 1903, Taf. 433.

⁹¹⁷Leyenaar-Plaisier 1979, 151.

⁹¹⁸Deuxime 1930, Tav. XLVI, 13.

⁹¹⁹Besques 1971, Pl.101, D 471, Pl. 109, D 493.

⁹²⁰Grandjouan 1961, Pl. 25, 933.

⁹²¹Öztürk 2007, Lev. XXIII. K. 67.

⁹²²Besques 1971, Pl.94, D 437.

⁹²³Günel 2019, Lev. XX, Res. 75, K. 41a - c.

⁹²⁴Burr 1934, Pl. XLI, Nr. 111.

⁹²⁵Işın 2007, Fig. 50, K. 47.

⁹²⁶Japp – Schwarzer 2015, Fig. 37.

⁹²⁷Leyenaar – Plaisier 1979, Pl. 56. Nr.336, Pl. 60. Nr. 360, 362, Pl. 87. Nr. 620, 621, Pl. 87. Nr. 620, 621, Pl. 88. Nr. 623, 629,630.

⁹²⁸Goldman 1950, 330, 331, 325.

⁹²⁹Güçlü 2006, Lev.21, Res. 39a – c. Lev.22, Res. 40a – c. Res. 41a – c.

⁹³⁰Çekilmez 2017, Lev. 116, K. 106.

⁹³¹Thompson 1963, 135, 136.

⁹³²Dereboylu 2012, Lev. 56, K. 234.

⁹³³Besques 1971, Pl.314, E/D 1828.

⁹³⁴Leyenaar-Plaisier 1979, 87, 621.

başın arka yüzünün boş bırakılması ve abartılı şekilde verilen yüz ile benzerlik göstermektedir. Smyrna'dan⁹³⁵, erken 2. yüzyıla tarihlenen örnek kaba ve özensiz işçiliği ile **K. 17**, **K. 18** ile daha erken, yine Smyrina'dan⁹³⁶ İÖ 1. yüzyıla tarihlenen örnek ise **K. 17** ve **K. 18** göre daha geçtir.

Abartılı şişman ya da zayıf vücut hatlarıyla verilen grotesklerin gerçek yaşamda da böyle oldukları ve bu kişilerin iyileşmek amacıyla adaklar bıraktıkları düşünülmüştür. Başta Demeter olmak üzere tanrıçaların kutsal alanlarında, çok sayıda farklı tipte groteskler bulunmuştur⁹³⁷. Hellenistik Dönem'de Alaeksandria örneklerinin mezarlara adandığı bilinmektedir. Mezarlara bırakılan groteskler genellikle kötülükleri kovucu, koruyucu sembol olarak düşünülmüştür. Bu değerlendirmelerde, grotesklerin kısa boylu, şişman ya da cüce işlenmesi, Mısır tanrısı Bes ile bağlantılı görülmüştür. Mısır'da koruyucu özelliğiyle bilinen Bes, çocukların doğumu ya da yeniden dünyaya gelmekle eş tutulmuş, Bes'in vücudunun yer altından cennete ulaştığına inanılmıştır⁹³⁸. İÖ 4. yüzyılda, evlerde, mezarlarda ya da kutsal alanlarda bulunan groteskler, yaşlılık, şişmanlık ve çirkinlikle eş tutulmuştur⁹³⁹. Hellenistik Dönem kültürüyle birlikte insanların gündelik hayatta olduğu gibi şişman ya da zayıf işlenmesi bu anlayışın bir ürünü olmalıdır. A. Y. Tavukçu, groteski, tiyatro oyuncularını betimleyen maskeli komik figürinler olarak tanımlamıştır. Bu tanımla birlikte grotesklerin mezara konan kişinin ruhunu neşelendirmek için ölü hediyesi olduğunu belirtmiştir⁹⁴⁰. **K. 17** ve **K. 18** numaralı figürinlerin konteksti bilinmediğinden, ev, kutsal alan ya da mezara adak/hediye olarak bırakıldıkları düşünülmektedir.

4.5. Mask Tipleri

Çalışma kapsamındaki beşinci grubu mask oluşturmaktadır. **K. 19** numaralı mask tipolojik açıdan genç kız (kore) maskı olarak sınıflandırılmıştır.

⁹³⁵Katalog.Smyrna/ İzmir 2006, 38.

⁹³⁶Katalog. Smyrna/ İzmir 2006, 42.

⁹³⁷Işın 2008, 1 vd.

⁹³⁸Çekilmez 2017, 1vd.

⁹³⁹Lewis 2002, 56 vd.

⁹⁴⁰Tavukçu 1999, 1 vd.

4.5.1. Genç Kız (Kore) Maskı, K. 19

Tiyatro maskları Antik Yunan tiyatrosunda oyuncuların en belirgin nesnelere dir. Genellikle deri, yün veya alçıdan yapılan bu masklar oyuncunun sesinin duyulmasını sağlamak amacıyla ağız kısmında bir açıklık bırakılarak tüm yüzü kaplar şekilde üretilmişlerdir⁹⁴¹. Saç ve sakallar tel şeklindeki liflerle yapıldıktan sonra taranmış, kadın maskları beyaz, erkek maskları ise kırmızı ten renginde boyanmıştır. Genellikle karikatürize ve grotesk tipleri yansıtır. Aynı zamanda tiyatro eserinin gerektirdiği ifadeleri yansıtan acılı ve neşeli tipler de görülmektedir. İÖ 6. yüzyıl Attika vazolarında tiyatrolar ile ilgili betimlemelerde ilk defa masklar görülmektedir. İnsan yüzü şeklindeki ilk maskın İÖ 470 civarında kullanılmaya başlandığı, ilk terrakotta maskın ise İÖ 5. yüzyılın sonlarına doğru üretildiği kabul edilmektedir⁹⁴². Ayrıca masklar, lahitlerin dış yüzeyinde kabartma olarak kullanılmışlardır⁹⁴³.

K. 19 (Lev. 19) numaralı eser genç kız trajedi maskıdır. Mask şeklinde ve sağlamdır. Baş alnından itibaren önde çevreleyen bant yanlardan arkaya uzanıp tüm başı sıkıca sarmıştır. Bandın üzerinde sağ ve sol tarafta taç yapraklar⁹⁴⁴ yer almaktadır. Başın sol tarafında boynuz vardır. Oval yüz, dar alınlıdır. Gözler iri, belirgin, göz kapakları etli burun küçüktür. Ağız açık dudaklar kalındır.

M. Çekilmez, benzer tipteki maskları “genç kız maskı” tipolojik grubunda sınıflandırmıştır⁹⁴⁵. D. Burr, *Myrina*’da bulunan benzerleri “genç kızlar” grubunda incelenmiştir⁹⁴⁶. *Lipara* ve *Delos*’tan benzer örnekler “genç kızlar” grubunda sınıflandırılmıştır⁹⁴⁷.

⁹⁴¹ Geçmişten günümüze maske yapımı için kullanılan malzemeler arasında; metal, ahşap, fildişi, kemik, tüy, boynuzda ve kabuk yer almaktadır.

⁹⁴² Çekilmez 2012, 1 vd.

⁹⁴³ Koch 2001, 247, 103. 258, 107.

⁹⁴⁴ Burr, *Myrina* örneklerinden yola çıkarak genç kız masklarındaki bantlar ve onu süsleyen meyvelerin genellikle genç kızlar tarafından festivallerde takıldığını belirtir. Burr 1934, 77.

⁹⁴⁵ Çekilmez 2017, 1 vd.

⁹⁴⁶ Burr 1934, 1 vd.

⁹⁴⁷ Laumonier 1954, Pl. 94, Nr. 1247; Bernabo-Brea 2001, Fig. 264.

Benzer tipteki masklar, Delos⁹⁴⁸, Güney İtalya⁹⁴⁹, Lipara⁹⁵⁰, Morgantina⁹⁵¹, Myrina⁹⁵² ve Tralleis'te⁹⁵³ bulunmuştur.

K. 19 numaralı figürine benzerlik gösteren İÖ 2. yüzyıl ortasına tarihlenen Myrina'dan⁹⁵⁴ örnekle benzer ve etkili yüz hatlarıyla benzerlik göstermektedir. **K. 19** numaralı figürin Tralleis'ten⁹⁵⁵ İÖ 1. yüzyıldan örnekle benzerlik göstermektedir. Delos'dan⁹⁵⁶ örnek şematik hatlarıyla **K. 19** numaralı figürinden daha geçtir.

Terrakotta masklar, dini amaçlarla mezarlara ipile bağlanmış ve ölen kişiye adanmıştır⁹⁵⁷. Anadolu'da buluntu yoğunlu bakımından Amisos kenti ön plana çıkmaktadır⁹⁵⁸. L. Summerer, VI. Mithradates Dönemi'nde, Amisos ve Pontus Bölgesi'nde Dionysos kültüne bağlı olarak maskların yaygınlaştığını belirtmektedir. Masklar Pergamon'dan çok yoğun olarak ele geçmiştir⁹⁵⁹. S. Kielau bu eserlerinkutsal alanlarda sunu veya dekor amaçlı kullanıldığını belirtmektedir. Maskların en çok ele geçtiği bir diğer merkez Lipara'da, maskların Dionysos kültürünün dini bir sembolü haline geldiğini belirtmiştir⁹⁶⁰.

Farklı tipte ve boyutlardaki terrakotta maskların mezarlara bağlanması ya da adanması inancı konusunda farklı görüşler ileri sürülmüştür. A. Schwarzmaier, tiyatronun ilk oynanmaya başladığı dönemde, sınırlı sayıda, farklı yaşlardaki kişiler farklı roller oynaması gerektiğinde masklar sayesinde çok fazla hazırlık yapmadan pratik olarak masklarını takarak farklı roller oynayabildiğini ileri sürmüştür⁹⁶¹. A. Schwarzmaier, bu kişilerin öldüklerinde tercihlerine göre maskların mezara bırakıldığını düşünerek maskları Dionysos'la ilgili dini bir obje olarak görmüştür⁹⁶². D. T. Burr, maskların öldükten sonra da

⁹⁴⁸Laumonier 1954, Pl. 94, Nr. 1235-1236, 1238-1242, 1247.

⁹⁴⁹Leyenaar-Plaisier 1979, Pl. 195, Nr. 1521-1522.

⁹⁵⁰Bernabo- Brea 1992-93, Pl. 25, Nr. 1; Bernabo- Brea 2001, 196 vdFig. 264-267, Fig. 356-361.

⁹⁵¹Kenfield 1994, Pl. 85, b.

⁹⁵²Burr 1934, Pl. XLII, Nr. 114.

⁹⁵³Çekilmez 2017. Lev. 118, K. 109 – 112

⁹⁵⁴Burr 1934, Pl. XLII, Nr. 114.

⁹⁵⁵Çekilmez 2017. Lev. 118, K. 111.

⁹⁵⁶Laumonier 1954, Pl. 94, Nr. 1238.

⁹⁵⁷Schwarzmaier 2010, 1 vd.

⁹⁵⁸Summerer 1999, 1 vd.

⁹⁵⁹Kielau 2009, 1 vd.

⁹⁶⁰Çekilmez 2017 1, vd.

⁹⁶¹Schwarzmaier 2010, 1 vd.

⁹⁶²Schwarzmaier 2010, 1 vd.

kötülüğe karşı koruyan gücü nedeniyle tercih edildiklerini belirlemiştir⁹⁶³. Bu nedenle özellikle lahitlerin dış yüzlerindeki kabartmalarda kullanılan maskların ölen kişiyi kötülüğe karşı koruduğu düşünülmektedir⁹⁶⁴. **K. 19** nolu genç kız maskı, konteksti bilinmediğinden yukarıda bahsedilen görüşler doğrultusunda, ruhların kötülüklerden korunması amacıyla dini bir obje olarak, ya da günlük hayattan/ oyuncu Dionysos kültü ile ilgili mezar hediyesi olarak değerlendirilmiştir.

⁹⁶³Burr 1934, 1 vd.

⁹⁶⁴Çekilmez 2017 1, vd.

5. BÖLÜM

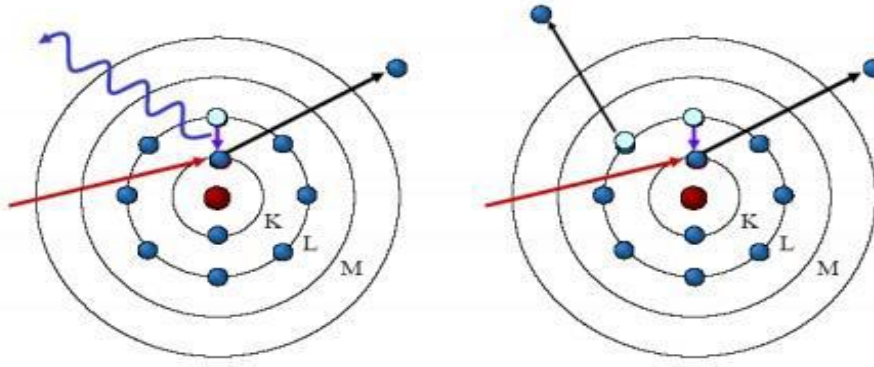
5. pXRF (TAŞINABİLİR X-RAY FLORESANSI) KİL ANALİZ SONUÇLARI

Aydın Arkeoloji Müzesi'nde yer alan çalışma kapsamındaki figürinlerle ilgili değerlendirilen konulardan biri de pXRF (Taşınabilir X-Ray Floresansı) cihazıyla yapılan kimyasal kil analizi sonuçlarıdır. Bu kapsamda 24.05.2021 tarihinde, Aydın Arkeoloji Müzesi deposunda yer alan eserler, xSORT marka, XH003 model taşınabilir Pxf cihazı ile "Environmental Method" kullanılarak incelenmiştir. Bu incelemede, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi bünyesinde yer alan ÇOBİLTUM - Bilim ve Teknoloji Uygulama ve Araştırma Merkezi'nden Uzman Sanat Tarihçisi Tolga Özak tarafından yerinde inceleme yapılmıştır.

5.1. XRF (X-Işınları Floresan Spektroskopisi)

Elektromanyetik spektrum, görünür ışık gibi X - ışınlarında sahiptir. X - ışınlarının dalgaboyu $10^{-8} - 10^{-11}$ m'dir. Ama görünür ışığın dalga boyu $4 \times 10^{-7} - 8 \times 10^{-7}$ m ve daha uzundur. X - Işınları XRF (Floresan Spektroskopisinde) kaynaktan çıkan ışınlar kimyasal analizi yapılacak olan numune üzerine gönderilir. Numunedeki atomlarla etkileşen ışınlar, gerekli kinetik enerjiye sahip olduklarında, o numune atomun iç kabuğundan bir elektronu koparıp ve yüksek enerjili bir üst seviyeye getirir. Üst kabuklardan bir elektronun oluşan boşluğu kapamasıyla enerji oluşur ve atom tekrar eski kararlı hale döner. Oluşan enerji karakteristik floresan ışınıdır. Karakteristik ışınların dalga boyları sabittir, o elementin karakteristiğini belirler ve bu durum numunenin kimyasal analizinin yapılmasını sağlar⁹⁶⁵.

⁹⁶⁵Güzelçiçek 2019, 1 vd.

Resim 5.1. Karakteristik X-Işını Emisyonu, AugerElektron Emisyonu⁹⁶⁶.

XRF spektroskopisinin en önemli faydaları; tahribatsız olması, örneğin kolayca hazırlanabilmesi, konsantrasyon aralığının geniş olması, kesinlik ve doğruluğun fazla olabilmesi, katı ve sıvı gibi numune analizine uygunluğun yüksek olmasıdır.

Çalışma kapsamında yer alan on dokuz adet figürine, fiziksel zarar vermemek adına her bir figürine çok fazla baskı uygulanmadan figürininaşınmış üç ayrı yerinden ortalama bir dakika boyunca pXRF cihazının okuma merkezine okutularak analizleri yapılmıştır.

Resim 5. 2. pXRF (Taşınabilir X-Ray Floresansı) Cihazı Yapılan Kimyasal Kil Analizi.

⁹⁶⁶Güzelçiçek 2019, 1 vd.

Resim 5.3. pXRF (Taşınabilir X - Ray Floresansı) Cihazı Yapılan Kimyasal Kil Analizi.

Resim 5. 4. pXRF (Taşınabilir X-Ray Floresansı) Cihazı Yapılan Kimyasal Kil Analizi.

Resim 5. 5. pXRF (Taşınabilir X - Ray Floresansı) Cihazı Yapılan Kimyasal Kil Analizi.

Analiz sonuçlarında, SiO_2 , Al_2O_3 , MgO , K_2O , CaO , P_2O_5 , TiO_2 , SO_3 , V_2O_5 , Cr_2O_3 , MnO , Fe_2O_3 , CoO , NiO , CuO , ZnO , As_2O_3 , Rb_2O , SrO , ZrO_2 , Nb_2O_5 , MoO_2 , CdO , SnO_2 , Sb_2O_3 , BaO , CeO_2 , Ta_2O_5 , WO_3 , PbO bileşikleri ve Cl , Se , Br , Y , Ag , In , Te , I , Cs , La , Pr , Nd , Hg , Tl , Bi , Th , U gibi elementlerin yüzdelik (%) değerleri tespit edilmiştir.

Tablo 5.1. K. 1. XRF Analiz Sonuçları Yüzdeleri (Ağırlıkça%).

Katalog No	TiO_2	V_2O_5	Cr_2O_3	MnO	Fe_2O_3	CoO	NiO	CuO	ZnO
K.1	0,77	0,015	<0,007	0,031	5,11	<0,009	0,012	0,003	0,008

Tablo 5.2. XRF Analiz Sonuçları Yüzdeleri (Ağırlıkça%).

Katalog No	SiO ₂	Al ₂ O ₃	MgO	K ₂ O	CaO	P ₂ O ₅	TiO ₂	SO ₃	Cl
K.2	61,1	20,15	5,64	3,76	1,24	1,02	0,90	<0,066	<0,034
K.3	51,6	25,84	2,88	2,84	2,19	1,55	0,92	0,25	<0,014
K.4	51,6	21,76	<2,08	3,02	2,71	1,18	0,83	0,24	<0,013
K.5	63,4	26,90	<1,42	2,74	0,62	0,32	0,61	0,015	<0,010
K.6	43,78	12,76	<2,05	1,71	2,95	<0,044	0,87	0,026	<0,26
K.7	43,07	<0,33	<4,04	1,64	4,32	<0,070	0,79	<0,015	<0,50
K.8	64,1	29,49	<1,61	2,35	0,92	0,58	1,02	0,17	<0,014
K.9	77,4	7,65	<2,85	2,85	2,45	<0,068	1,05	<0,018	<0,25
K.10	61,8	19,55	<2,68	2,36	1,85	0,69	1,04	0,032	<0,18
K.11	47,49	30,87	<2,45	2,61	2,48	2,33	1,05	0,65	<0,016
K.12	43,40	12,10	<2,28	2,83	2,43	0,39	0,75	0,16	<0,17
K.13	71,4	8,89	<3,37	3,10	0,72	1,99	1,15	0,099	<0,013
K.14	60,1	26,14	<1,76	3,55	1,69	<0,048	0,87	0,14	<0,011
K.15	44,41	12,82	<2,36	2,59	1,94	1,72	0,81	3,57	<0,012
K.17	47,82	19,27	<2,30	2,47	4,62	0,47	0,68	0,64	0,052
K.18	61,1	25,71	<2,72	3,55	2,30	0,095	0,93	0,31	<0,013
K.19	55,4	15,75	<2,64	2,91	2,31	0,89	0,94	0,29	<0,014

Figürinler kimyasal özelliklerine göre içerdikleri bileşenleri sırasıyla; **SiO₂** ortalama %**52,72** ile en yüksek değerli olanıdır. Bu içerik gnays ile ilişkili olarak değerlendirilir. **Al₂O₃**, **17, 55** ve **MgO** ortalama **2,5** değerleri tespit edilmiştir. Bu oranlar da yine içerisinde tespit edilen gnayslardan geldiği düşünülen mika mineralleri ile ilişkilendirilir⁹⁶⁷. Buna karşın **K₂O** bileşeni **2, 60** ortalama vermektedir. **CaO**, **2, 09**, ortalama verirken **P₂O₅** **1,4** ve **TiO₂** **0, 83** ortalama vermektedir. **SO₃**, **0, 3** ve **Cl** **0, 08** ortalamalara sahiptir.

⁹⁶⁷Aslan 2019, 1 vd.

Resim 5.6. K. 9 Numaralı Figürinin Kiline Ait Dijital Mikroskop Görüntüsü.

Resim 5. 7. K. 13 Numaralı Figürinin Kiline Ait Dijital Mikroskop Görüntüsü.

Resim 5.8. K. 12 Numaralı Figürinin Kiline Ait Dijital Mikroskop Görüntüsü.

Resim 5.9. K. 11 Numaralı Figürinin Kiline Ait Dijital Mikroskop Görüntüsü.

Resim 5.10. K. 7 Numaralı Figürinin Kiline Ait Dijital Mikroskop Görüntüsü.

Resim 5.11. K. 2 Numaralı Figürinin Kiline Ait Dijital Mikroskop Görüntüsü.

Resim 5.12. K. 8 Numaralı Figürinin Kiline Ait Dijital Mikroskop Görüntüsü.

Resim 5.13. K. 17 Numaralı Figürinin Kiline Ait Dijital Mikroskop Görüntüsü.

Resim 5.14. K. 6 Numaralı Figürinin Kiline Ait Dijital Mikroskop Görüntüsü.

Resim 5.15. K. 15 Numaralı Figürinin Kiline Ait Dijital Mikroskop Görüntüsü.

Resim 5.16. K. 5 Numaralı Figürinin Kiline Ait Dijital Mikroskop Görüntüsü.

6. TARTIŞMA ve SONUÇ

Çalışmada, Aydın Arkeoloji Müzesi'nin 2010 yılından sonra satın alma, bağış, hibe ve diğer yollar ile müzeye getirilmiş olan ve bu bağlamda buluntu durumlarından kaynaklanan belirsizlik nedeniyle herhangi bir kontekste ait olmayan on dokuz terrakotta figürin değerlendirilmiştir.

Figürinlerin tamamı, Aydın Arkeoloji Müzesi deposunda korunmaktadır. Çalışma kapsamında on dokuz terrakotta figürin ve parçaları incelenmiştir. Çalışmada figürinlerin teknik özellikleri, duruş, stil, tipoloji ve ikonografik özellikleri, dönem modası göz önünde bulundurularak değerlendirilmiştir. Değerlendirilen eserler İÖ 5. yüzyıldan İS 2. yüzyıla kadar tarihlendirilmiştir. Çalışma sonunda figürinler, tanrı, tanrıça, kadın, grotesk ve mask olarak beş ana tip olarak sınıflandırılmış ve bu sınıflandırma içerisinde on altı tiple değerlendirilmiştir.

Çalışmanın giriş bölümünde Aydın Arkeoloji Müzesi terrakotta figürinleri ve heykeltıraşlık eserleri hakkında günümüze kadar yapılan bilimsel çalışmalar değerlendirilmiştir. Çalışmalar terrakotta figürinler ve heykeltıraşlık eserleri olarak iki gruba ayrıldıktan sonra kronolojik olarak ele alınmıştır. Bu çalışmalarda, Tralleis antik kenti ve çevresinden gelen terrakotta figürinler ve heykeltıraşlık eserler ele alınmış, tipolojik stilistik analogik ve kronolojik olarak değerlendirilmiştir. Tralleis antik kente bağlı bulunduğu bölgenin antik dönem içerisinde yaşanan gelişmelerin /ticaret/ savaş/göç vbsanata yansımaları yadsınamaz bir gerçektir. Bu bağlamda çalışmanın giriş bölümünde değerlendirilen bu konu Tralleis antik kentinin dönemler içerisinde değişimi, sosyal yaşantısı, inanç biçimi, ticari, kamusal ve dinsel alanları konusunda fikir sahibi olma, figürinleri anlama ve yorumlama açısından yardımcı olacağı düşünülmüştür.

Çalışmada, Batı Anadolu terrakotta figürinlerine 2020 yılına kadar olan süreci kapsayan ayrıntılı bir araştırma tarihçesi yapılmıştır. Daha önce verilen araştırma tarihçesinden bilimsel çalışmalara sınırlama getirmeden karma olmasıyla farklılık göstermektedir. Bu kapsamda, Batı Anadolu pişmiş toprak figürinleri ile ilgili yapılan yüksek lisans ve doktora tezleri, makale, monogram, katalog, sergi, sempozyum çalışmaları bölgelere de ayrılarak kent kent Geometrik Dönem'den Roma İmparatorluk Dönemi sonuna kadar kronolojik olarak ele alınmıştır. Bu bağlamda koroplastik sanatı çalışmalarına

geniş/farklı bir perspektif kazandırılarak bir sonraki çalışmalara kaynak teşkil etmesi açısından önem kazandığı gibi çalışma kapsamında yer alan figürinlerin yorumlanması açısından katkısı büyük olmuştur. Yine figürin üretimi için merkez olan Attika'nın üretimi yanında, Anadolu'nun taşra kimliğinden sıyrıldığını gösteren üretim kalitesinin çok yüksek olduğu atölyelerin varlığını kanıtlar niteliktedir. Ayrıca Anadolu'nun Attika ile iletişim halinde olduğunu göstermektedir.

Figürinlerin hamur ve kil, üretim tekniği, pişirme deliği formu, kaide formu, astar ve boya, pişirme ve imza ve koroplast gibi figürinlere has teknik özellikleri değerlendirilmiştir. Bu değerlendirme sonucunda bu teknik özelliklerin dönemlere göre farklılıklar gösterdikleri saptanmıştır. Hamur yapısı ve kil özellikleri belirlenirken geleneksel yöntemlere başvurulmuş ve gözlem yoluyla incelenmiştir.

Yapılan teknik incelemede, çalışma kapsamında ele alınan on dokuz figürinin kil hamur rengi ağırlıklı olarak kırmızımsı sarıdır. Diğerleri ise, açık kırmızı, kırmızı, koyu yeşil gri hamur rengine sahiptir. Erken dönem figürin örneklerinde (**K. 6, K. 10**) açık kırmızı, kırmızımsı sarı, Hellenistik Dönem'de (**K. 2, K. 8**), kırmızımsı sarı, geç dönem örneklerde ise (**K. 3, K. 19**) kırmızımsı sarı ve gri rengin hakim olduğu gözlemlenmiştir.

Kil içerisinde yer alan katkı maddelerini figürinlerin üretim merkezi ve figürinlerin dayanıklılığını göstermesi açısından önemlidir. Çalışma kapsamındaki figürinler orta gözenekli iyi nitelikli hamuru, mika, renkli mika (altın sarısı, beyaz, gümüş), kum ve ince kum, taşçık ve ince taşçık, küçük taşçık, kireç, ince kireç, büyük kireç katkıdır. Renk tonlamalarındaki ayırımın eserlerin pişme derecesinin farklılığından ve farklı kil yataklarından kaynaklandığını düşündürmektedir. Çalışma kapsamında yer alan figürinlerin tamamının fırınlama esnasında iyi piştikleri tespit edilmiştir.

Figürinler için önemli bir diğer konu ise yapım tekniğidir. Terrakotta yapım teknikleri elle şekillendirme, çarkta üretim ya da kalıptan alınma üretimde uygulanan farklı örneklerle zaman içerisinde çeşitli değişikliklere uğramıştır. Üretim aşamasında bu tekniklerden biri uygulanabileceği gibi iki tekniğin bir şekilde uygulandığı örneklerde mevcuttur. Erken Dönem terrakottaların dinsel etki ile iç içe olduğu bu nedenle yeni teknikler keşfedilse de eski geleneğe bağlı kaldığı bilinmektedir. Bu durum terrakotta üretiminde kalıp vb. gibi işçiliği kolaylaştıran yeni gelişmelere geçişi zorlaştırmıştır. Çalışma kapsamında ele alınan figürinlerin tümü kalıp yapımıdır. Kalıp yapımı figürinler,

tek ve iki ayrı kalıp yapımı, döküm ve yarı döküm tekniği ile üretilmiştir. Figürinlerin, on iki tanesi yarı döküm (**K. 2, K. 4, K. 6, K. 7, K. 8, K. 9, K. 10, K. 11, K. 12, K. 13, K. 18, K. 19**) altı tanesi döküm (**K. 3, K. 5, K. 14, K. 15, K. 17, K. 16**) ve bir tanesi hem yarı döküm hem de döküm (**K. 1**) tekniği bir arada kullanılarak üretildiği saptanmıştır.

Erken dönemle birlikte Hellenistik Dönem örnekleri boyut olarak daha büyük olmalarına rağmen Roma İmparatorluk Dönemi'nde figürin boyutlarında küçülmegözlemlenmiştir. Aynı dönemde Myrina, Pergamon, Priene, Smyrna, Tralleis gibi Batı Anadolu'daki koroplastik merkezlerinde de benzer tekniklerle üretilmiş örneklere rastlanmaktadır.

Hem dönemler hem de atölyeler arasındaki farklılıklar nedeniyle, pişirme deliği formlarında farklılıklar görülmesi tarihleme açısından önemli bir ölçüt olmuştur. Çalışma kapsamında ele alınan figürinlerden, İÖ 200 – 150 tarihlenen örneklerden **K. 2** numaralı örnekte figürinin başının arka yüzünde, benzer şekilde **K. 5** numaralı örnekte başın arka yüzünde yuvarlak formu pişirme deliğine rastlanmıştır. İÖ 5 – 4 yüzyıla tarihlenen **K. 6** numaralı örnekte ise diğer örneklerden farklı olarak kaidenin altında oval formu bir pişirme deliğine rastlanmıştır. Geç HellenistikDönem'tarihlenen **K. 11** numaralı örnekte de kaide altında enine dörtgen formu pişirme deliğine rastlanmıştır. Bunun da HellenistikDönem'de ortaya çıkan Tanagrafigürinlerinin buhar deliklerinininkare ya da dikdörtgen formu olma geleğinden geldiğini düşündürmektedir. **K. 10** numaralı örnekte ise başın üst kısmında yuvarlak formu bir asma deliği yer almaktadır.

Dönem ve atölyeler arasındaki farklılıklar sebebiyle kaide tipleri de çeşitlilik göstermektedir. Kaide tiplerinden biri oval ya da yuvarlak formu olanlardır. Bu kaide tipindeki İÖ 4 – 3. yüzyıl örneklerine Boeotia'da rastlanmaktadır. Geniş - profilli kaide Hellenistik Dönem'de görülmektedir. Roma İmparatorluk Dönemi içinde ilerledikçe kaidelerin darlaştığı ve yükseldiği bilinmekle birlikte farklı kaide tipleri olduğuda dikkat çekmektedir. Çalışma kapsamında ele alınan **K. 6** numaralı figürinde, profilli kaideye rastlanmıştır. Bu tipteki kaideler ilk olarak İÖ 5. yüzyıla tarihlenen Boeotia figürinlerinde görülmeye başlanmıştır.

Figürinlerin vücut detayları ve elbiselerini ayırt edebilmek ve bunun yanında kilin uzun yıllar boyunca bozulmadan kalabilmesi için figürinlerin fırınlanmadan sonra boyandığı bilinmektedir. Pişmiş toprak figürinler fırınlanmadan önce kırmızı, kahverengi ya da beyaz

renkli kireç bazlı astarla kaplanıp fırınlandıktan sonra ise boya ya da altın yaldız sürülerek renklendirilir. Renklendirme, antik çağ sanatının vazgeçilmez bir unsurudur. Antik çağdan günümüze ulaşan ve bugün salt işlenmiş mermer olarak gördüğümüz tüm kabartma, heykeltraş ve mimari unsurların hepsi antik çağın zevkine göre boyanmıştır. Çalışma kapsamında ele alınan figürinler, beyaz astarlı, gri ve beyaz olmak üzere çift astarlı, 10 YR_1 9/ no'lu beyaz astarlı, terrasiğillata astarlı, 5Y 4/1 koyu gri astarlıdır, 2,5 Y_2 8,5 no'lu pastel sarısı soluk sarı astarlanmışlardır. Çalışma kapsamında değerlendirilen figürinlerin çok iyi piştikleri görülmüştür. Figürinlerin piştikten sonra en son aşamada boyandığı bilinmekle birlikte, çalışma kapsamındaki figürinlerde kırmızı, siyah, mavi, pembe, turuncu, sarı ve altın sarısı boya tercih edildiği görülmüştür.

Tahribatsız taşınabilir *XRF cihazı* ile çalışma kapsamında figürin killerinin içindeki katkı miktarlarının belirlenmesi amacıyla kimyasal analizleri sonuçları değerlendirilmiştir.

Ölçüm, **xSORT** (marka) **XH003** (model) **pXRF** (taşınabilir X-Ray Floresansı) cihazı ile "*Environmental Method*" kullanılarak yapılmıştır.

Analiz sonucunda figürinler kimyasal özelliklerine göre içerdikleri bileşenleri sırasıyla **SiO₂** ortalama %**52,72** ile en yüksek değerli olanıdır. Bu içerik gnays ile ilişkili olarak değerlendirilir. **Al₂O₃**, **17, 55** ve **MgO** ortalama **2, 5** değerleri tespit edilmiştir. Bu oranlar da yine içerisinde tespit edilen gnayslardan geldiği düşünülen mika mineralleri ile ilişkilendirilir⁹⁶⁸. Buna karşın **K₂O** bileşeni **2, 60** ortalama vermektedir. **CaO** **2, 09** ortalama verirken **P₂O₅** **1, 4** ve **TiO₂** **0, 83** ortalama vermektedir. **SO₃**, **0, 3** ve **Cl** **0, 08** ortalamalara sahiptir.

Çalışma kapsamında incelenen figürinler farklı tipoloji ve ikonografiye sahiptir. Bu nedenle, figürin tiplerinin genel dağılımı tanrı, tanrıça, kadın, grotesk ve mask olarak sınıflandırılmış ve bu sınıflandırma içerisinde alt tipleri değerlendirilmiştir.

Tipolojik değerlendirmede, ilk grup tanrı figürinlerinden oluşmaktadır. Tanrı figürinleri tipleri içerisinde, genç, çıplak olarak betimlenmiş vücut hatlarında çocuksu çizgiler yakalanan, uçan Eros tipi/ tipleri ile başlamıştır. Kaidesiz oluşları, ellerinde tuttukları eşyalar ve farklı ikonografik bağlantılarıyla özel bir grupta yer alır. Erken dönemdeki tiplerin aksine Hellenistik Dönem'de Eros figürinleri katı duruşlarından

⁹⁶⁸ Aslan 2019, 1 vd.

sıyrılarak günlük yaşam ilintili verilmiştir. Diğer figürinlerde olduğu gibi Eros figürinleri de tip olarak Klasik Dönem modelleri örnek alınarak üretilmiştir. Boeotia'da bulunan İÖ 4 - 3. yüzyıl figürinleri, hareketli yapıları ve duruşları yanında ellerinde taşıdıkları objelerle uçan genç Eros figürinlerinin öncülleri olmalıdır. Özellikle Hellenistik Dönem örnekleri erken örneklere göre daha hareketli yapıları ve duruşlarıyla ön plana çıkmıştır. Aynı tipoloji Roma İmparatorluk Dönemi'nde devam etmiş olmasına rağmen figürinlerin duruş ve hareketlerinin durağanlaştığı görülmektedir. Çalışmada yer alan Eros figürini hareketli kanatları, birden fazla kalıpta üretilmesiyle ve hareketli duruşuyla Geç Hellenistik Dönem örneğidir.

Çalışma kapsamında değerlendirilen, tanrı tipleri içerisinde Eros figürinlerine ait baş parçası üç örnekle temsil edilmektedir. Bu figürinler uçan Eros tipindeki bir figürine ait baş parçası olabileceğini düşündürdüğü gibi, uçan Eros tipinde yapılmış başlı başına bir figürinde olabileceğini de düşündürmektedir. Hellenistik Dönem'le birlikte pek çok kentte nekropol alanlarında mezar hediyesi kontekstinde Eros figürinleri geniş bir yelpaze sergiler. Bu bağlamda bilim insanlarının Eros figürinleri ve mezar ikonografisi arasındaki bağlantıyı örneklemek gerekirse; Myrina Nekropolü'nden ele geçmiş Eros figürinlerini genellikle çocuk mezarlarına bırakıldığını ya da Eros figürinleri evlenmeden ölen genç kızların mezarlarına bırakıldığı savlanmıştır. Cinsiyet ya da yaş ayrımı yapmanın dışında Eros figürinlerinin ölen kişiyi diğer dünyaya taşıyan bir ruh taşıyıcı, yol gösterici ya da koruyucu olarak bırakıldıkları görüşü ise yaygındır. Eros figürinlerinin apotropeik olarak mezarlara bırakıldığı aktarılmaktadır. Klasik Dönem'de Erosların ölüm ikonografisi mezarlara bırakılan figürinlerin yanı sıra lahitler üzerindeki betimlemelere konu olmuştur. Böylece Eros figürinlerinin mezarlara bırakılmış olmasının cinsiyet veya yaş üzerine düşünmenin doğru olmayacağı ön görülebilir. Ruh taşıyıcı veya koruyucu özelliklerinin dönemin dinsel inanışı ile şekillendiğine ve yaygın kullanılan bir ikonografi olduğunu düşündürmektedir. Figürinlerden bir tanesi yüksek Hellenistik örneğini diğer ikisi ise Roma İmparatorluk Dönemi ile temsil edilmektedir.

Yine tanrı tipleri içerisinde yer alan örnek ise Dionysos figürünü başıdır. Arkaik Dönem'de genellikle yaşlı, bıyıklı, uzun sivri sakallı ve çelenkli olan Dionysos, Hellenistik Dönem'le birlikte uzun saçlı ve genç verilmiştir. Çalışma kapsamında yer alan figürin sahip olduğu yüz tipi ve saç şekli ile genellikle genç olarak betimlenen Dionysos figürlerinde karşımıza çıkmaktadır. Başın arkasındaki pişirme deliğinden dolayı başlı başına bir figürin

olduğu, herhangi bir figürinden kopmadığını düşmediğini yani bütünün parçası olmadığını düşündürmektedir ve Yüksek Hellenistik Dönem'e tarihlendirilmektedir.

Çalışma kapsamında tanrıça başlığında yer alan, Knidos ve Miletos (Humeytepe), Theangela, örnekleri *lyra*'lı erkek figürinleri olarak tanımlanmış olan tip içerisinde değerlendirilen tanrıça tipini temsil eden figürindir. Ephesos'ta Ayasuluk tepesinde yapılan kazılarda ele geçen *lyra*'lı üç figürinin buradaki Apollon kültü ile ilişkisi olduğu ve tanrıyı temsilettiği ifade edilmiştir. Klaros'da ele geçen figürinlerin ise, bir kutsal alanda ele geçen en fazla sayıdaki örnek olmaları ve uzun bir dönem devam eden bir üretime sahip olmalarında göz önüne alınarak Apollon'u temsil ettikleri beyan edilmiştir. Günümüze kadar yapılan tüm çalışmalarda elde edilen bulgularla çalışmada yer alan figürin ile benzer özellikler gösteren yukarıdaki örneklerde, tanrıça tanımlamasına denk gelinmemiştir. Çalışma kapsamındaki figürini başındaki polosun genelde Hera, Demeter, Persephone ve Kybele gibi tanrıçalar tarafından giyilmesinden dolayı bir tanrıçayı temsil ettiğini düşündürmektedir. Yine, incelenen birçok örnekte karşılaştırıldığında omuzlarının geniş olmaması omuz hatlarının daha narin verilmesinden dolayı, kadın/tanrıça olduğunu düşündürmektedir.

Tanrıça tipini temsil eden bir diğer örnek ise Hellenistik Dönem için sevilen bir uygulama olan stephane saçın bir aksesuarı olarak kullanılmış da olsa genellikle bir tanrısal nesne olarak düşünülmektedir. Çoğunlukla Knidos tipi saç stiliyle birlikte uygulanmışlardır. Özellikle İÖ 1. yüzyılda Anadolu'da stephane uygulamalı baş yoğun olarak görülmektedir. Bu başlığı taşıyan figürinin bir tanrıçayı temsil ettiğini düşündürmektedir. Benzer uygulamadaki başların farklı tanrıçalar için de tasarlanarak uygulanmış olmasımümkün görünmektedir. Çalışma kapsamındaki baş ve göğüs birleştirilerek bütünleştirilmiş figürinin baş ve göğüs kısmı birbirinden ayrı olduğundan, kırıldığını da düşündürmektedir.

Çalışmada, tanrıça figürini başları, Aphrodite başı ile temsil edilen figürin sahip olduğu saç modeli ve boynundaki bilezik iziyle Aphrodite figürinleri ile karşımıza çıkmaktadır. Praksiteles'in Knidoslu Aphrodite'sini betimlediği heykelinin saç stilinden esinlenilerek yapılmış olan bu tarzdeki kadın başları figürinlerin Klasik Dönem modeli örnek alınarak Roma İmparatorluk Dönemi modasında üretildikleri de saptanmıştır. Aphrodite, Yunan pantheonunda birçok epitle anlatılmaktadır. Çalışma kapsamındaki örneğimiz Yüksek Hellenistik Dönem özellikleri sergilemektedir.

Çalışma kapsamında iki adet örnekle temsil edilen tanrıça protomu yapılan çalışmalar da temsil ettiği kült açısından geniş bir zaman diliminde (İÖ 6 – İÖ 3 yüzyıl ortaları, en yaygın İÖ 5. yüzyıl) kullanıldığı tespit edilmiştir. Protomların elde edilen bulgularla kolayca kopyalanıp çoğaltılabilen ve yapım kolaylığı sunan tipolojisinden dolayı birden çok merkezde üretildiği bilinmektedir. Çalışmada yer alan protomlar İÖ 4. yüzyıl içinde üretilmişlerdir.

Çalışmada giyimli kadın tiplerinin ilk örneğini günlük hayatın kesitlerinden bir örnekle teşkil eden duruşu ile bir dansçıdır. Dansçı zarafetini belirgin şekilde yansıtmaktadır. Figürin korunduğu için vücudun duruşu ve özellikle figürinin giysisindeki uçuşan kıvrımları ile vücut hareketleri ile Geç Hellenistik Dönemi'ne tarihlendirilmektedir.

Çalışmada giyimli kadın tipinde yer alan bir diğer örnek İÖ 4. yüzyıla tarihlendirilen Domuz taşıyan kadın figürünü olarak tanımlanmıştır. Domuz ve domuz taşıyan figürinlerin en erken örnekleri Sicilya'da İÖ 6. yüzyılda ortaya çıkmış ve İÖ 5. yüzyıldan itibaren diğer atölyeler tarafından da üretilmeye başlanmıştır. Ve genel olarak Demeter kültüyle özdeşleştirilmiştir, Hellenistik Dönem'le birlikte diğer tanrıçalara ait kutsal alanlarda da görülmeye başlamıştır.

Çalışmada kadın figürinleri başları, dört adet örnekle çalışmada sayıca öne çıkmaktadırlar. Kadın başlarının, nasıl bir kompozisyona ait olduğu belli olmadığından, saç tipleri göz önünde bulundurularak stilistik anlamda bir sınıflama yapılmıştır.

Örneklerden birincisi, Geç Hellenistik Dönem'e tarihlenen Simit/taç/çelenk, kullanılan kadın figürünü başıdır. Simit/taç/çelenk Hellenistik Dönem'de sık görülen bir saç aksesuarıdır. Genellikle ince çelenkler şeklinde tasarlanmışlardır. Bununla birlikte daha zengin uygulamaları da mevcut olan bu taçlar çoğunlukla Knidos tipi ve kavun dilimli saç tiplerine uygulanmışlardır. Bu taçların kullanımına Roma İmparatorluk Dönemi'nde de devam edilmiş olup bu tipte örneklere bu tip saç aksesuarı olan simit/taç/çelenk kullanımının özellikle Mısır'da yaygın olduğunu ancak Hellenistik Dönem'de Akdeniz dünyasındaki merkezlerde çeşitli kült ve inanışlarla ilgili olarak, özellikle de bayramlarda kullanıldığı bilinmektedir. Çalışmada yer alan ikinci örnek ise, *Knidian/Knidaincoiffure*” saç modeli saçlı figürin başıdır. İS 2. yüzyıla tarihlendirilmiştir. Bu tarzdaki kadın başları İÖ 4. yüzyılda görülür. Roma İmparatorluk Dönemi'nde çeşitli imparatoriçe portrelerinden esinlendiği görülmüştür. Grubun içerisindeki üçüncü örnek ise fiyonk bağ olarak

adlandırılan stilde yapılmış figürin başı örneğidir. İÖ 4. yüzyılın geç döneminde *Lampadion* bir çeşiti olarak ortaya çıkmış bir stildir. Knidos saç stiliyle birlikte kullanılan fiyonk bağlar bazı örneklerde kavun dilimi saç stili ile birlikte de kullanılmıştır. İÖ 1. yüzyıldan itibaren fiyonk bağ stili, kelebeğin kanatları biçimine dönüşerek stilize bir forma kavuşurken bağ kısmı da belirginleşmiştir. Çalışmadaki örnek İS 2. yüzyıla tarihlendirilmiştir. Yine İS 2. yüzyıla tarihlendirilen, grup içerisinde dördüncü ve sonuncu örnek kavun dilimi tip saçlı figürin örneğini temsil etmektedir. Kavun dilimi tipi İÖ 3. yüzyıldan sonra görülmeye başlanmış, ancak figürin dışındaki betimlemelerde bu saç tipinin daha erkene gittiği görülmüştür. Roma İmparatorluk Dönemi'nde de devam ettiği görülmektedir.

Geç Hellenistik Dönem'e tarihlenen iki grotesk figürini başı çalışma kapsamında değerlendirilmiştir. Groteskler, biçimsiz iri burnu, büyük kulakları, abartılı ağız ve dudaklarıyla betimlenen figürinlerdir. Yunan sanatında grotesk ya da karikatürist anlatımlı figürinlerin İÖ 5. yüzyıldan itibaren İÖ 2. yüzyıl başı olduğu kabul edilir. Batı Anadolu'da oldukça yaygındır. Grotesk tiplerinin en yoğun görüldüğü merkez Smyrna'dır. Smyrna ile etkileşimler sonucunda benzer tiplerin diğer Batı Anadolu kentlerinde yaygınlaştığı tespit edilmiştir.

Çalışma kapsamında ele alınan mask genç kız kore maskı tipine ayrılarak incelenmiştir. İS 1. yüzyıla tarihlendirilmiştir. Tiyatro maskları Antik Yunan tiyatrosunda oyuncuların en belirgin nesnelere dir. Genellikle deri, yün veya alçıdan yapılan bu masklar oyuncunun sesinin duyulmasını sağlamak amacıyla ağız kısmında bir açıklık bırakılarak tüm yüzü kaplar şekilde üretilmişlerdir. Saç ve sakallar tel şeklindeki liflerle yapıldıktan sonra taranmış, kadın maskları beyaz, erkek maskları ise kırmızı ten renginde boyanmıştır. Genellikle karikatürize ve grotesk tipleri yansıtır. Aynı zamanda tiyatro eserinin gerektirdiği ifadeleri yansıtan acılı ve neşeli tipler de görülmektedir.

Çalışma kapsamında değerlendirilen figürinlerin satın alma, bağış, hibe ve diğer yollar ile müzeye getirilmiş olması ve bu bağlamda buluntu durumlarından kaynaklanan belirsizlik nedeniyle herhangi bir kontekste ait olmadıklarından, çalışmada yer alan figürinlerin hangi döneme ait olduklarının tespiti, stil özelliklerinin belirlenmesi, benzer örnekler ile yapılan karşılaştırmalar sonucunda saptanmıştır. Değerlendiren figürinlerin % 47'si Hellenistik Dönem'e tarihlenmiştir. % 32'si Roma İmparatorluk Dönemi özelliklerini, % 21 oranında figürin Geç Arkaik Erken Klasik Dönemi temsil etmektedir. Çalışma

kapsamındaki figürinler İÖ 5 - 4 yüzyıldan İS 2. yüzyıla kadar geniş bir tarih aralığını içermektedirler ve buna bağlı olarak farklı tip ve ikonografiler sunmaktadırlar.

7. KAYNAKLAR

AA *Archäologischer Anzeiger*

Ağtürk, T. Ş. Arslan, N., (2015). *A Terracotta Treasure At Assos*. İstanbul: Ege Yayınları.

Akat H., İ., Mert, İ. H. (2017). 2015 Yılı Priene Çalışmaları. Yazılı Bildiri, 38. *Kazı Sonuçları Toplantısı*. 2. Cilt, Edirne, 23 - 27 Mayıs 2016, Edirne, Ankara: T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü Yayınlar.

Akat H., İ., Mert, İ. H., Filges A. (2016). 2014 Yılı Priene Çalışmaları. Yazılı Bildiri, 37. *Kazı Sonuçları Toplantısı*. 3. Cilt, 11-15 Mayıs 2015, Erzurum, Ankara: T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü Yayınlar.

Akkan, Y., Coşkun, F., Akkan, A., Dede, E. (2017). Aydın ili Efeler ilçesi, Köprülü Mahallesi, 419 Ada, 28 Parsel Kurtarma Kazısı Çalışmaları. 26. *Müze Kurtarma Kazı Sonuçları* 19 - 20 Nisan 2017 Hatay, Ankara: Şenol Matbaacılık.

Akyay, N. (2010). *Trakya Tümülüsleri, Buluntuları ve Kültür Tarihi Açısından Değerlendirilmesi*.

Akyüz, U. (2013). Samsun - Kurupelit’de Ele Geçen Bir Grup Mezar Steli ve Çakalca - Karadoğan Höyük Üzerine Bir İnceleme. *Kubaba*, 22, 33 - 50.

Alanyalı, F. S. (2002). Ephesos’ta Bulunmuş Olan Bir Terrakotta Figürin Işığında Kourotrophoi. Yazılı Bildiri, *II. Uluslararası Pişmiş Toprak Sempozyumu Bildiriler Kitabı*. Eskişehir, 169-176.

Alanyalı, F. S. (2003). Terrakotta Figürinler Işığında Efes Felsspaltempel - Yarık Kaya Tapınağı. Yazılı Bildiri, *III. Uluslararası Katılımlı Seramik, Cam, Emaye, Sır ve Boya Semineri Bildiriler Kitabı*. Eskişehir, 173 - 181.

Alanyalı, F. S. (2005). Efes’te Bulunmuş Bir Terrakotta Adak Figürini Işığında Doğumun Kült Hayatındaki Yeri ve Önemi. Yazılı Bildiri, *III. Uluslararası Katılımlı Seramik, Cam, Emaye, Sır ve Boya Semineri Bildiriler Kitabı*. Eskişehir, 295 - 306.

Alanyalı, F.(2016). Efes’te Kourotrophos Tanrıçaların İzinde. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1 – 7.

- Alanyalı, H. S. (2002), Hellenistik Dönem Tanagra Atölyelerinde Terrakotta Üretimi. Yazılı Bildiri, *II. Uluslararası Pişmiş Toprak Sempozyumu Bildiriler Kitabı*. Eskişehir, 177 - 179.
- Antonaras, A. Ch. (2019). *Arts, Crafts and Trades in Ancient and Byzantine Thessaloniki Archaeological, Literary and Epigraphic Evidence*. A. B. Ruickbie ve L. Ruickbie (Editörler), içinde (147 - 148). Mainz, Römisch Germanisches Zentralmuseum.
- Aslan, G. (2019). *Mozaikli Villa (Tripolis - Denizli) Mekân Duvarlarında Kullanılan Harçların Arkeometrik Yöntemlerle İncelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi Arkeoloji Enstitüsü, Kültür Varlıklarını Koruma ve Onarım Anabilim Dalı Kültür Varlıklarını Koruma ve Onarım Programı, Denizli.
- Atasoy, S. (2017). İstanbul Arkeoloji Müzelerindeki Amisos Pişmiş Toprak Heykelcikleri. *Uluslararası Amisos Dergisi*, 2, 2 - 10.
- Atıcı, M. – Karakaş, G. (2014). Kyme Doğu Nekropolü (İzmir İli, Aliğa İlçesi, Samurlu Köyü, 877 ve 879 Parsel). Yazılı Bildiri, *22. Müze Çalışmaları ve Kurtarma Kazıları Sempozyumu*, 14 – 17 Kasım 2013, Adana, Ankara: T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü Yayınlar, 229 – 242.
- Atila, C., Korkmaz, E., Gürman, B. (2015). Kyme Doğu Nekropolü Mezar Tipleri Okan, E. Atila, C. (Editörler), *Prof. Dr. Ömer Özyiğit'e Armağan* içinde (13-27). İstanbul: Ege Yayınları.
- Auinger, C. L. (2007). Aphrodite And Eros As Furniture In The Late Hellenistic And Early Roman Imperial Period. Yazılı Bildiri, *Seres '07*. 270 - 277.
- Aybek, S. (2011). Metropolis Terrakotaları Hakkında İncelemeler. *Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 1, 145 - 158.
- Aybek, S., Meriç, A. E., Öz, A. K. (2009). *Metropolis*. İstanbul: Homer Kitabevi.
- Aydaş, M. (2017), Myrinalı Koroplastlar. Çekilmez, M. ve Poulain, E. D., (Editörler), *Myrina ve Gryneion Arkeolojik Yüzey Araştırmaları Belgeler ve Yeni Araştırmalar I. Cilt* içinde (237 - 239). Ankara: Aliğa Kent Kitaplığı Dizisi:3.
- Ayvazoğlu, C. P., (2015). *Klaros'ta Dionysos Kültü*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Bilim Arkeoloji Anabilim Dalı, Klasik Arkeoloji Bilim Dalı, İzmir.

- Ayvazoğlu, C. P., Gürbüzer, E. D. (2017). Klaros'tan Pişmiş Toprak Barbitoslu Figürinlerin İkonografisi. *Adalya*, XX, 69 – 82.
- Baldıran, A. (1997). Konya Arkeoloji Müzesi'nden Kadın Büstü. *S. Ü. Fen- Edebiyat Fakültesi Edebiyat Dergisi*, 11, 1271 - 126.
- Baldıran. A. (1990). *Stratonikeai Nekropol Buluntuları*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Bilm Dalı, Konya.
- Baldıran. A. (1997). Konya Arkeoloji Müzesi'nden Bir Grup Pişmiş Toprak Heykelcik. *S. Ü. Fen- Edebiyat Fakültesi Edebiyat Dergisi*, 11, 127 - 141.
- Baldıran. A. (1999). Ereğli Müzesi'nden Pişmiş Toprak Heykelcikler. *S. Ü. Fen - Edebiyat Fakültesi Edebiyat Dergisi*, 5, 153 - 172.
- Baldıran. A.(2003). *Stratonikeai'dan Birkaç Pişmiş Toprak Heykelcik*. Yazılı Bildiri, *III. Uluslararası Eskişehir Pişmiş Toprak Sempozyumu Bildiriler Kitabı*. Eskişehir, 158 - 165.
- Bayatlı, O. (1947). *Bergama Tarihinde Asklepion*, Doğanlar Basım Evi: İzmir.
- Bayburtoğlu, C. (2015). *Erythrai Cilt I-II*. (2. Baskı), Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- BCH Bulletin de Correspondance Hellenique*.
- Bulleten Türk Tarih Kurumu Sureli Yayını*.
- Berges, D. (2002). *Archaische Fundeaus Alt - Knidos*, *Ist Mitt* 52, 99 - 164.
- Bernabo - Brea, L. (2001). *Maschere e Personaggi del Teatro Greco Nelle Terracotte*
- Berti, F. (2020). Iasos. Henry, O. C., Henry, A. B., (Editörler), *Karialılar Denizcilerden Kent Kuruculara içinde* (406 – 420). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Berti, F.- Cassai, C.C.- Desantis, P. ve Sani, S.,(1987). *La Coroplasticadi Spina Immaginidi Culto*, Ferrara.
- Bieber, M. (1951). *The Sculpture Of Hellenistic Age*, New York.
- Bieber, M. (1964) *Alexander the Great in Greekand Roman Art*, Argonaut Library of Antiquities Press: Chicago.
- Blinkenberg, C. (1931). *Lindos I. Fouilles de l'acropole 1902 - 1914 I. Lespetitsobjets*, Berlin.

- Blinkenberg, C. (1931). *Lindos, Fouilles et Recherches 1902 - 1914. I LesPetit Objects, Walter de Gruyter*. Berlin.
- Bouzek, J. (1980). *Finds From Kyme İn Turkish Museums And Yhe Present State Of TheRuins, TheResults Of The Czechlovak Expedition, Kyme II*. Univerzita Karlova Press: Praha, 131-148.
- Böker, Ö. (2010). *Lagina Hekate Kutsal Alanından Bulmuş Heykel Parçaları*. YayınlanmamışYüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Ana Bilim Dalı Klasik Arkeoloji Bilm Dalı, Konya.
- Breder, J. (2016). Eine Tonplakette im Tierfriesstilvom Taxiarchis - Hügel in Didyma, *BCH* 54, 304 - 311.
- Breitenstein, N. (1941). *Danish National Museum, Catalogue of Terracottas Cypriote, Greek, Etrusco - İtalianand Roman*, Ejnar Munksgaard, Copenhagen.
- Brinkerhoff, D. M. (1978). *Hellenistic Statues of Aphrodite, Studies in the History of Their Stylistic Development*, Garland Publishing. New York.
- Bulba, M. (2019). Kaunos Demeter Kutsal Alanı: Kült Uygulamaları. *MJH*, 9, 57 – 78.
- Bulba, M. (2019). Kaunos Demeter Kutsal Alanı: Terakota Buluntular. *Cedrus*, 123-167.
- Bumke, H. & Röver, E. (2002). Einwiederentdecktes Heiligtum auf dem Taxiarchis in Didyma, *AA I. Halbband 2002*, 84 - 104.
- Burr Thompson, D. (1963). Three Centuries of Hellenistic Terracottas the Second Century B.C. *Hesperia* Vol.3, No.3 (Jul. - Sep.1963). 301 - 317.
- Burr Thompson, D. (1963). *Troy, The Terracotta Figurines of the Hellenistic Period: Supplementary Monograph III*. New Jersey: Princeton University Press.
- Burr, D. (1934) *Terra – Cottas From Myrina in the Museum of Fine Arts, Boston*, Degree Of Doctor of Philosophy, Bryn Mawr College: Pennsylvania.
- Burr, T, D. (1966). Three Centuries of HellenisticTerracottas, VII, TheEarly
- Bürgerwelten. (1994). *Hellenistische Tonfigurenund Nachschöpfungen im 19. Jh.*, Katalog zur Ausstellung in Berlin, Philipp von Zabern Verlag: Berlin.
- Büyükkolancı, M. Doğan, E. (2007). Efes Ayasuluk Tepesi'nde Bulunan Figürinler. *Arkeoloji Dergisi*, 123 - 133.

- Canay, A. (2000). *Antik Çağ Koroplastik Sanatı ve Bu Sanatın Etkileriyle Ortaya Çıkan Günümüz Seramik Örnekleri*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Caporusso, D. (1975). *Coroplastica Arcaica e Classica Nelle Civiche Raccolte Archeologiche (Magna Graecia, Sicilia, Sardegna)*. Notizie del Chiostro del Monastero Maggiore, Ripartizione Cultura e Spettacolo, Milano.
- Cartault, A. (1890) *Terres Cuite sGrecques D'Après Le sOriginaux Des Collections Privees de France et des Musees D'Athenes*, A. Colin: Paris.
- Chesterman, J. (1974). *Classical Terracotta Figures* The Overlook Press, New York.
- Coşkun, G. (Ed.), (2019). *Afyonkarahisar Müzesi Terrakotta Figürinleri*. Ankara: Bilgin Kültür Sanat Yayıncılık.
- Coşkun, S. (2016). *Kocaeli Arkeoloji ve Etnografya Müzesi'nde Sergilenen Terrakotta Figürinler*. Yayımlanmamış Yüksek Lisan Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Anabilim Dalı, Erzurum.
- Croissant, F. (1983), *Les Protomés Féminines Archaiques Recherches Sur Les Représentations Du Visage Dans La Plastique Grecque De 550 a 480 AV. JC.*, Paris: DifusionBoccard.
- Çakıcı, M. (2007). “*Milas İsmetpaşa Mah. 248. Ada 23 – 3 Parsellerde Kurtarma Kazısı*” Yazılı Bildiri, *15. Müze Çalışmaları ve Kurtarma Kazıları Sempozyumu*, 24 – 26 Nisan 2006, Alanya, Ankara: Kültür Ve Turizm Bakanlığı Dösim Basımevi. 83 – 94.
- Çaykara, E. (2018) Kadınlar Özel Bir Bayram: Thesmophoria. Begüm Kovulmaz (Editör), *Anadolu'da Kadın*. İçinde (296 - 326) (üçüncü baskı). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Çekilmez, M. (2010). Aydın Müzesi'nden Bir Grup Terrakotta figürin. Yazılı Bildiri, *4. Uluslararası Pişmiş Toprak Sempozyumu Bildiriler Kitabı*. Eskişehir, 165 - 180.
- Çekilmez, M. (2011). *Geç Hellenistik Dönemden Bir Mezar Steli. Olba, XIX, 107 - 126*.
- Çekilmez, M. (2013). Aydın Mesutluköy'ünden Terrakotta Figürinler. *Cedrus*, 201 - 217.

- Çekilmez, M. (2015). 2008 Yılı Tralleis Kazısı Koroplastik Buluntuları. *Cedrus*,(III),51 - 66.
- Çekilmez, M. (2015). Archaic Terracottas From the Louis Robert Excavations at Amyzon. A, Muller ve E, Lafli., (Editörler), *Figurines de Terracuite en Mediterranee Grecque et Romaine Terracotta Figurines in Greekand RomanMediterranean Volume 2 Iconographie et Contextes* içinde (537 - 540). Pesses Universitairesdu Septentrion.
- Çekilmez, M. (2015). Arkeolojik Veriler Işığında Aydın ve Çevresinde Heykeltraşlık Sanatı. Özden, F. (Editör), *Aydın Güzelhisar* (143 - 159). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Çekilmez, M. (2015). Halikarnassos Yarımadası'ndan Bir Grup Figürin. *Tüba - Ar*, (18), 109 - 123.
- Çekilmez, M. (2015). Hyllarima'da Bir Grup Figürin. *Olba*, XXIII, 371 - 395.
- Çekilmez, M. (2016). *Tralleis'ten Bir Eros Yontusu*. *Olba*, XXIV, 297 - 322.
- Çekilmez, M. (2017), 2015 - 2016 Yılları Yüzey Araştırmalarına Göre Myrina Nekropolü Çekilmez, M. ve Poulain, E. D., (Editörler), *Myrina ve Gryneion Arkeolojik Yüzey Araştırmaları Belgeler ve Yeni Araştırmalar 1.Cilt* içinde (157 - 173). Ankara: Aliğa Kent Kitaplığı Dizisi:3.
- Çekilmez, M. (2017). *Tralleis Güney NekropolüTerrakotta Figürinleri*. Aydın: Aydın Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları.
- Çekilmez, M. (2019). Myrina ve Gryneion Antik Kentleri 2018 Yılı Arkeolojik Yüzey Araştırması (Mygar) Çalışmaları (4. Sezon). Erön, A., Erdan, E., (Editörler), *Doğudan Batıya 70. Yaşında Serap Yaylalı'ya Sunulan Yazılar* içinde (361 - 384). Ankara: Bilgin Kültür Sanat.
- Çekilmez, M. ve Poulain, E. D., (Editörler), (2017). *Myrina ve Gryneion Arkeolojik Yüzey Araştırmaları Belgeler ve Yeni Araştırmalar 1.Cilt*. Ankara: Aliğa Kent Kitaplığı Dizisi: 3.
- Çekilmez, M., Poulain, E. ve D., Erdan E., (Editörler), (2018). *Myrina ve Gryneion Arkeolojik Yüzey Araştırmaları Son Araştırmalar ve Disiplinler Arası Çalışmalar 2.Cilt*. Ankara: Aliğa Kent Kitaplığı: 6.
- Çelgin, G., (2018). *Eski Yunanca Türkçe Sözlük*. İstanbul: Alfa.

- Çelik, S., (2008). *Apollon ve Müzik*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Klasik Arkeoloji Anabilim Dalı, İzmir.
- Çelikel, Z. Ö. (2008). 1985 – 2006 Yılları Arasında Assos Kazılarında Ele Geçen Mitolojik Tasvirli Terrakottalar. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale On sekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Anabilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Programı, Çanakkale.
- Çetin, B. (2012). *Harran'da Tunç Çağı Pişmiş Toprak İnsan Figürinleri*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji Anabilim Dalı Klasik Arkeoloji Programı, İzmir.
- Çevik, N. (2019). *Isparta Müzesi'nde Bulunan Pişmiş Toprak Figürinler*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Klasik Arkeoloji Anabilim Dalı, Isparta.
- Çevirici, F. (1998). *Kültler Açısından Daskyleion Terrakottaları*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji Anabilim Dalı, İzmir.
- Çevirici, F., (2005). Daskyleion'da Ele Geçen Tapınan Kadın Figürinleri. *Olba*. 11. 49 – 74.
- Çırak, N., Kaya, S. (2011). 2009 İDÇ Nekropolü Kurtarma Kazısı. *19. Müze Çalışmaları ve Kurtarma Kazıları Sempozyumu*, 29. 04 – 01. 05. 2010, Ordu, Ankara: T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü Yayınlar, 217 – 232.
- Çokoğullu, S. (2007). *Ege Gübre Kazısı'ndan Ele Geçen Pişmiş Toprak Heykelcikler*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji Anabilim Dalı, İzmir.
- Dedeoğlu, J. Ö. (1993). *İzmir Arkeoloji Müzesi*. İstanbul: A Turizm Yayınları.
- Delhaye - Cahen, Anne. (1968 - 1970). Terrescutesromaines de Smyrne. Etudes des Têtes Féminines des Musées Royaux d'Art et d'Histoire de Bruxelles, *Bulletin des Musées Royaux d'Art et d'Histoire de Bruxelles*, 27 - 90.
- Delhaye - Cahen, Anne. (1969). Terrescuteshellénistiques de Smyrne influencées par la Statuaire. *L'Antiquité Classique*, XXXVII/2, 389 - 407.

- Dereboylu, E. (2012). *Aigai Pişmiş Toprak Figürinleri*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Anabilim Dalı, İzmir.
- Dewailly, M. (2000). Les statues en terre cuite du sanctuaire d'Apollon à Claros: Production et consommation (fin VIe - fin Ve siècle), F. Krinzing (ed.), *Die Ägäis und das westliche*
- Dewailly, M. (2001). Le sanctuaire d'Apollon à Claros: Place et fonction des Dieux d'après leurs images, *MEFRA*, 113, 365 - 382.
- Diler, A., ve Kasar, Ö. (2016). Pedasa Buluntusu Pişmiş Toprak Figürinler, DüNDAR, E., Aktaş, Ş., Koçak, M., Erkoç, S., (Editörler), *Havva İşkan'a Armağan Lykiarkhissai* içinde (261 - 280). İstanbul: Ege Yayınları.
- Diler, A., ve Topaloğlu, S. (2019). Pedasa Açık Hava Kutsal Alanı. Erön, A., Erdan, E., (Editörler), *Doğudan Batıya 70. Yaşında Serap Yaylalı'ya Sunulan Yazılar* içinde (1 - 15). Ankara: Bilgin Kültür Sanat.
- Dinç R., Şahan M. (2006). Tralleis Kalarından Bulunan Kabartmalı Mermer Duvar Panoları. B. Avuç, (ed.), *Hayat Erkanal'a Armağan: Kültürlerin Yansıması*, İstanbul: Homer Yayın. 249 – 256.
- Dinç, M. (2012). Tralleis Hamamı'ndan Deniz Thiasos'u Tasvirli Kabartmalar. *OLBA XX*, 201-244.
- Dinç, M. (2013). *Tralleis Heykeltıraşlık Eserleri 1996 – 2002 Kazılarında Ele Geçen Hellenistik ve Roma Dönemi Mermer Heykeltıraşlık Buluntuları*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Ana Bilim Dalı Mersin.
- Dinç, R., (2003). *Tralleis*. İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.
- Doğanalp, D., (2016). *İzmir Arkeoloji Müzesi 2009 - 2010 Yılı Batıçım / Kyme Sondaj Kazısı Buluntuları*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Anabilim Dalı, Klasik Arkeoloji Bilim Dalı, İzmir.
- Dörpfeld, W. (1968). *Troja und Ilion I - II*.
- Dufkova, M. (1974). Terracottes. Bouzek, J. (Ed.) *Anatolian Collection of Charles University, Kyme I*, İçinden (103 – 133). Praha: Universita Karlova.

- Dufkova, M. (1980), Terracottes. Bouzek, J. (Ed.) *The Results of the Czechoslovak Expedition KymeII*, İçinden. Praha: UniverzitaKarlova.
- Durnagözü, N. (2020). *StratonikeiaKoroplastiği*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Pamukkale Üniversitesi Arkeoloji Enstitüsü Arkeoloji Ana Bilim Dalı, Arkeoloji Doktora Programı, Denizli.
- Durugönül, S. (2009). TerracottaStatuette of ‘Bathing Aphrodite. *Adalya*, 12, 107 – 116.
- Dündar, E., Rauh, N. K., (2017). The North Bastion on the Tepecik Acropolis at Patara: Dating “Early Hellenistic. *Hesperia: The Journal of the American School of Classical Studies at Athens*, Vol. 86, No. 3, 553 - 557.
- Eraslan, F. (1997). *Adyaman Müzesi’nden Bir Grup Terrakotta Figürin*. Yayınlanmamış Yüksek Lisan Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Seramik Anasanat Dalı, İzmir.
- Erdan, E. (2020). *Tisna - 1 Tisna Antik Kenti’nde İlk Araştırmalar ve Gözlemleri*. İzmir. Dinç Ofset Matbaa.
- Ergün, N. (2013). *Assos Batı Nekropolü Buluntuları*. Yayınlanmamış Yüksek Lisan Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Anabilim Dalı, Çanakkale.
- Ergün, Ö. (2012). *Anadolu Uygarlıklarında Pişmiş Toprakta Yapılmış Kybeleler*. Yayınlanmamış Yüksek Lisan Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Arkeolojive Sanat Tarihi Anabilim Dalı, İzmir.
- Erol, D. (2016). Tire Müzesi Terrakotta Figürin Koleksiyonu Hakkında Ön Değerlendirme. M. A. Erdoğan ve Ş. P. Taş (Editörler), *Tire Araştırmaları Sempozyumu Bildirileri*, 1. Cilt içinde (355 -381). İstanbul: Tire Belediyesi Kültür Yayınları.
- Erpehlivan, H. (2011). *Metropolis’in Plastik Sanatlarında Tanrı Ve Tanrıça Figürleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Ana Bilim Dalı, Edirne.
- Ersavaş, K. (2019). *Aydın Müzesi Örnekleri Işığında Karia Bölgesi Figürinleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Ana Bilim Dalı, Aydın.

- Erzen, A. (1984). 1982 Enez Kazısı Çalışmaları. Yazılı Bildiri, V. Kazı Sonuçları Toplantısı. 23 - 27 Mayıs -1983, İstanbul, Ankara, 297, 299, 545, 546.
- Fırat, M. (2004). *Aliağa Kurtarma Kazısında Ele Geçen Pişmiş Toprak Figürinleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Anabilim Dalı, İzmir.
- Fırat, M. (2009). İzmir Arkeoloji Müzesi'nden Bir Grup Terrakotta Figürin. *Anadolu Sohbetleri VIII*, İstanbul, 171-198.
- Filges, A. (2000). Die Therme (Westbau) und Nördlich Angrenzende Baustrukturen, AA I. *Halbband*, 105 - 118.
- First Century BC. *Hesperia*35, 1-19.
- Foça, S. (2011). *İzmir İli Aliağa İlçesi Kendirci Mevkii İç Liman Kurtarma Kazılarında Ortaya Çıkarılan Bir Grup Mezarın İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji Anabilim Dalı, Klasik Arkeoloji Programı, İzmir.
- Foça, S. (2019). *Teos Batı Nekropolisi Mezar Tipolojisi ve Buluntuları*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji Anabilim Dalı, Klasik Arkeoloji Programı, İzmir.
- French, D. (1985). Tille Höyük 1983. Yazılı Bildiri, VI. Kazı Sonuçları Toplantısı. 16 - 20 Nisan, 1984, İzmir, Ankara, 248, 257.
- Fuchs, M. (1992). Römische Idealplastik, *Katalog der Skulpturen/Gyptothek*, Bd.6, München,
- G.İşin, (2015). Terracotta Figurines from Arpalık Tepe in Pisidia: Apollo and the Great Mother Goddess in a Cave Sanctuary. A, Muller ve E, Lafli., (Editörler), *Figurines de Terra Cuite en Mediterranee Grecque et Romaine Terracotta Figurines in Greek and Roman Mediterranean Volume 2 Iconographie et Contextes* içinde (555 - 570). Pesses Universitaires du Septentrion.
- Gerçek, A. (2018). Antik Çağ'da Pişmiş Toprak Oyuncaklar. *Aktüel Arkeoloji*, 74 - 80.
- Goldman, H. (1950). *Excavations at Gözli Kule, Tarsus, The Hellenistic and Roman Periods, Tarsus I*, Princeton University Press: New Jersey.

- Goldman, H., Jones, F. (1942). Terracottas From the Necropolis of Halae. *Hesperia* 11, 365 - 420.
- Gönenç, S. (2001). Terracotta Seramik Heykellerin Restorasyonu ve Konservasyonu. *1.Uluslararası Pişmiş Toprak Sempozyumu Bildiriler Kitabı*. Eskişehir, 61 - 69.
- Gözübüyük, M. (1993). *İstanbul Arkeoloji Müzelerinde Bulunan Cesnola Koleksiyonu Bünyesinde Pişmiş Toprak Eserler*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji - Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Ankara.
- Graepler, D. (1997) *Tonfiguren Im Grab, Fundkontexte Hellenistischer Terrakottenaus der Nekropole von Tarentum*, Biering - BrinkmanVerlag: München.
- Graeve, V. V. (1992). 1990 Yılı Milet Çalışmaları. Yazılı Bildiri, XIII. Kazı Sonuçları Toplantısı. 2. Cilt, 27- 31 Mayıs 1991, Çanakkale, Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi, 10, 11, 14, 16, 17, 19.
- Graeve, V. V. (1993). 1991 Yılı Milet Çalışmaları. Yazılı Bildiri, XIV. Kazı Sonuçları Toplantısı. 2.Cilt, 25 - 29 Mayıs 1992, Ankara, Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi, 55, 56, 58, 65, 66.
- Graeve, V. V. (1995). 1993 Yılı Milet Çalışmaları. Yazılı Bildiri, XVI. Kazı Sonuçları Toplantısı. 1.Cilt, 30 Mayıs - 3 Haziran 1994, Ankara, Ankara. Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü, 408, 416.
- Graeve, V. V. (2005). 2001 - 2003 Milet Çalışmaları. Yazılı Bildiri, 26. Kazı Sonuçları Toplantısı. 1. Cilt 24 - 28 Mayıs 2004, Konya, Ankara: Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, 209, 210, 211, 218.
- Graeve, V. V. (2007). 2004 - 2005 Milet Çalışmaları Dr. Berthold Friedrich Weber'in anısına. Yazılı Bildiri, 28. Kazı Sonuçları Toplantısı. 2. Cilt 29 Mayıs - 2 Haziran 2006, Çanakkale, Ankara: T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü Yayınlar, 632, 634, 635, 640, 647, 648.
- Graeve, V. V. (2008). 2006 Yılı Milet Çalışmaları. Yazılı Bildiri, 29. Kazı Sonuçları Toplantısı. 3. Cilt, 28 Mayıs - 1 Haziran 2007, Kocaeli, Ankara: T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü Yayınlar, 346 - 348, 352, 356.

- Graeve, V. V. (2010). 2007-2008 Milet Çalışmaları. Yazılı Bildiri, 31. Kazı Sonuçları Toplantısı. 4. Cilt 25 - 29 Mayıs 2009 Denizli, Ankara: T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü Yayınlar, 137, 137, 145, 152 - 155.
- Graeve, V. Von ve İslam H. A. (2015). Miletos. Özden, F., (Editör), *Aydın Güzelhisar* (47-69). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Grandjouan, C. (1961). Terracottasand Plastic Lamps of the Roman Period, *Agora VI*, Princeton: American School of ClassicalStudies at Athens.
- Grasso, A. T. (2008). *Il santuariodello Kourotrophos a Kymeeolice*. Ricerche, I, Universitadella Calabria. Collana del Dipartimentodi Archeologia Storiadellearti, Universitàdella Calabria.
- Güçlü, H. (2006). *Tekirdağ Çevresi Pişmiş Toprak Figürinleri*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.
- Güllüsaç, Ş. (2020). Teos Batı Nekropolisi: 2. ve 3. Evre Gömüleri. *Kubaba*, 29, 63 – 88.
- Gümüsoğlu, T. (2019). *Seramik Oyuncakların Günümüze Yansımaları*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Seramik Ana Sanat Dalı, İzmir.
- Günel, B. (2019). *2006 – 2015 Yılları Arasında Kibyra Kazılarında Ele Geçen Terrakotta Figürinler*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji Ana Bilim Dalı, Burdur.
- Gürbüzer, E. D. (2012). *Klaros Kazılarında Bulunmuş Olan PişmişToprakFigürinler ve Kültler Açısından Değerlendirilmeler*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Klasik Arkeoloji Anabilim Dalı, İzmir.
- Gürbüzer, E. D. (2019). Pişmiş Toprak Figürinler ve Anıtsal Heykeller: Bağımsız mı Takipçi m? *Cedrus*. VII. 299 - 331.
- Güzelçiçek, A. (2019). *Tunceli İlinin Farklı Noktalarından Alınan Kum Numunelerinin Xrf Spektrometresi İle Kimyasal Analizi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Munzur Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Elektrik Elektronik Mühendisliği Anabilim Dalı Tunceli.

- Hekimoğlu, A. (2010). *İstanbul Arkeoloji Müzeleri'ndeki Pitane Pişmiş Toprak Figürinler*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji Ana Bilim Dalı, Muğla.
- Hellmann, M, C. (1992). *Recherches sur le vocabulaire de l'architecture grecque d'apres les inscriptions de Delos*, BEFAR 278.
- Hellmann, M. C. (1989). Choix d'objets provenant d'Asie Mineure. A. Figurines en terre cuite de Myrina, *Varia Anatolica*, IV - 1, 73-76.
- Henninger, F. J. - A. Kossatz, U. (1979). Zwei Hellenistische Gräber der Milesischen Nekropole, *Ist Mitt* 29, 174 - 186.
- Herzog, R. (1901). Bericht über eine Epigraphisch Archäologische Expedition auf der Insel Kos im Sommer 1900, *AA*, 131 - 140.
- Hesiodos, *İşler ve Günler/Tanrıların Doğuşu*, Çev. Furkan Akderin, Say Yayınları, İstanbul, 2012.
- Higgins R. A. (1954). *Catalogue of the Terracottas in the Department of Greek and Roman Antiquities, Grek 730 - 330 B.C. British Museum I*, Order of the Trustees Press: London.
- Higgins R. A. (1970). The Polychrome Decoration of Greek Terracottas. *Studies in Conservation*, Vol. 15, No. 4, Special Issue on the Conservation, Technique and Examination of Polychromed Sculpture, 272 - 277.
- Higgins, R. A. (1969). *Catalogue of the Terracottas in the Department of Greek and Roman Antiquities British Museum. Volume I - II. Greek: 730 - 330 B.C.*, Oxford (ilk basım 1954).
- Hinz, V. (1998), *Der Kult von Demeter rund Kore auf Sizilien und in der Magna Graecia*. Wiesbaden.
- Holtzmann, B. (1986). *Les Protomès Féminines En Terre Cuite: Une Nouvelle Approche De La Plastique Archaique Grecque*, *Revue Archéologique, Nouvelle Série, Fasc. 1*, pp: 81 - 88, Presses Universitaires de France.
- Homeros, *İlyada*, Çev. A. Erhat – A. Kadir, Can Yayınları, İstanbul, 1996.
- <https://aydin.ktb.gov.tr/TR-64420/aydin-arkeoloji-muzesi.html>

<https://muze.gov.tr/muze-detay?DistId=MRK&SectionId=AYD01>

<https://muzeler.org/aydin-arkeoloji-muzesi>

<https://www.aktuelarkeoloji.com.tr/aydin-arkeoloji-muzesi>

Huguenot, C. (2001) “Les Eroses Volants, Recherche sur la Signification Groupe de Terres Cuites Hellenistiques Eretrie”, *Ant K44*, 92 - 123.

Işın, G. (2007). *Patara VI: Patara Terrakottaları Hellenistik ve Erken Roma Dönemleri*. İstanbul: Ege Yayınları.

Işık, C. (2020). Geride Bırakılan 50 Yılın Arkeolojiye Kazandırdığı İlkleri ile Kaunos. Henry, O. C., Henry, A. B., (Editörler), *Karialılar Denizcilerden Kent Kurucularına* içinde (422 – 445). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Işık, F. (1980). Die Koroplastik von Theangela in Karien und ihre Beziehungen zu Ostionien zwischen 560 und 270 v. Chr, *IstMitt 21*.

Işık, F. (2019). *Uygarlık Anadolu'dan Doğdu*. İzmir. Akdeniz Ülkeleri Akademisi Vakfı.

Işın, G. (2008) Pataradan Terrakotta Bir Portre Büst. Delemen, İ., Kepeç, S. Ç., Özdişbay, A., Turak, Ö., (Editörler), Prof Dr. Haluk Abbasoğlu'na 65 Yaş Armağanı 1. Cilt içinde (587 - 599). Antalya: Suna İnan Kıraç Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü (Akmed).

Işın, G. (2010). Patara Tepecik Akropolü “Bey Evi” Kazıları (2003-2007): Geç Arkaik - Erken Klasik Dönem Terracottaları. *Olba*, XVIII, 85 - 106.

İdil, V. (1984). Kyme Kazıları. Yazılı Bildiri, *V. Kazı Sonuçları Toplantısı*. 23 - 27 Mayıs 1983 İstanbul, Ankara: 269 – 274.

İdil, V. (1985). Kyme Kazısı 83 Yılı Çalışmaları. Yazılı Bildiri, *VI. Kazı Sonuçları Toplantısı*, 16 – 20 Nisan 1986, İzmir, Ankara, 415 – 418.

İnan, J. (2003). *Perge'nin Roma Devri Heykeltraşlığı II*. İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.

İslam, H.A., Aslan, A.(2015). Milet Nekropolü, Değirmentepe Mevkii Kazı Çalışmaları (2012 -2013). Yazılı Bildiri, 23. *Müze Çalışmaları ve Kurtarma Kazıları Sempozyumu*. 04 - 07 Mayıs 2014. Mardin, Ankara: Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü Yayınları.

- İzmir Fransız Kültür Merkezi, (2006). *Smyra/ İzmir Bir Kent'in Portresi*, İzmir: Yeni Yol Matbaası.
- İzmir Ticaret Odası, (2020). *İzmir Ticaret Tarihi Müzesi Seramik Eserler Koleksiyonu*. İzmir: Print House.
- Jeammet, V. (2001). *La vie quoditienne en grèce antique, Des figurines pour la vie et pour l'au-delà*, Paris.
- Jeammet, V. (2003). La naissance des Tanagréennes, Athènes au Ier siècle avant J.-C., Origine et diffusion des Tanagréennes, *Tanagra, Mythe et archéologie, Exposition du Musée du Louvre 15 Sept. 2003 - 5 Jan. 2004*, Paris 2003, 120 - 153.
- Kaplan, D. (2009). Frank Calvert Koleksiyonu'ndan Bir Grup Oturan Çocuk Terrakotta'ları. *Anatolia*, (36), 127 - 147.
- Kaplan, D. (2019). Yüksel Erimtan Koleksiyonu'ndan İki Terrakotta Fulcrum Figürü. *Anadolu*, 45, 57 - 80.
- Kardom, M. (Ed.), (2007). *Boncuk: İnanç, Güç ve Güzellik*. İstanbul: Seçil Ofset.
- Karlsson, L. (2019). Kybele At Labraunda. Henry, O., Konuk, K., (Editörler), *Karia Arkhaia La Carie, des Origines a la période pre - hékatomnide İstanbul 14 - 16 Novembre 2013 içinde* (89 - 100). İstanbul: Institut Français d'Etudes Anatoliennes Georges Dumézil.
- Kasapoğlu, H. (2012). Heykelcik ve Figürinler. Başaran, C. (Editör), *Parion* (18 - 233). İstanbul: Ege Yayınları.
- Kasapoğlu, H. (2015). *Parion Antik Kenti Terrakotta Figürinleri (2004 - 2013)*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Anabilim Dalı, Erzurum.
- Kasar, Ö. A. (2010). *İstanbul Arkeoloji Müzelerinde Bulunan Cesnola Koleksiyonu Bünyesinde Pişmiş Toprak Eserler*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji Anabilim Dalı, Muğla.
- Kassab Tezgör, D. (2007) Tanagraennes d'Alexandrie Figurines de Terre Cuite Hellenistiques des Necropoles Orientales, *Etudes Alexandrines* 13, Press Institut Français d'Archeologie Orientale: Le Caire.

- Kassab, D. (1988). *Statuettes en Terre Cuite de Myrina. Corpus des Signatures, Monogrammes, Lettres et Signes*, Institut Français d'Etudes Anatoliennes d'Istanbul, Press Maisonneuve: Paris.
- Kaufmann, C.M. (1915). *Graeco – Agyptische Koroplastik*. Heinrich Finck Verlag, Leipzig und Kairo.
- Kekule, R. (1884). *Die Antiken Terrakotten, Terrakotten von Sicilien*, Verlag von W. Spemann: Berlin und Stuttgart.
- Kenfield, J. F. (1994). “High Classical and High Baroque in the Architectural Terracottas of Morgantina”, *Proceedings of the International Conference on Greek Architectural Terracottas of the Classical and Hellenistic Periods*, 12 - 15 December 1991, *Hesperia Supp. 27*, American School of Classical Studies at Athens: Princeton, 275 - 281.
- Kepçe, S. Ç. ve Gerçeker, S. Ö. (2011). “*Kilden Suretler*”. İstanbul: Mas Matbaacılık.
- Kılıç, Y. (2018). *Antik Çağ'da Boya ve Boyama*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Ana Bilim Dalı Arkeoloji Bilim Dalı, Konya.
- Kırçın, E. (2019). *Edirne Gümrük Kapılarında Ele Geçen Arkeolojik Eserler*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Ana Bilim Dalı, Edirne.
- Kızıl, A. (2020). Mylasa'da (Milas) Elit Aile Mezarları. Henry, O. C., Henry, A. B., (Editörler), *Kariahlılar Denizcilerden Kent Kurucularına* içinde (274 – 283). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Kielau, S. (2009). *Terrakotten aus Pergamon, Tonfiguren aus Wohnhäusern der Stadtgrabung*. Inaugural – Dissertation zur Erlangung des Doktorgrades der Philosophischen Fakultät Der Westfälischen Wilhelms Universität: Münster.
- Kingsley, B. M. (1972). A Myrina Figurine in Malibu. *American Journal of Archaeology* (76), 81 - 83.
- Koch, G., (2001). *Roma İmparatorluk Dönemi Lahitleri*. İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.

- Koenigs, W., Raeck, W. (2001). Priene 1999 Yılı Kampanyası. Yazılı Bildiri, 22. *Kazı Sonuçları Toplantısı*. 2. Cilt, 22 - 26 Mayıs 2000, İzmir, Ankara: Kültür Bakanlığı Milli Kütüphane Basımevi, 183, 186.
- Koenigs, W., Raeck, W. (2002). 2000 Yılı Priene Çalışmaları. Yazılı Bildiri, 23. *Kazı Sonuçları Toplantısı*. 1.Cilt, 28 Mayıs -1 Haziran 2001, Ankara, Ankara: Kültür Bakanlığı Milli Kütüphane Basımevi, 59,63, 69 - 70.
- Kongaz, G. (2015). *İstanbul Arkeoloji Müzeleri Yunan Roma Dönemi Pişmiş Toprak Smyrna Figürinleri Kataloğu*. İstanbul: İfea.
- Korkmaz, E. – Gürman, B. (2012). İzmir İli, Aliğa İlçesi, Bozköy Biçerova Mevkii Kyme Antik Kenti Doğusu Sur Dışı Yapıları ve Doğu Nekropolü Kurtarma Kazısı. Yazılı Bildiri 20. *Müze Çalışmaları ve Kurtarma Kazıları Sempozyumu*, 25 – 29 Nisan 2011, Bodrum, Ankara: T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü Yayınlar, 71 - 96.
- Kossatz, A. U. (1981). Ausgewählte Terrakotten Aus Der Grabung Westlich Des Buleuterion, *Ist Mitt* 31, 130 - 137.
- Köse, V. (1993). *Ainos Pişmiş Toprak Heykelcikleri*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Kösekul, Y. (1995). *Daskyleion Pişmiş Toprak Heykelcikleri*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji ve Sanat Tarihi Bölümü Klasik Arkeoloji Anabilim Dalı, Ankara.
- Lagona, S. (1994). 1992 Yılı Kyme Arkeolojik Kazıları. Yazılı Bildiri, *XV. Kazı Sonuçları Toplantısı*.2. Cilt 24 - 28 Mayıs 1993 Ankara, Ankara: T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü Yayınlar, 15, 2, 1 – 10.
- Lagona, S. (1995). 1993 Yılı Arkeolojik Kazıları. Yazılı Bildiri, *XVI. Kazı Sonuçları Toplantısı*. 2. Cilt 30 Mayıs – 3 Haziran, 1994 Ankara, Ankara: T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü Yayınlar, 27 – 37.
- Lagona, S. (1998). 1996 Yılında Aiolis Kyme'si Arkeolojik Kazı ve Araştırmaları. Yazılı Bildiri, *XIX. Kazı Sonuçları Toplantısı*.1. Cilt 1998 Ankara, Ankara: T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü Yayınlar, 837.

- Lagona, S. (2000). Aiolis Kyme'si 1998 Yılı Kazı ve İnceleme Çalışmaları. Yazılı Bildiri, 21. Kazı Sonuçları Toplantısı. 2. Cilt 24 – 28 Mayıs 1999 Ankara, Ankara: Kültür Bakanlığı Milli Kütüphane Basımevi, 217 – 226.
- Lagona, S. (2002). AiolisKyme'sinde Yirmi Yıldır Sürdürülen İtalyan Arkeolojik Kazı ve Araştırmaları. 24. Kazı Sonuçları Toplantısı. 2. Cilt 27 - 31 Mayıs 2002 Ankara, Ankara: T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü Yayınlar, 485 – 490.
- Lang-Auinger, C. (2007). Terrakotten. Die Basilika am Staatmarkt in Ephesos, 2. Teil: Klassischerbis Römischer Zeit, *FiEIX/2/3*, Wien: Verlag Der Österreichischen Akademie Der Winesschaften, 124 – 169.
- Laumonier, A. (1921) *Catalogue de terrescuitesdu Muséearchéologique de Madrid*, Feret&Filspress, Bordeaux
- Laumonier, A. (1956). *Exploration Archéologique de Délos XXIII. Lesfigurines de terre cuite*. Paris: BoccardPress.
- Laumonier, A., (1954). “Les Figurines de Terre Cuite”, *Delos XXIII*, Press E. De Boccard Editeur: Paris.
- Lebe, F. (2013). *İdç Nekropol'unde 2009 - 2011 Yılları Arasında Mezar Dışından Gelen Figürinler*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Klasik Arkeoloji Anabilim Dalı, İzmir.
- Leick, G. (1996). *A Dictionary Of Ancient NearEastern Mythology*. London: Routledge Press.
- Lewis, S. (2002) *The Athenian Woman, An Iconographic Handbook*, Routledge Press, London.
- Leyenaar – Plaisier, P. G. (1979) *Les Terres Cuites Grecques et Romaines, Catalogue de la Collection du Musee Nationaldes Antiquites A Leiden*, Rijksmuseumvan Oudhedente Leiden, Press Pays Bas, Leiden.
- LIMC 1984 *Lexicon Iconographicum Mythologia Classicae*, “Aphrodisias – Athena”, Artemis Winkler Verlag: Zürich.
- LIMC 1988 *Lexicon Iconographicum Mythologia Classicae IV/2* , “Eros – Herakles”, Artemis Winkler Verlag: Zürich.

LIMC *LexiconIconographicumMythologiaeClassicae*

Linga, A. (2019). *Ainos Taşaltı Nekropolü Roma Dönemi Pişmiş Toprak Figürinleri (1986 - 1999)*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji Anabilim Dalı, Edirne.

Liparesi, L'ErmaBreitschneider, Roma.

Marca, A. L. (2011). Kyme 2010: Şehir ve Yayılım Alanı, Yeni Topoğrafik Veriler. Yazılı Bildirim. 27. *Arkeometri Sonuçları Toplantısı*, 23 – 28 Mayıs 2011 Malatya, Ankara: Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü Yayınlar, 191 – 208.

Marca, A. L. (2015). Kyme'deki Kültürler ve Kutsal Alanlar. 37. *Kazı Sonuçları Toplantısı*. 3. Cilt 11 – 15 Mayıs 2015. Erzurum, Ankara: T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü Yayınlar, 215 – 232.

Marca, A. La. (2020). Aiolis Kyme'si: Tarih, Ekonomi ve Toplum (M.Ö. 8- M.S. 5. Yüzyıl) Çekilmez, M., (Editör), *Aliğa ve Çevresi Uluslararası Aliğa ve Çevresi Aiolis Bölgesi – Arkeoloji ve Disiplinlerarası Araştırmalar Sempozyumu Bildirileri* içinde (15 – 36). Aliğa Kent Kitaplığı.

Martinez, E. H. V. (2012). Oyuncak Türü Olarak Pişmiş Toprak Düdükler. *Anadolu Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü Sanat ve Tasarım Dergisi*, 2, 74 - 90.

MEFRA Mélanges de l'École Française de Rome, Antiquité.

Mendel, G. (1908). *Cataloguedes Figurines Grecques de Terre Cuite, Musees Imperiaux Ottomans*, Constantinople: Par Ordre du Ministère Imperial de L'Instruction Publique.

Meral, K. Ve Has, A. C. (2011). Kyzikos'tan Bir Grup Pişmiş Toprak Figürin. *Arkeoloji ve Sanat*, (138), 67 - 80.

Meriç, A. E. (2013). *Metropolis Ionia III. Ana Tanrıça Kutsal Mağaraları*. İstanbul: Homer Kitabevi.

Meriç, R. (2002). Spathellenistisch –römische Keramikund Kleinfundeauseinem Schachtbrunnen am Statmarkt in Ephesos. *FiE IX/3*, Österreichischen Archäologischen Institut: Wien.

- Merker, G. S. (2000). The Sanctuary of Demeter and Kore Terracotta Figurines of the Classical, Hellenistic, and Roman Periods, *Corinth XVIII*, Part IV, New Jersey: American School of Classical Studies at Athens Princeton.
- Merker, G. S. (2003). Corinthian Terracotta Figurines. The Development of an Industry. Eds. C. K. Williams – N. Bookidis, *Corinth. The Centenary 1896 - 1996 Corinth 20*. Princeton, 233 - 245.
- Mittelmeer. Beziehungen und Wechselwirkungen 8. bis 5. Jh. v. Chr., Wien, 24. bis 27. März 1999*, Viyana, 343 - 347.
- Mollard - Besques, S. (1954). *Musée National du Louvre. Catalogue raisonné de figurines et reliefs en terre cuite Grecs, Étrusques et Romains I. Époques Préhellénique Géométrique, Archaique et Classique*, Paris.
- Mollard - Besques, S. (1963). *Catalogue Raisonné des Figurines et Reliefs en Terre-Cuite Grecs et Romains. II. Myrina*. Musée du Louvre et Collections des Universités de France, Presses des Musées Nationaux: Paris.
- Mollard - Besques, S. (1971 - 72). *Catalogue Raisonné des Figurines et Reliefs en Terre-Cuite Grecs et Romains I - III, Époques Hellenistique et Romaine Grèce et Asia Mineure*. Paris: Presses des Musées Nationaux.
- Mollard - Besques, S. (1976) "Un Groupe D" Aphrodite Au Dauphin", *RA 1*, 121 - 134.
- Mollard-Besques, S. (1972). *Catalogue Raisonné des Figurines et Reliefs en Terre-Cuite Grecs Étrusques et Romains. IV - II. Époques Hellenistique et Romaine Cyrenaique, Egypte Ptoleimaïque et Romaine Afrique du Nord et proche-orient*. Paris. Presses des Musées Nationaux.
- Mrogenda, U. (1990). Die figuralen Terrakotten. *Ausgrabungen in Assos Asia Minor Studie, 2*.
- Muller, A., Lafli, E. (2015). (Éditeurs), *Figurines de Terre-Cuite en Méditerranée Grecque et Romaine Terracotta Figurines in Greek and Roman Mediterranean volume 2 Iconographie et Contextes* Presses Universitaires du Septentrion.
- Müller - Wiener, W. (1980). Milet 1978 - 1979. Vorbericht über die Arbeiten der Jahre 1978 und 1979. Mit Beiträgen von P. Herrmann, W. Koenigs, R. Könster, A. U. Kossatz und W. Voigtländer, *Ist Mitt 30*, 23 – 98.

- Müller Wiener, W. (1985). 1983 Milet Çalışmalarının. Yazılı Bildiri, *VI. Kazı Sonuçları Toplantısı*, 16 - 20 Nisan 1984, İzmir, Ankara. 409-413.
- Niewöhner, P. (2018). Milet 2016 Yılı Çalışmaları. Yazılı Bildiri, *39. Kazı Sonuçları Toplantısı*. 1. Cilt 22 - 26 Mayıs 2017, Bursa, Ankara: T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü Yayınlar.
- Niewöhner, P., Berns, C., Şahin, R. (2017). Milet 2015 Yılı Çalışmaları. Yazılı Bildiri, *38. Kazı Sonuçları Toplantısı*. 1. Cilt 23 - 27 Mayıs 2016, Edirne, Ankara: T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü Yayınlar.
- Nicholson, F. (1968) *Ancient Life in Miniature. An Exhibition of Classical Terracottas From Private Collections in England*, Birmingham Museum Art Gallery Publishing: Birmingham.
- Ögün, B. (1974). Kaunos Kazıları 1972. *Türk Arkeoloji Dergisi*, 21(1),133-136.
- Özbay, A. (2016). *Klazomenai Karantina Adası Kuzey Yamacı Kazılarında Ele Geçen Pişmiş Toprak Figürinler*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Klasik Arkeoloji Anabilim Dalı, İzmir.
- Özbay, F., Özbay, A. (2017). Karantina Adası Kuzey Yamacı Kazıları Stratigrafik Değerlendirmesi ve Hellenistik Dönem Pişmiş Toprak Figürinler. *Seleucia*, 7, 207-223.
- Özbozdağ, G. (2018). *Kıbrıs Figürinlerinin Doğuşu ve Doğu Yunan'daki Dağılımı*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Anabilim Dalı, İzmir.
- Özcan, A. (2003). Antik Çağda Pişmiş Toprak Oyuncaklar. Yazılı Bildiri, *III. Uluslararası Pişmiş Toprak Sempozyumu Bildiriler Kitabı*. Eskişehir, 166 - 171.
- Özcan, F. (2007) *Die Figürlichen Terrakotten von Milet aus Klassischer und Hellenistischer Zeit*. (Inauguraldissertation), Fakultät für Geschichtswissenschaft, RuhrUniversität, Bochum.
- Özcan, F. (2009). Funde aus Milet, Hellenistische Terrakotten von der Ostterrasse des Kalabaktepe. *AA2009/1*, 159 -165.
- Özcan, F. (2016). Klassische und hellenistische Terrakotten aus Milet. Ein Überblick. *BCH Supplément 54*, 313 – 323.

- Özcan, F. (2016). Milet, Türkiye. Aufarbeitunggriechischer Terrakottenund Keramikfunde. *E – FDD* 2016/1, 160-163.
- Özdemir, E.,Çekilmez, M. (2020). Myrina Antik Kenti Nekropolü, Mezar Tipleri ve Ölü Gömme Gelenekleri. Çekilmez, M., (Editör), *Aliğa ve Çevresi Uluslararası Aliğa ve Çevresi Aiolis Bölgesi – Arkeoloji ve Disiplinlerarası Araştırmalar Sempozyumu Bildirileri İçinde* (243 – 277). Aliğa Kent Kitaplığı.
- Özer, E. (2016). Aizanoi'dan Horozlu Mezar. *Art - Sanat Dergisi*, 1 - 24.
- Özgan, R. (1982). *Yunan ve Roma Devri Tralleis Heykeltraşlığı*. Yayımlanmamış Doçentlik Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Özgan, R. (1990).İÖ 1. Yüzyıl Tralleis Yontuculuğu. Yazılı Bildiri, *X TTK* 1. Cilt, 22 - 26 Eylül 1986, Kongreye Sunulan Bildiriler, Ankara: TTK Yayınları, 247 – 284.
- Özhanlı, M. (2004). *Arkaik Dönem Kilikya Pişmiş Toprak Figürinleri Kilikya - Kıbrıs ve İonia İlişkileri*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Klasik Arkeoloji Anabilim Dalı, Antalya.
- Öztepe, E. (1991). *Smintheion Pişmiş Toprak Heykelcikleri*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji ve Sanat Tarihi Bölümü Klasik Arkeoloji Anabilim Dalı, Ankara.
- Öztepe, E. (2004). Smintheion'dan Bir Grup Pişmiş Toprak Heykelcik. *Belleten*, (LXVII), 248 – 250), 77 – 100.
- Öztürk, F. (2007). *Efes Müzesi'nden Bir Grup Terrakotta Figürin*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Ana Bilim Dalı, Aydın.
- Öztürk, N., Güloğlu G. ve Girgin, A. (2017), 2011 Yılı Yüzey Myrina ve Gryneion Antik Kentleri Arkeolojik Yüzey Araştırması. Çekilmez, M. ve Poulain, E. D., (Editörler), *Myrina ve Gryneion Arkeolojik Yüzey Araştırmaları Belgeler ve Yeni Araştırmalar 1.Cilt* içinde (125 - 135). Ankara: Aliğa Kent Kitaplığı Dizisi:3.
- Özyiğit, Ö. (1981). Bergama Arkeoloji Müzesinde sergilenen MyrinaTerracottaları ve Aglaophon İşliğı. Yazılı Bildiri, *IX. Türk Tarih Kongresi 21 - 25 Eylül*, 1 Cilt, Ankara, 499-511.

- Özyiğit, Ö. (1990). Pişmiş Toprak Sahte Heykelcikleri Stil ve Teknikleri. Yazılı Bildiri, VII. *Araştırma Sonuçları Toplantısı*. 2. Cilt, 18 - 23 Mayıs 1989, Antalya, Ankara, 239 - 266.
- Özyiğit, Ö. (1997). Les Criteres De Datation Des Figürines De Terre Cuite. *Anadolu 13*. Bayburtoğlu, C., (Edit.), *Akurgal'a Armağan* içinde (61-79). Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Özyiğit, Ö. (2015). Myrina'dan Louvre Müzesi'ne. *Aktüel Arkeoloji*, (47), 62 - 65.
- Patacı, S.(2007). *Hellenistik Dönemde Batı Anadolu'da Kyble Tapınımı*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji Anabilim Dalı, İzmir.
- Perçin, Ö. (2019). *Seleukeia Sidera Terrakotta Figürinleri*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji (Klasik Arkeoloji) Anabilim Dalı, Isparta.
- Polat, R. T. (2013). *Stratonikeai Akdağ Nekropolü Somut ve Soyut Kültür Üzerine Bir Araştırma*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji (Klasik Arkeoloji) Anabilim Dalı, Ankara.
- Polat, R. T. (2017). *Stratonikeia Çalışmaları 2 Stratonikeia Akdağ Nekropolü*. İstanbul: Ege Yayınları.
- Poulain, E D. (2019). Neonteikhos Terrakottaları., Erön, A., Erdan, E., (Editörler), *Doğudan Batıya 70. Yaşında Serap Yaylalı'ya Sunulan Yazılar* içinde (167-202). Ankara: Bilgin Kültür Sanat.
- Poulain, E. D. (2017). 1880 - 1882 Yılları Arasında Myrina'da Atina Fransız Okulu Kazıları. Çekilmez, M. ve Poulain, E. D., (Editörler), *Myrina ve Gryneion Arkeolojik Yüzeysel Araştırmaları Belgeler ve Yeni Araştırmalar 1.Cilt* içinde (157-173). Ankara: Aliğa Kent Kitaplığı Dizisi:3.
- Prokova, A. (2014). *Die Figürlichen Tonvotiveaus dem Heiligtum der Parthenos in der Antiken Stadt Neapolis, Zu Kultund Materieller Kultur Einer Griechischen Stadt an der Nordägäischen Thrakischen Küste*, Erlangung der Doktorgrades, Philosophischen Fakultät, Universitätzu Köln im Fach Klassische Archäologie: Köln.

- Raeck, W. (2003). 2001 Yılı Priene Çalışmaları. Yazılı Bildiri, 24. *Kazı Sonuçları Toplantısı*. 1.Cilt, 27 - 31 Mayıs 2002, Ankara, Ankara: Kültür Bakanlığı Döşim Basımevi, 71, 76, 81.
- Raeck, W. (2009). 2007 Yılı Priene Çalışmaları. Yazılı Bildiri, 30. *Kazı Sonuçları Toplantısı*. 1.Cilt, 26 - 30 Mayıs 2008, Ankara, Ankara: T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü Yayınlar, 37, 44, 52.
- Raeck, W., Mert, İ. H., Filges A. (2015). 2013 Yılı Priene Çalışmaları. Yazılı Bildiri, 36. *Kazı Sonuçları Toplantısı*. 3. Cilt, 02 - 06 Haziran 2014, Gaziantep, Ankara:T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü Yayınlar.
- Raeck, W., Rumscheid, F. (2010). 2008 Yılı Priene Çalışmaları. Yazılı Bildiri, 31. *Kazı Sonuçları Toplantısı*. 1.Cilt, 25 - 29 Mayıs 2009, Denizli, Ankara: T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü Yayınlar, 30, 42.
- Raeck, W., Rumscheid, F. (2011). Priene Antik Kenti'nde 2009 Çalışmaları. Yazılı Bildiri, 32. *Kazı Sonuçları Toplantısı*. 3. Cilt, 24 - 28 Mayıs 2010, İstanbul, Ankara: T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü Yayınlar, 60, 65, 67, 68, 72, 75.
- Raeck, W., Rumscheid, F. (2012). Priene Antik Kenti'nde 2010 Çalışmaları. Yazılı Bildiri, 33. *Kazı Sonuçları Toplantısı*. 2.Cilt, 23 - 28 Mayıs 2011, Malatya, Ankara: Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü Yayınlar.
- Reinach, Salomon. (1884). *Lesterrescuities de Smyrne et la StatuaireduI Veme Siècle. Mélanges Graux, Ernest Thorin Publications, Paris,143 - 158.*
- Renfrew, C. ve Bahn, P., (2017). *Arkeoloji Kuramlar, Yöntemler ve Uygulama*. (Çev. Ergin, G.). İstanbul: Homerkitabevi (Eserin Orjinali 1991'de yayımlandı).
- Richter, G. M. A. (1963). *Handbook of Grek Collection, Routledge Press, New York.*
- Rohde, E. (1968). *Griechische Terrakotten. Tübingen: WasmuthVerlag.*
- Rollas, A. N. (1964). İstanbul'da Bulunan Pişmiş - Toprak Figürinler. *İstanbul Arkeoloji Müzeleri Yıllığı 11-12, (24), 51-57.*
- Rollas, A. N. (1967). İstanbul'da Bulunan Pişmiş-Toprak Figürinler. *İstanbul Arkeoloji Müzeleri Yıllığı 11-12, 51-62.*

- Ross, A. Ç., Büyükgün, B. (2002). Hellenistik Dönem Terracotta Figürinleri. Yazılı Bildiri, *II. Uluslararası Pişmiş Toprak Sempozyumu Bildiriler Kitabı*. Eskişehir, 210 - 215.
- Rous, I. H. (2015). Yunan ve Roma Dönemleri Pişmiş Toprak Figürinleri. *Antik Anadolu'nun Tanıkları: Muharrem Kayhan Koleksiyonu*, Arkas Sanat Merkezi, İzmir (70 - 81).
- Rumscheid, F. (1998). *Priene A Guide To The Pompei of Asia Minor*. İstanbul: Ege Yayınları.
- Rumscheid, F. (2006). Die Figürlichen Terrakotten von Priene. Fundkontexte, Ikonographie und Funktion in Wohnhäusern und Heiligtümern im Licht antiker Parallelbefunde, *Archeologische Forschungen Band 22, Priene Band I*, Berlin.
- Saltuk, S., (1993). *Arkeoloji Sözlüğü*. (6. Baskı). İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- Sancaktar, H. (2019). *Arykanda I Arykanda Akropolisini Kutsal Alanları ve Kültürleri*. Ankara: Bilgin Kültür Sanat Yayınları.
- Saraçlı, S., (2009). *Dönüşüm ve Grotesk*. İzmir: Ege Üniversitesi Yayınları.
- Saraçoğlu, A. (2004). Bir Musa Heykeli Işığında Tralleis ve Rhodos Etkileşimi. Korkut, T., Işkan, H., Işın, G., (Editörler) *Anadolu'da Doğdu - 60. Yaşında Fahri Işık'a Armağan / Festschrift für Fahri Isik zum 60. Geburtstag* içinde (649-657). İstanbul: Ege Yayınları.
- Saraçoğlu, A. (2010). 2006 - 2007 Tralleis Kazılarında Ele Geçen Bir Grup Terracotta Figürin. Yazılı Bildiri, *4. Uluslararası Pişmiş Toprak Sempozyumu Bildiriler Kitabı*. Eskişehir, 481 - 495.
- Saraçoğlu, A. (2004). Aydın Müzesinden Bir Grup Portre Üzerine Gözlemler. *Olba X*, 185-208.
- Sayın, E., (2019). Antik Çağ'ın Grotesk Figürinleri. *Akademik Sanat*, 28 - 49.
- Schmidt, E. (1994) *Katalog der Antiken Terrakotten I, Martin von Vagner Museum der*
- Schwarzmaier, A. (2010) "Theater Masks", *The Art of Ancient Greek Theater*, Edt. M.L. Hart, Paul Getty Museum Publications: Los Angeles, 42 - 44.
- Seaford, R. (2007). *Dionysos*, Routledge, London/New York.

- Serdaroğlu, Ü. (2005). *Behramkale Assos*. (3). İstanbul. Arkeoloji ve Sanat Yayınları, 46-59, 121 -123.
- Sevin, V. (2019). *Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası*. (5. Baskı). Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Shevchenko, T. (2019). Attributes of the Mother of the Gods on Terracottas from Olbia Pontikeand Asia Minor. *Adalya*, 22, 201 – 221.
- Sivas, H. ve Sivas, T. T., (Editörler), (2007).*Friglerin Gizemli Uygarlığı*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Smith, R.R.R. (2013). *Hellenistik Heykel*. (2. Basım), İstanbul: Homer Kitabevi.
- Söğüt, B. (2019). *Stratonikeia Çalışmaları Stratonikeia (Eskihisar) ve Kutsal Alanları*. İstanbul: Ege Yayınları.
- Söğüt, B., Yılmaz, B. (2012). Stratonikeia'dan Üç Terrakotta Mask. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 12, 1 – 7.
- Strabon, Geographica.
- Summerer, L. (1999) “Hellenistische Terrakotten Aus Amisos, Ein Beitrag zur Kunstgeschichte des Pontosgebietes”, *Geographica Historica*13, Franz Steiner Verlag: Stuttgart.
- Süvegh, E. (2014). Hellenistic Grotesque Terracotta Figurines Problems of Iconographic Interpretation. *Dissertationes Archaeologicae*. 3/2, Budapeşt.
- Şahin N. (1999). Yeni Buluntular Işığında ‘Lyra’lı Apollon Klarios’ İkonografisi, N. Başgelen, G.Çelgin, A. V. Çelgin (Editörler), *Anatolian and Thracian Studies in Honour of Zafer Taslıklıoğlu Armaganı Anadolu ve Trakya Çalışmaları*I, içinde (199 – 212).İstanbul.
- Şahin, M. (1994). *Miletupolis Kökenli Figürlü Mezar Stelleri ve Adak Levhaları*. Yayımlanmamış Yüksek Lisan Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji ve Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Erzurum.
- Şahin, M. (2005). “Terrakottenaus Knidos, Erste Ergebnisse Die Kulteauf der Rundtempelterrasse”, *İstMitt* 55, 65 - 93.
- Şahin, N. (1992). Les tere cuites dusondage1a, J. de La Genière, M. Amandry, L. Delattre, J. Rougetet, N. Sahin ve M. Schwaller, *Cahiers de Claros*I, Paris, 51 - 64.

- Şahin, N.(1998). *Klaros. Apollon Klarios Bilicilik Merkezi*, İstanbul.
- Şakar, G. (2009). *Smyrna Antik Kentinde Bulunan Pişmiş Toprak Figürinler*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji Anabilim Dalı Klasik Arkeoloji Programı, İzmir.
- Şakar, G. (2015). *Smyrna Terrakotaları*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji Anabilim Dalı Arkeoloji Programı, İzmir.
- Şenyurt, Ş. Y., Akçay, A. (2020). Kralın Tanrısı Dionysos Kurul Kalesi'nden. *Aktüel Arkeoloji*, 73, 58 - 69.
- Şirin, O. A., Kolağasıoğlu, M., (2017). Amisos Nekroplü Basit Toprak Mezar ve Kiremit Mezar Geleneği. *Uluslararası Amisos Dergisi*, 2, 1 – 29.
- Tahberer, S. (2006). *Adana Arkeoloji Müzesi'ndeki Helenistik ve Roma Dönemleri, Terracotta Figürinlerin Yapım Tekniklerinin Araştırılması ve Uygulanması*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Seramik Ana Sanat Dalı, Adana.
- Talloe, P., Bes, P., (2018). 2016 Yılı Sagalassos Kazıları Malzeme Etütleri Kaya Mabedi Kazıları Seramik Buluntu Etütleri. *39. Kazı Sonuçları Toplantısı*. 1. Cilt 22 - 26 Mayıs 2017, Bursa, Ankara: T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü Yayınlar, 223, 224, 235.
- Tamyürek, S. (2019). *Praxiteles Eros'unun Parion Arkeolojik Bulgularındaki Yansımaları ve Parion'da Eros Kültü*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji Anabilim Dalı, Samsun.
- Tanrıver, D. S. A., (2009). *Apollon Klarios Kültü, Kehanet Pratikleri ve Adaklar*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji Anabilim Dalı, İzmir.
- Tarakçı, S. (2013). Batı Liman 1205 Parsel Kurtarma Kazısı 2011. Yazılı Bildiri, *21. Müze Çalışmaları ve Kurtarma Kazıları Sempozyumu*. 01 – 05 Nisan 2012, Marmaris, Ankara: Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü Yayınlar.

- Taşpınar, P. (2019). *Kyme Doğu Nekropolü (Habaş Kurtarma Kazısı 2010-2011 Yılı) Figürinleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Ana Bilim Dalı, Aydın.
- Taşpınar, P., Çekilmez, M., (2020). Kyme Doğu Nekropolü (Habaş Kurtarma Kazısı 2010 Yılı) Arkaik Dönem Figürinleri. *Lycus*.1. 45 – 68.
- Tavukçu, A. Y. (1997). *Troas Bölgesi Terrakotta Figürinleri (İ.Ö. 1375 - İ.S. 395)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Anabilim Dalı, Erzurum.
- Tavukçu, Z. A. (2006). Parion Nekropolü 2005 Yılı Buluntuları. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Anabilim Dalı, Erzurum.
- Tekçam, T., (2011). Arkeoloji Sözlüğü. (2.Basım). İstanbul: Alfa.
- Temur, A. (2009). *Grek Sanatında Karışık Yaratıklar*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Anabilim Dalı, Erzurum.
- Thiersch, H. (1902). *Katalog der Sammlung Calvert in den Dardanellenund Thymbra I-II* (El Yazması).
- Thompson, D. B. (1963). *Troy, TheTerracottaFigürin in theHellenistic Period*, Princeton, University Press: Princeton.
- Tolun, V. (2002). *Assos Batı Nekropolü 1988 - 1994 Kazılarında Bulunan Pişmiş Toprak Heykelcikler*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Tolun, V. (2012). Assos'tan Pişmiş Toprak Heykelcikler. Yazılı Bildiri, 6. *Uluslararası Pişmiş Toprak Sempozyumu Bildiriler Kitabı*. Eskişehir, 459 - 472.
- Tolun, V. (2012). Figürines in Çanakkale Archaeological Museum. F. Özden (Ed.), *City of Legendsand Epics Çanakkale içinde (192 - 199)*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Tolun, V. (2019). Assos'tan Bir Grup Çocuk Heykelciği. Keleş, V.,Kasapoğlu, H ., Ergüner, H.E., Çelikbaş, E., Yılmaz, A. (Editörler), *Prof. Dr. Cevat Başaran'a 60. Yaş Armağanı*, içinde (839 - 848). Ankara: Bilgin Kültür Sanat.

- Topuz, H. (2019). *İzmir İli Aliğa İlçesi 2015 Nemport Limanı Kurtarma Kazısı Terrakotta Figürinleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Ana Bilim Dalı, Aydın.
- Tozkopran, A. M. (1998). *Stratonikeia Akdağ Nekropolünde 7 Mezar Buluntuları*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Ana Bilim Dalı Klasik Arkeoloji Bilm Dalı, Konya.
- Tozluca, D. O. (2016). *Knidos'ta Bulunmuş Bir Grup Boğa Figürini*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Ana Bilim Dalı Klasik Arkeoloji Bilm Dalı, Konya.
- Tuchelt, K. (1974). Didyma 1972/73, *IstMitt* 23-24,139-159.
- Tuchelt, K. (1985). Zum Stand der Ausgrabungen in Didyma 1983 und Zur Identifizierung de Artemis – Heiligtums, *KST* 6, Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü, 405 - 408.
- Turak, Ö., (2018). *Heykeltıraşlık Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Ege Yayınları.
- Uhlenbrock, J. P. (1978) *The Terracotta Protomai From Gela, A Dissuscion of Local Style of Archaic Sicily*, L'Ermadi Bretschneider: Roma.
- Uhlenbrock, J. P. (1988). *The Terracotta Protomai From Gela, A Dissuscion of Local Style of Archaic Sicily*, Roma: L'Ermadi Bretschneider.
- Uhlenbrock, J. P. (1990) "The Coroplast's Art, Greek Terracottas of the Hellenistic World", *An Exhibition and Publication in Honor of Dorothy Burr 305 Thompson on the Occasion of her Ninetieth Birthday*, College Art Gallery Press: Newyork.
- Universität Würzburg, Verlag Philipp von Zabern: Mainz.*
- Uranus Gezi Rehberi, (2015). *Aphrodisias ve Çevresi*. İstanbul: Uranus.
- Uygun, Ç. (2012). Pişmiş Toprak Eserlerde Görülen Antik Dönem Takıları. Yazılı Bildiri, *6. Uluslararası Pişmiş Toprak Sempozyumu Bildiriler Kitabı*. Eskişehir, 491 - 503.
- Uzun, K. (2002). Klazomenia'den Bir Grup Pişmiş Toprak Oyuncak Bebek. .Yazılı Bildiri, *II. Uluslararası Pişmiş Toprak Sempozyumu Bildiriler Kitabı*. Eskişehir, 64 - 69.
- Üreten, H. (2004), Kyzikos'lu Bir Kadın Euergetes: Kealiçe Apollonis, *A.Ü. Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümü Tarih Araştırmaları Dergisi*, XXIII, 36, 251 – 26.

- Ürkmez, Ö. (2016). AiolisKymesi'ndenSamurlu 879 Nekropolisi. *CollAn*, 15, 156 – 187.
- Vitruvius, De Architectura.
- Wiegand, T. (1901). Ausgrabungen Zu Milet. *AA Beiblatt*, 191 - 241.
- Wiegand, T. & Schrader, S. (1904). *Priene Ergebnisse der Ausgrabungen und Untersuchungen in den Jahren 1895 - 1898*, Berlin: Georg Reimer Verlag.
- Wiener W. M. (1985). 1983 Milet Çalışmalarının Raporu. Yazılı Bildiri, *VI. Kazı Sonuçları Toplantısı*. 16 - 20 Nisan 1984, İzmir, Ankara, 409, 412.
- Winter, F.(1903). *Die Typen der Figürlichen Terrakotten I –II*. Verlag von W.Spemann: Berlin und Stuttgart.
- Yalçınkaya, F. (Ed.). (2019). *Bir Zamanlar Toroslar'da Sagalassos*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Yalman, B. (1993). Antandros Nekropol Kazısı. Yazılı Bidiri, *III. Müze Kurtarma Kazıları Semineri*, 27 - 30 Nisan Efes, Ankara: Ankara Üniversitesi Baimevi, 449 – 487.
- Yaraş, A. (2015).Pergamon Maymun Sekisi Nekropolü'nden Pişmiş Toprak İki TelesphorosHeykelciği. Okan, E. ve Atila, C. (Editörler), *Prof. Dr. Ömer Özyiğit'e Armağan*, içinde (459 - 466). İstanbul. Ege Yayınları.
- Yaraş, A. (2016). Kütahya Müzesi'nden Pişmiş Toprak İki Telesphoros Heykelciği. *Kütahya Müzesi 2015 Yıllığı*, III, 269 - 275.
- Yaraş. H. C. (2003). *Pişmiş Toprak Kuklalar ve Kişisel Uygulamalar*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Seramik ve Cam Tasarımı Ana Sanat Dalı, İstanbul.
- Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eskiçağ Tarihi Bilim Dalı, Ankara.
- Yaylalı, A., Çekilmez, M. (2012). Eine – weibliche Gewndstatueaus Tralles. Orhan Bingöl (Ed.) Ord. Prof. Dr. Ekrem Akurgal 100. Yaşında, *Anadolu/Anatolia Ek Dizi III*. İçinde (223 - 234) Ankara: Ankara Üniversitesi.

- Yener, E., Özkan, M. K. (1998). Aydın Merkez Alihan Oğlu İsmail Türbesi Yanındaki Roma Mezarı Kurtarma Kazısı 1996. Yazılı Bildiri, *VIII. Müze Kurtarma Kazıları Semineri*. 7 - 9 Nisan 1997, Kuşadası, Ankara: Kültür Bakanlığı Milli Kütüphane Basımevi, 219 - 233.
- Yıldız, V., Şakar, G. (2017). Akhisar Müzesi'nden Bir Grup Pişmiş Toprak Figürin. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 15(1), 398 - 430.
- Yücel, Ç. (2017). *Diyarbakır Şanlıurfa Mardin ve Adıyaman Müzelerindeki Geç Neolitik Çağ'dan HellenistikDönem'e Kadar Figürin ve İdoller*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Ana Bilim Dalı, Erzurum.
- Yücel, Ç. (2018). Tarih Öncesi İnsan Biçimli Figürinler Hakkında Genel Bir Değerlendirme. *Düsbed*, 10, 228 – 239.
- Yüksel, T. (2008). *Hellenistik Dönem Heykel Bibliyografyası*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Ana Bilim Dalı, Aydın.
- Zoroğlu, L., Ross, A. Ç. (2001). Tarsus Terra Cotta Atölyesi. Yazılı Bildiri, *1.Uluslararası Pişmiş Toprak Sempozyumu Bildiriler Kitabı*. Eskişehir, 23 - 28.

8. EKLER

Ek 1. Katalog

K. 1. Eros Figürini (Lev. 1)

Müze Env. No: 2012–23, **Müze Geliş Şekli ve Tarihi:** Kuşadası 2. Asliye Ceza Mahkemesi'nin 2006/430 Esas No: 19.10.2006. gün ve 2006 1537 No'lu kararı ile.08.10.2012.**Ölçü:** Yük: 22, 8cm. KorunanGen: 3,9 cm. Baş, yük:4,3 cm. Gen:3,1cm. Kanat Gen: 6,2 cm. Uzun:4,2 cm. Kal: 1,1cm. Kol uzun: 7,3 cm. **Hamur:** 2,5 YR 6/8 açık kırmızı. Altın sarı mika, ince taşçık, beyaz astarlıdır, kırmızı ve sarı boya izleri taşımaktadır. **Yapım Tekniği:** Baş ile gövde yarı döküm, kanatlar döküm.

Tanım: Ayakta, uçan Eros figürini. Kolları, kanat uçları kırık. Sağ kalça ve sol ayak önden aşınmış. Baştan ayağa kadar korunmuş. Başını soluna çevirmiş, yuvarlak yüz dolgun, elmacık kemikleri şişkin, göz kapakları etli, ağız küçük ve kapalı. Sağ bacak sabit sol bacak dizden kıvrılmış, sol ayak sağ ayaktan ayırık ve geride. Vücut kalçadan sağa yaylanmıştır.

Tipolojik Benzerleri: LIMC adlı yayında benzer tipteki figürinler “*Eros tipleri*” tipolojik grubunda sınıflandırmıştır⁹⁶⁹. M. Çekilmez, benzer tipteki Eros figürinlerini “*uçan Eros tipleri*” tipolojik grubunda sınıflandırmıştır⁹⁷⁰. F. Winter benzerlerini “*uçan Eroslar ve varyasyonları*”⁹⁷¹, S. Mollard - Besques “*genç Eros*”⁹⁷², F. Rumscheid ise “*uçan Eroslar*” grubunda sınıflandırmıştır⁹⁷³. E. Dereboylu tarafından Eros figürinleri başlığı altında “*çıplak gövdeli hareketli betimdeki tipler*”

⁹⁶⁹LIMC 1988, 147.

⁹⁷⁰Leyenaar – Plaisier 1979, Taf. 50, Nr. 297, Taf. 51, Nr. 298 – 300, 301, 303, 304, 306, 307, 309 vd.

⁹⁷¹Winter 1903, Genç Tipleri VIII, 320 – 346.

⁹⁷²Mollard-Besques 1963, Pl. 39 – 56. 66.XXII, Nr. 54, 55.

⁹⁷³Rumscheid 2006, Taf. 95, 4 – 5 Kat. – Nr. 234, Taf. 96, 1 – 2 Kat. – Nr. 234.

olarak sınıflandırılmıştır⁹⁷⁴.

Benzer Eros figürinleri, Aigai'de⁹⁷⁵, Aleksandria⁹⁷⁶, Atina⁹⁷⁷, Çanakkale Arkeoloji Müzesi⁹⁷⁸, Efes Müzesi⁹⁷⁹, Ephesos⁹⁸⁰, Eretria⁹⁸¹, Halae⁹⁸², Klazomenai⁹⁸³, Kyme⁹⁸⁴, Myrina⁹⁸⁵, Paris⁹⁸⁶, Pergamon⁹⁸⁷, Priene⁹⁸⁸, Smyrna⁹⁸⁹, Sicilya⁹⁹⁰, Tanagra⁹⁹¹, Tarentum⁹⁹², Tekirdağ Müzesi⁹⁹³, Teos⁹⁹⁴, Thebai⁹⁹⁵, Tralleis⁹⁹⁶, Troas Bölgesi⁹⁹⁷, Yunanistan⁹⁹⁸, bulunmuştur.

Tarihi: İÖ 150-100.

⁹⁷⁴Dereboylu 2012, Lev. 27, K. 71 – 73.

⁹⁷⁵Dereboylu 2012, Lev. 27, K. 71 – 73.

⁹⁷⁶Kassab-Tezgöz 2007, Pl. 38, Nr. 102 c-d.

⁹⁷⁷Cartault 1890, Pl. 1; Winter 1903, 324 Nr. 5.

⁹⁷⁸Kaplan 2009, Lev. 17, Kat. 59.

⁹⁷⁹Öztürk 2007, Lev. VI. K. 15.

⁹⁸⁰ Meriç 2002, Taf. 107. TK. 7, 9, 10, 11. Taf. 108. TK.14, 15, 16. Lang-Auinger 2007, Taf.50, TK. 70.1,2, TK. 71. 1, 2, 3, 4.

⁹⁸¹Huguenot 2001, 29 Nr. 3, 30 Nr. 1, 31 Nr. 1.

⁹⁸²Goldman -Jones, 1942, V h-2, Group H. P. 409,

⁹⁸³ Özbay 2016, K. 105, 106, 107.

⁹⁸⁴Dufkova 1974, Pl. 33, T.51-53. Lebe 2013, Lev.2, K.2.

⁹⁸⁵Leyanaar – Plaisier 1979, Pl. 100. Nr. 699 -701, Pl. 101. Nr. 702,703, Pl. 102. Nr. 709,711, Pl. 103. Nr. 712,713.

⁹⁸⁶LIMC 1986, Pl. 612, 35a, 36h, 41a.

⁹⁸⁷Japp – Schwarzer 2015, Fig. 48. Kielau 2009, Taf. 17. A.B 146, Taf.20. A. 152, Taf. 23 A 169.

⁹⁸⁸Leyanaar – Plaisier 1979, Pl. 139. Nr. 1074.

⁹⁸⁹Leyanaar – Plaisier 1979, Pl. 84. Nr. 585 – 593, Pl. 49. Nr. 296, 297.

⁹⁹⁰Kekule 1884, Taf. XLVII, Nr. 2.

⁹⁹¹Winter 1903, 321, Nr. 13, 14.

⁹⁹²Graepler 1997, 178.

⁹⁹³ Güçlü 2006, Lev.2, Res. 3a – b.

⁹⁹⁴Güllüsaç 2020, Res. 29ı, No.456, Res.29j, No.458, Res.31r, No.62, Res.31s, No.72.

⁹⁹⁵Hrami – Jeamet 2015, Fig. 6.

⁹⁹⁶Çekilmez 2017, Lev. 39, K. 28, Lev. 42, K.29, Lev. 45, K. 30, Lev. 48, K.31, Lev. 51, K.32, Lev.55, K.55.

⁹⁹⁷Tavukçu 1999, Lev. 27, K. 105, 107, 108. Lev. 28, K. 109, 110.

⁹⁹⁸Richter 1963, 268. Pl. 108 b, c.

K. 2 Eros Figürini Başı (Lev. 2)

Müze Env. No: 2010–1, **Müze Geliş Şekli ve Tarihi:** Derleme, satın alma, Nuri Nadir Kafaloğlu'ndan, 11.10. 2010, **Ölçü:** Korunan Yük:5, 7 cm. Gen: 5, 2 cm. Pişirme deliği: 1, 2 x 1, 2 cm. Kalı:0, 4 cm. **Hamur:** 5YR 6/8 kırmızımsı sarı. İnce mika, ince kum katkılıdır. Gri ve beyaz olmak üzere çift astarlıdır. Bant üzerinde yer yer ve alında pembe boya, başın sol tarafında bant altında saç üzerinde kırmızı boya, **Yapım Tekniği:** iki ayrı kalıptan, yarı döküm tekniği.

Tanım: Eros figürini başı. Başın tamamı ve boynun bir bölümü sağlam, diğer kısımlar kırık ve eksik. Bunun dışında figürün burnunun sağ kısmı ve sol şakak bölümü kırık ve eksiktir. Başın üstünü ve arka kısmını tamamen saran bir başlık takmış. Uzun ve dalgalı saçlar ortadan ikiye ayrılıp yanlara doğru taranmış, kulakların arkasından aşağıya dökülür. Yüz oval formlu ve dolgun. Başını soluna ve yukarı döndürmüş, boyun da soluna eğik işlenmiş. Alın dışı çıkık, göz boşluğu derinde, göz kapakları etli, gözler hafif kısık, burun küçük, ağız hafif açık ve boyun kalındır.

Tipolojik Benzerleri: Leyenaar – Plaisier benzer tipteki Eros figürinlerini “*Eros tipleri*” tipolojik grubunda sınıflandırmıştır⁹⁹⁹. E. Dereboylu tarafından Eros figürinleri başlığı altında “*başlar*” olarak sınıflandırılmıştır¹⁰⁰⁰.

Benzer tipteki Eros figürinleri, Aigai¹⁰⁰¹, Daskyleion¹⁰⁰², Delos¹⁰⁰³, Efes Müzesi¹⁰⁰⁴, Ephesos¹⁰⁰⁵, Halae¹⁰⁰⁶, Kibyra¹⁰⁰⁷, Klazomenia¹⁰⁰⁸, Kyme¹⁰⁰⁹, Mısır¹⁰¹⁰, Myrina¹⁰¹¹,

⁹⁹⁹Leyenaar – Plaisier 1979, Taf. 50, Nr. 297, Taf. 51, Nr. 298 – 300, 301, 303, 304, 306, 307, 309 vd.

¹⁰⁰⁰Dereboylu 2012, Lev. 23, K. 44 – 48.

¹⁰⁰¹Dereboylu 2012, Lev. 23, K. 44 – 48.

¹⁰⁰²Çevirici 1998, Lev. 23, K. 4(a – b).

¹⁰⁰³Laumonier 1956, PL. 176, 839-850.

¹⁰⁰⁴Öztürk 2007, Lev. VI. K. 14.

¹⁰⁰⁵Meriç 2002, Taf. 107. TK. 7, 9, 10, 11.Taf. 108. TK.14, 15, 16.Lang-Auinger 2007, Taf.50, TK. 70.1,2, TK. 71. 1, 2, 3, 4.

¹⁰⁰⁶Goldman -Jones, 1942, V h-2, Group H. P. 409.

¹⁰⁰⁷Günel 2019, Lev. XI, Res. 39, K. 22a-c.

Priene ¹⁰¹² , Smyrna ¹⁰¹³ , Tarsus ¹⁰¹⁴ , Tralleis ¹⁰¹⁵ , Troia ¹⁰¹⁶ , Troas Bölgesi ¹⁰¹⁷ , Yunanistan'dan¹⁰¹⁸ bulunmuştur.

Tarihi: İÖ 200-150.

¹⁰⁰⁸Özbay 2016, K. 121.

¹⁰⁰⁹Dufkova1974, Pl. 33, T. 51-53.

¹⁰¹⁰Kaufmann 1915, Taf.51.

¹⁰¹¹Winter 1903, 336, Nr. 5.Leyenaar – Plaisier 1979, Pl. 100. Nr. 699 -701, Pl. 101. Nr. 702,703, Pl. 102. Nr. 709,711, Pl. 103. Nr. 712,713.

¹⁰¹²Leyenaar – Plaisier 1979, Pl. 139. Nr. 1074; Rumscheid2006, Taf. 136, 1-3, Kat. Nr. 316, 6-8, Kat. Nr. 317.

¹⁰¹³Leyenaar – Plaisier 1979, Taf. 50, Nr. 297, Taf. 51, Nr. 298 – 300, 301 vd, Pl. 84. Nr. 583, 584, Pl. 49. Nr. 296, 297.

¹⁰¹⁴Goldman 1950, 498, 499, 500.Goldman 1950, PL. 248, 498-500.

¹⁰¹⁵Çekilmez 2017,Lev. 39-41, K. 28. Lev. 42-44, K.29. Lev. 45-47, K.30. Lev. 48-50, K. 31. Lev. 51-53, K. 32.Çekilmez 2014, Lev.39, K.28, Lev. 40, K.28, Lev. 49, K.31.

¹⁰¹⁶Thompson 1963, 256, 260.

¹⁰¹⁷Tavukçu 1999, Lev. 27, K.105,107,108.Lev. 28 K.109,110.

¹⁰¹⁸Richter 1963, 268. Pl. 108 b, c.

K. 3. Eros Figürini Başı (Lev. 3)

Müze Env. No: 2010–133, **Müze Geliş Şekli ve Tarihi:** Derleme, satın alma, Özkan Arslan'dan.11.10.2010, **Ölçü:** Korunan Yüksek: 3,8 cm. Gen:2, 8 cm. Kal: 2. 9 cm. **Hamur:** 7,5 YR 6/6 kırmızımsı sarı. Mika, kum, kireç katkılı, beyaz astarlıdır. Sağ alt ense ile saç birleşim yerinde mavi ve altın sarısı boya izleri, **Yapım Tekniği:** İki ayrı kalıp yapımı, döküm.

Tanım: Eros figürini başı. Başın tamamı ve boynun bir bölümü sağlam, diğer kısımlar kırık ve eksik. Uzun ve dalgalı saçlar ortadan ikiye ayrıldıktan sonra başın üzerinden enseye kadar incelerek balıksırtı şeklinde örülmüş, yanlara doğru taranmış saçlar kalın bukleler şeklinde şakaklardan inerek kulakları kapatmış ensede toplanmış. Yüz oval formulu, dolgun ve yağlı. Başını hafifçe soluna ve yukarı döndürmüş, boyun da soluna eğik işlenmiş. Alın geniş dışa çıkık, kaşlar belirgin değil. Göz kapakları etli, burun büyük kanatlara doğru genişlemektedir, ağız küçük vekapalı dudaklar ince yapılı çene oval ve boyun kısa ve kalındır.

Tipolojik Benzerleri H. Goldman, *Gözlü Kule – Tarsus*'tanbenzer tipteki figürinler "*Eros tipleri*" tipolojik grubunda sınıflandırmıştır¹⁰¹⁹. LIMC adlı yayında benzer tipteki figürinler "*Eros tipleri*" tipolojik grubunda sınıflandırmıştır¹⁰²⁰. E. Dereboylu benzer tipteki figürinleri "*çocuk başları, başının üzerinde geriye doğru saç örgüsü bulunan tip*" grubunda sınıflandırmıştır. S. Mollard - Besques benzer tipteki figürinleri "*çocuk figürini başları*" grubunda sınıflandırmıştır¹⁰²¹. E. Schmidt, benzer tipteki Eros'ları, "*genç Eros, uçan Eros*", sınıflandırmalarının yanı sıra "*erkek çocuk*" grubunda da sınıflandırmıştır¹⁰²².

¹⁰¹⁹Golman 1950.

¹⁰²⁰LIMC 1988, 147.

¹⁰²¹Besques 1971 – 1972.

¹⁰²²Schmidt 1994.

Benzer tipteki buluntular, Aigai¹⁰²³, Ainos¹⁰²⁴, Anadolu¹⁰²⁵, Beotie¹⁰²⁶, Efes Müzesi¹⁰²⁷, Ephesos¹⁰²⁸, Halae¹⁰²⁹, Klazomenia¹⁰³⁰, Kyme¹⁰³¹, Madrid Müzesi Stutzel Koleksiyonu¹⁰³², Myrina¹⁰³³, Pergamon¹⁰³⁴, Priene¹⁰³⁵, Smyrna¹⁰³⁶, Tarsus¹⁰³⁷, Tekirdağ Müzesi¹⁰³⁸, Thebai¹⁰³⁹, Tralleis¹⁰⁴⁰, Troai¹⁰⁴¹, Troas Bölgesi¹⁰⁴² ve Yunanistan'dan¹⁰⁴³ bulunmuştur.

Tarihi: Roma İmparatorluk Dönemi.

¹⁰²³Dereboylu 2012 Lev. 22, K. 39, Lev. 23, K. 41. 45.

¹⁰²⁴Linga 2019, Lev. 20, Kat.13.

¹⁰²⁵Besques 1971, Pl187h D 1018,Pl 187, h D 1023.

¹⁰²⁶Besques 1971, Pl 40 c D 176,Pl 41, e D 194.Schmidt 1994, Taf. 20, 96, 100.

¹⁰²⁷ Öztürk 2007, Lev. VI. K. 15, Lev. V. K. 12, 13.

¹⁰²⁸Meriç 2002, Taf. 107. TK. 7, 9, 10, 11. Taf. 108. TK.14, 15, 16.Lang-Auinger 2007, Taf.50, TK. 70.1,2, TK. 71. 1, 2, 3, 4.

¹⁰²⁹Goldman -Jones, 1942, V h-2, Group H. P. 409.

¹⁰³⁰ Özbay 2016, K. 105, 106, 107.

¹⁰³¹Dufkova 1974, Pl. 33, T. 51-53. Lebe 2013, Lev.2, K.2.

¹⁰³²Laumonier 1921: 35.

¹⁰³³Leyenaar – Plaisier 1979, Pl. 100. Nr. 699 -701, Pl. 101. Nr. 702,703, Pl. 102. Nr. 709,711, Pl. 103. Nr. 712,713.

¹⁰³⁴Japp – Schwarzer 2015, Fig. 48.Kielau 2009, Taf. 17. A.B 146,Taf.20. A. 152,Taf. 23 A 169.

¹⁰³⁵Rumscheid 2006, Taf. 103, 1 Kat. Nr. 241, 5 Kat. Nr. 242, Taf. 130, 1-2 Kat. Nr. 299, Taf. 138, 1-4 Kat. Nr.322, Taf. 139, 1-3 Kat. Nr.323. Leyenaar – Plaisier 1979, Pl. 139. Nr. 1074.

¹⁰³⁶Leyenaar – Plaisier 1979, Pl. 84. Nr. 585 – 593, Pl. 49. Nr. 296, 297.Schmidt, E. (1994).

¹⁰³⁷Goldman 1950, 510, 512, 513.

¹⁰³⁸ Güçlü 2006, Lev. 2, 3a - 3b.

¹⁰³⁹Hrami – Jeamet 2015, Fig. 6.

¹⁰⁴⁰Çekilmez 2017, Lev. 138, Kat. 39.

¹⁰⁴¹Thompson 1963, 147.

¹⁰⁴²Tavukçu 1999, Lev. 27, K.105,107,108.Lev. 28 K.109,110.

¹⁰⁴³Richter 1963, 268. Pl. 108 b, c.

K. 4 Eros Figürini Başı (Lev. 4)

Müze Env. No: 2010–651, **Müze Geliş Şekli ve Tarihi:** Derleme, satın alma, Esat Arslan'dan.11.10.2010, **Ölçü:** Korunan. Yük: 3,2 cm. Gen:2,4 cm. Kal: 0, 3 cm.**Hamur:** 10R 5/8 kırmızı. İnce mika, taşçık, kireç ve kumkatkılıdır. Terrasigillata astarlı, başın arka sağ bölümünde pembe boya izlerine rastlanmaktadır. **Yapım Tekniği:** İki ayrı kalıptan yarı döküm.

Tanım: Eros figürini başı. Başın tamamı ve boynun sağ tarafı çok az sağlam, diğer kısımlar kırık ve eksik. Yer yer aşınmalar mevcut. Uzun ve dalgalı saçlar ortadan ikiye ayrıldıktan sonra arkada başın üzerinden enseye kadar incelerek balıksırtı şeklinde örülmüş, yanlara doğru taranmış saçlar ince bukleler şeklinde şakaklardan inerek kulakları kapatmış ensede bir taç şeklinde toplanmış. Yüz yuvarlak formulu. Başını hafifçe soluna ve yukarı döndürmüş, boyun da soluna eğik işlenmiş. Alın geniş, kaşlar belirgin değil. Göz kapakları etli, göz bebekleri belirgin, burun büyük kanatlara doğru genişlemektedir, ağız küçük ve açık dudaklar ince yapılı çene oval.

Tipolojik Benzerleri: LIMC adlı yayında benzer tipteki figürinleri“*Erostripleri*” tipolojik grubunda sınıflandırmıştır¹⁰⁴⁴. H. Goldman, *Gözlü Kule – Tarsus*’tan benzer tipteki figürinler “*Eros tipleri*” tipolojik grubunda sınıflandırmıştır¹⁰⁴⁵. E. Dereboylu benzer tipteki figürinleri “*çocuk başları başının üzerinde geriye doğru saç örgüsü bulunan tip*” grubunda sınıflandırmıştır¹⁰⁴⁶. S. Mollard - Besques benzer tipteki figürinleri “*çocuk figürini başları*” grubunda sınıflandırmıştır¹⁰⁴⁷. E. Schmidt, benzer tipteki Eros’ları, genç Eros, uçan Eros, sınıflandırmalarının yanı sıra “*erkek çocuk*”

¹⁰⁴⁴LIMC 1988, 147.

¹⁰⁴⁵Goldman 1950, 1vd.

¹⁰⁴⁶Dereboylu 2012 1 vd.

¹⁰⁴⁷Besques 1971 – 1972.

grubunda da sınıflamıştır¹⁰⁴⁸.

Benzer tipteki buluntular, Anadolu¹⁰⁴⁹, Aigai¹⁰⁵⁰, Ainos¹⁰⁵¹, Beotie¹⁰⁵², Efes Müzesi¹⁰⁵³, Ephesos¹⁰⁵⁴, Halae¹⁰⁵⁵, Klazomenia¹⁰⁵⁶, Kyme¹⁰⁵⁷, Madrid Müzesi Stutzel Koleksiyonu¹⁰⁵⁸, Myrina¹⁰⁵⁹, Pergamon¹⁰⁶⁰, Priene¹⁰⁶¹, Smyrna¹⁰⁶², Tarsus¹⁰⁶³, Tekirdağ Müzesi¹⁰⁶⁴, Thebai¹⁰⁶⁵, Tralleis¹⁰⁶⁶, Troai¹⁰⁶⁷, Troas Bölgesi¹⁰⁶⁸ ve Yunanistan'dan¹⁰⁶⁹ bulunmuştur.

Tarihi: Roma İmparatorluk Dönemi.

¹⁰⁴⁸Schmidt 1994, 1vd.

¹⁰⁴⁹Besques 1971, Pl187h D 1018.

¹⁰⁵⁰Dereboylu 2012 Lev. 22, K. 39, Lev. 23, K. 41. 45.

¹⁰⁵¹Linga 2019, Lev. 20, Kat.13.

¹⁰⁵²Besques 1971, Pl 40 c D 176, Pl 41, e D 194. Schmidt 1994, Taf. 20, 96, 100.

¹⁰⁵³Öztürk 2007, Lev. VI. K. 15, Lev. V. K. 12, 13.

¹⁰⁵⁴ Meriç 2002, Taf. 107. TK. 7, 9, 10, 11. Taf. 108. TK.14, 15, 16. Lang-Auinger 2007, Taf.50, TK. 70.1,2, TK. 71. 1, 2, 3, 4. Meriç 2002, Taf. 107. TK. 7, 9, 10, 11. Taf. 108. TK.14, 15, 16.

¹⁰⁵⁵Goldman -Jones, 1942, V h-2, Group H. P. 409.

¹⁰⁵⁶Özbay 2016, K. 105,106, 107.

¹⁰⁵⁷Dufkova, 1974, Pl. 33, T. 51-53.

¹⁰⁵⁸Laumonier 1921: 35.

¹⁰⁵⁹Leyenaar – Plaisier 1979, Pl. 100. Nr. 699 -701, Pl. 101. Nr. 702,703, Pl. 102. Nr. 709,711, Pl. 103. Nr. 712,713.

¹⁰⁶⁰Japp – Schwarzer 2015, Fig 48. Kielau 2009, Taf. 17. A.B 146, Taf. 20. A. 152, Taf. 23 A 169.

¹⁰⁶¹Leyenaar – Plaisier 1979, Pl. 139. Nr. 1074. Rumscheid 2006, Taf. 137, 5-7 Kat. Nr. 321, Taf. 138, 1-4 Kat. Nr. 322, Taf. 139, 1-3 Kat. Nr. 323.

¹⁰⁶²Leyenaar – Plaisier 1979, Pl. 84. Nr. 585 – 593, Pl. 49. Nr. 296, 297. Besques 1971, Pl291d D 1564, Schmidt 1994, Taf. 32, 169.

¹⁰⁶³Goldman 1950, 510,512, 513.

¹⁰⁶⁴Güçlü 2006, Lev.2, Res. 3a – b.

¹⁰⁶⁵Hrami – Jeamet 2015, Fig. 6.

¹⁰⁶⁶Çekilmez 2017, Lev. 138, Kat. 39.

¹⁰⁶⁷Besques 1971, Pl 186h D 1013.

¹⁰⁶⁸Tavukçu 1999, Lev. 27, K. 105, 107, 108. Lev. 28 K. 109, 110.

¹⁰⁶⁹Richter 1963, 268. Pl. 108 b, c.

K. 5 Dionysos Figürini Başı (Lev. 5)

Müze Env. No: 2011 –263, **Müze Geliş Şekli ve Tarihi:** Manisa civarı, satın alma, Orhan Bodan’dan.06.01.2011, **Ölçü:** Korunan Yüksek: 5, 3 cm. Gen: 3,6 cm. Başın arkasında delik 0,5 x 0,7 cm.**Hamur:** 2,5 YR 6/8 açık kırmızı. Mika, kum, kireç, küçük taşçık katkılıdır. Beyaz astarlı. Pembe boya izleri. **Yapım Tekniği:** iki ayrı kalıptan döküm.

Tanım: Dionysos Figürin başı. Baş ve boyun korunmuş, diğer kısımlar kırık ve eksik. Bunun dışında başın üst sol tarafı ve burnu aşınmış ve eksiktir. Uzun ve dalgalı saçlar ortadan ikiye ayrılıp yanlara doğru taranmış, aşağıya omuzlarına dökülür. Yüz oval formlu ve dolgun. Başını soluna ve yukarı döndürmüş, boyun da soluna eğik işlenmiş, gözler küçük göz kapakları etli, burun geniş, ağız küçük ve hafif açık, kulakta iri meyve şeklinde küpeler. Kalın boyunlu.

Tipolojik Benzerleri: S. Kielau, benzer tipteki figürinleri “*Dionysos tipleri*” tipolojik grubunda sınıflandırmıştır¹⁰⁷⁰. S. Mollard – Besques ise benzer tipteki figürinleri “*tanrı başları - Dionysos*” ve “*protomlar ve maskeler büstler*” grupları içerisinde sınıflandırmıştır¹⁰⁷¹. R. A. Higgins benzer tipteki figürinleri “*Dionysos başları*” tipolojik grubunda sınıflandırmıştır¹⁰⁷².

Benzer tipteki buluntular, Aigai¹⁰⁷³, Anadolu¹⁰⁷⁴, Amisos¹⁰⁷⁵, Atina¹⁰⁷⁶, Plarasa - Aphrodisias¹⁰⁷⁷, Kurul Kalesi¹⁰⁷⁸, Myrina¹⁰⁷⁹, Pergamon¹⁰⁸⁰, Priene¹⁰⁸¹, Smyrna¹⁰⁸²,

¹⁰⁷⁰Kielau 2009, 1 vd.

¹⁰⁷¹Besques 1971 – 1972.

¹⁰⁷²Higgins 1954, 1 vd.

¹⁰⁷³Dereboylu 2012. Lev. 40, K.145.

¹⁰⁷⁴Besques 1971, Pl.172, D 914 – 919, Pl. D 923 – 926.

¹⁰⁷⁵Besques 1971, Pl.107, D 496, D 497.Pl. 108, D 498 – 500.

¹⁰⁷⁶Grandjouan 1961, Pl. 6, 235.Burr 1966, Pl. 5, 20(a – b).

¹⁰⁷⁷Ersavaş 2019, Lev. 11 K. 55.

¹⁰⁷⁸Şenyurt ve Akçay 2020. 65 – 66.

¹⁰⁷⁹Besques 1963, Pl.105, f 1127.Besques 1971, Pl.124, d 1758.

Tarsus¹⁰⁸³, Taras¹⁰⁸⁴ ve Troia'dan¹⁰⁸⁵ bulunmuştur.

Tarihi: İÖ 200-150.

¹⁰⁸⁰Kielau 2009, Taf. 27. A, 214, Taf. 28 210, Besques 1971, Pl.122, D 580.

¹⁰⁸¹Rumscheid 2006, Taf. 90, 4-7 Kat, Nr. 220, Taf. 92, 4-7 Kat. Nr. 226, Taf. 134, 1-4 Kat. Nr. 310.

¹⁰⁸²Besques 1972, Pl.217, D 1067, 1068, Pl. 273, D 1413, D 1416, D 1417, Pl. 274, D 1420, 1422, 1423, Pl. 275, E/D 1433, D 1432. Leyenaar – Plaisier 1979, Pl. 51, Nr 301- 308.

¹⁰⁸³Besques 1972, Pl.308, E/D 2742. Pl. 400, E/D 2753, E/D 2759, D2756, D2758. Pl. 401, E/D 2764, E/D 2765, D 2767, E/D 2761.

¹⁰⁸⁴Higgins 1954, Pl.188, 1348 – 1354.

¹⁰⁸⁵Thompson 1963, 224.

K. 6. Tanrıça Figürini (Lev. 6)

Müze Env. No: 2010-630, **Müze Geliş Şekli ve Tarihi:** Söke, Nalbantlar Köyü, satın alma, Hasan Basri Musanalı'dan.11.10.2010, **Ölçü,** Yüksek: 18,6 cm. Gen: 4,3 cm. Kal: 5,3 cm.**Profilli kaide,** Yüksek:2,3 cm. Gen: 5,2x 4,2 cm. **Oval buhar deliği,** Kal: 0,7 cm. Gen:3x1,8 cm. **PolosYük:** 1,2 cm. Gen: 2 cm.**Hamur:** 2,5 YR 6/8 açık kırmızı. Gri ve altın sarısı mika, kum, taşçık katkılı. Beyaz astar 10 YR_1 9/ beyaz. Kaide kısmında kırmızı boya izleri. **Yapım Tekniği:** İki ayrı kalıptan yarı döküm.

Tanım: Tanrıça figürini. Küçük aşınmalar ve arka yüzde enseden diz kapağına kadar olan kırık kısım dışında sağlamdır. Profilli, alçak dörtgen kaide üzerinde ayakta ve giyimli, poloslu. Başlığın üst kısmından itibaren tüm vücut elbiseye sarılıdır. Oval yüz, belirgin göz çukurları. Sağ kolu vücuda yapışık ve vücuda paralel olarak aşağıya inerken dirsekten kırılarak parmaklar kapalı sağ el sağ bacağına yapışır. Sol kol vücuda yapışık ve vücuda paralel olarak aşağıya inerken dirsekten kırılarak öne doğru gelmekte sol elin içi ve parmakları ile müzik aletini (kithara/lyra) tutmaktadır. Sağ bacak önde ve hareketliken sol bacak elbise içinde vücudun ağırlığını taşır. Kaide altında yuvarlak pişirme deliği vardır.

Tipolojik Benzerleri: R. A. Higgins, benzer tipteki figürinleri “*ayakta kadın*” tipolojik grubunda sınıflandırmıştır¹⁰⁸⁶. D. S. A. Tanrıver benzer tipteki figürinleri “*Apollon Figürinleri*” tipolojik grubunda sınıflamıştır¹⁰⁸⁷. F. Işık benzer tipteki figürinleri “*erkek figürleri*” tipolojik grubunda sınıflamıştır¹⁰⁸⁸. M. Dewailly ise *Klaros kutsal alan* buluntuları olarak adlandırılan Apollon figürinlerini en önemli dönemini oluşturan İÖ 6. yüzyılın son çeyreğinden İÖ 4. yüzyılın başı aralığını altı ana tipte

¹⁰⁸⁶Higgins 1954, 1 vd.

¹⁰⁸⁷Tanrıver 2009, 1 vd.

¹⁰⁸⁸Işık 1980, 1 vd.

sınıflamıştır¹⁰⁸⁹. G. S. Merker, Erken Hellenistik Dönem içerisinde “*ayakta giyimli kadın*” grubunda sınıflamıştır¹⁰⁹⁰.

Benzer tipteki buluntular, Amyzon¹⁰⁹¹, Attika¹⁰⁹², Boeotia¹⁰⁹³, Corinth¹⁰⁹⁴, Elaiou¹⁰⁹⁵, Erythrai¹⁰⁹⁶, Halikarnassos¹⁰⁹⁷, Kıbrıs¹⁰⁹⁸, Klaros¹⁰⁹⁹, Knidos¹¹⁰⁰, Kos¹¹⁰¹, Kocaeli Müzesi¹¹⁰², Kuzey Boeotia Bölgesi¹¹⁰³, Lindos¹¹⁰⁴, Miletos¹¹⁰⁵, Parion¹¹⁰⁶, Rhodos¹¹⁰⁷ ve Theangela’dan¹¹⁰⁸ ele geçmiştir.

Tarihi: İÖ 5 ya da 4. Yüzyıl.

¹⁰⁸⁹Dewailly 2000, 343-345.

¹⁰⁹⁰Merker 2000, Pl. 27, H45.

¹⁰⁹¹Çekilmez 2015, Fig. 1.

¹⁰⁹²Mollard – Besques 1954, Lev. 2, No. 85.

¹⁰⁹³Higgins 1954, Pl.109, 799. Higgins 1969, Lev. 108, No 799. Leyenaar – Plaisier 1979, Pl. 8. Nr. 41.

Mollard – Besques 1954, Lev. 10, No. B 79.

¹⁰⁹⁴Higgins 1954, Pl.131, 903 - 6. Lev. 36, 205 – 208, 219, Lev. 37, 210 – 213, 221, 222.

¹⁰⁹⁵Mollard – Besques 1954, Pl. XXXI, B 260, B 262, B 266, B 269.

¹⁰⁹⁶Bayburtluoğlu 2015, Lev. III, Kat. No. 5, Lev. IV, Kat. No. 6.

¹⁰⁹⁷Higgins 1954, Pl. 53, Res. 350.

¹⁰⁹⁸Breitenstein 1941, 5, Pl. 5 Nr. 45.

¹⁰⁹⁹Tanrıver 2009, Lev. LXXV. BA 101-104, BA 110.

¹¹⁰⁰Şahin 2005, 75. b, c, d.

¹¹⁰¹Herzog 1901, 135, Lev. Fig. 4, 3.

¹¹⁰²Coşkun 2016, Lev. 5, K. 2.

¹¹⁰³Alexandrapoulou2015, Fig. 1, 2, 3.Schmith1994, Taf. 16, 16b.

¹¹⁰⁴Blinkenberg1931,Lev. 110, Nr. 2355, Lev. 135, Nr. 2918, 2919.

¹¹⁰⁵Von Graeve 2007, 356, Res. 3. Müller-Wiener 1980, 50, Lev. 28, 8.

¹¹⁰⁶Kasapoğlu 2015, K. 32.

¹¹⁰⁷Higgins 1954, Pl.131, 903 - 6.

¹¹⁰⁸Işık 2019,Lev. 109, Res. 460. Işık 1980, Lev. 7 No. 43-45.

K. 7 Tanrıça Figürini Parçası (Lev. 7)

Müze Env. No: 2018–141, **Müze Geliş Şekli ve Tarihi:** Derleme, satın alma, M.Hüdayi Avcı'dan, 07.09.2017, **Ölçü: Baş:** Yüksek: 7, 6 cm. Gen: 4,3 cm. Kal: 3,6 cm. Stephane yüksek: 1, 3 cm. Der: 0,8 cm. **Göğüs:** Yüksek: 6,4 cm. Gen: 5,1 cm. Der: 0,5 cm. **Hamur:** 2,5 YR 6/8 açık kırmızı, ince kum, mika, kireç katkılı. Pembe boya kaplı. Stephane üzerinde sarı boya izi var. **Yapım Tekniği:** İki ayrı kalıptan yarı döküm tekniği.

Tanım: Tanrıça figürini parçası. Stephanenin¹¹⁰⁹ üst kısmından boynuna kadar, boyundan karın bölümüne kadar ön yüz korunmuş, diğer kısımlar ise kırık ve eksik, baş ve göğüs birleştirilerek bütünleştirilmiştir. Başında saçlarını sabitleyen yüksek stephane. Uzun ve dalgalı saçları, alnın ortasından ikiye ayrıldıktan sonra kulakları kapatarak geriye taranmış ve arkada birleşerek topuz yapmaktadır. Ayrıca boynun her iki yanından omuzlara doğru saç bukleleri dökülmektedir. Başın arkasında saç detayları vardır. Yüz oval, aln geniş, göz kapakları etli, burun ince. Ağız küçük dudaklar etli ve kapalıdır. Çene dardır. Boyun ince ve uzundur. Boynunda v şeklinde kolye taşımaktadır. Göğüsleri belirgin. Göğüsleri arasında elbise kıvrımları yer almaktadır.

Tipolojik Benzerleri: D. B. Thompson, *Troai*'daki benzer tipteki figürinleri “*Kybele tipleri*” tipolojik grubunda sınıflandırmıştır¹¹¹⁰. F. Rumscheid ise “*stephaneli tanrıça başları*” grubunda sınıflandırmıştır¹¹¹¹. S. Mollard – Besques benzer tipteki figürinleri “*tanrıça başları, Aphrodite*” grubu içerisinde sınıflamıştır¹¹¹². Leyenaar – Plaisier *Myrina*'dan çok sayıda benzer figürini stephaneli kadın başları olarak

¹¹⁰⁹Tavukçu 1999, 1 vd. Yüksek taç biçiminde başlık.

¹¹¹⁰Thompson 1963, 39.

¹¹¹¹Rumscheid 2006, 1 vd.

¹¹¹²Besques 1972, 1 vd.

değerlendirmiştir¹¹¹³. G. S. Merker, Erken Hellenistik Dönem kadın başları grubuna dahil etmiştir¹¹¹⁴. E. Dereboylu benzer tipteki figürinleri “*stephaneli kadın başı tipleri*” grubunda sınıflamıştır¹¹¹⁵.

Benzer tipteki buluntular, Aigai¹¹¹⁶, Attika¹¹¹⁷, Boeotia¹¹¹⁸, Güney İtalya¹¹¹⁹, İonia¹¹²⁰, İtalya¹¹²¹, Lindos¹¹²², Myrina¹¹²³, Pergamon¹¹²⁴, Phokaia¹¹²⁵, Priene¹¹²⁶, Smyrna¹¹²⁷, Tarsus¹¹²⁸, Tekirdağ Müzesi¹¹²⁹, Troai¹¹³⁰, Troas Bölgesi’nde¹¹³¹ bulunmuştur.

Tarihi: İÖ 150- 100.

¹¹¹³Leyenaar-Plaisier 1979.

¹¹¹⁴Merker 2000, 1 vd.

¹¹¹⁵Dereboylu 2012, 1 vd.

¹¹¹⁶Dereboylu 2012, Lev. 38, K. 135, 136.

¹¹¹⁷Leyenaar – Plaisier, Pl. 3. Nr. 14. Pl. 5. Nr.26, 27.

¹¹¹⁸Leyenaar – Plaisier, Pl. 13. Nr. 66.

¹¹¹⁹Chesterman 1974, 45, Fig. 41.

¹¹²⁰Leyenaar – Plaisier, Pl. 22. Nr. 125.

¹¹²¹Caporusso 1975, Tav. XXXVI 56 A-64, Tav. XXXVIII 58 A-49, Tav. XLI 62 A-9.

¹¹²²Blinkenberg 1931, 133, Nr. 2866. 139, Nr. 2990. 134, Nr. 2906.

¹¹²³Leyenaar – Plaisier, Pl. 111. Nr. 769 -770, Pl. 114. Nr. 805, 813, 814, Pl. 116. Nr. 841,846,Pl. 117. Nr. 850,856, 858.Besques 1972, Pl. 171, D 909, D 912.

¹¹²⁴Leyenaar – Plaisier1979, Pl. 133. Nr. 1027.

¹¹²⁵Besques 1971, Pl.131, D 636.

¹¹²⁶Rumscheid 2006, Taf. 19, 2-4 Kat. Nr. 38, Taf. 21, 7-8 Kat. Nr.44, Taf. 23, 1-2 Kat. Nr.49, 3-4 Kat. Nr. 50.

¹¹²⁷Besques 1972, Pl.171, D 908.Leyenaar – Plaisier1979, Pl. 70. Nr. 445, 447, 448, 451.Şakar 2009, Lev.

VII, Kat. 4.

¹¹²⁸Goldman 1950, 42, 353,383, 384.Besques 1972, Pl.391, D 2664 – 2670.

¹¹²⁹Güçlü 2006, Lev.11, Res. 16a – b.

¹¹³⁰Thompson 1963, 39.

¹¹³¹Tavukçu 1999, Lev. 3, Kat. 12. Lev. 4, Kat. 14.

K. 8 Aphrodite Figürini Başı (Lev. 8)

Müze Env. No: 2011–262, **Müze Geliş Şekli ve Tarihi:** Manisa civarı, satın alma, Orhan Bodan’dan. 06. 01. 2011, **Ölçü:** Korunan.Yük: 4,3 cm. Gen: 3,3 cm. Kal:1,6 cm.**Hamur:** 5 YR- 7/8 kırmızımsı sarı. Mika, kireç katkılı, beyaz astarlıdır. Saç ve saç bandında, boyunda pembe boya izleri. **Yapım Tekniği:** İki ayrı kalıptan yarı döküm tekniği.

Tanım: Aphrodite figürini başı. Baş ve boyun korunmuş diğer kısımlar kırık ve eksik. Bunun dışında figürün başının arka yüzü, boynunun sol alt tarafı kırık ve eksiktir. Ortadan ayrılan saçlar bantla tutturulduktan sonra enseye doğru gitmekte saçlar kulakları kapatmaktadır. Yüz oval, alın geniş, göz kapakları etli, elmacık kemikleri şişkin, burun düzgün kanatlara doğru genişlemekte ağız küçük ve kapalı. Boyun ince, boyun bileziği belirgindir.

Tipolojik Benzerleri: S. Mollard – Besques benzer tipteki figürinleri “*kadınbaşları*” grubu içerisinde sınıflandırmıştır¹¹³². R. Meriç, benzer tipteki figürinleri “*Aphroditipleri*” tipolojik grubunda sınıflandırmıştır¹¹³³. Leyenaar – Plaisier Smyrna’dan çok sayıdaki benzer figürini kadın başları olarak değerlendirmiştir¹¹³⁴. E. Dereboylu “*Knidos tipi taçlı kadın başı tipleri*” grubunda sınıflamıştır¹¹³⁵. M. Çekilmez “*Knidoslu Aphrodite tipi*” grubunda sınıflamıştır¹¹³⁶. F. Rumscheid ise “*kadın başları*” grubunda sınıflandırmıştır¹¹³⁷.

Benzer tipteki buluntular, Aigai¹¹³⁸, Anadolu¹¹³⁹, Aphrodisias¹¹⁴⁰, Plarasa -

¹¹³²Besques 1971 – 1972.

¹¹³³Meriç 2002, 1vd.

¹¹³⁴Leyenaar – Plaisier 1979, Pl. 62. Nr. 376, 377, 379, Pl.65 Nr. 404.

¹¹³⁵Dereboylu 2012.

¹¹³⁶Çelikmez 2017, 1vd.

¹¹³⁷Rumscheid 2006, 1vd.

¹¹³⁸Dereboylu 2012. Lev. 40, K.145.

¹¹³⁹Besques 1971, Pl.178, D 960, 962 – 968, Pl. 179, D 969, 971, 972.

Aphrodisias¹¹⁴¹, Assos¹¹⁴², Atina¹¹⁴³, Ephesos¹¹⁴⁴, Kıbrıs¹¹⁴⁵, Klazomenai¹¹⁴⁶,
Kyme¹¹⁴⁷, Myrina¹¹⁴⁸, Pergamon¹¹⁴⁹, Perge¹¹⁵⁰, Phokaia¹¹⁵¹, Priene¹¹⁵², Samsat¹¹⁵³,
Smyrna¹¹⁵⁴, Tekirdağ Müzesi¹¹⁵⁵, Teos¹¹⁵⁶, Tralleis¹¹⁵⁷, Troia'dan¹¹⁵⁸ ele geçmiştir.

Tarihi: İÖ 175-150.

¹¹⁴⁰Gürbüzer 2020, Fig. 6, No: 6

¹¹⁴¹Ersavaş 2019, Lev. 11 K. 55, Gürbüzer 2020, Fig. 6, No: 6.

¹¹⁴²Ergün 2013, Lev. 23 1996.8.3.

¹¹⁴³Burr 1966, Pl. 3, 15.

¹¹⁴⁴Meriç 2002, Taf. 108. TK. 19.

¹¹⁴⁵Leyenaar – Plaisier 1979, Pl. 42. Nr. 237-238.

¹¹⁴⁶Özbay 2016, K. 82,83, 84, 86, 87.

¹¹⁴⁷Dufkova 1974, Pl. 29, T. 25.Pl. 31, T.34.

¹¹⁴⁸Leyenaar – Plaisier 1979, Pl. 96. Nr. 682, Pl. 113. Nr. 801-802, Pl. 115. Nr. 824, 827, 832.

¹¹⁴⁹Japp – Schwarzer 2015, Fig. 42.Besques 1971, Pl.123, D 588.Leyenaar – Plaisier 1979, Pl. 134. Nr. 1029.Eva Töpferweil, TerrakottenvonPergamon (PergamenischerForschungen 3), Berlin, 1976, S. 75 – 224, Taf 49, Nr.336.

¹¹⁵⁰Krasznai – Recke 2015, Abb. 3.

¹¹⁵¹Besques 1971, Pl.131, D 639.

¹¹⁵²Rumscheid 2006, Taf. 90, 4-7 Kat, Nr. 220, Taf. 92, 4-7 Kat. Nr. 226, Taf. 134, 1-4 Kat. Nr. 310.Leyenaar – Plaisier1979, Pl. 142. Nr. 1094.

¹¹⁵³Eraslan 1997, Lev. V, Res. 9.

¹¹⁵⁴Leyenaar – Plaisier1979,Pl. 62. Nr. 376, 377, 379, Pl.65 Nr. 404.Pl. 70. Nr. 454. Şakar 2009, Lev. X, Kat. 7.

¹¹⁵⁵Güçlü 2006, Lev.3 – Res. 6a – b. Lev.14 – Res. 22a – c. Lev.14 – Res. 23a – c. Lev.15 – Res. 24a – c.

¹¹⁵⁶Foça 2019, Kat.332 ek.327.

¹¹⁵⁷Çekilmez 2017, Lev. 17 – 20, K. 1 – 7.

¹¹⁵⁸Thompson 1963, 207, 230.Burr - Thompson,Troy, s. 132, Pl. XLVIII Nr. 229.

K. 9 Tanrıça Protomu Parçası (Lev. 9)

Müze Env. No: 2010–14, **Müze Geliş Şekli ve Tarihi:** Derleme, satın alma, Nuri Nadir Kafaloğlu'ndan, 11.10.2010, **Ölçü:** Korunan. Yük: 12, 6 cm. Korunan Gen: 8, 1 cm. Kal: 0, 5 x 1, 1 cm. **Hamur:** 5 YR 6/8. kırmızımsı sarı. Az mika, kum, küçük taşçık, büyük kireç katkılı. **Yapım Tekniği:** Yarı döküm tekniğinde, tek kalıp.

Tanım: Tanrıça Protomu¹¹⁵⁹ parçası. Başın bir kısmı, boynun bir bölümü sağlamdır. Diğer bölümleri kırık ve eksiktir. Bunun dışında başının ve alınının sol kısmı, sol gözünün sol kısmı kırık ve eksiktir. Baş mantolu, saçlar önde alnın üzerinde ortadan ikiye ayrılmış yana taranmış. Yüz oval ve dolgun formlu, alın dar üçgen formlu. Gözler iri, burun düzgün kanatlara doğru hafif geniş. Ağız küçük dudaklar kapalı alt dudak dolgun çene öne doğru hafif çıkık ve çukurludur. Boyun kalındır.

Tipolojik Benzerleri: LIMC adlı yayında benzer tipteki figürinler “*Demeter tipleri*” tipolojik grubunda sınıflandırmıştır¹¹⁶⁰. J. P.Uhlenbrock, *Gela*'dan gelen kadın protomlarını sınıflandırmak için elli üç farklı tipoloji oluşturmuştur¹¹⁶¹. F. Işık, benzer tipteki örnekleri *Theangela* buluntularını “*protom başlığı içerisinde tip A ve tip B*” grubu içerisinde alt gruplara ayırarak sınıflandırmıştır¹¹⁶². F. Winter, benzer örnekleri “*protom ve büst*” grubu içerisinde sınıflandırmıştır¹¹⁶³. F. Croissant, “*mask formunda protomlar, pinaks formunda protomlar ve büst formunda protomlar*” olmak üzere incelediği eserleri üç ana grupta sınıflandırmıştır. Bu üç ana grup dışındaki tipleride alfabetik sıraya göre sınıflandırmış ve kendi içlerinde de birçok alt gruba ayırmıştır¹¹⁶⁴. G. S. Merker, ele aldığı örnekleri protom büst maske başlığı¹¹⁶⁵ içerisinde değerlendirip “*protom*” olarak sınıflandırmıştır. E. Schmidtise İÖ

¹¹⁵⁹Sözcük anlamıyla protom, insan ya da hayvan başının omuzlara ya da bele kadar olan üst ön kısmını tanımlar.

¹¹⁶⁰LIMC 1988, 147.

¹¹⁶¹Uhlenbrock 1988, 30.

¹¹⁶²Işık 1980.

¹¹⁶³Winter 1903.

¹¹⁶⁴Croissant 1983, 1 vd.

¹¹⁶⁵Merker 2000, 73. : “Protome”, “büstü” ve “maske” terimlerinin tümü literatürde, bazen birbiriyle çelişen tanımlarla, baş ve üst gövdenin temsillerini ifade etmek için kullanılmaktadır. Bu tartışmada, “protome”,

5 – 4.yüzyıl Boeotia'dan bölümü içerisinde “kaba kadın başı – protom” olarak adlandırmıştır. C. Blinkenberg, Lindos'tan gelen benzer buluntuları “protomlar” grubunda sınıflandırmıştır. V. Tolun, benzer tipteki protomları kollarıyla birlikte betimlenenler ve sadece boyun ve yüz kısmıyla betimlenenler olmak üzere “tip A, tip B” olmak üzere iki ana tipte incelenmiş saç biçimlerine göre alt gruplara ayırmıştır¹¹⁶⁶.

Benzer tipteki buluntular, Aigai¹¹⁶⁷, Atina¹¹⁶⁸, Assos¹¹⁶⁹, Boeotia¹¹⁷⁰, Didyma¹¹⁷¹, Gela¹¹⁷², Halikarnassos¹¹⁷³, Iasos¹¹⁷⁴, Knidos¹¹⁷⁵, Korint¹¹⁷⁶, Kyrene¹¹⁷⁷, Labraunda¹¹⁷⁸, Lindos¹¹⁷⁹, Miletos¹¹⁸⁰, Neapolis¹¹⁸¹, Olynthus¹¹⁸², Paros¹¹⁸³, Patara¹¹⁸⁴, Pedasa¹¹⁸⁵, Rhodos¹¹⁸⁶, Samos¹¹⁸⁷, Sicilya¹¹⁸⁸, Tanagra¹¹⁸⁹, Teos¹¹⁹⁰, Thasos¹¹⁹¹, Thengela¹¹⁹², Troas Bölgesi¹¹⁹³ ve Yunanistan'da¹¹⁹⁴ bulunmuştur.

Tarihi: İÖ 4.yüzyıl.

boynu ve omuzlarının tamamı veya bir kısmı, sırtı açık fakat dik durması için yanları olan bir kafa için kullanılır. "Büst", çevreleyen için (yani arka tarafı olan için) kullanılır. "Mask" genellikle biraz düz ve çene ya da sakalda sonlanan başın arkası olmayan uygulamadır.

¹¹⁶⁶ Tolun 2002 1 vd.

¹¹⁶⁷ Dereboylu 2012, Lev. 35, K. 116.

¹¹⁶⁸ Croissant 1983, Pl. 117, 178, 179,

¹¹⁶⁹ Ergün 2013, Lev. 10, 1988.4.19,20,23. Lev. 23, 1996.8.2. Ağıtürk ve Arslan 2015, 31, 32, 33. Tolun 2002, Lev. XLVIII, Kat. 87, 88, Lev. XLIX, Kat. 89, 90, Lev. L, Kat. 91, 92, Lev. LI, Kat. 93, 94.

¹¹⁷⁰ Schmith 1994, Taf. 16, 16b.

¹¹⁷¹ Ersavaş 2019, Lev. 35, K. 14.

¹¹⁷² Uhlenbrock 1988, Pl. 6, 6a. Pl. 10, 10a-c. Pl. 13, 13b. Pl. 16, 16a, b. Pl. 17, 17a, b. Pl. 18, 18b. Pl. 21, 21c. Pl. 41.

¹¹⁷³ Higgins 1954, Lev. 66, 492.

¹¹⁷⁴ Berti 2020, Fig. 14a.

¹¹⁷⁵ Croissant 1983, 1vd.

¹¹⁷⁶ Merker 2000, Pl. 21, C251 – 253.

¹¹⁷⁷ Winter 1903, 236, 2.

¹¹⁷⁸ Karlsson 2015, Figg. 6.

¹¹⁷⁹ Blinkenberg 1931, 146, Nr. 3104. 95, Nr. 2108.

¹¹⁸⁰ Özcan 2016, Abb. 8, 11, 12.

¹¹⁸¹ Prokova 2014, 252, P5, 253, P6.

¹¹⁸² Higgins 1954, Lev. 146, 1062.

¹¹⁸³ Croissant 1983, Pl. 132, 207, Pl. 36, 53.

¹¹⁸⁴ Işın 2010, TK 2-4.

¹¹⁸⁵ Kasar 2010, Lev.8, Kat. No. 7, Lev. 9, Kat. No. 8-9.

¹¹⁸⁶ Higgins 1954, Lev.25, 134-136, Lev. 26,139-140, Lev. 28, 148, Lev.42, 243.

¹¹⁸⁷ Higgins 1954, Pl. 70, 525, 526.

¹¹⁸⁸ Higgins 1954, Lev. 150, 1092, 1094, 1096. Lev.154, 1120, 1122, 1125, 1126, 1129.

¹¹⁸⁹ Winter 1903, 243, 2-3, 5.

¹¹⁹⁰ Güllüsaç 2020, Res. 30k, No.414, Res. 31t, No.64.

¹¹⁹¹ Holtzman 1986, Fig. 1.

¹¹⁹² Işık 1980, Taf. 1, Kat. Nr. 1-9, Taf. 2. Kat. Nr. 10-17.

¹¹⁹³ Tavukçu 1999, Lev.18, Kat. 69.

¹¹⁹⁴ Richter 1963, 212. Pl. 52 c.

K. 10 Tanrıça Protomu Parçası (Lev. 10)

Müze Env. No: 2010–15, **Müze Geliş Şekli ve Tarihi:** Derleme, satın alma, Nuri Nadir Kafaloğlu'ndan.11.10.2010. **Ölçü:** Korunan Yük:17, 8 cm. K. Gen: 9, 8 cm. Kal: 0, 5 x 1, 1 cm. Başın üzerinde yuvarlak asma deliği çapı: 0, 5 cm. **Hamur:** 5 YR 6/8 kırmızımsı sarı. Az mika, kum, küçük taşçık, büyük kireç katkılı, **Yapım Tekniği:** Yarı döküm tekniğinde, tek kalıp.

Tanım: Tanrıça Protomu parçası. Baş ve boynun bir kısmı sağlamdır diğer bölümleri kırık ve eksik. Bunun dışında başın sol tarafı, yüzün solu ve boyun soldan kırık ve eksik. Başını saran mantonun altında saçlar ortadan ikiye ayrılarak yanlara taranıp kulağı kapatmıştır. Yüz oval ve dolgun formlu. Alın dar üçgen formlu. Gözler iri, burun düzgün kanatlara doğru hafif geniş. Ağız küçük dudaklar kapalı alt dudak dolgun çene öne doğru hafif çıkık ve çukurludur. Boyun kalındır. Başın üst kısmında yuvarlak asma deliği.

Tipolojik Benzerleri: LIMC adlı yayında benzer tipteki figürinler “*Demeter tipleri*” tipolojik grubunda sınıflandırmıştır¹¹⁹⁵. J. P.Uhlenbrock, *Gela*'dan gelen kadın protomlarını sınıflandırmak için elli üç farklı tipoloji oluşturmuştur¹¹⁹⁶. F. Işık, benzer tipteki örnekleri *Theangela* buluntularını “*protom başlığı içerisinde tip A ve tip B*” grubu içerisinde alt gruplara ayırarak sınıflandırmıştır¹¹⁹⁷. F. Winter, benzer örnekleri “*protom ve büst*” grubu içerisinde sınıflandırmıştır¹¹⁹⁸. F. Croissant, “*mask formunda protomlar, pinaks formunda protomlar ve büst formunda protomlar*” olmak üzere incelediği eserleri üç ana grupta sınıflandırmıştır. Bu üç ana grup dışındaki tipleride alfabetik sıraya göre sınıflandırmış ve kendi içlerinde de birçok alt gruba ayırmıştır¹¹⁹⁹. G. S. Merker, ele aldığı örnekleri protom büst maske başlığı¹²⁰⁰ içerisinde değerlendirip “*protom*” olarak sınıflandırmıştır. E. Schmidtise İÖ

¹¹⁹⁵LIMC 1988, 147.

¹¹⁹⁶Uhlenbrock 1988, 30.

¹¹⁹⁷Işık 1980, 1vd

¹¹⁹⁸Winter1903, 1vd.

¹¹⁹⁹Croissant 1983, 1 vd.

¹²⁰⁰Merker 2000,73. : “Protome”, “büstü” ve “maske” terimlerinin tümü literatürde, bazen birbiriyle çelişen tanımlarla, baş ve üst gövdenin temsillerini ifade etmek için kullanılmaktadır. Bu tartışmada, “protome”, boynu ve omuzlarının tamamı veya bir kısmı, sırtı açık fakat dik durması için yanları olan bir kafa için

5 – 4. yüzyıl *Boeotia*'dan bölümü içerisinde “*kaba kadın başı – protom*” olarak adlandırmıştır. C. Blinkenberg, *Lindos*'tan gelen benzer buluntuları “*protomlar*” grubunda sınıflandırmıştır. V. Tolun, benzer tipteki protomları kollarıyla birlikte betimlenenler ve sadece boyun ve yüz kısmıyla betimlenenler olmak üzere “tip A, tip B” olmak üzere iki ana tipte incelenmiş saç biçimlerine göre alt gruplara ayırmıştır¹²⁰¹.

Benzer tipteki buluntular, Aigai¹²⁰², Atina¹²⁰³, Assos¹²⁰⁴, Boeotia¹²⁰⁵, Didyma¹²⁰⁶, Gela¹²⁰⁷, Halikarnassos¹²⁰⁸, Iasos¹²⁰⁹, Knidos¹²¹⁰, Korint¹²¹¹, Kyrene¹²¹², Labraunda¹²¹³, Lindos¹²¹⁴, Miletos¹²¹⁵, Neapolis¹²¹⁶, Olynthus¹²¹⁷, Paros¹²¹⁸, Patara¹²¹⁹, Pedasa¹²²⁰, Rhodos¹²²¹, Samos¹²²², Sicilya¹²²³, Tanagra¹²²⁴, Teos¹²²⁵, Thasos¹²²⁶, Thengela¹²²⁷, Troas Bölgesi¹²²⁸ ve Yunanistan'da¹²²⁹ bulunmuştur.

Tarihi: İÖ 4.yüzyıl.

kullanılır. "Büst", çevreleyen için (yani arka tarafı olan için) kullanılır. "Mask" genellikle biraz düz ve çene ya da sakalda sonlanan başın arkası olmayan uygulamadır.

¹²⁰¹Tolun 2002 1 vd.

¹²⁰²Dereboylu 2012, Lev. 35, K. 116.

¹²⁰³Croissant 1983, Pl. 117, 178, 179,

¹²⁰⁴Ergün 2013, Lev. 10, 1988.4.19,20,23. Lev. 23, 1996.8.2.Ağtürk ve Arslan 2015, 31, 32, 33.Tolun 2002, Lev. XLVIII, Kat. 87, 88, Lev. XLIX, Kat. 89, 90, Lev. L, Kat. 91, 92, Lev. LI, Kat. 93, 94.

¹²⁰⁵Schmith1994, Taf. 16, 16b.

¹²⁰⁶Ersavaş 2019, Lev. 35, K. 14.

¹²⁰⁷Uhlenbrock 1988, Pl. 6, 6a. Pl. 10, 10a-c. Pl. 13, 13b. Pl. 16, 16a, b. Pl. 17, 17a, b. Pl. 18, 18b. Pl. 21, 21c. Pl. 41.

¹²⁰⁸Higgins 1954, Lev. 66, 492.

¹²⁰⁹Berti 2020, Fig. 14a.

¹²¹⁰Croissant 1983, 1vd.

¹²¹¹Merker 2000, Pl. 21, C251 – 253.

¹²¹²Winter 1903, 236, 2.

¹²¹³Karlsson2015, Figg. 6.

¹²¹⁴Blinkenberg 1931, 146, Nr. 3104. 95, Nr. 2108.

¹²¹⁵Özcan 2016, Abb. 8, 11, 12.

¹²¹⁶Prokova 2014, 252, P5, 253, P6.

¹²¹⁷Higgins 1954, Lev. 146, 1062.

¹²¹⁸Croissant 1983, Pl. 132, 207, Pl. 36, 53.

¹²¹⁹Işın 2010, TK 2-4.

¹²²⁰Kasar 2010, Lev.8, Kat. No. 7, Lev. 9, Kat. No. 8-9.

¹²²¹Higgins1954, Lev.25, 134-136, Lev. 26,139-140, Lev. 28, 148, Lev.42, 243.

¹²²²Higgins 1954, Pl. 70, 525, 526.

¹²²³Higgins 1954, Lev. 150, 1092, 1094, 1096. Lev.154, 1120, 1122, 1125, 1126, 1129.

¹²²⁴Winter 1903, 243, 2-3, 5.

¹²²⁵Güllüsaç 2020, Res. 30k, No.414, Res. 31t, No.64.

¹²²⁶Holtzman 1986, Fig. 1.

¹²²⁷Işık 1980, Taf. 1, Kat. Nr. 1-9, Taf. 2. Kat. Nr. 10-17.

¹²²⁸Tavukçu 1999, Lev.18, Kat. 69.

¹²²⁹Richter 1963, 212. Pl. 52 c.

K. 11 Giyimli Kadın Figürini (Lev. 11)

Müze Env. No: 2011–255, **Müze Geliş Şekli ve Tarihi:** Derleme, satın alma, Dudu Ayar'dan.17.11.2011, **Ölçü:** Korunan. Yük: 6,4 cm. Korunan. Gen: 2,5 cm. Altta buhar deliği genişliği: 1,2x 0,4 cm. Kal: 0,8 cm.**Hamur:** 7,5 YR 7/8 kırmızımsı sarı. Altın sarısı beyaz mika, İnce kum, kireç katkılıdır. Astar 5Y 4/1 koyu gri, **Yapım Tekniği:** İki ayrı kalıptan yarı döküm.

Tanım: Ayakta ve giyimli kadın figürünü. Boynun üst kısmından itibaren başı, kolları kırık ve eksiktir. Omuzlardan itibaren ayaklarına kadar korunmuştur. Sol bacağı dizinden öne doğru kırık, sağ bacağı geride hareketsiz ve vücut ağırlığını taşımaktadır. Omuzları dar, göğüsleri dik ve küçük. Beli sağına eğik, kalçası sağ tarafına dik. Omuzlarından ayakuçlarına kadar inen elbise omuzdan kalçaya kadar vücudunu sarmakta, göbek altından genişleyerek dikey dökülen kalın kıvrımlarla ayakuçlarına inmektedir. Elbisenin altından parmak uçları görünmektedir. Figürünün arka yüzü düz bir şekilde bırakılmıştır.

Tipolojik Benzerleri: Thompson, D. B. benzer tipteki *Troia* buluntusu figürinleri “*dansçı tipleri*” tipolojik grubunda sınıflandırmıştır¹²³⁰. S. Mollard – Besques, *Cyrenaique*'dan başlığında günlük hayattan kadınlar konusunda “*dansözler*”, EgypthePtoleimaiqueetRomania başlığında ise günlük hayatta kadınlar konusunda “*dansöz ve müzisyenler*” bölümünde ele almıştır¹²³¹. F. Winter, benzer figürinleri “*müzik yapan ve dans eden figürler*” grubunda “*dansçılar*” başlığında ele almıştır. A. Y. Tavukçu benzer tipteki “*dansöz*” grubu içerisinde değerlendirmiştir¹²³². E. Dereboylu aynı tipteki figürinleri “*dansöz figürünü*” başlığı içerisinde değerlendirmiştir¹²³³. S. Mollard - Besques, benzer biçimdeki Myrina figürinlerini “*dansöz*” grubu içerisinde

¹²³⁰Thompson 1963, 84.

¹²³¹Besques 1972, 1vd.

¹²³²Tavukçu 1999, 1 vd.

¹²³³Dereboylu2012, 1 vd.

değerlendirmiştir¹²³⁴.

Benzer tipteki buluntular, Aigai¹²³⁵, Antandros¹²³⁶, Attika¹²³⁷, Boeotia¹²³⁸, Kyrene¹²³⁹, Çanakkale Müzesi¹²⁴⁰, İstanbul Müzesi¹²⁴¹, Delos¹²⁴², Korinth¹²⁴³, Klazomenai - Karantina Adası¹²⁴⁴, Klazomenai¹²⁴⁵, Miletos¹²⁴⁶, Myrina¹²⁴⁷, Priene¹²⁴⁸, Tarent¹²⁴⁹, Troia¹²⁵⁰ ve Yunanistan'da¹²⁵¹ bulunmuştur.

Tarihi: Geç Hellenistik

¹²³⁴Mollard – Besques 1963.

¹²³⁵Dereboylu2012, Lev. 49, Kat. 197.

¹²³⁶Yalman 2002, Res. 3

¹²³⁷Besques 1972, Pl. 1, f D 4.

¹²³⁸Leyenaar -Plaisier 1979, 40, Pl.13.65; 41, Pl.14.67.¹²³⁸ Besques 1972, Pl. 12, a D 51.

¹²³⁹Besques 1972. Pl 26, D 4306 – 11. Pl 27, D 4312 – 17.

¹²⁴⁰Tavukçu 1999, Lev. 54, Kat. 214 – 15.

¹²⁴¹Mendel 1908, 513 - 515. 3201-3203, Tavukçu 1999, Lev. 54, Kat. 213.

¹²⁴²Laumonier 1956, 187-188, Pl. 63. 641, 64. 642 - 645.

¹²⁴³Merker 2000, Pl. 16, C175- 185.

¹²⁴⁴Özbay – Özbay 2017, Lev. 10.

¹²⁴⁵Özbay 2016, K. 62.

¹²⁴⁶Özcan 2007, Tef. 6, Tk. 163-164, 377.

¹²⁴⁷Mollard – Besques 1963.Pl. 129, a – d. Pl. 130, c, d, f. Pl. 131, a – e. Pl. 132, a – e.

¹²⁴⁸Rumscheid 2006, Tef. 64, Kat. 1 – 6. Tef. 65, Kat. 1 – 8, Tef. 66, Kat. 1 – 7, Tef. 67.

¹²⁴⁹Winter 1903, 154 154, Nr.7.

¹²⁵⁰Thompson 1963, 84. Tavukçu 1999.

¹²⁵¹Besques 1972, Pl. 91, a D 423.

K. 12 Kadın Figürini Parçası (Lev. 12)

Müze Env. No: 2018–140, **Müze Geliş Şekli ve Tarihi:** Derleme, satın alma, M. Hüdai Avcı'dan, 07.09.2017. **Ölçü:** Yük:6,2 cm. Gen:3,8 cm. Kal:0,5 cm. **Hamur:** 2,5 YR 6/8 açık kırmızı. Gümüş, altın sarısı mika katkılı, kireç, beyaz astarlı. **Yapım Tekniği:** İki ayrı kalıptan yarı döküm.

Tanım: Kadın figürini parçası. Başın üst kısmından karın bölümüne kadar ön yüz korunmuş, diğer kısımlar ise kırık ve eksik. Saçlar alnın ortasından ikiye ayrıldıktan sonra yanlara taranmış. Yüz oval formlu ve ayrıntısızdır. Arka yüzü boş bırakılmış, koroplastın parmak izleri görülmektedir.

Tipolojik Benzerleri: F. Berti, C. C. Cassai, P. Desantis ve S. Sani, benzer tipteki figürinleri poloslu tanrıçalar bölümünde “*büstler*” başlığında değerlendirmişler, tipolojik ve kronolojik olarak ele alarak “*orta ve büyük boy büstler*” sınıflarına koymuşlardır¹²⁵². M. Bulba, benzer tipteki figürinleri *Kaunos Demeter Kutsal Alanı'ndan* ele geçen “*domuz taşıyan kadınlar ve göğsünü tutan*” kadınlar grupları içerisinde ele almıştır¹²⁵³. V. Tolun, benzer tipteki figürinleri kadın protomları başlığında kollanıyla birlikte betimlenenler “*tip A*” içerisinde değerlendirmiştir. C. Blinkenberg, benzer tipteki örnekleri “*protomalar büstler*” başlığında incelemiştir¹²⁵⁴. F. Winter, benzer örnekleri Arkaik Dönem tipleri başlığında “*protom ve büst*” grubu içerisinde sınıflandırmıştır¹²⁵⁵. H. Goldman – F. Jones benzer tipteki figürinleri *Halae Nekropolün'den* erracottalar içerisinde kronolojik olarak sınıflandırarak Grup D, F, E “*mask*” grupları içerisinde olarak adlandırmıştır¹²⁵⁶.

¹²⁵²Bertivd 1987, 1 vd.

¹²⁵³Bulba 2019, 1 vd.

¹²⁵⁴Blinkenberg 1931, 1 vd.

¹²⁵⁵Winter 1903, 1vd.

¹²⁵⁶Goldman -Jones, 1942,

Benzer tipteki buluntular, Assos¹²⁵⁷, Atina¹²⁵⁸, Boeotia¹²⁵⁹, Halae¹²⁶⁰, Ionia¹²⁶¹, Kaunos¹²⁶², Lindos¹²⁶³, Rhodos¹²⁶⁴, Spina¹²⁶⁵, Tanagra¹²⁶⁶, Thebai¹²⁶⁷ ve Kıta Yunanistan'da¹²⁶⁸ bulunmuştur.

Tarihi: İÖ 4.yüzyıl.

¹²⁵⁷Tolun 2002, Lev. XLII, 78 – 79, Lev. XLIV, 80, Lev. XLV 81, Lev. XLVI 82, Tavukçu 1999, Lev. 18, Kat. 71.

¹²⁵⁸Winter 1903, 247. 6 – 7.

¹²⁵⁹Higgins 1954, Lev. 116, 842. Winter 1903, 247. 5.

¹²⁶⁰Goldman -Jones, 1942, IV a, b, Group F. P. 400, 404, IV a, Group E. P.397, IV a, Group D. P. 390. Winter 1903, 248. 3.

¹²⁶¹Leyenaar – Plaisier 1979, Pl. 22. Nr. 121,122.

¹²⁶²Bulba 2019, Lev. 1.3. lev. 7.

¹²⁶³Blinkenberg 1931, 3110,3111, 3119, 3120, 3127, 3140, 3141.

¹²⁶⁴Higgins 1954, Lev. 43, 238.

¹²⁶⁵Bertivd 1987, 1 vd. Fig. 24, 26, 28, 29, 32, 34, 37, 39, 40, 41, 43, 46.

¹²⁶⁶Winter 1903, 248. 2.

¹²⁶⁷Winter 1903, 242. 8.

¹²⁶⁸Richter 1963, 212. Pl. 52 b. 239. Pl. 79 d.

K. 13 Kadın Figürini Başı (Lev. 13)

Müze Env. No: 2011–264, **Müze Geliş Şekli ve Tarihi:** Manisa civarı, satın alma. Orhan Bodan'dan.06.01.2011, **Ölçü:** Korunan Yük: 4,6 cm. Gen: 4,2 cm.Kal:0,5 cm.**Hamur:** 2,5 YR 6/8 Açık kırmızı. Mika, ince kum, taşçık katkılı. Astar 2,5 Y_/2 8,5 Pastel sarısı soluk sarı. **Yapım Tekniği:** İki ayrı kalıptan yarı döküm tekniği.

Tanım: Kadın figürini başı. Baş ve boynun çok az kısmı korunmuş, diğer kısımlar kırık ve eksik. Yuvarlakçelengin altından ortadan ikiye ayrılan uzun dalgalı saçlar alın ve enseye düşererek, arkada başın tam ortasında yuvarlak bir topuz yapılmış. Başını sağına çevirmiş, yüz oval ve göz çukurları belli, ağız küçük ve açık, boynu incedir.

Tipolojik Benzerleri S. Mollard - Besquestarafından “*Aprodite tipleri*” tipolojik grubunda sınıflandırmıştır¹²⁶⁹. E. Dereboylu, *Aigai*'de elen geçen figürinlerle benzerlik gösteren bu tipleri “*simit – taç taşıyan kadın başları*” grubunda incelemiştir¹²⁷⁰. G. Şakar *Smyrna*'dan bulunan benzer örnekleri “*kadın başları*” başlığı içerisinde değerlendirmiştir¹²⁷¹. S. Kielau, benzer tipteki figürinleri “*tanrıçadan emin olunmayan, kadın başları tipleri*” tipolojik grubunda sınıflandırmıştır¹²⁷².

Benzer tipteki buluntular, *Aigai*¹²⁷³, *Aleksandria*¹²⁷⁴, *Amisos*¹²⁷⁵, *Attika*¹²⁷⁶, *Boitea*¹²⁷⁷, *Girit*¹²⁷⁸, *Halae*¹²⁷⁹, *Klazomenai*¹²⁸⁰, *Labraunda*¹²⁸¹, *Myrina*¹²⁸², *Smyrna*¹²⁸³, *Pergamon*¹²⁸⁴,

¹²⁶⁹Mollard -Besques 1972, Pl. 1. D4167 a, D4168 c vd.

¹²⁷⁰Dereboylu 2002, 1 vd.

¹²⁷¹Şakar 2015, 1 vd.

¹²⁷²Kielau 2009, 1vd.

¹²⁷³Dereboylu 2002, Lev. 37, K. 131 – 134.

¹²⁷⁴Breccia 1930, Tav. XII. 10, Tav. XIX. 3, Tav. LVI. 15.

¹²⁷⁵Besques 1971, Pl.106, D 488.

¹²⁷⁶Leyenaar – Plaisier 1979, Pl. 33. Nr. 197, Pl. 34. Nr.200.

¹²⁷⁷Leyenaar – Plaisier 1979, Pl. 38. Nr. 222.

¹²⁷⁸Besques 1971, Pl.80, D 362.

¹²⁷⁹Goldman – Jones 1942, II c 16,15 Group H. P. 408, 409.

¹²⁸⁰Özbay 2016, K. 94, 95.

¹²⁸¹Karlsson 2015, Figg.7.

Pitane ¹²⁸⁵ , Priene ¹²⁸⁶ , Tekirdağ Müzesi ¹²⁸⁷ , Tisna ¹²⁸⁸ , Tralleis ¹²⁸⁹ , Troia ¹²⁹⁰ ve Yunanistan'da¹²⁹¹ ele geçmiştir.

Tarihi: İÖ 150-100.

¹²⁸²Leyenaar – Plaisier 1979, Pl. 117. Nr. 853, 855,857, Pl. 118. Nr. 863 – 866. Besques 1971, Pl.176, D 953.

¹²⁸³Leyenaar – Plaisier 1979, Pl. 68. Nr. 427. Çakar 2015, Şek. 101, Kat. 26.

¹²⁸⁴Kielau2009,Taf. 46 B 410, Taf. 47 A 412, 418 - 420.

¹²⁸⁵Hekimoğlu 2010, Lev. XIII, K. 21, 22.

¹²⁸⁶Rumscheid 2006, Taf. 81, 1-4 Kat. Nr. 200, 5-8 Kat. Nr.201, Taf. 82, 1-2 Kat. Nr. 203.

¹²⁸⁷Güçlü 2006, Lev.18, Res. 32a –c.

¹²⁸⁸Erdan 2020, S. 164, Fig 4.

¹²⁸⁹Çekilmez 2017, Lev. 6, K. 72.

¹²⁹⁰Thompson 1963, 264-281.

¹²⁹¹Richter 1963, 252. Pl. 92 c.

K. 14 Kadın Figürin Başı (Lev. 14)

Müze Env. No: 2011–326, **Müze Geliş Şekli ve Tarihi:** Derleme, satın alma, Ahmet Okyay'dan.15.12.2011, **Ölçü:** KorunanYük: 3, 7 cm. Gen: 2,7 cm. **Hamur:** 5YR 7/8 ince kırmızımsı sarı. Kum, ince kireç, taşcık, gümüş mika, çene altından boyuna gelmeden altın sarısı mikakatlılıdır. **Yapım Tekniği:** İki ayrı kalıptan döküm.

Tanım: Kadın figürini baş parçası. Baş ve boyun korunmuş. Diğer kısımlar kırık ve eksik. Bunun dışında boynun arka kısmında aşınma. Ortadan ayrılan saçlar yanlardan arkaya doğru toplanmış başın arkasında topuz yapılmış, yanlardan toplana saçlar kulakları kapatmaktadır. Yüz oval, Başını sağına döndürmüş, alın geniş, yanaklar dolgun, göz çukurları belirgin, göz kapakları etli, burun aşınmış, ağız kapalı dudaklar etli. Boyun ince, boyun bileziği belirgindir.

Tipolojik Benzerleri: S. Kielau, benzer tipteki figürinleri “*tanrıçadan emin olunmayan, kadın başları tipleri*” tipolojik grubunda sınıflandırmıştır¹²⁹². S. Mollard-Besques, benzer tipteki figürinler “*kadın başı*” tipolojik grubunda sınıflandırmıştır¹²⁹³.

Benzer tipteki buluntular, Aigai¹²⁹⁴, Anadolu¹²⁹⁵, Assos¹²⁹⁶, Efes Müzesi¹²⁹⁷, Euboia¹²⁹⁸, Kyme¹²⁹⁹, Mantua¹³⁰⁰, Myrina¹³⁰¹, Pergamon¹³⁰², Priene¹³⁰³, Smyrna¹³⁰⁴, Tekirdağ Müzesi¹³⁰⁵, Teos¹³⁰⁶ ve Tralleis'ten¹³⁰⁷ ele geçmiştir.

Tarihi: İS 1 – 2. yüzyıl.

¹²⁹²Kielau 2009.

¹²⁹³Besques 1971.

¹²⁹⁴Dereboylu 2012. Lev. 40, K.145.

¹²⁹⁵Besques 1971, Pl.179, D 971.

¹²⁹⁶Ergün 2013, Lev. 23 1996.8.3.

¹²⁹⁷Öztürk 2007, Lev. XXIII. K. 63.Lev. XXII. K. 62.

¹²⁹⁸Leyenaar – Plaisier 1979, Pl. 39. Nr. 227.

¹²⁹⁹Taşpınar 2019, Lev. 31, K. 25.Lev. 29, K. 23.Lev. 28, K. 22.

¹³⁰⁰Brinkerhoff 1978, XX.

¹³⁰¹Leyenaar – Plaisier 1979, Pl. 113. Nr. 801 -802.

¹³⁰²Leyenaar – Plaisier 1979, Pl. 134. Nr. 1039.Kielau 2009, Taf. 44 A. 379 – 381, Taf. 44 B 382,383, 385.

¹³⁰³Rumscheid2006, Taf. 89, 4-7 Kat. Nr. 218, Taf. 91, 1-4 Kat. Nr. 222, 5-8 Kat. Nr. 224.

¹³⁰⁴Leyenaar – Plaisier1979,Pl. 34. Nr. 202. Pl. 70. Nr.454.Pl. 84. Nr. 585 – 593.

¹³⁰⁵Güçlü 2006, Lev.3 – Res.6a – b.Lev. 14 – Res.22a –c. Lev.14, Res.23a –c.

¹³⁰⁶Foça 2019, Kat.332 ek.327.

¹³⁰⁷Çelikmez 2017, Lev. 98, K. 84.

K. 15 Kadın Figürini Başı (Lev. 15)

Müze Env. No: 2010–135, **Müze Geliş Şekli ve Tarihi:** Derleme, satın alma. Özkan Arslan’dan.11.10.2010, **Ölçü:** Korunan Yük: 3,3 cm. Gen: 2,5 cm.**Hamur:** 7,5 YR 6/6 Kırmızımsı sarı, altın sarı ve gri mika, ince kum katkılıdır. Beyaz astarlıdır. Sarı ve kırmızı boya izleri, **Yapım Tekniği:** İki ayrı kalıptan döküm.

Tanım: Kadın figürini başı. Baş ve boynun bir kısmı korunmuş diğer kısımlar kırık ve eksiktir. Bunun dışında burnun sol kısmında, sol üst dudak ve sol yanak kırıktır. Yüzde yer yer aşınmalar vardır. Alnın ortasından ikiye ayrılan saç yanlara kalın telli taranmış başın üst kısmında bağlanmış, başın arka sağ tarafı düz bırakılmış sol tarafında kalın telli taranan saç başın sol tarafında bir toka ile tutturulmuştur. Yanlardan saç kulakları kapatmıştır. Yüz yuvarlak dolgun, göz çukurları belirgin, burun büyük, ağız hafif açık, boyun kalındır.

Tipolojik Benzerleri: S. Mollard-Besques, benzer tipteki figürinleri “kadın başı” tipolojik grubunda sınıflandırmıştır¹³⁰⁸. S. Kielau, benzer tipteki figürinleri “Tanrıçadan emin olunmayan, kadın başları tipleri” tipolojik grubunda sınıflandırmıştır¹³⁰⁹. E. Öztepe *Smintheion*’dan benzer örneklerle “kadın başları” grubunda incelemiştir¹³¹⁰.

Benzer tipteki buluntuları, Aigai¹³¹¹, Anadolu¹³¹², Kocaeli Müzesi¹³¹³, Klazomenai¹³¹⁴, Kyme¹³¹⁵, Myrina¹³¹⁶, Phokaia¹³¹⁷, Priene¹³¹⁸, Smyrna¹³¹⁹, Smintheion¹³²⁰, Tekirdağ

¹³⁰⁸Besques 1971, 1vd.

¹³⁰⁹Kielau 2009, 1 vd.

¹³¹⁰Öztepe 2003, 1 vd.

¹³¹¹Dereboylu 2012, Lev. 39. K. 141 – 142.

¹³¹²Besques 1971, Pl.180, D 978 – 986, E 29.

¹³¹³Coşkun 2016, Lev. 9, K.17.

¹³¹⁴Özbay 2016, K. 93.

¹³¹⁵Dufkova 1974, Pl. 30, T. 33.

¹³¹⁶Besques 1971, Lev. 218e.

¹³¹⁷Besques 1971, Pl.133, D 660.Pl. 135, D 673, 675, 676, 677, 678, 680, 681.

Müzesi¹³²¹, Troia¹³²² ve Troas Bölgesi'nden¹³²³ bulunmuştur.

Tarihi: İS 2. yüzyıl.

¹³¹⁸Wieagan – Schrader, Şek. 380.

¹³¹⁹Leyanaar – Plaisier 1979, Pl. 64. Nr. 394.

¹³²⁰Öztepe 2003, No. 8, 9, 11.

¹³²¹Güçlü 2006, Lev.15 – Res. 25a –c. Lev.16– Res. 26a – c Res. 27a-c, Res. 28a-c. Lev.17 – Res. 29a – c.

¹³²²Thompson 1963, Lev. XLIV. No: 205.

¹³²³Besques 1971, Pl. 117, D 547, 548.

K. 16 Kadın Figürin Başı (Lev. 16)

Müze Env. No: 2011 –256, **Müze Geliş Şekli ve Tarihi:** Derleme, satınalma, Nihat Pınargalıoğlu'dan.17.11.2011, **Ölçü:** Korunan Yüksek: 3,1 cm. Gen: 2,1 cm. Kal: 2,8 cm.**Hamur:** 2,5 YR 6/8 açık kırmızı. İnce mika, ince kum, kireç katkılıdır. Beyaz astarlı. Saçının sağ tarafında siyah boya izi var. **Yapım Tekniği:** İki ayrı kalıptan döküm.

Tanım: Kadın figürini başı. Baş ve boyun korunmuş, diğer kısımlar kırık ve eksik. Ortadan ikiye ayrılan saç yanlardan taranarak kulakları örterek ensede toplanıp topuz yapılmış. Alın geniş dışa çıkık, göz çukurları derin, burun kanatlara doğru genişlemekte, ağız küçük kapalı. Kulaklarda dairesel formlu büyük küpe vardır. Boyun kalın. Arkada saçta detaylar işlenmiş.

Tipolojik Benzerleri: S. Kielau, Pergamon buluntusu figürin başlarını “*Kadın başları tipleri*” tipolojik grubunda sınıflandırmıştır¹³²⁴. S. Mollard - Besques, benzer tipteki figürinler “*kadın başı*” tipolojik grubunda sınıflandırmıştır¹³²⁵. E. Dereboylu, *Aigai*'de elen geçen figürinlerle benzerlik gösteren bu tipleri “*kavun dilimli saç betimlemeli kadın başı tipleri*” grubunda incelemiştir¹³²⁶. D. T. Burr, benzer tipteki *Troia* figürinlerini kadın figürinleri içinde “*kavun dilimi*” saç stiline sahip başları iki başlık içerisinde sınıflandırmıştır¹³²⁷.

¹³²⁴Kielau 2009, 1vd.

¹³²⁵Besques 1971, 1vd.

¹³²⁶Dereboylu 2002, 1 vd.

¹³²⁷Burr 1963, 1 vd. Bu saç stilinin ilk grubunda derin dalgalarla belirtilmiş olan saç kalın ve kabarık bir görünüm yaratır şeklindedir. Knidos saç stiliyle yakınlıklar gösteren bu işlenişte saç genellikle sekizli dilimlere bölünmüştür. İkinci tipi ise sığ katlı ve derinliği olmayan saç tutamları olarak geriye taranmış bir saç işlenişi göstermektedir. Bu haliyle saçlar başa yapışmış bir peruk görünümündedir.

Benzer tipteki buluntular, Aigai¹³²⁸, Aleksandria¹³²⁹, Anadolu¹³³⁰, Aolis¹³³¹, Boitea¹³³², Euboia¹³³³, Eretrie¹³³⁴, Güney Aeolis¹³³⁵, Kibyra¹³³⁶, Klazomenai¹³³⁷, Kyme¹³³⁸, Miletos¹³³⁹, Myrina¹³⁴⁰, Patara¹³⁴¹, Pergamon¹³⁴², Phokaia¹³⁴³, Smyrna¹³⁴⁴, Tekirdağ Müzesi¹³⁴⁵, Thasos¹³⁴⁶, Troia¹³⁴⁷ ve Troas Bölgesi'inde¹³⁴⁸ bulunmuştur.

Tarihi: İS 2. yüzyıl.

¹³²⁸Dereboylu 2012, Lev. 36, K. 129.

¹³²⁹Deuxime 1930, Tav. XII, 1, 4, 9.

¹³³⁰Besques 1971, Pl.179, D 974 - 977.

¹³³¹Leyanaar – Plaisier 1979, Pl. 21. Nr. 119, 120.

¹³³²Leyanaar – Plaisier 1979, Pl. 35. Nr. 207 – 210.

¹³³³Leyanaar – Plaisier 1979, Pl. 39. Nr. 227.

¹³³⁴Besques 1971, Pl. 88, D 414.

¹³³⁵Leyanaar – Plaisier 1979, Pl. 147. Nr. 1136.

¹³³⁶Günel 2019, Lev. 7, Res. 23, Kat. No. 12/a-b.

¹³³⁷Özbay 2016, K. 93.

¹³³⁸Taşpınar 2019, Lev. 31, K. 25. Lev. 29, K. 23. Lev. 28, K. 22. Dufkova, 1974, Pl. 29, T. 26, 27. Pl. 30, T. 30.

¹³³⁹Özcan 2009, K. 2, 3.

¹³⁴⁰Leyanaar – Plaisier 1979, Pl. 120. Nr. 885, 886, 892, 897, Pl. 121. Nr. 900, 906.

¹³⁴¹Işın 2007, Fig. 28, K.23.

¹³⁴²Kielau 2009, Taf. 48 A, 427 – 429. Leyanaar – Plaisier 1979, Pl. 134. Nr. 1038 – 1040.

¹³⁴³Besques 1971, Pl.134, D 664, 666, 667, 669, 670.

¹³⁴⁴Leyanaar – Plaisier 1979, Pl. 64. Nr. 393. Besques 1972, Pl. 271. D 1398.

¹³⁴⁵Güçlü 2006, Lev.15, Res. 25a –c. Lev.16, Res. 26a – c. Res. 27a-c, Res. 28a-c. Lev.17, Res. 29a – c.

¹³⁴⁶Muller 1996, Taf. 57, 265, 266.

¹³⁴⁷Thompson 1963, 244.

¹³⁴⁸Besques 1971, Pl. 117, E 9, 10. Pl. 118, E 12, 13.

K. 17 Erkek Grotesk Figürini Başı (Lev. 17)

Müze Env. No: 2010–663, **Müzeye Geliş Şekli ve Tarihi:** Derleme, satın alma, Nihat Pınargeloğlu'dan.11.10.2010, **Ölçü:** Korunan. Yük: 3,9 cm. Gen:3,4 cm. Kal: 3.9 cm.**Hamur:** 5YR 6/8.kırmızımsı sarı. İnce mika, ince kum, kireç, Sağ yanağının üst tarafından altın sarısı mika, beyaz astarlıdır. Alnın ortasında turuncu boya. Sağ yanağının üst tarafından kırmızı boya, sol kulağının altında kırmızı boya. Ağzın sağ kenarında kırmızı boya. Üst dudagında pembe boya. **Yapım Tekniği:** İki ayrı kalıptan döküm.

Tanım: Bir erkek grotesk figürinine ait baş parçası. Başın tamamı ve boynun bir bölümü sağlam, diğer kısımlar kırık ve eksik. Yüz abartılı şekilde büyük ve şekilsiz. Alın dar ve yumru şeklinde dışa çıkık, kaşlar belirgin değil. Göz kapakları etli, gözler çekik burun büyük kanatlara doğru genişlemektedir, ağız büyük ve açık dudaklar kalın yapılı, çene dar. Kulaklar büyük ve sol kulağın arka yüzü tahrip olmuş. Boyun ince ve uzundur. Biçimsiz iri burnu, büyük kulakları, abartılı ağız ve dudaklarıyla figür “grotesk” anlatım gösterir. Hellen sanatında grotesk ya da karikatürist anlatımlı figürler İÖ 5. yüzyıldan itibaren görüldüğü kabul edilse de, Himmelman bu abartılı “realistik” üslubun terrakotalarda İÖ 3. yüzyıl ortalarından itibaren yayılmaya başladığını ve en yoğun üretildiği zamanın İÖ 3. yüzyılın son çeyreği ile İÖ 2. yüzyıl başı olduğunu kabul eder. Etkin ve yoğun olarak birçok merkezde birden görülüp yayılmasıysa İÖ 2. yüzyıl başından itibaren Geç Hellenistik Dönem süresince gerçekleşir¹³⁴⁹.

Tipolojik Benzerleri: D. T. Burr, benzer tipteki figürinleri “*tiyatral tipler*” tipolojik grubunda sınıflandırmıştır¹³⁵⁰. F. Winter, benzerlerini “*karikatür figürinler*” grubunda değerlendirir¹³⁵¹. Leyenaar – Plaisierise benzerlerini “*karikatür figürinler*” grubunda

¹³⁴⁹Işın 2007, 1 vd.

¹³⁵⁰Thompson 1963, 135, 136.

¹³⁵¹Winter 1903, Taf. 433.

sınıflandırır¹³⁵².

Benzer tipteki erkek grotesk figürinleri, Aleksandria¹³⁵³, Amisos¹³⁵⁴, Atina¹³⁵⁵, Efes Müzesi¹³⁵⁶, Kıta Yunanistan¹³⁵⁷, Kibyra¹³⁵⁸, Myrina¹³⁵⁹, Patara¹³⁶⁰, Pergamon¹³⁶¹, Smyrna¹³⁶², Tarsus¹³⁶³, Tekirdağ Müzesi¹³⁶⁴, Tralleis¹³⁶⁵ ve Troia'da¹³⁶⁶ bulunmuştur.

Tarihi: İÖ 150-100.

¹³⁵²Leyenaar-Plaisier 1979, 151.

¹³⁵³Deuxime 1930, Tav. XLVI, 13.

¹³⁵⁴Besques 1971, Pl.101, D 471, Pl. 109, D 493.

¹³⁵⁵Grandjouan 1961, Pl. 25, 933.

¹³⁵⁶Öztürk 2007, Lev. XXIII. K. 67.

¹³⁵⁷Besques 1971, Pl.94, D 437.

¹³⁵⁸Günel 2019, Lev. XX, Res. 75, K. 41a - c.

¹³⁵⁹Burr 1934, Pl. XLI, Nr. 111.

¹³⁶⁰Işın 2007, Fig. 50, K. 47.

¹³⁶¹Japp – Schwarzer 2015, Fig. 37.

¹³⁶²Leyenaar – Plaisier 1979, Pl. 56. Nr.336, Pl. 60. Nr. 360, 362, Pl. 87. Nr. 620, 621, Pl. 87. Nr. 620, 621, Pl. 88. Nr. 623, 629,630.

¹³⁶³Goldman 1950, 330, 331, 325.

¹³⁶⁴Güçlü 2006, Lev.21, Res. 39a – c. Lev.22, Res. 40a – c. Res. 41a – c.

¹³⁶⁵Çekilmez 2017, Lev. 116, K. 106.

¹³⁶⁶Thompson 1963, 135, 136.

K. 18 Erkek Grotesk FigüriniBaşı (Lev. 18)

Müze Env. No:2011–257, **Müze Geliş Şekli ve Tarihi:** Derleme, satın alma, Nuri Nihat Pınargalıoğlu’dan, 17.11.2011, **Ölçü:** Yük:3,0 cm. Gen: 2.5cm, Kal: 0,5 cm.**Hamur:**2,5 YR 5/8 kırmızı.İnce mika, ince kum katkılı iyi pişirilmiş. Arka yüzde gümüş mika, sol kulak ve sol gözde pembe boya izleri. **Yapım Tekniği:** İki ayrı kalıptan yarı döküm tekniği.

Tanım: Bir erkek grotesk figürinine ait baş parçası. Başın ön tarafı sağlam, diğer kısımlar kırık ve eksik, başın arka tarafı doldurulmamış boş bırakılmıştır. Koroplastın parmak izleri görülmektedir. Yüz abartılı ve şişkin işlenmiş. Alın dar ve yumru şeklinde dışa çıkık, kaşlar belirgin değil, gözler çekik burun büyük kanatlara doğru genişlemektedir, ağız büyük ve açık dudaklar kalın yapılı, çene dar. Kulaklar büyük.

Tipolojik Benzerleri: D. T. Burr, benzer tipteki figürinleri “*tiyatraltipler*” tipolojik grubunda sınıflandırmıştır¹³⁶⁷.F. Winter, benzerlerini “*karikatür figürinler*” grubunda değerlendirir¹³⁶⁸. Leyenaar – Plaisierise benzerlerini “*karikatür figürinler*” grubunda sınıflandırır¹³⁶⁹.

Benzer tipteki erkek grotesk figürinleri, Aleksandria¹³⁷⁰, Amisos¹³⁷¹, Atina¹³⁷², Efes Müzesi¹³⁷³, Kıta Yunanistan¹³⁷⁴, Kibyra¹³⁷⁵, Myrina¹³⁷⁶, Patara¹³⁷⁷, Pergamon¹³⁷⁸,

¹³⁶⁷Thompson 1963, 135, 136.

¹³⁶⁸Winter 1903, Taf. 433.

¹³⁶⁹Leyenaar-Plaisier 1979, 151.

¹³⁷⁰Deuxime 1930, Tav. XLVI, 13.

¹³⁷¹Besques 1971, Pl.101, D 471, Pl. 109, D 493.

¹³⁷²Grandjouan 1961, Pl. 25, 933.

¹³⁷³Öztürk 2007, Lev. XXIII. K. 67.

¹³⁷⁴Besques 1971, Pl.94, D 437.

¹³⁷⁵Günel 2019, Lev. XX, Res. 75, K. 41a - c.

¹³⁷⁶Burr 1934, Pl. XLI, Nr. 111.

Smyrna¹³⁷⁹, Tarsus¹³⁸⁰, Tekirdağ Müzesi¹³⁸¹, Tralleis¹³⁸² ve Troia'da¹³⁸³ bulunmuştur.

Tarihi: İÖ 150-100.

¹³⁷⁷Işın 2007, Fig. 50, K. 47.

¹³⁷⁸Japp – Schwarzer 2015, Fig. 37.

¹³⁷⁹Leyenaar – Plaisier 1979, Pl. 56. Nr.336, Pl. 60. Nr. 360, 362, Pl. 87. Nr. 620, 621, Pl. 87. Nr. 620, 621, Pl. 88. Nr. 623, 629,630.

¹³⁸⁰Goldman 1950, 330, 331, 325.

¹³⁸¹Güçlü 2006, Lev.21, Res. 39a – c. Lev.22, Res. 40a – c. Res. 41a – c.

¹³⁸²Çekilmez 2017, Lev. 116, K. 106.

¹³⁸³Thompson 1963, 135, 136.

K.19 Genç Kız (Kore) Maskı (Lev. 19)

Müze Env. No: 2010–134, **Müze Geliş Şekli ve Tarihi:** Derleme, satın alma, Özkan Arslan'dan. 11.10.2010, **Ölçü:** Korunan Yükseklik: 3,50 cm. Gen: 3,1 cm. Kalınlık: 3,6 cm.

Hamur: Gley 1 4/10 Y koyu yeşilimsi gri. İnce mika, az kum, az taşçık katlı. **Yapım Tekniği:** İki ayrı kalıptan yarı döküm.

Tanım: Genç kız trajedi maskı, figürin başı. Mask şeklinde ve sağlamdır. Başın alnından itibaren önde çevreleyen bant yanlardan arkaya uzanıp tüm başı sıkıca sarar. Bandın üzerinde sağ ve sol tarafta taç yaprakları. Başın sol tarafında boynuz vardır. Oval yüz, dar alın. Gözler iri, belirgin, göz kapakları etli burun küçük. Ağız açık dudaklar kalındır.

Tipolojik Benzerleri: M. Çekilmez, benzer tipteki maskları, “genç kız maskı” tipolojik grubunda sınıflandırmıştır¹³⁸⁴. D. Burr, *Myrina*'da bulunan benzerleri “genç kızlar” grubunda incelenmiştir¹³⁸⁵. *Lipara* ve *Delos* 'tan benzer örnekler “genç kızlar” grubunda sınıflandırılmıştır¹³⁸⁶.

Benzer tipteki masklar, *Delos*¹³⁸⁷, Güney İtalya¹³⁸⁸, *Lipara*¹³⁸⁹, *Morgantina*¹³⁹⁰, *Myrina*¹³⁹¹ ve *Tralleis*'te¹³⁹² bulunmuştur.

Tarihi: İS 1. yüzyıl.

¹³⁸⁴Çekilmez 2017, 1 vd.

¹³⁸⁵Burr 1934, 1 vd.

¹³⁸⁶Laumonier 1954, Pl. 94, Nr. 1247; Bernabo-Brea 2001, Fig. 264.

¹³⁸⁷Laumonier 1954, Pl. 94, Nr. 1235-1236, 1238-1242, 1247.

¹³⁸⁸Leyenaar-Plaisier 1979, Pl. 195, Nr. 1521-1522.

¹³⁸⁹Bernabo-Brea 1992-93, Pl. 25, Nr. 1; Bernabo-Brea 2001, 196 vd Fig. 264-267, Fig. 356-361.

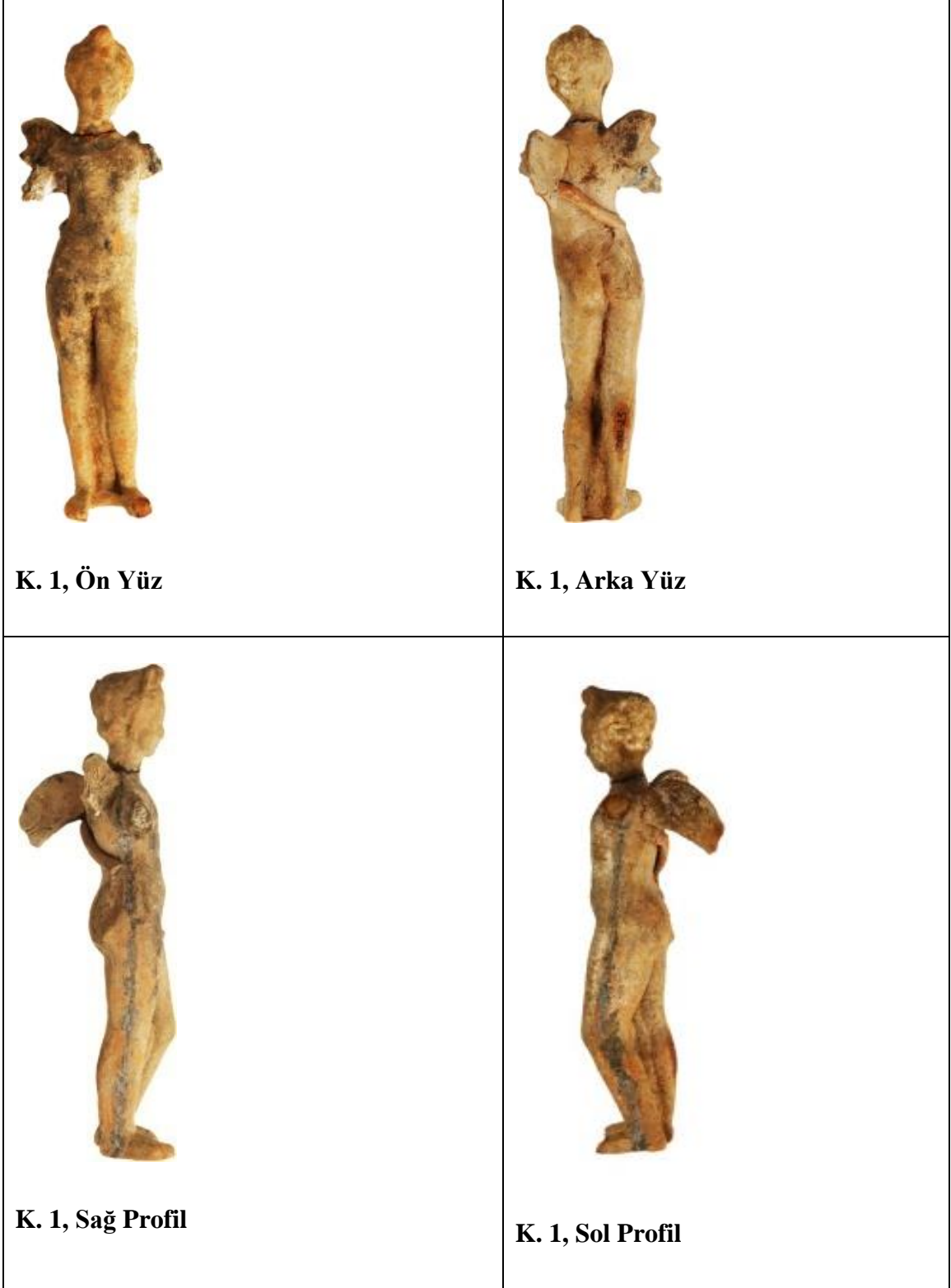
¹³⁹⁰Kenfield 1994, Pl. 85, b.

¹³⁹¹Burr 1934, Pl. XLII, Nr. 114.

¹³⁹²Çekilmez 2017. Lev. 118, K. 109 – 112

9. LEVHALAR

LEVHA 1

K.2, Ön Yüz

K. 2, Arka Yüz

K. 2, Sağ Profil

K.2, Sol Profil

K. 3, Ön Yüz

K. 3, Arka Yüz

K. 3, Sağ Profil

K. 3, Sol Profil

K. 4, Ön Profil

K. 4, Arka Profil

K. 4, Sağ Profil

K. 4, Sol Profil

K. 5, Ön Yüz

K. 5, Arka Yüz

K. 5, Sağ Profil

K. 5, Sol Profil

K. 6, Ön Yüz

K. 6, Arka Yüz

K. 6, Sağ Profil

K. 6, Sol Profil

K. 7, Ön Yüz

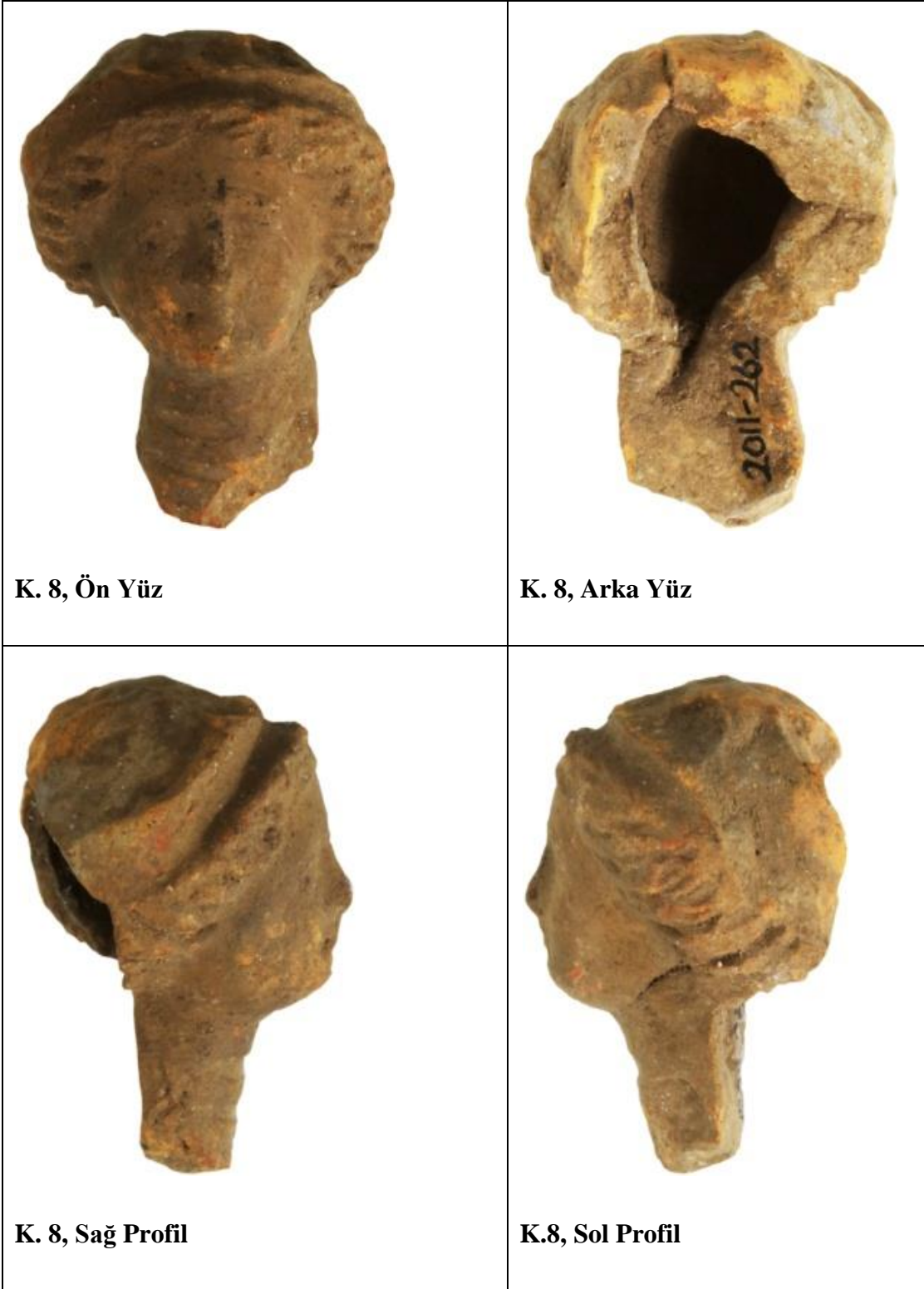
K. 7, Arka Yüz

K. 7, Sağ Profil

K. 7, Sol Profil

K. 10, Ön Yüz

K. 10, Arka Yüz

K. 10, Sağ Profil

K. 10, Sol Profil

K. 12, Ön Yüz

K. 12, Arka Yüz

K. 12, Sağ Profil

K. 12, Sol Profil

K. 13, Ön Profil

K. 13, Arka Profil

K. 13, Sağ Profil

K. 13, Sol Profil

K. 14, Ön Profil

K. 14, Arka Profil

K. 14, Sağ Profil

K. 14, Sol Profil

K. 15, Ön Yüz

K.15, Arka Yüz

K. 15, Sağ Profil

K.15, Sol Profil

K. 16, Ön Yüz

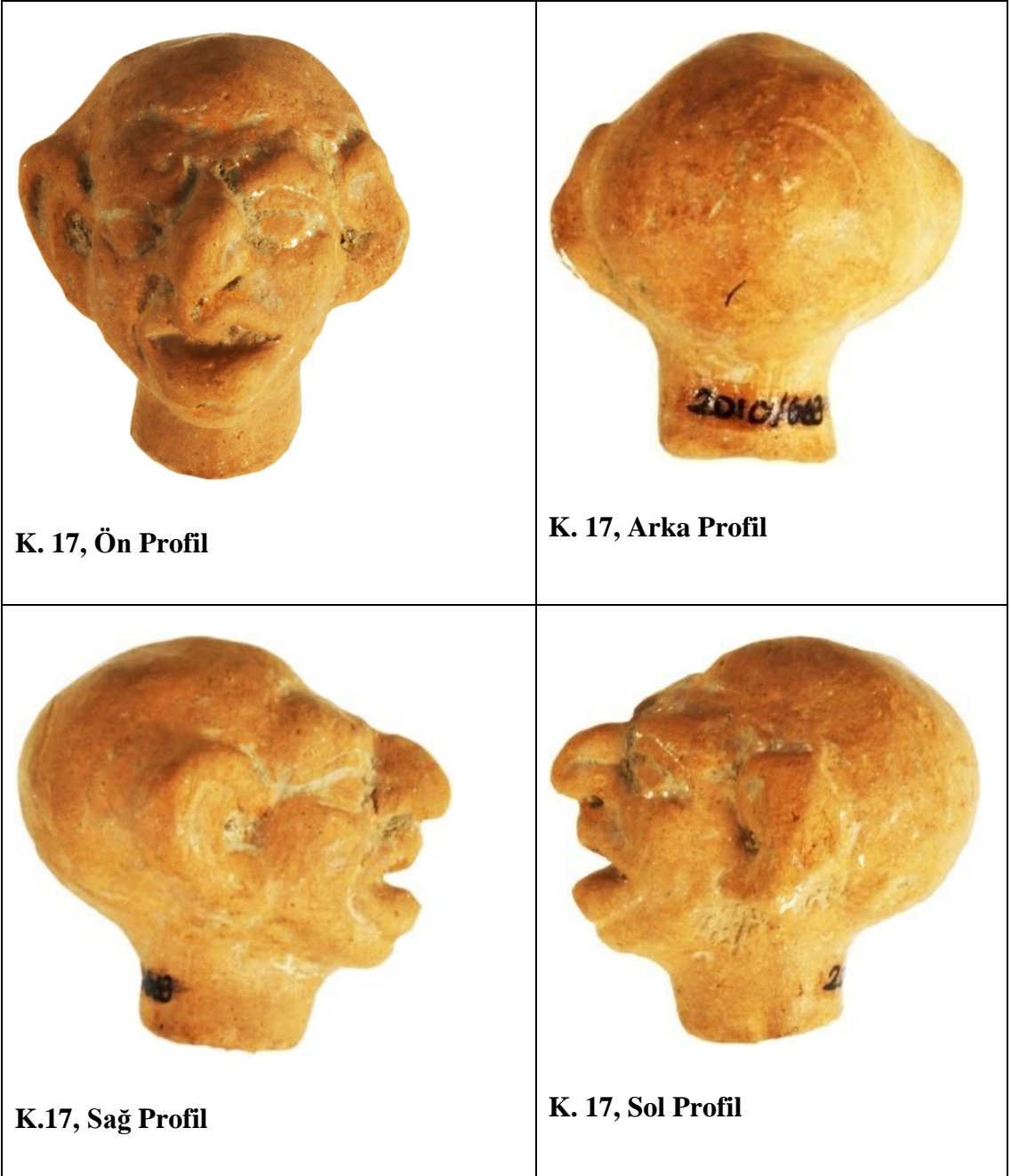
K. 16, Arka Yüz

K. 16, Sağ Profil

K. 16, Sol Profil

K. 18, Ön Yüz

K. 18, Arka Yüz

K. 18, Sağ Profil

K. 18, Sol Profil

K. 19, Ön Yüz

K.19, Arka Yüz

K. 19, Sağ Profil

K. 19, Sol Profil